This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

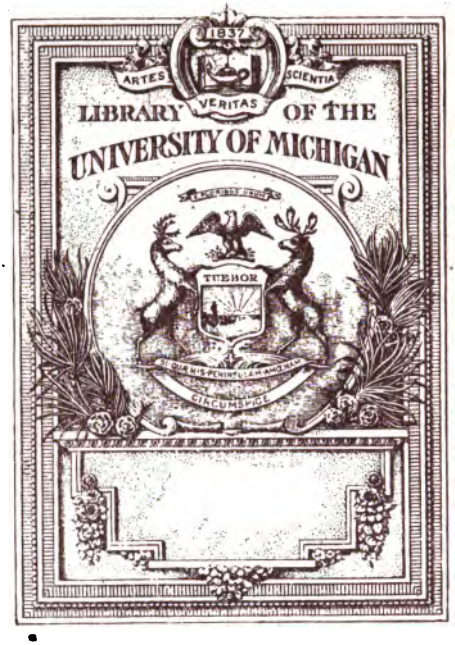
1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

DJ
107
.W14
1788
v.25

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

SINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF- EN- TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

M D C C C.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

EEN EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Welke ſtoffe dit Boek zal uitmaaken. Uitzigten in de Uitſchryving van den Dank en Bededag. Geſteldheid des Konings van Frankryk en diens oogmerken. Hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg. De Koning ſtelt den Oorlog voor. Beſluit tot den Oorlog. Gronden, waar op die Oorlogsverklaaring tegen het Hof van Weenen gebouwd was. Verklaaring der Nationaale Vergadering aan alle Volken van Europa. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het Franſche Volk was. Verbaasdheid der Buitenlandſche Afgezanten te Parys over deeze Oorlogsverklaaring. Oorlogsverklaaring des Keizers. Aanmerking op deeze Oorlogsverklaaringen. Verbintenis des Konings van Pruiſſen met den Keizer. Oorlogsverklaaring des Konings van Pruiſſen aan Frankryk. Zamenkomst des Keizers en des Konings van Pruiſſen te Mentz. De uitgeweeken Prinſen by die Onderhandelingen niet toegelaaten. Beraamd plan hoe Frankryk LXXI. BOEK.

LXXI. BOEK.

aan te vallen. De Fransche Afgezant DE VILLARS Mentz ontzegd. De Keurvorst van Mentz neigt tot de zyde van Oostenryk. De Paus 'er in betrokken, als mede de Keizerin van Rusland. Andere Mogenheden mede tegen Frankryk. Welke Mogenheden zich onzydig hielden. Groot-Brittanjes gedrag in den aanvange. Voorstel des Franschen Afgezants aan den Koning van Engeland. Antwoord des Konings. Reden van het lang verwyl deezes Antwoords. Zending van JENKINSON na Coblentz. Aanzoek van Pruissen by onzen Staat om in de maatregelen van het Weener Hof te treeden. Dit vondt geen oogenblikkyken ingang. Een nieuw Fransch Afgezant hier te Lande erkend. Bezwaar door hem ingebragt over het aanhouden van Oewaren. Tvedragt deezer zaake. Wat ons van den Franschen Krygte melden staat. Magt tegen Frankryk op de been. Verklaaring des Hertogs VAN BRUNSWYK, by den aanvang des Krygs. Nadere verklaaring tegen het wegvoeren des Konings. Manifest tegen de Fransche Omwenteling. Verklaaring van 's Konings Broeder en der Prinsen van den Bloede. Op welke gronden van vertrouwen die Verklaaring steunde. Verdenkingen wegens den Koning en anderen in Frankryk. Deeze klimmen tangs hoe hooger. Voorslag om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen. Een Dictatorschap van drie Persoonen voorgeslaagen. 't Zelve verworpen, als mede de Voorslag, om den Koning, geduurende den Oorlog, het geheele Bewind in handen te geeven. Het misnoegen

groeit

groeit aan. Wat ter Nationaale Vergade- LXXI.
ring voorviel by het Verſlag op het Manifest BOEK.
des Hertogs VAN BRUNSWYK. ISNARTS
Vertoog tegen den Koning. De Wyken der
Stad Parys eiſchen 's Konings Ontthrooning.
Die Voorſlag ter Nationaale Vergadering af-
gekeurd. Zorglyke toeſtand des Konings.
Schrikbaarende geruchten te Parys. Het voor-
gevallene in de Tuilleries. De Koning gaat
met zyn Gezin na de Nationaale Vergade-
ring. LODEWYK DE XVI. buiten Bewind
geſteld. Commiſſarirſen na het Leger gezon-
den. Welk eene verandering dit ten Spaan-
ſchen Hove baarde. De Engelſche Gezant te
Parys neemt zyn afſcheid. Hoe beantwoord.
Der Staaten Afgezant verlaat Parys. Voor-
bygaande flikkering van Vrede. De Koning
van Frankryk vervallen verklaard. LA FA-
YETTE'S aanſpraak aan het Leger en vlugt.
Leevensuiteinde van D'AVERHOULT. DU-
MOURIER volgt LA FAYETTE op. Ontwaak-
te heldenmoed. De Legers, tegen Frankryk
opgetrokken, moeten terug wyken. Verſlag
van DUMOURIER wegens zyne Krygsverrigtin-
gen. Diens voorſtel om de Duitſche Leger-
magten uit Belgie te verdryven. Krygsbedry-
ven van CUSTINE. DUMOURIER vangt zyn
plan om Belgie te vermeesteren aan. Krygs-
verrigtingen daar toe ſtrekkende. Bergen in
Henegouwen vermeesterd. Geſteldheid van
Brabant ten deezen tyde. Vlugt uit Brus-
ſel. DUMOURIER in Brusſel. Mechelen en
Leuven bemagtigd. Vlaanderen vermeesterd.
Antwerpen in Franſche handen, als mede Naa-
men en Luik. Tegenzin tegen de Franſchen

LXXI. BOEK.

in Brabant openbaart zich. Verklaaring der Nationaale Vergadering wegens het Regeeringsbeſtuur der onderworpen Volken. Welk een opzien hetzelve baarde. Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering. DUMOURIER's *Voorſtel dit ſtuk betreffende. In Vlaanderen ſchikt het zich meer naar de Franſche Grondbeginzelen. Hoop des Keizers uit deeze misnoegdheden geſchept. Het lot der uitgeweekene Bataaven. Voorſtel des Konings van Frankryk om een Legioen Bataaven op te richten. Verſchillende gevoelens over dit voorſtel. Oprigting van het Legioen Etrangere. Aanſpraak van eenige uitgeweekene Bataaven te Duinkerken aan de Franſche Commisſariſſen. Antwoord daar op. Verklaaring van het Revolutionair Committé der Bataaven. Hoe verſchillend dit ſtuk hier te Lande beoordeeld. Geſtremde Briefwisſel uit Frankryk herſteld. Verzoek des Oostenrykſchen Gezants by onzen Staat, om geene Schuilplaats te geeven aan Perſoonen, die zich tegen den Koning van Frankryk vergreepen Beſluit van hun Hoog Mogenden hier op. De Engelſche Afgezant geeft te verſtaan, wat ten zynen Hove des beſlooten was. Afkondiging der Staaten van Zeeland deswegen. Afkondiging der Staaten van Holland, Utrecht en Zeeland, ten opzigte van de Vreemdelingen. Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen in de Generaliteits Landen. Engeland verzekert de Staaten van zyne trouwe. Hoe door hun Hoog Mogenden beantwoord. Voorſtel tot vermeerdering van de Landmagt, en om een gedeelte na de Grenzen te doen trekken. Bevel*

vel in Fraukryk aanleidelyk tot het openen der Schelde. Voorſtel der Franſchen om de Schelde op te vaaren. Bedryf der Staaten van Zeeland in dit geval. Beſluit van hun Hoog Mogenden. Het voorgevallene deswegen. Boodſchap van 's Keizers Afgezant hier over. Hoe beantwoord door hun Hoog Mogenden. Wat Engeland wegens dit bedryf zegt. Betuiging aldaar van de Franſche zyde gedaan. Antwoord van GRENVILLE. *Voorbereidzels tot den Oorlog in Engeland. De Schelde door de Franſchen opgevaaren. Hulp door Engeland beloofd. Afgebrooke Onderhandelingen. Een doortocht door Maaſtricht verzogt geſchied niet. Oogmerk van* DUMOURIER, *om Maaſtricht en Venlo in bezit te neemen, gaat niet door. Schynbaarheden van eenen Oorlog te Lande. Hoe men der Staaten Bodem ontzag. Alles duidt eenen Oorlog van Frankryk tegen Engeland en onzen Staat aan. Geſteldheid in Engeland ten aanziene der Franſche Omwenteling. Drukke Staatsonderhandelingen tuſſchen deeze Gewesten en Engeland. Doop des Kinds van de Erfprinſeſſe en Pillegifte. Krygsposten aan Prins* FREDRIK VAN ORANJE *opgedraagen.* CESAR BRANCADORO *bedient het Vormzel in Holland en Utrecht. Voordeelen in Holland aan de Leeraaren der Heerſchende Kerk geſchonken. Het ſtuk der Quotas krygt zyn beſlag. Beſluit deswegen. Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting bezwaarde Holland. Bepaalingen ten opzigte van den Griffier* FAGEL *gemaakt, als mede omtrent den Commis* LELYVELD. *Vertoog gedaan by het overleeveren van den gewoonen Staat van Oorlog.* LXXI. BOEK.

LXXI. BOEK. 1792

Welke ſtoffe dit Boek zal uitmaaken.

Komt ooit een Schryver der Geſchiedenisſe eens bepaalden Gewests in bekooringe om dezelve te doorvlegten met gelyktydige Gebeurtenisſen in andere Landen, deels op geen grooten afſtand gelegen, en die 'er eerlang zo daadlyken invloed op kreegen, het zou ons geval weezen, daar wy eenen aanvang maaken met de beſchryving der lotgevallen deezer Landen, in den Jaare MDCCXCII. Een Jaar, in veele opzigten, voor de Geſchiedenis van *Europa* zeer opmerklyk, en waar van de gevolgen, terwyl wy dit ſchryven, zich nog, op eene ontzettende wyze, doen gevoelen. Een Koning van *Zweeden*, GUSTAVUS de II. vermoord. Een naauw in een nieuwen vorm gegooten Gemeenebest, *Poolen*, met den ondergang gedreigd. In een der magtigſte Ryken den Koning ontthroond, en 't zelve in een Gemeenebest herſchaapen. Dat Gemeenebest door twee groote Magten, en mindere daar mede verbondene, aangevallen en ſtaande gebleeven; terwyl in 't zelve de geduchtſte Opſtand, met veele verſchriklykheden, daar van als onaffcheidelyk, woelde, en tooneelen van voorbeeldlyk moedbetoon, doch teffens van de afzigtigſte gruwelen opleeverde. terwyl de geest van Vryheidsmin, in *Frankryk* zo ſterk zich door gansch *Europa* verſpreidde, en, onder verſchillende Volken, onderſcheidene wyzingen aannam. — Doch wy zouden, die bekooring inwilligende, verre buiten ons beſtek treeden; en dan zelfs nog een zeer gebrekkig verſlag geeven van de menig-

nigte gebeurtenisſen, die, in dit Tydsgewrichte, elkander zo onverwyld, en met zulk eene woeling opvolgden als de baaren van eene door ſtorm geſchokte Zee. In het voorbygaan een enkelen wenk daar op te ſlaan zal genoeg zyn; doch een naauwlettender gezigt op dezelve te vestigen, wanneer die buitenlandſche Gebeurtenisſen in een onmiddelyker verband komen met ons Vaderland, zal niemand kunnen wraaken; maar moeten aanmerken als het voldoen aan onzen pligt. Ook zal zulks ons ſtofs genoeg van onderſcheiden aart verſchaffen, en de zaaden aanwyzen, waar uit een oogst van Gebeurtenisſen voortſproot, voor ons Vaderland allerbelangrykst. Met deeze oogmerken vervuld vangen wy de Geſchiedenis des Vaderlands, in 't gemelde Jaarvak, aan. Het gebeurde in *Frankryk*; de verklaarde en aangevange Oorlog met den Keizer en *Pruiſſen*, zal, overeenkomſtig dit plan, ons eerst zo verre bezig houden, als noodig is om de volgende gebeurtenisſen onzes Vaderlands uit het rechte oogpunt te beſchouwen.

Uitzigten in de uitſchryving van de Dank- en Bededag deezes Jaars.

Van de ingenomenheid met den ſtaat der Landzaaken, in den aanvange onzes Tydkrings, draagt de Uitſchryvingsbrief van den Dank- en Bededag deezes Jaars blyk by blyk. 's Lands Staaten noemen de opgetelde Voordeelen, „ weezenlyk en onwaardeerbaar zo groot en gewigtig," dat zy, een zydelingſchen blik op *Frankryk* werpende, betuigen, „ dat het de onbegryplykſte

LXXI. BOEK. 1792.

„ dwaasheid is dezelve aan eene enkele „ ſchaduwe van harsſenſchimmige en on- „ beſtaanbaare Volmaaktheid te willen op- „ offeren." —— Billyk was de uitgeboe- zemde vrees; „ dat de Oneenigheden, in „ 's Lands nabuurſchap op verre na nog „ niet bygelegd waren, en de zorglykſte „ gevolgen naa zich konden ſleepen." —— Ook erkenden zy, met waarheid; „ ver- „ ſcheide Aangelegenheden van den Staat „ zyn nog niet op een vasten en duurzaa- „ men grond geregeld en gevestigd (*)."

Geſteldheid des Konings van *Frankryk* en diens oogmerken.

LODEWYK DE XVI. hadt de nieuwe Staatsregeling in *Frankryk* aangenomen, ook met veel betoons van hartlyke deel- neeming dezelve bezwooren. En de Kei- zer, en de Koning van *Pruiſſen*, namen daar in genoegen; doch op eene wyze die te over aanduidde, dat eene weezenlyke goedkeuring van die Regeeringsverandering wel verre was van hun te bezielen (†). LODEWYKS heimlyke en mislukte vlugt, en diens afkeuring van verſcheide Beſlui- ten der Nationaale Vergadering, ſtrekten tot genoegzaam voldingende bewyzen, dat het 's Konings aanneemen, en bezweeren, aan daadlyke omhelzing der verklaarde Grond- beginzelen mangelde. Schyn van het te- gendeel bleef die Koning bewaaren, wan- neer hy met de Nationaale Conventie, den Oorlog aan den Koning van *Hongaryen* en *Bo-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 197—202.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 148. en 150.

Bohemen verklaarde. Het mangelde LODEWYK aan de magt om de aangenomene Staatsregeling te veranderen, en het ontbrak even zeer den buitenlandſche Mogenheden, die zo min als de Koning zelve, genoegen in die Regeeringsverandering namen, aan gegrond regt om wegens dezelve *Frankryk* te beoorlogen. In deezen neteligen toeſtand dagt men het oogmerk om *Frankryk* weder onder 's Konings beheer te brengen, best te zullen bereiken, met de reeds hooggeſteege Volksdrift der vuurige *Franſchen* nog aan te vuuren, en den Oorlog aan den Keizer te verklaaren. Een plan, hoe vreemd het ſchynen moge, 't welk geſchaapen ſtondt te zullen gelukken. De Koning van *Frankryk* was het met de buitenlandſche Mogenheden, in dit geval betrokken, volkomen eens. De meeste Generaals, de meeste Krygslieden tot de Linie-benden behoorende, waren Koningsgezind. In zulk een ſtand van zaaken kon buitenlandſche magt, zich met de binnenlandſche vereenigende, de bedoelde Staatsomwenteling of het herſtel des Koninglyken gezags, te wege brengen. LXXI. BOEK. —— 1792.

Het Beſluit ter Oorlogsverklaaring droeg hoofdzaaklyk zich in deezer voege toe. De Koning verſcheen, op den twintigſten van Grasmaand deezes Jaars, ter Nationaale Vergadering. Hy deedt den Minister der Buitenlandſche Zaaken het Verſlag voorleezen, hem in zynen Raad met betrekking van 's Ryks toeſtand, ten opzigte Hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg.

LXXI. BOEK. 1792.

van *Duitschland* overgegeeven. Het ontbrak in 't zelve niet aan een ſterke voordragt der maatregelen, door het Hof van *Weenen* tegen *Frankryk* genomen, en gevolgd; het was vervuld met zeer ſcherpe aanmerkingen over den eerſten *Oostenrykſchen* Staatsdienaar Prins VAN KAUNITZ. Het Tractaat des Jaars MDCCLVI was door het Huis van *Oostenryk* met de daad verbrooken. —— De Overeenkomſten onder de Mogenheden, door Keizer LEOPOLD in den voorleden Jaare ontworpen (*), en door den tegenwoordigen Koning van *Hongarye* FRANCISCUS DEN II (†), in Lentemaand laatstleden bevestigd, tegen *Frankryk* gerigt, behelsden eene daad van volſtrekte Vyandlykheid. —— De ingekomene boodſchappen, op gedaane voorſtellen, waren van dien aart, dat ze met een Oorlogsverklaaring gelyk ſtonden, en dat van dit oogenblik af de Heer DE NOAILLES moest gelast worden, om, zonder affcheid te neemen, na *Frankryk* te rug te keeren, en dus alle onderhandeling met het Hof van *Weenen* ophouden. De gedraagingen ten aanziene van *Frankryk* waren in alle opzigten zodanig, dat de Koning zich als gedrongen vondt om de Oorlog tegen *Oostenryk* voor te ſlaan.

Lo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145.

(†) LEOPOLD DE II. was den eerſten Maart deezes Jaars overleden, in den ouderdom van omtrent vyf en veertig jaaren, een aantal van veertien Kinderen nalaatende. *Historisch Schouwtooneel* 1792. Eerſte Stuk bl. 247.

LODEWYK DE XVI. voerde de Nationaale Vergadering, naa het doen voorleezen deezes Verſlags, te gemoete. „ Gy „ hebt gehoord, myne Heeren! den uitſlag der Onderhandelingen, welke ik „ met het Hof van *Weenen* gevolgd heb; „ de gevolgtrekkingen van het geleezen „ Verſlag zyn de eenſtemmige gevoelens „ geweest der Leden van mynen Raad. „ Ik heb ze zelf aangenomen. Zy komen „ overeen met den wensch my meermaalen door de Nationaale Vergadering getoond, en met de gevoelens my door „ een groot getal Burgers uit verſchillende oorden des Ryks betuigd; allen verkiezen den Oorlog boven langer de waardigheid des *Franſchen* Volks gehoond, „ en de Nationaale Vergadering bedreigd „ te zien. —— Voor af heb ik alle middelen moeten uitputten om den Vrede „ te bewaaren. Heden kom ik hier om, „ naar inhoud van de Conſtitutie, aan de „ Nationaale Vergadering den Oorlog tegen den Koning van *Hongaryen* en *Boheemen* voor te ſtellen." LXXI. BOEK. —— 1791.

De Voorzitter antwoordde, dat de Vergadering het gedaane Voorſtel in ernſtige overweeging zou neemen, en van den uitſlag zyne Majeſteit onderrigten. By eene zo groote meerderheid van ſtemmen werd ten Oorlog beſlooten, dat dezelve bykans eenſtemmig mogt heeten (*), als mede om dit be- Beſluit tot den Oorlog.

(*) ROBESPIERRE, vinden wy aangetekend, verzette 'er zich te vergeefsch tegen. *Hiſt. Secrete de la*

LXXI. BOEK. 1791.

beſluit den Koning, dien zelfden avond, ter bekragtiging aan te bieden. 's Konings antwoord hieldt in, „ Ik zal het Beſluit der „ Nationaale Vergadering in rype over„ weeging neemen. Het allergrootst be„ lang des Volks is 'er aan verknogt!" In de Vergadering van den volgenden Dag gaf LODEWYK DE XVI kennis, „ dat het „ Beſluit ten Oorlog door den Koning „ bekragtigd was." Een groot gejuich volgde op deeze bekendmaaking.

Gronden waar op die Oorlogsverklaring gebouwd was.

De Oorlogsverklaring was op de volgende gronden gebouwd, en dusdanig ingerigt. Naardemaal het Hof van *Weenen*, ſtrydig met zyne Verbintenis met *Frankryk*, de uitgeweeken *Franſchen*, door het Volk aan hoog Verraad ſchuldig geoordeeld, niet te min in deszelfs beſcherming genomen heeft —, naardemaal dat Hof de meeste Vorſten van *Europa* tot een Verbond tegen *Frankryk* opgeroepen, dit Verbond, kort daar op, werklyk tot ſtand gebragt, en tevens verklaard heeft nimmer van hetzelve te zullen afgaan — naardemaal dit zelfde Hof, hoe zeer ook het *Franſche* Volk zyn verlangen om den Vrede te bewaaren genoegzaam aan den dag gelegd heeft, egter niets dan Krygstoerustingen maakte; terwyl het den *Duitſchen* Vorſten, die zich, over het verlies hunner

la Revolution Francoiſe, par FRANCOIS PAGES Tom. I. p. 456. Ook worden gezegd daar in niet geſtemd te hebben de Heeren THEODORE LAMBETH, DUMAS, GENTIL, JAUCOURT, HUA en BEQUET. *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. I. D. 2de Stuk bl. 298.

ner Goederen in *Frankryk* beklaagden, en die het *Franſche* Volk behoorelyk wilde ſchadeloos ſtellen, zyne hulpe belooft, en dus deszelfs Majeſteit gekwetst heeft, door openlyk bekend te maaken, dat de Vorſten van *Europa*, ter verdeediging van hun, die over de nieuwe orde van zaaken in *Frankryk* te onvrede zyn, onderling eene Verbintenis hebben aangegaan, waar door dat zelfde Hof den eerſten grond tot eenen Burgeroorlog gelegd heeft —— en eindelyk naardemaal 't zelve de laatſte Brieven, van Staatswegen door den Koning van *Frankryk* geſchreeven, niet beantwoord en daar door genoegzaam getoond heeft niets dan den Oorlog te begeeren —— zo betuigt, om alle deeze redenen, de Nationaale Vergadering, het geen de Staatsregeling buiten dien duidelyk zegt, nogmaals, dat het *Franſche* Volk geenzins om Landen te veroveren, of ter onderdrukking der Vryheid van eenig Volk, hoe genaamd; maar alleen ter weering van alle onregtvaardige Inbreuken van alle Vorſten den Oorlog voert; dat het daar in Vrienden en Vyanden naauwkeurig weet te onderſcheiden, en het voorneemen heeft om niets te verzuimen om de onvermydelyke onheilen, ſteeds aan den Oorlog verknogt, te verminderen, en deeze alleen te doen nederſtorten op het hoofd der eerſte veroorzaakeren; eindelyk verklaart de Nationaale Vergadering, dat allen, die ten einde voor de Vryheid te ſtryden, van den Vyand tot het *Franſche* Volk willen overgaan,

LXXI. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

gaan, niet alleen als Vrienden, maar tevens als Medeburgers, zullen ontvangen en aangenomen worden. — Het *Franſche* Volk verklaart den Koning van *Hongaryen* zyn Vyand, en zegt dien tevens den Oorlog aan!

Verklaaring der Nationaale Vergadering aan de Volken van *Europa*.

Niet genoeg oordeelde de Nationaale Vergadering, in deeze Oorlogsverklaaring, de wyze op welke zy voorhadt den Oorlog te voeren, ſchoon eenigzins aangeduid, ontdekt te hebben; eene zeer opmerklyke Verklaaring aan alle de Volken van *Europa*, liet dezelve eerlang volgen. Hoofdzaaklyk kwam ze hier op neder. — „ Op den eigenſten dag, waar op het *Franſche* Volk, naa het weder erlangen zyner Vryheid, voor de eerſte keer, door billyke redenen, zich gedrongen voelt om de Wapenen op te vatten, herhaalt hetzelve nogmaals, 't geen het zich reeds vroeg tot eene Wet ſtelde, dat het nimmer ter Verovering van vreemde Landen, noch ter Onderdrukking der Vryheid van eenig Volk den Oorlog voeren zal. — Dan, de gewapende Legers, die men aan de grenzen des *Franſchen* Ryks deedt zamentrekken, om dezelve aan te vallen; de ſchennis van het Regt der Volken; de verlaaging van de Volks Majeſteit; de argwaan en vrees, welke men door het verſpreiden, van haatlyke gerugten met onvermoeiden yver, allerwegen in *Frankryk* heeft tragten te doen plaats grypen; de ondermyning van allen openlyk Credit, en van den omloop des Gelds; de bekommerdheid

heid der Burgeren naby de Grenzen woo- LXXI.
nende; de beledigingen den *Franſchen* bui- BOEK.
ten 's Lands reizende, telkens aangedaan, ——
en eindelyk de doemwaardige poogingen 1792.
der gevlugte Verraaderen van hun Vader-
land, om 't zelve dagelyks meer Vyan-
den te berokkenen: — deeze zyn de rede-
nen, welke tot het verklaaren van den Oor-
log niet alleen den ſpoorſlag gegeeven;
maar dien zelf onvermydelyk gemaakt
hebben.

„ Voor het overige zal het *Franſche* Volk, zelfs in die Landen, waar de voort-vlugtige Verraaders van hun Vaderland zich verzameld, en de Beheerſchers derzelven zich deezen genegen getoond hebben, alle Burgers als Vrienden behandelen. Daar dit Volk zynen hoogſten roem daar in ſtelt, dat het de oorſpronglyke Regten van den Mensch voor zich zelven wederom verkreegen hebbe; zal het deeze geenzins ten aanzien van anderen ſchenden. De *Franſche* Krygslieden zullen zich op vreemden grond even billyk als op hun eigen bodem gedraagen; voor de onvermydelyke rampen des Oorlogs zullen zy eene volkomene ſchavergoeding geeven: zodanig dat *Europa* in hun het eerſte voorbeeld zal aanſchouwen van een edelmoedig Volk, 't welk, zelfs te midden van den Kryg, de billykheid in agt neemt, als ook de algemeene Regten van den Mensch beſtendig, alomme, en ten opzigte van allen, even zeer eerbiedigt.

„ Zeer ongaarne heeft dit Volk de Wa-

pe-

LXXI. BOEK. —— 1792.

penen opgevat, en alleen ter verdeediging zyner Vryheid, terwyl het dezelve op het oogenblik, wanneer het niet meer behoeft te duchten, wederom, vol verrukking, zal nederleggen. Het vreest geenzins den Oorlog, veel meer wenschte het in Vrede te kunnen leeven, daar het, in het billyk vertrouwen op deszelfs magt, onbeschroomd erkent denzelven te behoeven.

„ Geheel het *Fransche* Volk staat onder de wapenen, en geen menschlyk vermogen zal immer gonoegzaame kragten bezitten om hetzelve weder onder het juk te krommen.

„ Te vergeefs is het, dat men, met zulk eene blydschap, spreekt van de Oneenigheden, in *Frankryk* heerschende. Zo dra het gevaar dreigt, zullen de zaamen vereenigde *Franschen* niets dan een bundel pylen vertoonen. En, hoe veele onheilen ook immer de Vyanden der Menschheid over dezelve mogen tragten uit te storten, zullen zy over deeze allen ten laatsten egter zegepraalen: terwyl zy van den vernederden Vyand, noch eenige schadeloosstelling, noch wraake willen neemen. Alle onregtvaardig geweld, alle beledigingen zal dit Volk afweeren; doch, zo dra het verdweenen is, ook alles wederom vergeeten. Het zal den overwonnenen, of met hetzelve bevredigde Vyand, als een Broeder omarmen. —— Zodanig is het voorneemen van alle de *Franken*, zodanig is het doel des Oorlogs, dien zy hier mede aankondigen."

In

In hoe verre de *Franſchen* aan deeze Verklaaring, den Volken van *Europa* gedaan, beantwoord hebben, in hoe verre zy door het beloop der zaaken, en de verandering van Perſoonen, die het Bewind en den Oorlog voerden, daar van afweeken, leert de Geſchiedenis der volgende dagen. Dit gaat zeker, dat, ten deezen ſtonde, het *Franſche* Volk, als door een electrieken ſchok getroffen, te wapen vloog, alles by- en zamenbragt wat tot het voeren van den aangekondigden Oorlog kon ſtrekken; blyken van heldenmoed en opofferingen betoonde, waar van men, in de oude Geſchienisſen een wedergade, maar geen overtreffend voorbeeld, zal vinden. Het genomen beſluit ten Oorloge verwierf niet alleen 's Volks goedkeuring; maar nimmer werd een tyding van Vrede met zo veel blydſchaps ontvangen, als thans het beſluit ten Oorloge. Byzonder geviel het den uitgeweeken *Hollanderen* in *Parys* zich onthoudende, die door den Heer D'AVERHOULT, aan het Wetgeevend Lichaam een Geſchenk van vyf duizend Livres deeden ter hand ſtellen (*).

Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het *Franſche* Volk was.

Ondertuſſchen maakte het Oorlogsbeſluit der *Franſchen* op de buitenlandſche Gezanten te *Parys* zich onthoudende eenen hier van geheel verſchillenden indruk. Verbaasd-

Verbaasdheid der buitenlandſche

(*) Veele deezer moed- en bereidvaardigheidbetooningen treft men by den anderen aan in het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* voor 1792. I. D. II. St. bl 300—306.

LXXI. BOEK. 1792.

baasdheid greep hun aan: naardemaal zy 't zelve noch verwagt, noch voorzien, hadden. Hier by kwam, dat zy, zo uit hoofde van den byzonderen kring hunner Gezelſchappen, door het uitwyken hunner vrienden buiten 's Lands, zeer beperkt geworden, als ter oorzaake hunner eigene neigingen, vooroordeelen, en gevoelens, noch de waare denkwyze des *Franſchen* Volks, noch den weezenlyken toeſtand des Ryks, kenden. Voor waarheid geeft men op, dat de Heer VAN BLUMENDORFF, Waarneemer der Zaaken van *Oostenryk* te *Parys*, zyne uiterſte bevreemding over deezen ſtap niet kon verbergen; een ſtap, welke hem zo onverwagt voorkwam als of hy, noch zyne Vrienden, nooit eenige rekening op de mogelykheid van denzelven gemaakt hadden; dan de geheele toedragt der zaaken wyst genoegzaam uit, dat men die onkunde, die verbaazing, onder de trekken te tellen hebbe, welke by Staatsdienaaren geene vreemde verſchynzels zyn.

Afgezanten over deeze Oorlogsverklaaring.

Oorlogsverklaaring des Keizers.

De Koning van *Hongaryen* en *Bohemen* liet gelyktydig met zyne Krooning tot Keizer, op de Oorlogsverklaaring door *Frankryk* gedaan, een antwoord geeven, van 't welke wy het zaaklyke zo min mogten agterlaaten als de opgave der Oorlogsverklaaring van de andere zyde. Hy geeft daar in te verſtaan; „ Dat het geen 't Hof van *Weenen* reeds lang voorzien en voorſpeld hadt,

(*) Dat is den 5 July 1792.

hadt, naamlyk dat de Party, welke thans in *Frankryk* heerschte, de Natie eerst wilde aanzetten tot Wapeningen, en vervolgens tot een Vredebreuk, nu werklyk geſchied was. LXXI. BOEK. 1792.

„ Men bediende zich hier van de Gewapende Vergaderingen, welke de Uitgeweeken *Franſchen* in *Trier* hielden, als mede van een voorgewend hoogmoedig Antwoord, 't welk Koning LODEWYK van Keizer LEOPOLD zou ontvangen hebben, als voorwendzels waarom men den Oorlog verklaarde, en gebruikte tevens voor reden, waar mede men deezen ſtap billykte, juist al dat geene, wat het Hof van *Weenen* weleer tot afwending van eenen Oorlog verrigt hadt. — Men bezigde, in de eerſte plaats, de Herbergzaamheid en Gastvryheid den Uitgeweeken *Franſchen* betoond, als eene beſchuldiging. Doch, zo dit al eens eene belediging mogt weezen, wie hadt dezelve het *Franſche* Volk aangedaan? Alleen eenige *Duitſche* Vorſten, en geenzins de Keizer zelve: naardemaal deeze, ten dien opzigte, eene gemaatigdheid betoond hadt, wegens welke men te vooren van de *Franſche* zyde, hem in de vleijendſte bewoordingen dank betuigde (*); doch het geen toen ſtoffe tot Dankerkentenis gaf, was nu juist de reden der Oorlogsverklaaring.

„ Als

(*) In een Brief van den Heer DELESSART aan den *Franſchen* Gezant te *Weenen* den 4 Nov. 1791 was zulks met de daad geſchied.

LXXI. BOEK. 1792.

„ Als een tweede oorzaak, waarom men den Oorlog wilde aanvangen, gaf men de Verbintenis op, welke de Keizer met verſcheide Vorſten van *Europa* hadt aangegaan, ten einde de Waardigheid der onderſcheidene Kroonen, en de algemeene rust, te handhaaven (*). Daar intusſchen de ganſche grond, die tot deeze Verbintenis aanleiding gegeeven hadt, alleen in de voorbeeldelooze mishandelingen den Koning LODEWYK aangedaan, en diens Gevangenhouding, naa dat hy van *Varennes* te rug gevoerd was, te zoeken en gelegen ware. Zo dra intusſchen deeze laatſte beweegreden opgehouden, of zo dra het ſlegts op eenigerhande wyze geſcheenen hadt, dat de Koning alleen wederom in die Waardigheid en Vryheid herſteld ware, op welke hy een billyke aanſpraak kon maaken, als dan zou men 'er niet verder aan gedagt hebben, om een middel te bezigen, alleen beſtemd om 'er zich, in den uiterſten nood, van te bedienen.

„ Doch ook hadden de overige Vorſten, uit hoofde van hunne eigene veiligheid, niet zonder reden zorg gedraagen, dat het noodlottig ſtelzel der Ongebondenheid en Woede des Volks, 't welk men thans op alle mogelyke wyze poogde te verbreiden, geen verderen voortgang maaken mogt. Het was, derhalven, het belang van elk hunner geweest, te waaken, dat, wanneer één van hun in eenen Oorlog

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145 *enz.*

log ingewikkeld wierd, ook alle de overi- LXXI.
gen diens zaak, als hunne eigene, mogten BOEK.
aanmerken. — Desgelyks hadt de Keizer, ——
naa dat hem de dreigende Krygstoerustingen 1792.
der *Franſchen* bekend werden, hun met geen ander oogmerk van deeze aangegaane Verbintenis kennis gegeeven, dan alleen ten einde zy niet mogten twyfelen, dat wanneer één van hun door dezelve gedrongen werd om de wapenen op te vatten, ook alle de overigen zich tevens, met vereenigde kragten, tegen hun verzetten zouden.

„ Daarenboven hadt het *Weener* Hof een nog veel duidelyker blyk van zyne gemaatigdheid, en zugt tot Vrede, gegeeven. Hetzelve hadt niet eenmaal van de eiſchen der *Duitſche* Vorſten, wien hunne Regten, in den *Elſas* en *Lotharingen*, ontrukt waren, het allerminſte gewag gemaakt; ten einde het hier door mogt te verſtaan geeven, dat het geenzins ongenegen was om tot het treffen van eene billyke overeenkomst, welke met de Rykswetten beſtaanbaar was, ook het zyne toe te brengen; hoe zeer de Keizer, egter, als het Opperhoofd des Ryks, zyne pligten, ten deezen opzigte, geenzins uit het ooge zou verlooren hebben.

„ En, wanneer 'er, naa dit alles, nog eenige twyfel, ten aanziene van de geneigdheid des Keizers, overgebleeven ware, als dan moest deeze voorzeker gansch en al verdwynen, zo dra men bedagt, dat hy geen de minſte toebereidzelen gemaakt, of

LXXI. BOEK. 1792.

ſlegts één enkel Regiment, ter verſterking zyner Krygsmagt in *Belgie* derwaards afgezonden hadt. —— Eerst toen hadt men het *Oostenryks* Cordon aan de zyde van *Frankryk* vermeerderd; wanneer men uit veelvuldige en onlochenbaare berigten vernam, dat de *Franſchen*, met alle mogelyke hardnekkigheid, den Oorlog begeerden. Zo weinig kon, derhalven, 't geen de *Franſchen* te hunner verſchooning opgegeeven hadden als een billyke reden voor het verklaaren van den Oorlog aangemerkt worden, dat juist het tegendeel daar van ten duidlykſten bleek.

„ De gunſtige wyze waar op de uitgeweeken Edelen ontvangen waren, hadden zy het *Weener* Hof ten kwaade geduid, en egter hadt de Keizer deezen in zyne eigene Erflanden geen verblyf vergund; maar, boven dien gezorgd, dat hun dit door andere Vorſten desgelyks niet wierd toegeſtaan. En hoe toch durfden zy het waagen verwyten van dien aart te doen, die, zo veel het hun, op eenigerlei wyze mogelyk geweest was, de Onlusten in *Belgie* niet alleen leevendig gehouden; maar deeze grootendeels eerst aangeſtookt hadden? Alle hunne geſchriften en daaden, zedert het begin des Oorlogs in de *Nederlanden*, beweezen op het baarblykſte, dat zy alle hunne poogingen in 't werk geſteld hadden, ten einde het *Oostenryks* Krygsvolk, door allerlei beloften, en kunstgreepen van derzelver regtmaatigen Vorst te doen afvallen. Zy alleen hadden

Duitsch-

Duitschland en *Frankryk* met geweld in Oorlog gebragt, daar zy den *Duitschen* Vorſten derzelver Regten, reeds verſcheide eeuwen agtereen bezeten, en die by den *Weſtphaalſchen* Vrede aan hun op de uitdruklykſte wyze bekragtigd waren, eigendunklyk ontrukten. LXXI. BOEK. 1792.

„ Het geen zy intusſchen, als eene verontſchuldiging, in dit geval, voordroegen, dat naamlyk, dit Vredes-verdrag met hunne Inrigtingen, welke zy eerst lang daar naa eigendunkelyk gemaakt hadden, geenzins beſtaanbaar was, en zy in geenen deele hier door zouden verbonden zyn, was eene uitvlugt van dien aart, dat, wilde men die laaten gelden, alle trouw en zekerheid der geheiligſte verbintenisſen op eenmaal verlooren ging.

„ Niet minder ſtrydig met het algemeen erkende Regt der Volken was ook het Beſluit der Nationaale Vergadering, waar door deeze zich teffens als Regter en Party vertoonde; dewyl zy zich aanmaatigde, om zelfs de onſchuldigſte maatregelen van het *Weener* Hof, waar door hetzelve voor de veiligheid van die Gewesten, die zo verre van het voornaam Lichaam des *Oostenrykſchen* Gebieds afgelegen waren, hade poogen te zorgen? — Waarom toch oordeelen deezen zich hier door thans beledigd, die reeds zo veele Maanden agtereen, aan de Grenzen van *Duitschland* en *Belgie*, zich ten klaarblyklykſten ten Oorloge hadden toegerust? — Waarom oordeelen zy, die zich ſteeds ten opzigte van

LXXI. BOEK. 1792.

alle Vorſten van *Europa*, in de woedendſte ſmaadredenen uitlieten, zich door het aangaan eener Verbintenisſe beledigd, welker eerſte oogmerk geen ander was dan om eenen wettigen Koning te verloſſen? — En eindelyk, waarom duidden zy, die dagelyks alle de Souverainen van *Europa* door de ligtvaardigſte aanrandingen en haatlykſte lasteringen, uittarten en aanvallen, het deezen euvel, dat zy zich over de gevolgen bekommeren eener nieuwe Conſtitutie, terwyl zy, zo veel in hun was alle Regeeringen zogten om te keeren, door de verleiding en opſtand over geheel *Europa* te verſpreiden?"

Deeze Oorlogsverklaaring, welke wy hoofdzaaklyk hebben opgegeeven, heeft woordlyk dit ſlot; „De Koning van *Hongaryen* en *Bohemen* heeft dus het volkomenſte regt, om, in eene zaak, die de Eer en de Veiligheid der Regeeringen betreft, de verontwaardiging en ondersteuning van geheel *Europa* in te roepen; en hy ſtelt de Opſtookers van eenen zo onregtvaardigen en haatlyken aanval, voor de Vierſchaar van 't Heelal, en van de Nakomelingſchap, aanſpraakelyk, wegens alle de rampen, welke de onvermydelyke gevolgen zyn des Oorlogs (*)."

Men

(*) Deeze Tegen verklaaring is geheel met de daar onder gevoegde overwyzingen op de voorvallen te vinden in het *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. II. D. 1. St. Bylage XXXII.

Men kan deezer Tegenverklaaring het voorkomen van regtmaatigheid niet ontzeggen, en zal moeten bekennen, dat daar in zeer kunſtig de oorzaaken des Oorlogs op de *Franſchen* worden overgeweezen; doch dit is, by wederzydſche Oorlogsverklaaringen niet zelden het geval. De gronden daarenboven der *Franſchen*, en die des Keizers, verſchilden; en elk, op de zyne redenkavelende, ſcheen het regt aan zyne zyde te hebben. Intusſchen waren de bedoelingen des Keizers om den Koning van *Frankryk* te herſtellen, ten vollen openbaar; terwyl de wyze waar op men dit, door deezen Oorlog, zogt te bewerkſtelligen agter den ſcherm der Staatkunde bedekt was. LXXI. BOEK. 1792. Aanmerking op beide deeze Oorlogsverklaaringen.

De Koning van *Pruiſſen*, dien wy, in 't voorbygeloopen Jaar, met Keizer LEOPOLD werkzaam te *Pilnitz* vonden (*), hadt met deezen eene Overeenkomst geſlooten, korten tyd vóór het overlyden diens Keizers bekragtigd (†). Eene nadere Verbintenis tusſchen die Mogenheden, alleen tot de omſtandigheid van *Frankryk* betrekkelyk, was 'er voorhanden, op den achttienden van Sprokkelmaand getroffen. By dezelve gingen zy, gelyk de aanvang luidt, „ eene „ vaste en altoos duurende Alliantie aan, „ zo wel voor zich, als voor hunne Bond„genooten, tot het neemen van zodanige „ maatregelen, als de omſtandigheden zou„den Verbintenis des Koningsvan *Pruiſſen* met den Keizer.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 580.

LXXI. BOEK. 1792.

„ den vereiſchen, ter handhaaving van de „ Eer en Waardigheid der Kroonen tegen „ alle Rebellie, het zy onder hunne eigene „ Onderdaanen, of onder die hunner „ Vrienden en Geallieerden, of andere „ Prinſen en Potentaaten, in welke de „ Souveraine Waardigheid mogt gehoond „ worden (*)."

De eenſtemmige denkwyze des Konings van *Pruiſen* met het *Weener* Hof, ten aanzien van *Frankryk*, leedt geen twyfel, en werd nog nader openbaar, uit eenen Brieve, in 't laatst van Sprokkelmaand, eenige dagen naa de laatstgemelde Verbintenis door den Graaf VAN GOLTZ, Buitengewoon Gezant des Konings van *Pruiſſen* ten *Franſchen* Hove aan den Heer DELESSART geſchreeven, waar in die Gezant, met ronde woorden, betuigde, „ dat het „ amptlyk berigt van den Prins VAN KAUNITZ, aan den Heer VAN BLUMENDORFF, de beginzelen bevatte, waar „ omtrent de Hoven van *Weenen* en *Berlyn* het volkomen met elkander eens waren, en het laatſte, even als het eerſte, zich met alle zyne magt tegen de minſte ſchending van het *Duitſche* Grondgebied zou verzetten (†)."

Oorlogsverklaaring des Konings van

Al dit was voorloopig aan eene Oorlogsverklaaring des *Pruiſiſchen* Monarchs den zes en twintigſten van Zomermaand te *Berlyn* gegeeven, op den zelfden of nog

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1791. bl. 522.
(†) *Hiſt. Schouwtoneel* 1792. I. D. I St. bl. 115.

nog ſterker toon geſtemd dan die des Kei- LXXI.
zers. Te merkwaardig om het niet af te BOEK.
ſchryven is het laatſte gedeelte, waar in ——
de Koning zich op deezen trant laat hoo- 1792.
ren —— „ Het oogmerk van 's Konings *Pruiſſen aan Frankryk.*
„ Wapenen ſtrekt tot voorkoming der on-
„ berekenbaare rampen, welke 'er nog
„ voor *Frankryk*, voor *Europa*, voor de
„ geheele Menschlykheid, zouden kunnen
„ ontſtaan, uit dien doodlyken geest van
„ een algemeen gebrek van ondergeſchikt-
„ heid, van omverwerping van allen ge-
„ zag, van Losbandigheid en Regeering-
„ loosheid, welks voortgang reeds door
„ de droevige ondervinding moest zyn ge-
„ ſtuit geweest. —— 'Er is geene Mogen-
„ heid, die belang heeft in het behoud
„ van *Europa*, aan wien het onverſchillig
„ kon zyn om het Koningryk van *Frank-*
„ *ryk*, het welk voorheen een zo groot
„ evenwigt aan die balans gaf, langer ten
„ prooi te zien aan binnenlandſche Be-
„ roerten en aan de yſelykheden van Wan-
„ orde en Regeeringloosheid, welke, om
„ zo te ſpreeken, deszelfs Staatkundig
„ Beſtaan hebben vernietigd; 'er is geen
„ *Franschman*, die waarlyk zyn Vaderland
„ bemint, welke niet vuurig moet verlan-
„ gen dezelve te zien eindigen: eindelyk
„ niemand, een opregt Vriend van het
„ Menschdom zynde, kan anders wen-
„ ſchen dan paalen geſteld te zien, het
„ zy aan dat wonderſtuk van verkeerd be-
„ greepe Vryheid, welks verblindend ſcha-
„ duwbeeld, de Volken verre van den weg

„ des

LXXI. BOEK. 1792.

„ des waaren geluks afleidt, door het ver-
„ breeken der gelukkige banden van de
„ verknogtheid en het vertrouwen, welke
„ hun moeten verbinden aan de Vorſten,
„ hunne Vaders en Beſchermers; het zy
„ boven al aan den dollen hoop der boo-
„ zen, die het ontzag voor de Regeerin-
„ gen niet anders zoeken te vernielen dan
„ om het op de puinhoopen der throonen
„ aan den afgod van hun onverzaadlyken
„ Hoogmoed of van een laag Belang op
„ te offeren.

„ De Regeeringloosheid in *Frankryk* te
„ doen ophouden, en ten dien einde eene
„ wettige Magt te herſtellen, op de wee-
„ zenlyke gronden eener Monarchaale Re-
„ geering, en daar door ook aan de an-
„ dere Gouvernementen, tegen de aanval-
„ len en verwoestende poogingen van een
„ raazende hoop te verzekeren, zyn de
„ groote oogmerken, welke de Koning
„ en zyne Geallieerde zich nog voorſtel-
„ len, overtuigd in deeze edele onderneê-
„ ming, niet alleen van de goedkeuring
„ der Mogenheden van geheel *Europa*,
„ die 'er al de billykheid en noodzaaklyk-
„ heid van erkennen; maar ook in 't al-
„ gemeen van de toeſtemming en de wen-
„ ſchen van ieder, die opregt belang in
„ het geluk van het Menschlyk Geſlacht
„ ſtelt (*)."

De

(*) Deeze Oorlogsverklaaring, geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1042—1049. was den zes en twintigſten van Zomermaand getekend.

LXXI. BOEK. 1792.

De eenſtemmig denkende Keizer en Koning beraamden eene zamenkomst te *Mentz*, die zeer ſtaatlyk was, en diende om die van *Pilnitz* met den overleden Keizer te vervangen, en de gewigtigſte onderhandelingen, welke zouden ſtrekken om het lot van *Europa* te beſliſſen, tot ſtand te brengen. Den achttienden van Hooimaand waren 'er die beide Vorſten, de regeerende Hertog van *Brunswyk*, de Landgraaf van *Heſſen-Kaſſel*, en de uitgeweeke *Franſche* Prinſen; de beide Vorſten toefden 'er tot den twee en twintigſten der gezegde maand.

Zamenkomst des Keizers en des Konings van *Pruiſſen* te *Mentz*.

Herhaalde geheime mondgeſprekken greepen 'er ſtand tuſſchen die hooge Perſoonaadien. Menigvuldige en verſchillende waren de giſſingen, wegens den uitſlag dier onderhandelingen. Opmerkelyk was het, dat de *Franſche* Prinſen nimmer tot dezelve werden toegelaaten. Dit gaf grond om te denken, dat men het noodzaaklyk oordeelde zo wel de toekomende Staats- als Krygsverrigtingen voor eerst een diep geheim te laaten blyven. Misſchien waren de *Duitſche* Vorſten beducht voor de nadeelige gevolgen van de hooggezwolle drift en voortzettenden yver, die de Uitgeweekenen in alle hunne ontwerpen, zo nu als voorheen, lieten doorſtraalen. Men vondt 'er die aan zommige kenmerken dagten te beſpeuren, dat de Onderhandelingen, voor zo verre men hadt goedgevonden, dezelve aan de *Franſche* Prinſen mede te deelen, niet volkomen aan derzelver wensch en verwagting beantwoordden. Dit werd

De uitgeweeke *Franſche* Prinſen by die Onderhandelingen niet toegelaaten.

on-

LXXI. BOEK. 1792.

onder andere daar uit opgemaakt, dat by-aldien de verbondene Mogenheden, met hunne Krygsverrigtingen, niets anders bedoelden, dan het daadlyk herſtel der voormaalige *Franſche* Regeeringsvorm, de Hoofden der Uitgeweekenen, by deeze onderhandelingen hadden moeten geraadpleegd worden, en dat diensvolgens hunne tegenwoordigheid daar by volſtrekt noodzaaklyk zou geweest hebben.

Beraamd plan hoe *Frankryk* aan te vallen.

Het beraamen van het plan ten Oorloge leedt ondertusſchen geen twyfel. De denkbeelden, welke men zich des aangaande vormde, kwamen hoofdzaaklyk hier op neder. Dat de aanval tegen *Frankryk* aan drie kanten te gelyk, te weeten, door de *Nederlanden*, *Lotharingen* en den *Elſas* zouden ondernomen, en de ſterkſte Vestingen ſlegts geblokkeerd zouden worden; terwyl het Hoofdleger onverwyld op *Parys* aanrukte. Dat, wyders, naa het verſtrooijen der Nationaale Vergadering, een Congres zou worden gehouden; ten einde den Koningl. de Geestlykheid, en den Adel in *Frankryk*, door middel eener nieuwe Conſtitutie, als mede zulke Ryksleden, die goederen in den *Elzas* en *Lotharingen* hadden, in hunne voorige Regten te herſtellen; vervolgens eene ſchikking te maaken wegens de vergoeding der aangewende Oorlogskosten, benevens alles wat men verder dienſtig zou oordeelen vast te ſtellen om het *Duitſche* Ryk tegen elken aanval van dien kant, voor het toekomende, te beveiligen.

Vast

Vast gaat het, dat de Landgraaf van *Heſſen-Kaſſel*, te deezer gelegenheid, het Verdrag tekende, waar door hy zich verpligtte 6000 Man van zyn Krygsvolk, of zo veel meer als noodig was, tegen *Frankryk* te leeveren, welke hy in eigen perſoon zou aanvoeren (*). LXXI. BOEK. —— 1792.

Wanneer de Keizer en de Koning van *Pruiſſen* tot dit gewigtig mondgeſprek binnen *Mentz* te houden, beſlooten hadden, beſchouwde men het langer verblyf des *Franſchen* gevolmagtigden Ministers, de Heer DE VILLARS, in veele opzigten, wanvoegelyk. Deeze Staatsdienaar hadt onlangs uit *Parys* last ontvangen om het Keurvorſtendom *Mentz*, zonder affcheid te neemen, te verlaaten; doch beſchouwde de zamenkomst van de twee magtigſte der tegen zyn Vaderland verbondene Vorſten, veel te gewigtig om niet alle mogelyke middelen te moeten in 't werk ſtellen ter ontdekkinge van 't geen 'er mogt verhandeld worden. Dit noopte hem om zich nog eenigen tyd daar op te houden, en zich in de hoedanigheid van gevolmagtigd Staatsdienaar het bevel niet aan te trekken, door den Keurvorst afgekondigd, waar by die Vorst verklaarde, dat men de *Franſchen*, die in dienst waren van de uitgeweekene Prinſen, zou hebben aan te merken als Keizerlyke Troepen, maar tevens aan alle *Franſchen* liet verbieden

Den *Franſche* Afgezant DE VILLARS *Mentz* ontzegd.

(*) *Historisch Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 93. 95.

LXXI. BOEK. 1791.

den om binnen de muuren van *Mentz* te komen, zo lang de beide Monarchen in die Stad vertoeven zouden. Welhaast vondt zich DE VILLARS in zyn oogmerk te leur geſteld. Hy ontving, van wegen den Keurvorst, die zich toen te *Frankfort* ophieldt, de zonderlinge aanſchryving, dat de aanſtaande komst van het Opperhoofd des *Duitſchen* Ryks, de geduurige aanmarsch van deszelfs Krygsmagt, als mede die des Konings van *Pruiſen*, na de Oevers van den *Rhyn*, benevens de aanzienlyke vermeerdering van het getal der Uitgeweekenen in het Keurvorſtendom *Mentz*, en de nabuurige Landſtreeken, het alzins buiten het vermogen konden ſtellen van zyne Keurvorstlyke Doorlugtigheid, om hem, gevolmagtigd Minister, volſtrektlyk vry te waaren, wegens de gevolgen, welke daar uit, ten aanzien van zyn Perſoon, konden voortkomen. Dat diensvolgens, de Keurvorst, om al dat geen in agt te neemen, wat overeenkomſtig is met het Regt der Volken jegens den Minister van eene Mogenheid, tegen welke men, van den kant des Keizerryks, in geen volſlaagen Oorlog was, den gevolmagtigden Minister van *Frankryk* op deeze geſteldheid van zaaken wilde opmerkzaam maaken, en aan denzelven in overweeging gaf of hy niet beter zou doen met zich uit dit Land te verwyderen, in een tydſtip, 't welk, ten zynen opzigte, noch eene volkomene veiligheid, noch dat onthaal toeliet, 't welk zyn Hof anderzins gewoon was in 't oog

te

te houden ten opzichte van buitenlandſche Ministers by 't zelve erkend. LXXI. BOEK. 1792.

Schoon dusdanig een vreemd luidende boodſchap geen daadlyk bevel om te vertrekken inhieldt, lag 't zelve 'er duidelyk genoeg in opgeſlooten, en DE VILLARS begreep, dat hy niet langer te *Mentz* kon blyven, zonder het openbaar Character, waar mede hy bekleed was, te benadeelen. Ylings vertrok hy na *Parys*, waar men deezen ſtap des Keurvorsts aanzag als de voorbode van eenen Oorlog, welke eerlang door het *Duitſche* Ryk aan *Frankryk* ſtondt verklaard te worden. Dit bedryf vermeerderde teffens niet weinig het misnoegen in die Hoofdſtad tegen den Keurvorst van *Mentz* opgevat. Men voorzag dat hy, met den Keurvorst van *Saxen*, zou toetreeden tot het Verbond door de Vereenigde Mogenheden tegen *Frankryk* aangegaan, en dat nog andere dus lang marrende *Duitſche* Hoven desgelyks daar in aandeel zouden neemen.

De Keurvorst van *Mentz* neigt tot de zyde van *Oostenryk*.

Omtrent gelyktydig hadt de Abt DE MAURY, die als Pauslyke Nuncius na *Frankfort* was gekomen, het voorſtel gedaan, om de onderſteuning des Keizers en des Ryks te laaten verzoeken, dat het Hof van *Rome* in 't bezit mogt herſteld worden van de Regten door de *Franſche* Natie aan 't zelve ontweldigd. Spoedig werd aan dit verzoek voldaan, en de ontvreemde Regten van den Paus mede aangemerkt als een weezenlyk deel der bezwaaren, welke de zamenverbonden Mo-

De Paus 'er in betrokken.

LXXI. BOEK. 1792.

genheden, benevens de Stenden van het *Duitſche* Ryk, tegen *Frankryk* de wapenen deeden aangorden. De Paus liet kragtlooze banblixems tegen de *Franſchen* ſchitteren. 's Kerkvoogds geringe Krygsmagt zou de *Oostenrykers* in hun te bevegten, helpen (*).

De Keizerin van *Rusland* desgelyks.

De Keizerin van *Rusland*, thans onledig met in *Poolen* eene Ryksomwenteling daar te ſtellen, gaf de doorſlaandſte blyken, dat zy met de zamenverbondene Mogenheden eene lyn trok, door alle gemeenſchap met *Frankryk* af te breeken, tot de Koning in zyne voorregten zou herſteld zyn. De *Franſche* Gezant kreeg last het *Ruſſiſch* Gebied te verlaaten, binnen een hem voorgeſchreeven tyd, geduurende welken, en tot hy de grenzen bereikt hadt, hy alle vryheden en voorregten zou blyven genieten, door het Regt der Volken verbonden aan de hoedanigheid welke hy dus lang ten *Ruſſiſchen* Hove bekleed hadt. Alles verkreeg hier door het aanzien dat *Rusland* zich eerlang met *Oostenryk* en *Pruiſen* zou vereenigen, om aan *Frankryk* de wet voor te ſchryven. De verbaazende afſtand om een talryk Leger derwaards te doen trekken, deedt haar, naa tot de Overeenkomst van *Pilnitz* toegetreeden te zyn, verklaaren, dat zy haar Hulpbenden, ten getale van dertig duizend Man, in geld zou leeveren (†). — Tot een blyk des verre-

gaan-

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 85. 90—93. II. D. II. St bl. 66.

(†) *Hist. Schouwt.* 1792. II. D. I. St. bl. 7 *en*.

gaanden afkeers der Alleenheerſcheresſe aller *Ruſſen* van de *Franſchen*, mogen wy hier, in 't voorbygaan vermelden, dat zy last gaf om den Burger CONDORCET een der werkzaamſte Leden van de Nationaale Conventie, om zyne verdienſten, reeds voor lang tot Lid van de Academie te *Petersburg* aangenomen, van de Lyst der Leden uit te ſchrappen: terwyl zy, aan den anderen kant, verſcheide voornaame *Franſche* Uitgeweekenen, op een voordeelige wyze, in haaren dienst bevorderde. Daarenboven beval zy aan verſcheide haarer Gezanten by buitenlandſche Hoven, om alle uit hun Vaderland gedreevene of gevlugte *Franſchen*, op de beste wyze, te onderſteunen en onder hunne beſcherming te neemen. Zy was het ook, die de veelzins verdreevene *Franſche* Vlugtelingen, een blyvende wykplaats in haar Gebied begeerrende, een Landſtreek langs de *Azoffſche Zee* daar toe aanwees, ten einde aldaar eene Volkplanting te ſtichten; den buitenlandſche Gezanten gelastende, aan alle *Franſchen*, die daar toe genegen mogten zyn, de noodige Paspoorten te verleenen (*). LXXI. BOEK. —— 1792.

De

(*) *Historisch Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 16. Wie begeerig is de rol door Keizerin CATHARINA, ten opzigte van de Uitgeweekenen uit *Frankryk* geſpeeld, en die zy in dit Ryk volvoerden, in veele byzonderheden te zien, die gaa te raade met het *Leeven van* CATHARINA DE II. Te *Amſt.* by ALLART III. D. bl. 289 *enz.* Men ziet daar uit, hoe zy den *Franſchen* Emigranten, wel hulp van Krygsvolk beloofde, maar niet van zins was te leeveren.

LXXI. BOEK. 1792.

Andere Mogenheden mede tegen *Frankryk*.

De Koning van *Sardinien* tradt mede in de maatregelen met de andere Mogenheden tegen *Frankryk* genomen, en wikkelde zich in eenen ongelukkigen Kryg. *Napels* gaf geen onduidelyke blyken van deel te zullen neemen in het Verbond tegen *Frankryk*. Zo waren, om kort te gaan, bykans alle Mogenheden in *Europa*, deeze meer, geene min, tegen *Frankryk* in Verbintenis (*). Ook zogt men de *Por-*

Schoon zy met een oog vol duchten het daar gebeurde aanſchouwde, en alle voorzorgen gebruikte om het voortplanten der *Franſche* Grondbeginzelen te beletten, als die een ſchok zouden kunnen veroorzaaken, ſterk genoeg om haar van den throon te ſtooten. Byzonder opmerkelyk is de Eed van Getrouwheid aan den Pretendent van de *Franſche* Kroon, en die van eeuwigen haat tegen het *Franſch* Gemeenebest. Wie deeze weigerden af te leggen, kreegen ſlegts een uitſtel van zes weeken om hunne zaaken te beſchikken, en werden vervolgens gedwongen het *Ruſſiſch* Grondgebied te verlaaten, *Ald.* bl. 297 —— De maare der Staatsomwenteling in *Frankryk*, en de voorbehoedzels tegen iets dergelyks, ſtrekten zich tot in *China* uit. Immers wy vinden in de *Reis van Lord* MACARTNEY *na China, door* GEORGE STAUNTON II. D. bl. 394. gedrukt by ALLART, opgeteekend „ Twee of drie jaa„ ren geleden [dit wordt onder de Jaartekening van „ 1793 geſchreeven] hadt men aan het Hof van „ *Peking* berigt van de groote Staatsomwenteling in „ *Frankryk*, en van de invoering van grondbegin„ zelen, die de rust van deszelfs Regeering ge„ ſtoord hadden, ontvangen; en, dewyl men vrees„ de, dat die zelve grondbeginzelen, tot in het „ Oosten, zouden doordringen, hadt men de noo„ dige voorbehoedzels in 't werk geſteld, om de „ invoering daar van te beletten."

(*) *Hist Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 55. II. D. II. S. bl. 61.

Porte van den tegenwoordigen toeſtand der zaaken in *Frankryk* wendig te maaken; doch dit mislukte (*). LXXI. BOEK.

1792. Welke Mogenheden zich onzydig hielden.

Dan *Spanje*, hoe zeer ook aangezogt om in vyandlyke maatregelen tegen de *Franſche* Natie toe te treeden, bleef by het voorneemen om zich met de inwendige zaaken van *Frankryk* niet te bemoeijen. De toen veelvermogende Staatsdienaar Graaf D'ARANDA, wees alle onderhandelingen, ten dien einde ſtrekkende, by het eerſte opblaaken der vyandlykheden tegen dat Ryk, van de hand, en bleef tot het einde deezes Jaars onzydig (†). — Op de ſtipſte onzydigheid van *Portugal*, *Zweeden* en *Deenemarken* mogt *Frankryk* hoopen. *Venetien* hadt dezelve beloofd. — *Poolen*, zo zeer geſchokt, nam hartelyk deel, zonder iets te kunnen toebrengen, in de zaak des *Franſchen* Volks (§).

Engelands gedrag in den aanvange,

Groot-Brittanje nam, in den aanvange, een twyfelagtig en zelfs vredelievend gelaat aan. Een oog gevestigd houdende op den loop der zaaken aan het Vasteland, en inzonderheid op de inwendige geſteltenis des *Franſchen* Ryks, weigerde het, in den beginne, eenig deel te neemen in het Verbond der Mogenheden, 't welk anderzinss zo veel byvals aantrof. De Koning gaf, in Bloeimaand, de ſterkſte ver-

zo-

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792 II. D. II. St. bl. 3.
(†) *Hist. Schouwtooneel* 1792. II. D. I. St. bl. 49, 206 II. D. II. St. bl. 56.
(§) *Hist. Schouwteoneel* II. D. II. St. bl. 23.

LXXI. BOEK. 1792.

zekeringen van zyne vredelievende neigingen aan den Heer CHAUVELIN, Gevolmagtigd Gezant van *Frankryk* ten zynen Hove. In een geſchrift door deezen, op den achttienden van Zomermaand overgegeeven, gewaagde hy van de poogingen, welke het Hof van *Weenen* aanwendde by verſcheide Mogenheden, en inzonderheid by de Bondgenooten van *Groot-Brittanje* om hun in dit geſchil in te wikkelen, en, zo wanneer men de algemeene gerugten gelooven mogt, hadden dezelve een goeden uitſlag by het Hof van *Berlyn*, en waren van even goed gevolg by de *Vereenigde Nederlanden*. De bedreigingen waar van het zich bediend hadt by verſcheide Leden van het *Duitſche* Lichaam, om dezelve af te troonen van eene heilzaame onpartydigheid; de gemaakte ſchikkingen met verſcheide Vorſten van *Italie* om deeze tot een vyandlyk gedrag tegen *Frankryk* te bepaalen, en eindelyk de kunſtenaaryen, welke *Rusland* de wapens tegen de *Poolſche* Regeeringsvorm hadden doen opvatten — dit alles kondigde, zyns agtens, een uitgebreide zamenzweering aan tegen de Vrye Staaten, welke *Europa* in een algemeenen Oorlog ſcheen te zullen inwikkelen.

Voorſtel door de *Franſche* Afgezant aan den Koning van *Engeland*.

Het vooruitzigt hier van, als mede van de gevolgen eener zamenſpanning van Mogenheden, die zints langen tyd mededingers waren, kon het oog zyner *Britſche* Majeſteit niet ontvlugten. Op deeze gronden verzogt die Afgezant den Koning van

van *Groot-Brittanje*, „ in zyne wysheid, LXXI.
„ geſteldheid en invloed, middelen te wil- BOEK.
„ len uitdenken, welke met de Onafhange- ——
„ lykheid der *Franſche* Natie beſtaanbaar 1792.
„ en tevens geſchikt waren, om, terwyl
„ het nog tyd was, de voortgangen dee-
„ zer Verbintenisſen te ſtuiten, door wel-
„ ke de Vrede, de Vryheid en het Ge-
„ luk van *Europa* tevens bedreigd wer-
„ den, en inzonderheid de toetreeding
„ tot dezelve aan die geenen zyner Bond-
„ genooten te ontraaden, welke men daar
„ toe mogt willen overhaalen, of die men
„ zelfs, door de vrees, de verleiding der
„ listigſte zo wel als haatlykſte Staatkun-
„ de tot het toetreeden tot dat Verbond
„ mogt gebragt hebben."

Het antwoord verwylde tot den acht- Antwoord des Koenings.
ſten der volgende Maand; en was van deezen weinig bepaalenden aart, dat zyne *Britſche* Majeſteit nooit zou weigeren, tot behoud of herſtel des Vredes in *Europa*, door zulke middelen mede te werken als geſchikt konden zyn om dat oogmerk te bereiken, en tevens beſtaanbaar waren met deszelfs waardigheid, als ook met de beginzelen, die zyn gedrag ſteeds beſtuurden. Dat dezelfde gevoelens, die zyne Majeſteit bewoogen hadden zich niet te bemoeijen met de Huislyke Zaaken van *Frankryk*, hem even eens aandrongen de Regten en Onafhanglykheid der verdere Souverainen, maar vooral die zyner Bondgenooten, te eerbiedigen. De Koning oordeelde, uit dien hoofde, dat in de te-

LXII. BOEK. 1792.

genwoordige omſtandigheden van eenen reeds begonnen Oorlog, de tusſchenkomst van zynen raad, of goede dienſten van geen nut altoos zouden weezen, zo niet alle Partyen zulks begeerden.

Reden van het lang verwyl diens Antwoords.

De verwyling van dit antwoord, 't welk genoegzaam ſtrookte met het gedrag van zyne *Groos-Brittanniſche* Majeſteit tot hier toe gehouden: dewyl, by een Koninglyk bevel, alle *Britſche* Onderdaanen verboden was zich in dienst te begeeven van eenige Mogenheid met *Frankryk* in oorlog; of eenige Commisſie ter Kaapvaart, welke hun door de Vyanden des Konings van *Frankryk* zou mogen worden aangeboden, ſchreef men daar aan toe, dat men in *Engeland* eerst de gevoelens wilde inneemen der Bondgenooten; en bovenal van hun Hoog Mogenden, die als eene Zeemogenheid zich in een foortgelyk geval bevonden, en by welke wy welhaast zien zullen dat aanzoek gedaan was om zich in dien twist te mengen.

Zending van JENKINSON na *Coblentz*.

Weinig tyds naa het geeven diens antwoords werd de Heer JENKINSON, met een geheimen last van wegen het *Engelſche* Hof, na *Coblentz* afgevaardigd. Men hieldt het daar voor, dat diens zending ſtrekte om voorſlagen te doen tot een vergelyk, en ware het mogelyk, onder bemiddeling des Hofs van *Londen*, den Vrede op 't zelfde oogenblik te bewerken, waar in de verbondene Mogenheden op het punt ſtonden de toebereide vyandlykheden tegen *Frankryk* te laaten losbarſten. Het leedt tot het einde van Oogstmaand eer deeze

Af-

Afgevaardigde in *Engeland* terug keerde; dan welke ook diens last en het oogmerk zyner zendinge moge geweest hebben, 't geen onder de Staatsgeheimenisſen verborgen bleef, vast gaat het dat de vermeende bedoeling geen gevolg altoos hadt.

Aanzoek van *Pruiſſen* by onzen Staat om in de maatregelen van het *Weener* Hof te treeden.

Bleef dit in het duistere, openbaar genoeg was het, dat de Koning van *Pruiſſen* by onzen Staat reeds vroeg aanzoek gedaan hadt om in zyne maatregelen en die van het *Weener* Hof te treeden, waar op ook de *Franſche* Gezant in zyn voordragt te *Londen* oogde (*). De Verbintenis tusſchen de Hoven van *Weenen* en *Berlyn* geſlooten (†), hadt een ſoortgelyk Voorſtel en aanmaaning ten gevolge, als wy gezien hebben, dat Keizer LEOPOLD, in den voorleden Jaare, ten opzigte van het vastgeſtelde te *Pilnitz* hun Hoog Mogenden voordroeg (§).

De Graaf VAN KELLER, *Pruiſſiſch* Afgezant by onzen Staat voerde ſchriftlyk dit woord. „ Hoog Mogende Heeren! „ De vertrouwlyke en vriendſchaplyke „ Verbintenisſen, welke voor eenigen tyd „ zo te *Berlyn* als te *Weenen* zyn beraamd, „ hebben de beide Hoven, door een for„ meel Defenſif Alliantie-Traotaat beves„ tigd, het welk te *Berlyn* op den zeven„ den February ondertekend, en kort vóór „ het overlyden des Keizers is geratificeerd „ ge-

(*) Zie hier boven bl. 8.
(†) Zie hier boven bl. 29.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV D. bl. 145.

LXXI BOEK. 1792.

„ geworden. De Koning van *Pruisſen*, „ die niet heeft willen uitſtellen dit Tractaat aan U H. Mog. mede te deelen, doet „ 'er my een Affchrift van overleeveren.

„ Dewyl de daar in vervatte bedingen „ den algemeenen Vrede van *Europa*, de „ rust en het geluk der Volken ten oogmerk hebben, zo gelooft zyne Majeſteit, dat zy van zodanig eenen aart „ zyn, dat zy, zonder de geringſte ongelegenheid, op de geſteldheid en belangens „ der *Vereenigde Provincien* kunnen toegepast worden.

„ Daar de Koning van *Hongaryen* en „ *Boheemen* zich van zynen kant bereidt om „ U Hoog Mogenden uit te noodigen tot „ toetreeding tot deeze Verbintenisſe, en „ om aan U Hoog Mog. Defenſive Verbintenisſen, met gezegde Tractaaten „ overeenkomſtig, voor te ſlaan, zo verpligten de Vriendſchap en de naauwe „ Betrekking, welke het *Pruiſſiſch* Hof en „ de Republiek reeds vereenigen, zyne „ *Pruiſſiſche* Majeſteit om U Hoog Mog. „ te prevenieeren van de openingen, welke van wegen zyne Apostoliſche Majeſteit aan U Hoog Mogenden zullen „ gedaan worden.

„ De Koning kan niet nalaaten tevens „ het genoegen te betuigen, welke hy „ genieten zou, wanneer hy de Republiek „ deselfde grondſtelligen zag aanneemen, „ welke aanleiding gegeeven hebben tot „ de Alliantie van zyne Majeſteit met het „ Hof van *Weenen*. Met den wensch,

„ dat

„ dat U Hoog-Mogenden uit het zelfde
„ gezigtpunt het nut en de voordeelen
„ zullen beſchouwen, welke uit deeze
„ Verbintenisſen zullen voortvloeijen, zal
„ de Koning het zich tot een geluk ſtel-
„ len, zo veel van zyne Majeſteit afhan-
„ gen zal, tot het goed gevolg eener On-
„ derhandelinge toe te brengen, welke niet
„ anders dan tot het welzyn der Republiek
„ en het genoegen van alle belanghеb-
„ bende Mogenheden, kan uitvallen (*)."

LXXI. BOEK. —— 1792.

Van den te wagten aanzoek des Hofs van *Weenen* in deezen Voordragt vermeld, is ons niets gebleeken; maar duidelyk genoeg, dat de bedagtzaamen in den Lande in geenen deele genegen waren, om zich door het toetreeden tot een Verdrag van deezen aart eene Mogenheid tén vyand te ſtellen, aan welke men door een Vriendſchapsverdrag verbonden was; terwyl de voordeelen van Onzydigheid en Vrede deezen te bevallig in 't oog ſchitterden, en daadlyk te veel Lands- en Volksgeluk aanvoerden, om dezelve op te offeren, door deel te neemen aan eene Verbintenisſe, die deeze, voor de rampen des Oorlogs ſtonden te verwisſelen. —— Dan was 'er eene Party in den Lande, welke grond gaf tot de aanmerking in *Frankryk*, „ De „ *Vereenigde Nederlanden* ſcheenen onzydig „ te zullen blyven; doch dat op dien „ ſchyn weinig ſtaat te maaken was (†)."

Dit vond geen oogenblikkelyke ingang.

De

(*) *Reſol. Gen.* 24 April 1792.
(†) Dit komt voor in het Rapport van den Mi-
nis-

LXXI. BOEK. 1792.

Een nieuw *Fransch* Afgezant hier erkend.

De *Fransche* Afgezant GOUVERNET mogt opontboden worden, CAILLART, geweezen Zaakbezorger van dat Hof by onzen Staat vertrekken, DE MAULDE DE HOSDAN, verving onmiddelyk de plaats des eerstgemelden, leverde, te midden van Bloeimaand zyne geloofsbrieven over, en werd by hun Hoog Mogenden in die hoedanigheid erkend (*). Het gelustte den Schryver van een *Fransch* Dagblad, ten aanziene van deezen Gezant te vermelden, „ dat hy, door eene ongerymde eigen„ zinnigheid, zich aan de gebruiklyke „ Etiquette van zyn Bezoek by den Erf„ ſtadhouder af te leggen, hadt willen „ onttrekken." Het blykbaar oogmerk om hem door zulke berigten in de Hofplaats gehaat te maaken, bewoog dien Gezant in 't *'s Gravenhaagſche* Dagblad, eene verklaaring te plaatzen, dat dit volſtrekt valſch, en dat hy, ten zelfden dage, wanneer hy by hun Hoog erkend was, zich begeeven hadt by den Prins Erfſtadhouder, by den Erfprins en by haare Koninglyke Hoogheid, wier heusch en vriendlyk ontvangen hy met lof vermeldde (†).

Bezwaar door hem ingebragt over het

Welhaast deedt zich een geval op, waar over hy zich verpligt oordeelde hun Hoog Mogenden onder 't oog te brengen, dat, on-

ſter der Buitenlandſche Zaaken, wegens den toeſtand der Buitenlandſche Mogendheden in de maand July. Zie *Hiſt. Schouwtooneel* II. D. I St. bl. 208.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 433.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 565.

ongeagt alle goede dienſten en behandeling, welke de Schepen der Republiek, in de *Franſche* Havens, wedervoeren, de Admiraliteit van *Middelburg* in *Zeeland* hadt goedgevonden, het afgaan eener Laading van omtrent 60,000 Snaphaanen, Piſtoolen en Karabinen, uit verſcheide Fabrieken te verbieden, die voor een Huis van Handel in *Frankryk* beſtemd waren. Hy vleide zich, dat hun Hoog Mogenden, naa bekomen berigt wegens deeze zaak, niet nalaatig zouden weezen, om voor de vrygeeving te zullen zorgen, op dat men niet in gebreke bleef aan de agting jegens eene vriendſchaplyke nabuurige Mogenheid. aanhouden van Geweeren.

Het leedt niet lang of de *Oostenrykſche* Zaakbezorger de Baron VAN BUOL wendde zich tot hun Hoog Mogenden, met aanzoek, uit naam der Hooge Regeering te *Bruſſel*, dat de Geweeren in geſchil niet aan *Frankryk* mogten worden afgeleeverd.

De toedragt dier zaake wordt in deezer voege opgegeeven, dat, wanneer nu twee jaaren geleden, de *Oostenrykſche* Krygsmagt in de *Oostenrykſche Nederlanden* inrukte, het Leger der Patriotten verſtrooide, en de Patriotten ontwapende, het Generaal Gouvernement van *Bruſſel* een zeer grooten voorraad van Geweeren bekwam. Om deeze ten gelde te maaken, verkogt het die Geweeren aan een Huis van Negotie te *Rotterdam*, onder het uitdruklyk beding van deeze Geweeren niet wederom in *Europa* te verkoopen. Dezelve gingen, onder dezelfde voorwaarde, in handen van an- Toedragt deezer zaake.

LXXI. BOEK. 1792.

andere Kooplieden te dier Stede over, die verkogten ze aan *Eranſche* Kooplieden, om na de *Franſche West-Indiſche* Bezittingen overgevoerd te worden. Na *Middelburg* gebragt, en aldaar ingeſcheept, beval de Admiraliteit van *Zeeland* onderzoek op deeze zaak, en toen het overvoeren deezer Geweeren na de *West-Indien*, eenigzins bedenkelyk ſcheen, hadt die Zeeraad dezelve in beſlag genomen. Wat hier van zy, moeten wy, uit gebrek aan beſcheiden, onbeſlist laaten, en zo ook de afloop deezer zaake.

Wat ons van den *Franſchen* Kryg te melden ſtaat.

Dit Jaar ging zwanger van, en baarde grooter Gebeurtenisſen. De Kryg, door de Vereenigde Mogenheden tegen *Frankryk* beraamd, nam eenen aanvang. Het loopt buiten ons beſtek van deeze Krygsverrigtingen, en de gevolgen, welke dezelve in *Frankryk* hadden, eenigzins breedvoerig te ſpreeken; doch wy mogen niet voorby 'er het een en ander van aan te ſtippen: dewyl, zonder zulks, de uitkomſten, die eenen onmiddelyken invloed hadden op het geen hier te Lande voorviel, een vreemd voorkomen zouden hebben, zo niet onbegryplyk weezen.

Magt tegen *Frankryk* op de been.

De ontſtooke geestdrift der *Franſchen* hadt hun de wapenen doen aangorden, om den vyand moedigen tegenſtand te bieden. Geheel *Europa* hieldt het oog gevestigd op de Toebereidzelen ten Kryge in *Frankryk* gemaakt, en zag, met zeer verſchillend gewyzigde aandoeningen, eene Legermagt, op 180,000 Man begroot, gereed om

om den aanval op *Frankryk* te doen, en, ſchoon in vier Legers verdeeld, zodanig geſchikt, dat zy des noods elkander ondersteunen konden.

Verklaaring des Hertogs VAN BRUNSWYK by den aanvang des Krygs.

De Hertog VAN BRUNSWYK, die de Hoofdarmée aanvoerde, en het Opperbevel hadt over de Vereenigde Legers, liet eene Verklaaring vooruitloopen, de redenen opgeevende, die de beide verbondene Mogenheden bewoogen hadden om, met zulk een Heirmagt, tegen *Frankryk* op te trekken; tegen *Frankryk* welks geluk zy beoogden, geenzins ten oogmerk hebbende, om zich, ten kosten van 't zelve, door veroveringen te verryken. Ook wilden zy zich in het Binnenlandsch Beſtuur niet mengen; maar alleen den Koning, de Koningin, en de Koninglyke Familie, uit den vernederden ſtaat, waar in men dezelve gebragt hadt, redden. Gunſt werdt beloofd aan allen die zich aan den Koning onderwierpen; Straffe gedreigd aan de Krygslieden, die zich gewapenderhand tegen de Krygsbenden der verbondene Mogenheden durfden verzetten. —— Allen in *Frankryk* in eenig Bewind geſtelden, werden verantwoordelyk gehouden wegens alle feitlykheden, welke zy niet getragt zouden hebben te beletten. —— Den Inwoonderen van *Parys* werd inzonderheid voorgeſchreeven, dat zy zich terſtond onderwerpen moesten aan den Koning, en dien in volkomene Vryheid herſtellen. In hunne perſoonen werden zy verantwoordelyk verklaard, wegens alle de daar mede ſtrydige ge-

LXXI. BOEK. 1792.

gebeurtenisſen, en om zonder hoop van vergiffenisſe, naar krygsgebruik, te worden geoordeeld. Dat byaldien de *Tuïlleries* mogten overweldigd of aangerand, of het minſte geweld mogt ondernomen worden egen den Koning, de Koningin, of de Koninglyke Familie. de twee Hoven, in dat geval, eene voorbeeldige en voor eeuwig gedenkwaardige wraak zouden oefenen, door de Stad *Parys* aan eene Militaire Executie, en volſlaagene Omkeering, over te geeven.

Nadere Verklaaring tegen het wegvoeren des Konings.

By eene twee dagen laater uitgegeevene Verklaaring was de Hertog VAN BRUNSWYK tegen een ander middel bedagt, 't geen 's Konings Vyanden zouden kunnen in 't werk ſtellen; immers hy deedt daar by weeten, dat, byaldien men, door Verradery, of door Lafhartigheid van eenigen der Inwoonderen van *Parys*, den Koning, de Koningin, of eenig ander Perſoon van de Koninglyke Familie, uit die Hoofdſtad wegvoerde, in zodanig een geval, alle Steden en Plaatzen, hoe genaamd, welker Inwoonders zich tegen derzelver doortocht niet aangekant, of op den weg tegengehouden hebben, het zelfde lot zouden ondergaan als waar mede *Parys* gedreigd was, en dat de weg, dien de Vervoerders van den Koning of der Koninglyke Familie mogten genomen hebben, zou worden getekend door een reeks voorbeelden van Straffen, uitgeoefend op de aanſtookers van zulk een onvergeeflyk misdryf.

Of

Of deeze twee Verklaaringen niet genoeg waren, verſcheen 'er gelyktydig een ſtuk, 't welk zeer de aandagt trok, getyteld *Manifest tegen de Franſche Omwenteling*. — Schoon in 't zelve altoos geſprooken wordt uit naam van den Keizer en den Koning van *Pruiſſen*, onderſcheidt het zich nogthans van de gewoone Stukken van dien aart, dat 'er naam- tyd- en plaatstekening aan ontbreeken. Doch dewyl het door geen der daar in genoemde Mogenheden, noch op derzelver last, ooit werd afgekeurd, of tegengeſprooken, verkreeg het zeker gezag, en plaats onder de gewigtige Staatsſtukken van dien tyd. LXXI. BOEK. 1792. Manifest tegen de *Franſche* Omwenteling.

Aan de egtheid valt min te twyfelen, daar het hoofdzaaklyk overeenſtemde met eene omtrent gelyktydige Verklaaring, door de naamstekening van 's Konings Broederen, en de verdere Prinſen van den Bloede, geſtaafd. Een ſtuk waar in zy het gebeurde in *Frankryk*, zints de Omwenteling, met de zwartſte kleuren afmaalen, en de redenen opgeeven waar om zy zich buiten 's Lands begeeven hadden. In 't flot vermaanen zy de Ingezetenen van *Frankryk*, om de Poorten van alle Steden en Plaatzen, waar hunne Krygsbenden, of die van hunne Keizerlyke en *Pruiſſiſche* Majeſteiten, zich zouden vertoonen, te openen, en zich te onthouden van eenigen wederſtand te bieden (*). Verklaaring van 's Konings Broederen en der Prinſen van den Bloede.

In

(*) Alle deeze Stukken vindt men in de XXXIII. XXXIV. XXXV. en XXXVI. Bylagen op het twee-

LXXI. BOEK. 1792.

In alle deeze Verklaaringen heerschte een toon van vertrouwen, aan die van vermetelheid grenzende; een toon welke die onderneeming als een ligtvolvoerbaar werk, of 't geen althans niet kon mislukken, alleerwegen aanduidt. In de daad 'er was schynbaare gronds genoeg om zich dien uitslag te belooven. Bekend was den verbonden Mogenheden de zwakke staat der *Fransche* Krygsmagt; bekend veele beschikkingen daar omtrent gemaakt. Bovenal vertrouwde men op de stellige verzekeringen der *Fransche* Prinsen, en verdere Hoofden der Uitgeweekenen, dat de Krygslieden, tot herstel der Koninglyke Waardigheid bestemd, zich slegts op het Grondgebied des *Franschen* Ryks hadden te vertoonen, om hun met open armen te ontvangen, en volop te verschaffen van al het noodige. Schoon zy van de onder de hand aangestookte Verdeeldheden, en nog geheimer werkzaamheden, zweegen, leedt derzelver bestaan geen twyfel.

Op welke gronden van vertrouwen die Verklaaring steunden.

Verdenkingen wegens den Koning en anderen in *Frankryk.*

Verdenkingen waren deswegen, zints eenen geruimen tyd, gekoesterd. Men hadt onder de hand geschreeven, „ dat 'er een „ tyd stondt gebooren te worden, wan„ neer het *Fransche* Volk ontdekken zou, „ dat de Koning een Vriend en Bondge„ noot der buitenlandsche Vyanden, en „ van het Vaderland, geweest ware." — Een Lid der Nationaale Vergadering beschul-

de Deels eerste Stuk van het *Historisch Schouwtooneel* voor 1792.

schuldigde, in eene Redenvoering, den Koning, en den Generaal LA FAYETTE als het één's met de Uitgeweekenen. — De Woordvoerder der zich te *Parys* bevindende Gefedereerden liet zich openlyk, onder andere, in deezer voege hooren; „ Wy zyn 'er mede te vrede, dat wy „ eenen Koning gehoorzaamen; maar het „ moet een Koning zyn, die ons niet mis„ leidt. Men zegt ons hier in *Parys*, dat „ wy tegen de *Oostenrykers* zullen te velde trekken; doch de *Oostenrykers* zyn „ in ons Veldleger, binnen onze Muuren, ja zelfs aan het hoofd onzer Krygsbenden. Hoe kan men gedoogen, dat „ voormaalige Edellieden, dat trouwlooze „ Wetgevers, en trouwloozen Aanvoerders „ der Krygsbenden zyn geworden!" — LA FAYETTE was het op wien zy het bovenallen gelaaden hadden, tegen wien zy het heftigst uitvoeren, en verklaarden. „ Wy kunnen, wy willen niet te velde „ trekken, onder de bevelen van eenen „ Verraader — Geeft ons Patriottische „ Aanvoerders, — Gy moet de Uitvoerende Magt in den Persoon des Konings „ afschaffen, het geluk, de veiligheid der „ Natie eischt zulks. Leent het oor aan „ de klagten, die zo menigmaal tegen LA „ FAYETTE gedaan zyn. Zet de door „ den Koning aangestelde Stafofficieren „ af; vernieuwt de Geregtshoven; zet ook „ de Bestuurders der Departementen en „ Districten af: want zy staan in een „ naauw verbond met LA FAYETTE —

LXXI. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. 1792

„ Geheel *Frankryk* weete, dat de ſnood-
„ ſte Vyanden zich in *Parys* onthouden!"
Andere Legerhoofden geraakten, zo wel als LA FAYETTE, in verdenking, zy waren, gelyk hy, te *Parys*, om zich te verantwoorden, of verdeedigden zich by geſchrifte. Hunne verantwoording vondt by zommigen ingang; doch gaf anderen nieuwe ſtoffe om op den misnoegdſten toon tegen hun uit te vaaren, en teffens tegen den Koning, als het groote Beweegrad. In de Vergadering der *Jacobynen* werd het voorſtel gedaan om den Koning niet alleen in zyne Waardigheid op te ſchorten, maar hem ook, te gader met de Koninglyke Familie, als Gyzelaars, tegen de buitenlandſche Vyanden, in verzekerde bewaaring te neemen. — Koning LODEWYK mogt het Foederatie Feest bywoonen, daar den Conſtitutioneelen Eed afleggen, zyne weigering des verzoeks om den brand te ſteeken in de houtmyt, welke den *Adelsboom* omringde, werd met ongenoegen geaien.

Deeze klimmen ſangs hoe hooger.

De geſteltenis des Legers, de ontbloo-ting der grenzen, werd eerlang te *Parys*, en elders, beſchouwd en beſchreeven als een openlyk verraad van de zyde der Uitvoerende Magt, en van zommige Legerhoofden, die men meende, dat de Krygsmagt met geen ander oogmerk van de Grenzen aftrokken, dan om voor den Vyand plaats te maaken. Een toedragt van zaaken, welke het ter Nationaale Vergadering zo hoog deedt loopen, dat 'er het

voor-

voorſtel ter baane kwam, of de Koning den Throon niet verbeurd hadt? LXXI. BOEK.

Het aangroeijend misnoegen deedt eerlang de opſchorting van het Koninglyk Gezag, het vervallen verklaaren des Konings van zyne Waardigheid, en het in bewaaring neemen des Koninglyken Gezins, een der hoofdonderwerpen ter Nationaale Vergadering worden. Vertoogen, opgevuld met klagten over de Uitvoerende Magt, en doorzaaid met de haatlykſte uitdrukkingen tegen den Koning, hoonde men dagelyks. Weinig Leden ſlegts waagden het langer den Koning voor te ſpreeken, of te verdeedigen. Zy die nog de behoudenis der Koninglyke Waardigheid voorſtonden, moesten bekennen, dat de meeſte klagten tegen de Uitvoerende Magt geenzins van grond ontbloot waren. Vry algemeen was de toeſtemming, dat de Uitvoerende Magt zich aan Pligtverzuim en Volksmisleiding hadt ſchuldig gemaakt; dan of de geheele ſchuld van dit bedrog inzonderheid aan den Koning moest ten laste gelegd worden, was een vraag omtrent welker beantwoording de gevoelens wyd uit een liepen. 1792. Voorſlag om den Koning verval. len te verklaaren, en in verzekaring te neemen.

Geen heerſchender gevoelen door Nieuwspapieren en dagelyks uitkomende Schriften, algemeener verſpreid, dan dat men voorhadt den Koning uit *Parys* weg te voeren, en daar op een Burgeroorlog, ten zynen voordeele, ten doen uitbarſten. Dit begrip baarde het voorſtel om een Algemeen Bevelhebber der *Paryſche* Nationaale Een Dictatorſchap van drie Mannen voorgeſlaagen.

LXXI. BOEK. 1792.

Garde te benoemen, die op zyn hoofd verantwoordelyk zou weezen voor de bewaaring des Konings en diens Gezins. — Wyders nam men in overweeging, om, zo lang de Oorlog duurde, den Koning de Uitvoerende Magt te ontneemen, en met al het gezag, 't welk de Conſtitutie aan hem verleende, drie Dictators te bekleeden. Tot welk Driemanſchap men twee door den Koning ontſlaagen Miniſters ROLAND en SERVAN en de Maire PETHION in voorſlag bragt, met nadere bepaalingen omtrent de werkzaamheden en den duur deezes Dictatorſchaps.

't Zelve verworpen, als mede de Voorſlag om den Koning, geduurende den Oorlog het geheel bewind in handen te geeven.

Als zeer gevaarlyk werd dit ontwerp door veelen aangezien, die beweerden, dat het eenigst middel om *Frankryk* te redden beſtondt in den Koning, geduurende den Oorlog, het geheel Bewind in handen te geeven, onder voorwaarden, van geen Vrede te mogen ſluiten, dan met goedvinden der Nationaale Vergadering. Zy ſchilderden, met de ſterkſte kleuren de gevaaren af aan welke het Ryk, door de Opſchorting des Konings, zou worden blootgeſteld. Zy beweerden, dat dergelyk een ſtap de goedkeuring van de Natie niet alleen in geenen deele zou wegdraagen; maar dat het zeker was, dat de buitenlandſche Mogenheden met niemand in onderhandeling zouden willen treeden, dan met den Koning en de Staatsdienaaren door hem aangeſteld; dat ook de gezamenlyke Legerhoofden, Officieren en Gemeenen, in zodanig een geval, zich zouden

den kunnen beroepen op den algemeenen Conſtitutioneelen Eed; ten einde gehoorzaamheid te weigeren aan alle andere bevelen, dan die hun door den Koning, of uit diens naam, gegeeven werden. De beweerders van dit laatſte waren verre de minſten in getal, en, ſchoon 'er tegen het ontwerp, om Dictators aan te ſtellen, zulk eene menigte zwaarigheden wierden aangevoerd, dat het ſpoedig wierd verworpen, kreegen egter de poogingen van hun, die na eene Verandering in de Conſtitutie haakten, weldra de bovenhand. LXIII. BOEK. 1792.

Om die Verandering daar te ſtellen was 'er eene zwaare ſchok noodig. Het ſluiten der *Tuilleries*, naa het voorgevallene aldaar op den twintigſten van Zomermaand, deedt in *Parys* byzonder het misnoegen tegen den Koning gaande worden. Het ſluiten der hekken en ſchildwagten daar geſteld om het Volk de intreede te beletten, duidde men als een blyk van 's Konings vyandlyke oogmerken. Hy was daar, gelyk de ſpraak ging, als in een veſting, omringd door benden aan hem verknogt, daar kon hy veilig ontwerpen ſmeeden of om te ontvlugten, of andere aanſlagen uit te voeren. In dit verblyf was, volgens een verſpreid gerugt, eene menigte Wapens verborgen. — Een onderzoek ontdekte niets van dien aart. Een gedeelte der *Tuilleries* werd den Volke, op last der Nationaale Vergadering, ter wandelplaats opengezet, en ſchoon de Koning, des misnoegd, de ſchildwagten aan de ingang Het misnoegen groeit aan.

LXXI. BOEK. 1792.

gangen deedt wegneemen, wilde het Volk buiten het gemelde gedeelte, door hun de *Vryheids Grond* geheeten, en met een Nationaal lint afgeſcheiden van 't andere, den *Grond van Coblentz* genaamd, geen voet zetten.

Wat ter Nationaale Vergadering voorviel by het Verſlag op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK.

Blyken van Vyandſchap, tot daadlykheden overſlaande, vertoonden zich tuſſchen de nieuwlings te *Parys* ingekomene Gefedereerden van *Marſeille*, en de Koningsgezinden. Te midden van deeze woelingen kwam het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK ter Nationaale Vergaderinge. Het Verſlag daar op marde. Toen het gedaan werd, en 's Konings verklaaring deswegen voorgeleezen, ontſtondt 'er eerst groot gemor in de Vergadering; welhaast riep een der Leden „ dat 's Konings Brief „ een zamenweeffel was van onwaarheden; „ dat diens Daaden anders getuigden, en „ de vyandlyke Mogenheden in zynen „ naam den Oorlog voerden."

ISNARTS Vertoog tegen de Koning.

Geen der Leden ging verder dan de Heer ISNART, die een geſchreeven Opſtel voorlas, 't welk wy hier plaats geeven; dewyl het bykans alle Beſchuldigingen, zints eenigen tyd tegen den Koning ingebragt, opnoemt. „ Wat," zeide hy, „ heeft den Koning gedaan om het Plan „ van Tegenomwenteling te doen vernietigen, 't welk geheel *Frankryk* overdekt, en deszelfs takken tot in de Buitenlandſche Hoven verſpreidt? Niets. — „ Ik zal het bewyzen. De Koning hadt „ zich behooren te verzetten tegen eenen „ muit-

„ muitzuchtigen Adel, en het is aan dee- LXXI.
„ zen, dat hy de Ampten geeft, die te BOEK.
„ zyner beſchikkinge ſtaan. Zulke Pries- ——
„ ters; die het meest tegen de Conſtitu- 1795
„ tie opkomen, verrigten by hem alleen
„ den Kerkdienst. Emigranten wapenen
„ zich tegen het Vaderland; Dweepers
„ zoeken den Burgeroorlog aan te ſtoo-
„ ken; kwalykgezinden doorkruiſten het
„ Ryk, ten einde in 't zelve oproer te
„ verwekken. Wanneer wy Wetten voor-
„ ſtellen, om dit alles tegen te gaan, wei-
„ gert hy dezelve te bekragtigen, of ſtelt
„ zyne bekragtiging twee maanden lang
„ uit. —— De Koning hadt zich omgee-
„ ven van eene Lyfwagt, welker zamen-
„ ſtelling tegen de Wet aandruischte, en
„ die na eene Tegenomwenteling haakte;
„ wy hebben dezelve afgedankt; hy ken-
„ de haare misdaaden, en heeft ze nog-
„ thans blyken gegeeven van zyne erken-
„ tenis. —— Adminiſtreerende Corpſen
„ hebben de Conſtitutie geſchonden; in
„ plaats van deezen te ſtraffen, heeft men
„ derzelver Beſluiten doen afkondigen; en
„ aldus aan hunne grondſtellingen voet
„ gegeeven. —— Een Leger raadpleegt:
„ deszelfs Generaal laat zulks toe; hy
„ verlaat zyn post, en de Koning keurt
„ zulks niet af. —— Zyne Ministers be-
„ hooren, door hunne zugt voor de Con-
„ ſtitutie, buiten alle verdenking te zyn,
„ en niet te min ſchynen de zulken, die
„ van de Natie het meest beſchuldigd
„ worden, zyne grootſte agting te verdie-

LXXI. BOEK. 1792.

„ nen; waar tegen anderen, welker verlies de Natie betreurt, by hem gehaat „ zyn. —— Zedert zyne Conſtitutioneele „ Regeering, is het Miniſterie zo wankelend geworden, dat dit alleen in ſtaat „ zou weezen, het openbaar beſtuur van „ een te rukken. —— Hy behoort vermogen te hebben op het gemoed der „ Prinſen, zyne Bloedverwanten; en juist „ deezen zyn het, die de zamenſpanning „ der Mogenheden tegen ons berokkenen. „ Ten wiens behoeve wapenen zich de „ buitenlandſche Hoven? Immers ten zynen behoeve. En wat anders eiſchen „ dezelve van ons, dan dat wy hem tot „ Despoot herſtellen? Het is in zynen „ naam dat alle onze Vyanden te werk„ gaan; maar heeft hy, volgens de Con„ ſtitutie en zyn Pligt, door weezenlyke „ daaden, zich tegen derzelver Onderneemingen verzet? Dit is het, myne Heeren! wat gy, in plaats van na ydele „ klanken te luisteren, moet beoordeelen. —— Reeds langer dan een Jaar „ draagt hy kennis van het Verbond der „ Mogenheden tegen *Frankryk*, en nogthans heeft hy niet alles gedaan, wat „ in zyn vermogen was om hetzelve te „ verbreeken, en ons Bondgenooten te bezorgen, en om het Ryk in ſtaat van tegenweer te ſtellen. Op het daar zyn „ van den Oorlog ontbreeken onze Troepen van Linie meer dan 50,000 Man. „ Zyne Miniſters hadden ons verzekerd, „ dat tegen den tienden van Sprokkel-

„ maand

„ maand, 150,000 Man op den Vyand LXXI.
„ zouden kunnen aanvallen, en in Bloei- BOEK.
„ maand zag men niets gereed. Zedert ——
„ de Oorlog werklyk is verklaard geweest 1790.
„ heeft de Natie zich byna zonder Wa-
„ penen, zonder Krygsbehoeften, zonder
„ Paarden, en zonder Mondbehoeften be-
„ vonden. In plaats van de nieuwe Re-
„ cruteering, benevens het aankoopen, en
„ vervaardigen van Wapenen, voort te
„ zetten, heeft men alles tegengewerkt.
„ Een Leger moest te *Soisſons* geformeerd
„ worden, en niets was gereed om zulks
„ werkſtellig te kunnen maaken. Het
„ Plan van Oorlog is, tot heden toe, zo-
„ danig ingerigt, dat onze braave Soldaa-
„ ten ſteeds vegten moeten tegen een groo-
„ te overmagt. *Brabant* riep ons aan om
„ byſtand; maar, reeds overwinnende,
„ hebben wy hetzelve weder ſchandelyk
„ verlaaten, en de ongelukkige *Belgen* aan
„ hun rampzalig lot overleeverende, te-
„ vens de wooningen hunner Vaderen in
„ brand geſtooken. Kortom men zou zeg-
„ gen, dat de Koning der *Franſchen* het
„ Hof van *Weenen* door het vuur wreekt,
„ wegens den Opſtand der *Belgen*, en de
„ Koning van *Hongaryen* het Hof der
„ *Tuilleries* door het Staal wreekt, wegens
„ den Opſtand der *Franſchen*."

Deeze Redenvoering werd welhaast ver- De Wy-
vangen door eene aanzienlyke Bezending ken der
der Beſtuurderen van alle acht en veertig Stad *Pa-*
wyken der Stad *Parys*, uit naam derzel- *rys* ei-
ſchen de
ven,

LXXI. BOEK. —— 1791.

Ontthroning des Konings.

ven, de Ontthrooning des Konings eischende, Beschuldigingen van denzelfden aart als wy zo even uit den mond van den Heer ISNART voordroegen, waren in de aanspraak van den Maire PETHION, het hoofd dier Bezendinge, opeengestapeld. Hy voegde 'er by, „ Het Hoofd der Uitvoerende „ Magt is de eerste schalm aan de keten „ der Tegenomwentelinge. Hy neemt naar „ allen schyn deel aan de *Zamenzweering* „ van *Pilnitz*, welke hy veel te laat heeft „ bekend gemaakt. Zyn naam strydt dagelyks tegen den naam der Natie: deselve is het sein van oneenigheid tusschen de Soldaaten en derzelver Legerhoofden. Hy heeft zyn belangen van „ die der Natie afgescheiden: wy zullen „ deeze, naar zyn voorbeeld, insgelyks „ van elkander afscheiden. —— Verre van „ daar, dat hy, door de eene of andere „ formeele daad, zich tegen de buitenlandsche en inwendige Vyanden zou „ hebben aangekant, is zyn gedrag veel „ eer eene aanhoudende daad van ongehoorzaamheid tegen de Constitutie. —— „ Zo lang wy dusdanig een Koning hebben, kan de Vryheid niet gevestigd „ worden; doch het is onze begeerte vry „ te blyven. Uit overmaat van inschiklykheid hadden wy gewenscht u alleen „ te komen vraagen om de Opschorting „ van LODEWYK DEN XVI, zo lang het „ gevaar des Vaderlands duurde; maar de „ Constitutie verzet zich daar tegen. Lo-

„ DE-

„ DEWYK DE XVI. beroept zich zonder op-
„ houden op de Constitutie: wy doen
„ zulks nu op onze beurt, en eischen zyne
„ Afzetting. — Dewyl het, deeze groote
„ maatregel eenmaal genomen zynde, zeer
„ twyfelagtig weezen zal, of de Natie
„ wel ooit weder haar vertrouwen zal kun-
„ nen stellen in den tegenwoordigen Ko-
„ ninglyken Stam, verzoeken wy, dat
„ door de Nationaale Vergadering, inge-
„ volge van de Constitutioneele Wetten,
„ egter niet uit haar midden, Ministers
„ worden verkoozen, aan welken de Uit-
„ voerende Magt, by voorraad, wordt
„ toevertrouwd, tot de algemeene wil des
„ Volks, onze en hunne Souverain, zich
„ deswegen nader zal geopenbaard hebben
„ in eene Nationaale Conventie, welke
„ moet byeengeroepen worden, zo ras de
„ veiligheid des Staats zulks zal veroor-
„ looven."

LXXI. BOEK.

1792.

Schoon PETHION uit naam van alle de acht en veertig wyken der Stad *Parys* op deezen trant gesprooken, en dien veel behelzenden eisch gedaan hadt, kwamen vier Wyken daar tegen op. 't Welk in de Nationaale Vergadering groote opschudding ten gevolge hadt. Hoewel één dier Wyken vervolgens verklaarde, LODEWYK DE XVI. niet langer als Koning der *Franschen* te erkennen; en die Burgers hun Eed van getrouwheid aan denzelven gedaan, weder introkken, werd door de Nationaale Vergadering dit Besluit, als inconstitutioneel, vernietigd.

Afkeuring van dien voorslag ter Nationaale Vergadering.

Men

LXXI. BOEK. 1790.

Men bleef egter aan het plan van de afzetting des Konings voortarbeiden. Gerugten van dien trekleg om te ontvlugten ſtaafden de hooggaande vermoedens. Hy bevondt zich in eenen allerzorglykſten toeſtand. By eene openbaare Afſtondiging zocht hy zyn gedrag te verantwoorden, en de ſchuld op zyne Tegenpartyders te werpen. Deeze verbitterde de gemoederen te ſterker; zy werdt afgeſcheurd, met alien betoon van verontwaardiging hier verbrapt, daar openlyk verbrand.

Zorglyke toeſtand des Konings.

Voortekens gewis van grooter woelingen en volksbedryven, die ook volgden wanneer LA FAYETTE met meerderheid van ſtemmen, wegens de beſchuldigingen tegen hem ingebragt, vrygeſproken, en de randpleeging over de zaak des Konings uitgeſteld was. Morrend ongenoegen doorzweefde de Hoofdſtad. Veelvuldige Schriften, om dien tyd, in *Parys* uitgeſtrooid en aangeplakt, dreeven het wantrouwen op den Koning, en den haat tegen de Hofparty, tot eene bystere hoogte. Daar in werden den Vorst en diens Aanhang de ſnoodſte oogmerken, en heillooſte aanſlagen, ten laste gelegd. Men beweerde in dezelve, dat op een tweede *Bartholomaus Feest*, eene algemeene ſlachting onder de Patriotten ſtondt aangerigt te worden; dat men ten oogmerk hadt *Parys* aan vier hoeken in den brand te ſteeken; ten einde de Koning, in de algemeene verwarring, zich met de vlugt zou redden. Deeze onrustwekkende voorſpellingen van het

Schrikbaarende gerugten in *Parys*.

ge-

gebrouwde euvel werden beslooten met een vermaan aan het Volk om op de hoede te zyn, zich tegen middernagt gereed te houden, om, op het eerste sein van alarm, na de *Tuillerien* te trekken, en dus den ondergang der Natie te verhoeden. LXXI. BOEK. 1792.

Reeds vóór middernagt begon de Alarmklok, in één der Stadswyken, te luiden; ras werd dit in andere gevolgd. Van tyd tot tyd hoorde men kanonschooten, ten teken van Opstand, en door alle straaten riep de slaande trom de Burgers te wapen. Behalven de Maire PETHION, en de Procureur MANUEL, werden in de Wykvergaderingen de Breede Raad der Gemeente, en de geheele Municipaliteit, afgedankt. De Municipaliteit werd veranderd; en met deeze verandering greepen 'er andere schikkingen op het Krygsvolk en de Burgermagt plaats. Het Volk stroomde na de *Tuillerien*. Krygsvolk onder de wapenen gebragt, als mede het geplaatst en gelaaden geschut deedt de Koninglyke Tuin eene Legerplaats gelyken. De Koning ontving 'er een groot getal Edelluden, die zich door alle vertrekken van het Kasteel verspreidden. Men stelde alles te werk om 's Konings party te styven; doch met geen gewenschten uitslag. Het begrip dat de Hofparty werklyk bezig ware met eene Tegenomwenteling te bewerken, en de begeerde Afzetting des Konings met geweld te stuiten, kreeg de overhand. Het voorgevallene in de *Tuillerien*.

Woelingen van verscheidenerleien aan groeiden aan, en 's Konings onrust met de- De Koning gaat zel-

LXXI. BOEK. 1792. met zyn Gezin na de Nationaale Vergadering.

zelve." Hy verzogt in de Nationaale Vergadering te worden toegelaaten. Dan, in zyne besluitloosheid om zich derwaards te begeeven, terwyl 'er reeds bloed vergooten was, en de ongestuimigste driften woelden, wordt de Koningin gezegd hem te gemoet gevoerd te hebben; „ dat in en „ om het Paleis nog gewapende Lieden „ genoeg waren om hetzelve te verdee„ digen; dat het ook den Koning niet „ voegde in de Nationaale Vergadering te „ komen, waar misschien, in dit zelfde „ oogenblik, wegens zyne Afzetting werd „ gesprooken." Hy laat zich egter overhaalen om derwaards te gaan met zyn Gezin.

Bloedig Gevegt in de *Tuillerien*.

Naauwlyks hadt de Koning met de zynen de *Tuillerien* verlaaten, of 'er greep eene verzoening plaats tusschen de Gefedereerden en de Nationaale Garde. Door Afgevaardigden liet het Volk de *Zwitzers* aanzeggen, dat het tegen dezelve geen vyandlyke oogmerken hadt. Schynbaar was de verzoening met dezelve getroffen. Oogenbliklyk daar op vertoonden zy zich als vyanden. Vermeesterd kanon en een aanhoudend schieten uit klein geweer, 't welk de grond met lyken bezaaide, bragt het Volk in verwarring, en aan 't wyken. Alleen de Gefedereerden van *Marseille* en *Brest* trokken in goede orde af, haalden Veldstukken, en ving 'er een geregeld gevegt tusschen deezen en de *Zwitzers* aan. De Nationaale Garde voegde zich by deezen, gaf mede op de *Zwitzers* vuur; het

aan

aan 't deinzen gebragte Volk valt met woede op de *Zwitzers* aan. Deeze geraakten in wanorde; veelen ſneuvelden; anderen vlugten, de meesten weeken in het Kasteel, waar zy zich tot het uiterſte verdeedigden. De *Parysſche* Ruitery koos de party tegen hun, en verzekerde den ſpoedigen zegenpraal, voorafgegaan door een allerverſchriklykſt bloedbad (*), geëindigd met de vermeestering des Kasteels. LXXI. BOEK. —— 1792.

In de Nationaale Vergadering was de Koning eene kleine Loge aangeweezen, waar hy oorgetuigen was van de grievendſte beſchuldigingen tegen hem ingebragt, als mede van de raadpleegingen om hem van zyne Waardigheden te ontzetten —— Oorgetuigen van de kanonſchooten, van het musketten gekletter, ſteeds in heftigheid vermeerderende. Hier hoorde hy Afvaardigden zyne onverwylde Afzetting eiſchen, als het éénig middel om een einde te maaken aan het Oproer, 't welk met woe- 's Konings toeſtand, in de Nationaale Vergadering.

(*) Men begrootte het getal der voor het Paleis des Konings geſneuvelde Burgeren ten naasten by op 1200, behalven nog 700 zwaar gekwetſten, van welken niet weinigen aan de bekomene wonden overleden. Van de *Zwitzers* waren 'er omtrent 600 in den omtrek der *Tuilleries* gedood; de overigen gevangen. Meer dan 300 Koningsgezinden verlooren daar het leeven, waar onder men Mannen van aanzien telde. De meesten in den nagt in 't Paleis gekomene Edellieden hadden 't zelve verlaaten, zo ras de Koning vertrokken was, en ontkwamen het anders onvermydelyk doodsgevaar, langs hun bekende ſluipwegen; terwyl de ſlegte Overrokken hun ter ontkominge niet weinig dienden.

LXXI. BOEK.

woede voortſlaande, onberekenbaare rampen ſtondt te veroorzaken.

1792. Herhaalde op 's Konings Afzetting aandringende Bezendingen deeden eindelyk de Vergadering het beſluit neemen om de algemeene begeerte des Volks, ten minſten in zo verre te voldoen, dat de Koning wel niet van den Throon ontzet; maar voor eerst buiten Bewind geſteld wierd. Het Beſluit met éénpaarigheid van ſtemmen uitgebragt, kwam hier op neder. „ Dat, „ uit hoofde van het algemeen wantrou„ wen tegen de Uitvoerende Magt, de „ Koning in alle zyne Bedieningen werd „ opgeſchort, tot eene Nationaale Con„ ventie, welke het *Franſche* Volk uitge„ noodigd werd te formeeren, de noodige „ maatregels zou genomen hebben, om de „ Souverainiteit des Volks, om de Re„ geering van Vryheid en Gelykheid te „ verzekeren; dat eene buitengewoone „ Commisſie nog dien zelfden, en den „ volgenden dag, ontwerpen zou inbren„ gen over den tyd en wyze van het by„ eenroepen der Conventie, als mede over „ het inrichten van een nieuw Ministerie; „ het daarſtellen van eenen Gouverneur „ voor den Zoon des Konings, en over „ de ſom, welke aan den Vorst, gedu„ rende deszelfs Opſchorting, voor zyn „ onderhoud, zou worden toegeſtaan; dat „ voor den Koning, die, tot dat de rust „ in *Parys* herſteld was, met zyne Fami„ lie, in den omtrek van het Wetgeevend „ Lichaam blyven zou, terſtond een ver-

Wordt buiten Bewind geſteld. Daar by gemaakte ſchikkingen.

„ blyf

„ blyf in het Paleis van *Luxemburg* (*) zou gereed gemaakt worden, en dat inmiddels ook de betaalingen der Civile Lyst werden opgeschort. De Vergadering verklaarde teffens alle Amptenaars en Militairen, welke, in deeze dagen van bekommering, hunne posten verlieten, voor eerloozen en Verraaders van het Vaderland."

LXXI. BOEK. 1792.

Van veelvuldige werkzaamheden, die deezen grooten ſtap onmiddelyk volgden, tekenen wy alleen aan de benoeming en afvaardiging van twaalf Commisſariſsen na de onderſcheidene Armeeën, om, uit naam der Wetgeevende Vergadering, al het noodige by dezelve te verrigten. Zy vertrokken met de uitgebreidſte Volmagt, „ om „ alle Generaals, Officieren en openbaare „ Amptenaaren, naar vereisch van zaaken, in derzelver posten op te ſchotten, af te zetten, en anderen daar toe „ te benoemen, of zelfs hunne Perſoonen „ in verzekering te mogen neemen, mits „ aan de Nationaale Vergadering daar van „ terſtond kennis geevende; zich naauwkeurig te laaten onderrichten, wegens „ den toeſtand der Vestingen, de weezenlyke ſterkte der Legers, en den ſtaat „ van derzelver Krygs- en Mondbehoeftens; aan de Soldaaten uitlegging te doen „ van

Commisſariſsen, na de Legers gezonden.

(*) In ſtede van deeze verblyfplaats vondt men rede *den Tempel* te kiezen, werwaards de Koning en dien Gezin op den 13 van Oogſtmaand werden overgebragt.

„ van de Beſluiten der Vergadering, op
„ deezen dag genomen, en van de be-
„ weeggronden, welke daar toe aanleiding
„ hadden gegeeven; de bezwaaren en klag-
„ ten, zo van Amptenaaren als Burgers
„ en Militairen aan te hooren, en einde-
„ lyk alle middelen in 't werk te ſtellen,
„ welke ſtrekken zouden om aan de Na-
„ tie haare Onafhanglykheid en Vryheid
„ te verzekeren (*)."

Welk eene verandering dit ten *Spaanſchen* Hove baarde.

Zo veel oordeelden wy noodig te moeten aanſtippen van eene Gebeurtenis, in derzelver gevolgen zo gewigtig, die onmiddelyk, ten aanziene der Mogenheden van *Europa*, en ook by onzen Staat de uitwerkingen hadt, welke 'er zo eigenaartig in te voorzien waren, en die wy als als een reden, om tot dien ſtap niet te komen, hoorden aanvoeren (†). — De Zaakwaarneemer des Konings van *Spanje*, die de geſchetſte tooneelen in *Frankryk* bygewoond, en *Parys* verlaaten hadt, maalde 'er een allerongunſtigst tafereel van, en ſchetſte de gevaarlyke omſtandigheid, waar

(*) Wy hebben in het verſlag deezer gebeurtenisſen meest gevolgd het Verhaal deswegen gegeeven in het *Historisch Schouwtooneel* voor den Jaare 1792. II D I St. waar men in de Bylaagen de belangrykſte oorſpronglyke ſtukken aantreft. Zeer verdient deswegen geleezen te worden *Dagverhaal van* JOHN MOORE M. D. *geduurende zyn verblyf in Frankryk van het begin van Augustus tot het midden van December.* Te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. Als mede *Secrete de la Revolution Francoiſe* par F. PAGES Tom I. p. 454. &c.

(†) Zie hier boven bl. 53.

waar in zich LODEWYK DE XVI. bevondt, met zodanige kleuren, dat de Koning, in gramschap tegen de *Fransche* ontstooken, alle onderhandelingen met den *Fransche* Gezant beval af te breeken, en zyn Krygsmagt op den voet van Oorlog te brengen. De *Spaansche* Gezant ten Hove van *Weenen*, deedt de daar aangenaame verklaaring; dat de Koning zyn Meester, na het voorgevallene, op den tienden van Oogstmaand, zich genoodzaakt zag zyn vredelievend stelzel te laaten vaaren, en de dringendste bevelen hadt gegeeven, om op de grenzen een Leger te doen zamentrekken, met oogmerk, om, naar vereisch van zaaken, tegen *Frankryk* werkzaam te kunnen weezen (*).

LIBR. BOEK. 1792.

De Gezanten van het Hof van *Groot-Brittanje* en van deezen Staat, namen, kort naa de gevangenzetting des Konings, opontboden zynde, dewyl derzelver Geloofsbrieven zedert men den Koning de Uitvoerende Magt hadt benomen, geoordeeld werden van geen dienst meer te kunnen weezen, hun afscheid. Lord GOWER gaf, vóór zyn vertrek, den Uitvoerenden Raad, by geschrifte, te verstaan; „ Dat „ zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, hoe „ wel voorgenomen hebbende, met op„ zigt tot de schikking der inwendige Re„ geeringsvorm in *Frankryk*, zich stipt te „ houden aan de grondbeginzelen van On-

De *Engelsche* Gezant te *Parys* neemt zyn afscheid.

„ zy-

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 53.

LXXI. BOEK. 1792.

„ zydigheid, nogthans gemeend hadt, door „ alle middelen in zyne magt, zyne be„ zorgdheid te doen blyken; wegens den „ perſoonelen toeſtand hunner Allerchriſt„ lykſte Majeſteiten, en der Koninglyke „ Familie, mitgaders zyn vuurig verlan„ gen, dat derzelver Perſoonen ten mi„ ſten beveiligd mogten worden voor ſchen„ nisſen, als welke niet zouden kunnen „ nalaaten een algemeen gevoel van ver„ ontwaardiging, in alle Landen van *Eu„ ropa*, te verwekken."

Hoe beantwoord.

Het antwoord van den Uitvoerenden Raad liep op deezen zin. „ Dat dezelve „ met leedweezen eenen Afgezant zag ver„ trekken, wiens tegenwoordigheid de „ ſpreekendſte blyken gaf van de vrede„ lievende gevoelens van het *Briteſche* Hof. „ Dan, zo iets dat leedweezen kon ver„ minderen, was het de gegeeven verze„ kering eener ſtipte Onzydigheid; welke „ verklaaring, van de zyde eens Volks, 't „ welk de Souverainiteit der Natien eerst „ van allen hadt vaſtgeſteld, en de Ko„ ningen aan het zwaard der Wetten on„ derworpen, den Uitvoerenden Raad niet „ verwonderde; hoopende voor het ove„ rige de *Franſche* Natie, dat het Kabi„ net van *St. James* niet zou afzien van „ zyne vredelievende gevoelens, geduu„ rende het aanweezen der Nationaale Con„ ventie."

Der Staaten Afgezant verſ-

Der Staaten Afgezant LESTEVENON VAN BERKENRODE voerde by het eindigen eens veeljaarig door hem bekleeden Gezantſchaps

ſchaps in kragt dezelfde taal als de *Engelſche* vertrokkene Afgezant by geſchrifte geuſt hadt, op last van hun Hoog Mogenden, betuigende, „ dat de Republiek „ der *Vereenidde Nederlanden* vast beſloo„ ten hadt, zich te houden aan de begin„ zelen van Onzydigheid, en op geener„ lei wyze zich te bemoeijen met de in„ wendige zaaken van *Frankryk*; dat eg„ ter hun Hoog Mogenden niet konden „ afzyn de vuurigſte wenſchen uit te boe„ zemen voor al 't geen eenigzins kon „ toebrengen tot de perſooneele veilig„ heid van zyne Allerchriſtlykſte Maje„ ſteit, en diens doorlugtige Familie." — Hy keerde, op 't einde van Herfstmaand na *'s Gravenhaage* te rugge. LXXI. BOEK. 1792. laat Paryis.

Op dezelfde gronden als het opontbod van GOWER en LESTEVENON VAN BERKENRODE ſteunde, hieldt men te *Londen* en in *'s Gravenhaage*, geduurende de opſchorting van het Gezag des Konings van *Frankryk*, alle Staatsgemeenſchap met de Gezanten van *Frankryk*, zich aldaar onthoudende, voor afgebrooken: vermids zy hunne Volmagten van den Koning ontvangen hadden.

Een flaauwe flikkering van Vrede deedt zich op met den aanvang van Herfstmaand, men ſprak te *Weenen* en elders over zekere voorſlagen van Vergelyk met *Frankryk*, door het *Britſche* Hof gedaan, om, zo het mogelyk ware, de Rust van *Europa* te herſtellen; men noemde de voorwaarden, en bepaalde *Luxemburg* tot de plaats der Vre- Voorbygaande flikkering van Vrede.

LXXI. BOEK. 1792

dehandelinge (*). Dan van die zamenkomst ter beslisinge van het lot van *Frankryk*, waar toe verscheide Hoven reeds Gelastigden benoemd hadden, kwam niets.

LODEWYK DE XVI. vervallen verklaard.

De Oorlog werd voortgezet, en LODEWYK DE XVI. den twintigsten van Herfstmaand, vervallen verklaard. De vernietiging der Koninglyke Waardigheid maakte men op den volgenden avond, op de plegtigste wyze, by toortslicht, te *Parys* bekend. *Frankryk* zou van nu af aan een *Vry Gemeenebest* zyn. „ Men hadt," dus luidde het besluit, „ by de Omwenteling, „ welke vier jaaren geleeden eenen aanvang nam, het juk der voorige Slaavery wel afgeschud; doch de Vryheid „ was, ten dien tyde, geenzins volkomen „ hersteld. Men kon dit tydsgewricht, in „ zeker voege, met de morgenscheemering vergelyken, wanneer de nagt wel „ eenigzins verdweenen, hoewel de dag „ nog niet ten vollen aangebrooken is. „ Doch nu, daarentegen was die verderflyke duisternis van het Eenhoofdige Bewind, geheel en al verstrooid, en de „ schoone glans der Vryheidszon in vollen luister doorgebrooken!" — Op veel jammers en bloeds kwam die dag te staan, onschuldigen worden met schuldigen deerlyke slachtoffers, en de Geschiedenis dier dagen doet ons bloozen over de mid-

de-

(*) Zie deeze voorwaarden en meer byzonderheden in 't *Historisch Schouwtooneel* voor 1792. II. D. 1. St. bl. 133 en 134.

delen gebruikt om *Frankryk* in een Gemeenebest te hervormen.

LXII. BOEK. 1792. LA FAYETTES Aanspraak aan het Leger en vlugt.

Wy zullen het gordyn dier gruwelen, waar op men, hoe zeer ook de zaak der Vryheid toegedaan, terug beeft, hier niet openschuiven; maar alleen vermelden, hoe de veranderingen, in *Frankryks* Bestuur plaats grypende, op de Volksyver tegen de aan- en doordringende Vyandlyke Legerbenden werkte, de Ingezetenen ten wapen deedt vliegen, Legerhoofden, tegen welken veel gemor en beschuldigings-hadt plaats gegreepen, werden afgezet, anderen in hunne plaats gestelt. De groote Kweekeling van den onvergelyklyken WASSINGTHON, die de Vryheid van *America* hadt helpen daarstellen, en zeer veel toebragt om ook de Vryheid in zyn Vaderland te doen standgrypen, LA FAYETTE, te zeer aan den Koning en de voorheen vastgestelde orde van zaaken gehegt, en vervuld met afschuw van de ongeregeldheden en wreedheden, welke te *Parys* de Regeeringsverandering bewerkt hadden, zagt zyn Leger van de thans heerschende Party, die op hem en de zynen zegepraalde, af te trekken. Hy mogt tot zyn Leger, naa het voorgevallene in de Hoofdstad met de zwartste kleuren geschilderd te hebben, ten slot zeggen —— „ Soldaaten! onder „ welk een Standaard wilt gy optrekken, „ is het onder die van de Wet, of onder „ die van PETHION? Zo gy de Wet verkiest, welke gy bezwooren hebt, en „ de Constitutie, welke gy verdeedigt!

LXXI. BOEK. 1792.

„ weert dan met de eene hand uwe Vyanden van de Grenzen, en biedt met de „ andere wederſtand aan de Muitelingen „ van binnen, herſtelt op deszelfs plaats „ den erfelyken Vertegenwoordiger der „ Natie, hernieuwt, in de handen van den „ Generaal LA FAYETTE, uwen Eed van „ de Conſtitutie te zullen handhaven, en „ zo gy deeze kans niet doet, hebt gy „ op 't oogenblik PETHION voor Koning, „ en welhaast uwe Vyanden tot Mees„ters." —— Het Leger, eerst voor een gedeelte gezind om den wenk eens by hun geliefden Veldheers te volgen, kwam daar van te rugge, en weigerde dien Eed af te leggen. LA FAYETTE vlugtte met eenige zyner Officieren, werd door een bende der Vyanden gevat, gevangen weggevoerd (*).

Uiteinde van D'AVERHOULT.

Met een woord moeten wy hier den treurigen uitgang vermelden van den Heer D'AVERHOULT, die zich, als een Vryheids

Voor-

(*) Men vindt een Leeyenſchets van deezen Held, in het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* voor 1791, IV. D. bl. 149 *enz.*, doch deeze loopt ſlegts tot Wintermaand des Jaars 1791 wenneer de Koning hem tot Legerbevelhebber aanſtelde. De Geſchiedenis van *Frankryk* geduurende de volgende Bewoegenisſen, wyst uit, hoe hy, zo zeer by 't Volk eerst bemind, in haat geraakte. — In zyne gevangenis was hem een deerlyk lot beſchooren. Zie *Mengelingen tot Nut en Vermaak*, te *Haarlem* by F. Bohn I. St. bl 64. Na veele wonderlyke lotwisſelingen is hy eindelyk in vryheid geſteld, en wil men, dat, terwyl wy dit, in den Jaare 1799 ſchryven, LA FAYETTE zich met zyne Egtgenoote te *Vianen* bevindt.

Voorſtander in den Jaare MDCCLXXXVII LXXI.
zo beroemd gemaakt hadt, en van welke BOEK.
ons Geſchiedblad, in dat Tydperk, zo veel-
vuldig gewaagde. Hy hadt na *Frankryk* 1790.
de wyk genomen, zich daar zeer bemind
gemaakt. Wy hoorden hem, als Voor-
zitter der Nationaale Vergadering, het
woord voeren (*). Hy was een Boezem-
vriend des Generaals LA FAYETTE, volg-
de, ten dien dage, deezen Veldheer te
velde, en ſtondt in diens begrippen. Kor-
ten tyd naa het vertrek diens Generaals,
hadt hy, nevens drie Perſoonen en een
Knegt, deegelyks het *Fraaſche* Leger ver-
laaten. Schoon hy, om zich weg te maa-
ken, de Dorpen buiten om trok, werd
hy, nevens zyne Lotgenooten, door eeni-
ge Boeren ontmoet, die, niet voldaan met
het antwoord, dat zy uitgegaan waren om
verkenningen te doen, allen greepen, uit-
genomen D'AVERHOULT. Hy redde zich
met de vlugt; doch, van den weg afge-
raakt, viel hy in handen van andere Land-
lieden. In deezen geheel verlegen toe-
ſtand, nam hy de toevlugt tot zyn pi-
ſtool, ſchoot 'er zich mede door 't hoofd.
Onmiddelyk ſtierf hy niet. Leevend bragt
men hem na de digtbygelegene Stad *Se-
dan*, waar hy, kort naa zyne aankomſt, op
eene zeer ſmertlyke wyze, den geest gaf.

Gereed betoonde zich dit Leger om on- DUMOU-
der DUMOURIER, die in het Legerbewind RIER
LA FAYETTE opvolgde, te ſtryden, en volgt LA
Franke- FAYETTE

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 212.

LXXI. BOEK. 1792.

op. Ontwaakte Krygsmoed.

Frankryk uit den hachlykſten toeſtand te redden. *Longwy*, *Verdun* en andere plaatzen van minder belang, waren door den Vyand veroverd; *Fransch-Vlaanderen* werd door een talryk Leger bedreigd; *Thionville* belegerd, *Metz* genoegzaam ingeſlooten. De Legermagt der *Franſchen* kwam met die der verbondene Mogenheden in geene vergelyking, en hadden 'er veele zamenloopende omſtandigheden plaats, die verdere verzwakking dreigde. Dan het naderend gevaar deedt de Krygsdrift opwakkeren. Onbeſchryflyk groot was de yver en werkzaamheid ten dien einde in *Parys*, welke Stad eensſlags als in een Legerplaats herſchaapen werd. Verbaazend was de menigte van Vrywilligers, die uit veele andere Steden en Departementen, naa de Grenzen werden afgezonden. Uit zommige mogt men, derzelver aantal en toerusting in aanmerking neemende, het kleine Armeeën heeten. Hier door veranderden de kleine Corpſen eerlang in talryke Legers, en de Bevelhebbers, werden onder het nieuw Beſtuur, als 't ware, eensſlags in onverwinnelyke Helden herſchaapen.

De Legers tegen *Frankryk* opgetrokken, moesen terugwyken.

Wy mogen niets meer dan groote trekken aanſtippen. DUMOURIER was de Redder der *Franſchen* in dit hachlyk tydſtip. De geduchte Vyandlyke Legermagt, vondt zich, in Oogstmaand blootgeſteld aan zwaare zomerhitte, waar op in Herfstmaand natte koude, met aanhoudende ſtortregens volgden. De landſtreek, waar in dezelve zich bevondt, leeverde niets ter verkwikking

king op, Legerziektens hier uit gebooren, maayden een oogst van Lyken; de afstand der Magazynen en slegte Wegen, maakten allen toevoer ten uitersten bezwaarlyk. Het doordringen na *Parys*, zo gemaklyk gerekend, daar men zich vergist hadt, wegens den byval der Inwoonderen, werd onmogelyk gekeurd, en Winterkwartieren op vyandlyke bodem te betrekken, even ondoenlyk. Alle poogingen om de *Fransche* Hoofdarmée uit derzelver voordeelige Legerplaats te lokken, waren vrugtloos geweest: naardemaal DUMOURIER, die het lot van geheel *Frankryk* niet scheen te willen waagen aan eenen beslissenden Veldslag, meende reeds genoeg gedaan te hebben, wanneer hy zich staande hieldt aan eene plaats, waar zyn Leger, van tyd tot tyd versterking kreeg, en dat zyns Vyands noodzaaklyk verzwakken moest. De veroverde Steden *Verdun* en *Longwy*, nevens alle overige Steden en Posten, die de Vereenigde Legers op den *Franschen* bodem in bezit genomen hadden, werden den *Franschen* ingeruimd. Men brak het beleg van *Rysfel* en *Thionville* op. Den twee en twintigsten van Wynmaand waren op *Fransch* Grondgebied geen *Duitsche* Krygsbenden meer te zien. Eene Gebeurtenis zo groot, werd den volgenden dag, door het losbranden van al het grof Geschut in de *Fransche* Legers en Vestingen den Volke aangekondigd. LXXI. BOEK. 1792.

DUMOURIER, aan wiens schikkingen de *Franschen* zo zeer veel te danken hadden, was Verslag door DUMOURIER

LXXI. BOEK. 1792.

wegens zyne Krygsverrigtingen.

was inmiddels na *Parys* vertrokken. Den twaalfden van Wynmaand verſcheen hy in de Vergadering der Nationaale Conventie, waar men hem als de Verloſſer zyns Vaderlands verwelkomde. Het verhaal 't geen hy gaf van de groote jongſte gebeurtenisſen, was kort en treffend. Men mag zeggen, dat DUMOURIER, ten dien tyde, van de Vryheid met Geestdrift, van zyne Medevelhebbers met Hoogagting, en van zich zelven met Beſcheidenheid ſprak. Dewyl zyne aanſpraak zeer kort was en een tafereel ophangt van die gebeurtenisſen, neemen wy dezelve over. „ Burgers en Wetgeevers!" was zyne taal, „ de Vryheid „ zegepraalt, door de Wysbegeerte geleid, „ zal zy alle Volken verlichten, en zich „ overal op den throon plaatzen. De „ Dwinglanden alleen zullen het offer van „ haar Alvermogen zyn. Het Leger onder myn bevel heeft zich aan het Vaderland verdienſtelyk gemaakt. Dat Leger, 't welk den achtienden van Oogſtmaand, toen ik my aan deszelfs hoofd ſtelde, tot zeventien duizend Man was geſmolten, zonder Opperhoofd, en gefolterd door Verraaders, verſchrikte „ noch voor de Overwinningen, noch „ voor de wreedheden van tachtig duizend Sateliten der Koningen. De Wouden van *Aragonne* waren voor ons, met „ meer geluks dan weleer voor de *Spartaanen*, de velden van *Thermopyle*; wy „ bleeven Overwinnaars; en Slaaven vonden daar hun graf. Ondanks de verbaa-

„ baazende overmagt onzer Vyanden heb- LXII.
„ ben wy ons te *St. Menehould* in eene BOEK.
„ onverwinbaare Legerplaats vereenigd. ——
„ Men trachtte ons van daar te verdry- 1792.
„ ven, en deeze nieuwe aanval was eene
„ nieuwe zegepraal voor myn Vriend en
„ Medebroeder KELLERMAN. Die Leger-
„ plaats ligt in eene woeste Landſtreek,
„ welke gebrek aan water heeft, en zal
„ de *Duitſchers* lang in het geheugen bly-
„ ven. —— Mogt eenmaal het bloed, dat
„ zy daar vergooten hebben, dien ondank-
„ baaren grond vrugtbaar maaken! Onze
„ Vyanden zyn bezweeken voor het zwaard
„ van den honger, en door vermoeidheid
„ afgemat. Hun Leger, tot op de helft
„ verſmolten, neemt de vlugt. KELLER-
„ MAN vervolgt hetzelve met veertig dui-
„ zend der zynen; terwyl ik met een ge-
„ lyke magt de ongelukkige *Belgen* gaa
„ te hulp ſpoeden!"

Zyn voorſtel om de *Duitſche* Legermagten uit *Belgien* te verdryven.

Om het Plan tot den aanſtaanden Winter-veldtocht met de Uitvoerende Magt te beraamen, verklaarde DUMOURIER voor ſlegts vier dagen te *Parys* gekomen te weezen. Niets minder bedoelde hy dan de *Duitſche* Legermagten uit geheel *Belgien* en tot over den *Rhyn*, te verdryven. Een ontwerp door veelen als een vermetele onderneeming beſchouwd, en in de daad zo moest het voorkomen aan allen, die alleen in bedenking namen, dat de magt der uit *Frankryk* terug gekeerde Krygsbenden, verſterkt door die onder de bevelen van SAXEN-TESSCHEN, en den Vorst VAN Ho-

LXXI. BOEK. 1791.

HOHENLOHE-KIRCHBERG, te over toereikend waren om een zo wydſtrekkend plan te doen mislukken. Doch DUMOURIER rekende, 't zelve vormende, niet weinig op den voorſpoed, die zyn Medelegerhoofd CUSTINE in *Duitschland* vergezelde. Hy begreep, dat geen gering gedeelte van de Legermagt der verbondene Mogenheden, binnen kort, uit eigen beweeging, den *Rhyn* zou moeten overtrekken, om den ſnellen en ſchrikbaarenden voortgang der *Franſche* Wapenen, in dien Oord te ſtuiten, wanneer zy geen aanmerkelyk gedeelte van het *Duitſche* Ryk aan het overweldigend in en voortrukken des *Franſchen* Legers wilden ten ptooye laaten.

Krygsbedryven van CUSTINE.

In de daad de voorſpoed der *Franſche* Wapenen onder aanvoering van CUSTINE was zo groot, dat de Keizer door zynen Gezant te *Regensburg* aandrong om een Ryksoorlog tegen *Frankryk* te verklaaren. De magtigſte en mindere Leden des *Duitſchen* Ryks hadden 'er zich reeds openlyk voor verklaard, en niemand twyfelde bykans of dezelve zou, op 's Keizers aandrang, beſlooten worden. Doch, de aanhoudende voorſpoed der *Franſche* Wapenen maakte, op dat eigen tydſtip, veele Ryksleden huiverig om hunne ſtemmen, in dit hoogstbedenklyk tydſtip, daar over uit te brengen. Aan voorwendzels van verwyl ontbrak het niet. *Spiers* werd overrompeld, *Worms* opende de poorten, het *Paltzisch* Hof vondt zich in de uiterſte ver-

verlegenheid. Een algemeene ſchrik verſpreidde zich in dit gedeelte van *Duitſchland*, bovenal op die plaatzen, waar men de meeste hulp aan de Uitgeweeken *Franſchen* verleend hadt. Vrees en ſchrik voor de overwinnende *Franſche* wapenen drong aan den eenen kant door tot diep in *Heſſenland*, en aan de andere zyde tot *Keulen* toe. *Mentz*, eene Veſting van de grootſte aangelegenheid, ging by verdrag aan CUSTINE over. *Frankfort*, door den Koophandel zo zeer bloeijende, viel hem in handen. De meeste Keizerlyke Magazynen langs den *Rhyn* werden door hem vernield. Het berigt door CUSTINE van zyne Krygsverrigtingen aan den Oorlogsminister gegeeven, hieldt in, dat alle deeze overwinningen met niet meer dan 16000 man behaald waren, dat hy, was zyne Krygsmagt 45000 Man ſterk geweest, door geheel *Duitſchland* eene volkomene Omwenteling zou bewerkt hebben: te meer, daar hy, op eene en andere plaats, eene menigte van Ingezetenen aantrof, zints lang de *Franſche* Grondbeginzelen toegedaan. De ſchielyk in aantal toeneemende Societeit onder den naam van *Duitſche Vrienden der Vryheid en Gelykheid* naa de komst diens Veld[illegible]ers te *Mentz* opgerigt, moge 'er ten blyk van ſtrekken. Niet alleen zogt CUSTINE door de wapenen te overwinnen; maar veelvuldige Proclamatien, dienden om de Grondſtellingen der *Franſchen* aan te pryzen, en haat tegen de Vorſten te prediken. Onder deeze was LXXI. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. —— 1792.

zeer opmerklyk zyne *Uitnoodiging aan de Verdrukte Menschheid in Duitschland*; en eene Proclamatie tegen den Landgraaf van *Hesſenkasſel*, waar in by dien Vorst met de ſtrengſte wraak des *Franſchen* Volks bedreigde (*). Eenige *Nasſauſche* en andere Landſchappen bragt hy onder ſchatting. Het gedreigde en bykans bukkende *Coblentz*, eene Stad door den Uitvoerenden Raad ter ſtraffe verweezen: dewyl zy het middelpunt was geweest, waar in de *Franſche* Prinſen, Broeders van LODEWYK DEN XVI, de Uitgeweekenen het eerst by een verzameld, en deeze hunne aanſlagen tegen *Frankryk* geſmeed hadden, werd door de *Pruiſſen* gered.

DUMOURIER vangt zyn plan om *Belgie* te vermeesteren aan

Noodzaaklyk waren deeze ſchikkingen ten behoud van een aanmerkelyk gedeelte van *Duitschland*; doch verzwakte de Legermagt der verbondene Mogenheden in de *Nederlanden* niet weinig, toen DUMOURIER het voorgelegde en door den Uitvoerenden Raad goedgekeurde plan om *Belgien* te bemagtigen, met de daad aanving te volvoeren. Het Hof te *Bruſſel* zag die toebereidzelen, met beevende ongerustheid, aan. De onzekerheid aan welken kant de *Franſchen* zouden trachten door te breeken, noodzaakte de Krygsmagt in deeze Landen voorhanden, te verdeelen. Deeze was geenzins onaanmerklyk gebleeven, van *Oos-*

(*) Men vindt deeze beide ſtukken in de LIX. en LX. Bylage van het *Hiſtoriſch Schouwtooneel* II. D. II. St. N. 2. bl 17—20.

Oostende tot *Namen* was alles door meer dan 50000 Man gedekt; terwyl de Armée, onder bevel van den Vorst van HOHENLOHE KIRCHBERG, de geheele uitgeſtrektheid tusſchen *Namen* en *Luxemburg* bezet hieldt. LXXI. BOEK. —— 1792.

Dan de *Pruisſiſche* en *Heſſiſche* Krygsbenden hadden die oorden niet verlaaten om het gedreigde *Duitschland* te hulp te ſchieten, en te hoeden voor het lot 't welk *Savoye* en *Nizza* middelerwyl ondergaan hadt, of DUMOURIER brak met zyn Leger op. De Generaal BOURNONVILLE hadt met de voorhoede de *Oostenrykers* van *Quiwrain* verdreeven; LABOURDONNAYE was met een afzonderlyke Legermagt in *Vlaanderen* gevallen; een gedeelte der Bezetting van *Ryſſel* hadt verſcheide posten bemagtigd, en de Generaal VALENCE de *Oostenrykers* genoodzaakt verſcheide plaatzen in het *Luxemburgſche* te ontruimen. Zó vingen de *Franſchen* hun aanval tegen de *Oostenrykſche Nederlanden* van verſcheide kanten te gelyk aan; ja begonnen de Krygsverrigtingen met Slachtmaand, en dus in een Jaargetyde, waar in men anders gewoon was de Winterlegeringen te betrekken, regt ernſtig te worden. —— DUMOURIER, die beſlooten hadt het Leger des Hertogs VAN SAXEN-TESSCHEN, ſlag te leveren, eer de Generaal CLAIRFAIT zich met deezen kon vereenigen, was met de Hoofdarmée geſtadig voortgerukt, en oordeelde geen oogenblik te moeten verzuimen; maar, het koste wat het wilde,

Krygsverrigtingen daar toe ſtrekkende.

LXXI. BOEK. 1792.

de wel verſterkte hoogte niet verre van be Stad *Bergen*, waar het vyandlyk Leger allervoordeeligst geplaatst, en door veertig wel voorziene Batteryen, waar het Geſchut in drie ryen boven elkander lag, en onverwinlyk ſcheen, te vermeesteren. Hy hadt zich in de vlakte, naa een hevig kanonvuur, recht in het gezigt des Keizerlyken Legers neergeſlaagen.

Bergen in Henegouwen vermeesterd.

De geweldig ſterke hoogtens moesten bemagtigd worden. Op den zesden van Slachtmaand begon, met het aanbreeken van den dag, het beſchieten der *Oostenryksche* Batteryen. Geweldig kanonvuur van wederzyden liet alles, van zeven tot tien uuren 's morgens, onbeſlischt. Geen ander middel ſcheen 'er over dan met geveld geweer op den vyand los te gaan, en de aangelegde Batteryen, die op den ryzenden grond zo veel voordeels hadden, te vermeesteren, en de *Oostenrykers* uit die ſterkte te verdryven. Dit hachlyk ſtryden nam een aanvang op den middag. Binnen weinig oogenblikken was de eerſte Linie veroverd. By den aanval op de tweede ſtondt het geſchaapen als of dezelve vrugtloos zou afloopen; dan het herſtelde zich, naa een tusſchenkomend gevegt; de Batteryen van de tweede Linie werden, naa een zeer hardnekkigen tegenweer, ingenomen. Een verſchriklyk bloedbad werd hier aangerigt, de *Franſchen* zabelden alles, wat zich, door een verhaaste vlugt, niet redden kon, neder. Dit verwekte zo veel ſchriks by de verdeedigers

gers der derde Linie, dat zy ſlegts geringen tegenſtand boden, en de vlugt namen. Allerbloedigst was deeze ſlag van *Gemappe*, aan wederzyden ſneuvelde veel Volks. De Overwinnaar kreeg *Bergen* in *Henegouwen*, de Sleutel van *Brabant*, in handen. LXXI. BOEK. 1792.

In *Brabant* ſmeulden nog de vonken der jongſte daar aangevangene en zo kwalyk beleide Vryheidspoogingen. Hoe zeer men getragt hadt de Ingezetenen onkundig te houden van den ſnellen voortgang der *Franſche* Wapenen, en ook het leezen te verhinderen van Boeken, welke ſtrekken konden om de beginzels der *Franſche* Conſtitutie voort te planten; hoe zeer men verſcheide perſoonen om vry gevoerde taal in hegtenis genomen hadt, en zorgvuldig waakte op het gedrag van allen, die men aanmerkte als Voorſtanders der Volksregeering. Dit alles kon niet beletten dat de voorſpoed der *Franſchen*, en de tegenſpoed der verbonden Mogenheden, meer of min bekend wierden. Een hun bemoedigend Manifest van DUMOURIER was door hem derwaards vooruitgezonden. Gefteldheid van *Brabant* in deezen tyd.

Zo ras de tyding van de Nederlaag der *Oostenrykeren* by *Gemappe* bekend wierd, maakten zich de voornaamſte Keizersgezinden in *Brabant* gereed, om een Gewest 't welk zy als reeds verlooren aanmerkten, te ontruimen. Het Gouvernement te *Brusſel* bereidde zich om te vertrekken. Het Hof, de Regeering, de *Franſche* Uitgeweekenen, en eene menigte andere Perſoonen, verlieten die Stad. De Uitge- Vlugt uit *Brusſel*.

LXXI. BOEK. 1792.

weekenen begaven zich meest na *Engeland* en de *Vereenigde Nederlanden*, de voornaamſte Amptenaars, als mede de Groote Raad van *Mechelen*, met de Archiven van het Gouvernement, na *Roermonde*, en de Gouvernante met haar gevolg naa *Maaſtricht*. Smaad vergezelde haar by de vlugt. In verſcheide Steden en Plaatzen ving men ongeregeldheden aan tegen de Keizersgezinden, en de *Franſche* Uitgeweekenen. De *Oostenrykſche* Legerbenden verwyderden zich. Groot was het verloop der manſchap; wanorde heerschte; plunderingen der wykende Krygsbenden moest eene en andere plaats bezuuren.

DUMOURIER in *Brusſel.*

DUMOURIER, die zich te *Parys*, by zyn jongst verblyf, beroemd hadt, dat hy den vyftienden van Slachtmaand, meester van *Brusſel* dagt te weezen, deedt 'er den veertienden van die Maand zyne Intreede, en hieldt dus woord. Feestlyk was zyne intreede, grootmoedig weigerde hy de Stads ſleutels, hem als Overwinnaar aangeboden. Met een lauwerkrans in de Schouwburg gekroond, was hy voorts getuigen van de uitgelaate vreugd der Ingezetenen, van het planten des Vryheidsbooms, van oprigting eener Societeit der *Vrienden van Vryheid en Gelykheid*. Volksvertegenwoordigers uit alle rangen van Burgers werden 'er aangeſteld, en tot deeze post onder anderen benoemd, de Hertogen van ARMBERG en URSEL, de Burggraaf WALKIERS, en meer andere Hoofden der voorheen onderdrukte Volksparty, die wy, de voorige

rige *Brabantſche* Onlusten vermeldende, hebben leeren kennen. By hunne Eedaflegging om de zaak der Vryheid en Gelykheid, en de eeuwige Regten des Volks van *Brusſel* uit al hun vermogen te zullen verdeedigen, was DUMOURIER tegenwoordig. Hy beloofde de *Belgiſche* Natie met alle de ſchatten der *Franſche* Republiek te zullen byſtaan, ten ſlot betuigende, „ dat „ voortaan de Naam van *Belg*, de eenige „ bekende zy in deeze Gewesten! Dat „ de naamen van *Henegouwers*, *Vlaamingen*, *Doornikers*, *Brabanders*, en meer „ andere, voor eeuwig verdwynen, en de „ Ingezetenen, onder dezelfde Beheerſching, allen maar één Volk van Broeders uitmaaken!" LXXI. BOEK. —— 1792.

In *Mechelen* trokken de *Franſchen*, naa een kleine wederſtand der Bezetting, binnen, en maakten zich meester van de aanzienlyke Magazynen, door den Keizer aangelegd, 't geen de *Franſchen*, die des by het inrukken in *Belgien* groot gebrek hadden, wonder te ſtade kwam. —— Vrugtloos verzogt de Hertog VAN SAXEN-TESSCHEN DUMOURIER om Stilſtand van wapenen. Hy verliet daar op de *Nederlanden*, het Opperbevel aan den Keizerlyken Veldtuigmeester Graaf VAN CLAIRFAIT in handen ſtellende, die de overwinnende *Franſchen* niet afwagtte, welken daar op terſtond *Leuven* in bezit namen. *Mechelen* en *Leuven* bemagtigd.

Den *Oostenrykeren* liep het in *Vlaanderen*, en de andere Provincien, niet voordeeliger. LA BOURDONNAYE zette de bemagtigin- *Vlaanderen* vermeesterd.

LXXI. BOEK. 1792.

tigingen van *Doornik*, *Yperen*, *Meenen*, *Kortryk*, *Brugge*, *Gent* en een aantal Plaatzen van minder naam, zonder tegenſtand te ontmoeten, voort; zo dat geheel *Vlaanderen*, tot aan de grenzen van ons Vaderland, ſpoedig in de magt der *Franſchen* geraakte.

Antwerpen in *Franſche* handen.

Die Veldheer trok aan op *Antwerpen*, 't welk de Poorten opende. De Magiſtraat haalde hem plegtig in. Het Kasteel boodt korten, doch vrugtloozen, wederſtand. Het Beſluit der *Franſchen* wegens de opening der *Schelde*, en de vermeestering des Kasteels, werd met veele vreugdebedryven ten zelfden dage gevierd.

Zo ook *Namen*.

De *Franſche* Veldheer VALENCE ging op *Namen* los. *Charleroi* werd op zyne aannadering door de Keizerlyken verlaaten. De Stad *Namen* viel hem welhaast in handen. De Keizerlyken weigerden het Kasteel over te geeven. De pooging om die Veste te ontzetten liep vrugtloos af. *Luxemburg*, de thans in *Belgien* éénige Sterkte van aanbelang, met eene zeer talryke Bezetting voorzien, en door een Leger, onder het bevel van den Prins HOHENLOHE-KIRCHBERG gedekt, zou een aanzienlyke Legermagt ten beleg gevorderd hebben.

Luik vermeesterd.

DUMOURIER zette, aan een anderen kant zyne Overwinningen onvermoeid voort. CLAIRFAIT, den weg na *Luik* opgeſlaagen werd door hem gevolgd, bevogten, op het einde van Slachtmaand in de Vlakte van *Rocou* overwonnen. Naa welke overwinning de *Franſchen* in *Luik* trokken. De Prins

Prins Bisschop, met het geheele Dom-Kapittel, en allen die aan de Regeering verknogt waren, als mede de *Fransche* Prinsen, verlieten op de aannadering der *Fransschen* dit Land. De overige Ingezetenen, die terstond, naa den aftocht der Keizerlyken de wapenen wederom opvatten, en betoonden door allerlei vreugdebedryven, dat zy de *Fransschen* als hunne Verlosfers aanzagen. LXXI. BOEK. 1792.

Zo schielyk de Overwinningen in de *Oostenrykssche Nederlanden*, en van het Bisdom *Luik*, geweest waren; zo liet het zich ook eerst aanzien, dat het gedrag der *Fransschen* over 't geheel de overwonnenen zou behaagen; doch dit duurde slegts korten tyd. Misnoegen tegen hun opgevat, door de Geestlykheid en den Adel gestookt, veroorzaakte onmin, woelingen en tegenkantingen, die de *Fransschen* deeden zeggen, „dat de *Belgische* Natie nog niet ryp „voor de Vryheid was." 't Geen ook van het talrykste gedeelte mogt gezegd worden. Schoon in alle Steden eene menigte Burgers even sterk yverden voor het invoeren der *Fransche* Grondbeginzelen, als zy, die men Staatsgezinden noemde, voor het behoud hunner oude Regeeringsgesteltenisse. De verbittering tusschen twee zo verschillend denkende Partyen, zou, zonder het bedwang der *Fransche* Krygsmagt, tot de verregaandste daadlykheden zyn uitgebarsten. Tegenzin tegen de *Fransschen* in de *Oostenrykssche Nederlanden* openbaart zich.

Het misnoegen in veele Gewesten en Steden, die zich, of gedwongen, of vry Verklaaring der Natio-

LXXI. BOEK. 1792.

willig, aan de *Franſche* overmagt onderworpen hadden, nam eerlang een geregelder gedaante aan, waar van wy iets moeten melden, om aan de Geſchiedenis van deezen tyd regt te laaten wedervaaren.

Nationaale Vergadering wegens het Regeeringsbeſtuur der onderworpe Volken.

Aan de Verklaaring der Nationaale Vergadering aan alle Volken van *Europa*, by den aanvange deezes Oorlogs (*), ſcheen het veelzins gehouden gedrag der *Franſchen* niet te beantwoorden. Aan verregaande aanmaatigingen der hoogere en mindere Krygsbevelhebberen mogt men zulks, in den beginne, toeſchryven; doch het kreeg eerlang een gewettigd voorkomen, ingevolge van een Beſluit der Nationaale Conventie, 't welk een voorſchrift behelsde, naar 't welk de *Franſche* Legerhoofden, in de onderſcheiden Landen door hun bemagtigd, volgens gelyke grondbeginzelen, moesten te werk gaan. De Generaals werden daar by gelast, om in alle Landen, door Krygsvolk van de Republiek bezet, den Adel, de Heerendienſten, Tienden, Perſoneele Dienstbaarheid, en alle Voorregten van byzondere Perſoonen of Lichaamen, by openbaare Aankondiging, af te ſchaffen; de Burgerlyke en Militaire Magt te vernietigen, de Souverainiteit des Volks af te kondigen, en hetzelve byeen te roepen in Grondvergaderingen, ten einde een proviſioneel Beſtuur aan te ſtellen. — Wyders moesten dezelve verklaaren, dat zy aan het Volk vrede, hulp, broe-

(*) Zie hier boven bl. 14.

broederſchap en vryheid kwamen aanbrengen; doch dat de *Franſche* Natie daar tegen alle Volken, die de hun aangebodene Vryheid weigerden, als haare Vyanden beſchouwde; dat zy de Wapenen niet zouden nederleggen vóór dat de Vryheid in die Landen was gevestigd, op welker Grondgebied de *Franſche* Legers getrokken waren (*). LXXI. BOEK. 1792.

Een Raadsbeſluit op dien toon geſtemd verwekte veel opziens by alle Mogenheden van *Europa*. Men zag het aan als eene daadlyke ontwikkeling van het oogmerk der *Franſchen* om het eene Gewest naa het ander in derzelver Republiek in te lyven, en by gevolg geheel ſtrydig met de voormaalige verklaaring der Nationaale Vergadering om geene Veroveringen te zullen maaken. Het trof bovenal de zodanigen, die in een zo kort tydsverloop aan de magt der *Franſchen*, onderworpen waren. Schoon het ook daar voorſtanders en verdeedigers vondt, voldeedt het even min aan de verwagting van de meerderheid des *Belgiſchen* Volks, als aan deszelfs proviſioneele Vertegenwoordigers, die het zelve niet alleen aanmerkten als ſtrydig met de hun toegezegde Vryheid en Souverainiteit des Volks, en met de Aankondiging van DUMOURIER by diens intrede in de *Oostenryksche Nederlanden* gedaan; doch waar in zy ook zelfs het voorneemen meenden te ontdekken, om de Volken, onder den Welk een opzien 't zelve baarde.

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1793. Bylaage LXX.

LXXI. BOEK. 1792.

den ſchyn van aan deeze hunne Vryheid te bezorgen, te eenemaale aan de Grondbeginzelen en Beſluiten der Nationaale Vergadering te onderwerpen.

Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering.

Dit droegen zy der Nationaale Vergadering voor, in een Vertoog, waar in zy poogden te bewyzen, dat het Beſluit, waar over zy zich beklaagden, een weezenlyke aanval was op de *Belgiſche* Vryheid, en de grootſte tegenſtrydigheid, in de gedaane beloften, en daar op gevolgde daaden behelsde; haar verder herinnerende aan de ſtellige beloften, by verſcheide gelegenheden gedaan, van hoe genaamd geene aanſpraaken te willen maaken op het Regt van Overwinning; maar de Broeders, Vrienden en Bondgenooten te zullen zyn van alle Volken, die derzelver Vryheid begeerden; daar het nogthans klaarblyklyk was, dat, zo men in *Frankryk* Dwangwetten vastſtelde, welke in *Belgien* moesten ingevoerd worden, of het Beſtuur der *Belgiſche* Repreſentanten afhangelyk dagt te maaken van de *Franſche* Republiek, en over zulks de Souverainiteit des Volks te eenemaale den bodem inſloeg; en niet anders dan als de gebiedende taal van eenen Overwinnaar kon worden aangemerkt (*).

Dumouriers voorſtel

De Generaal Dumourier, die zints eenigen tyd een bedenklyke naam naaging ſpeelde ook ten deezen opzigte, eene vreemde

(*) Dit ſchoone Stuk kan men leezen in de LXXXI. Bylaage op het *Hiſt. Schouwtooneel* voor den Jaare 1792.

de rolle, verklaarde openlyk dat het zo veel ongenoegen wekkend Beſluit regelregt aandruischte tegen zyne gedaane Afkondiging. Hy beloofde alles te werk te zullen ſtellen om het te doen herroepen; ſchreef deswegen aan de Nationaale Vergadering, verzogt verlof om na *Parys* te mogen komen; ten einde aan de Nationaale Vergadering de middelen voor te leggen om de *Belgen* in de hun aangebodene Vryheid ſmaak te doen krygen. — Hem gaat naa, dat hy met dit gaan na *Parys* geen ander oogmerk hadt, dan om, waare het mogelijk de opſchorting van het Regtsgeding tegen LODEWYK DE XVI, diens bevryding uit de gevangenis, en de herſtelling der vernietigde Monarchie te bewerken. Het gedrag door dit Legerhoofd in *Belgien* gehouden, was in veele opzigten dubbelzinnig (*). LXXI. BOEK. 1792. deswegen.

Dan wy moeten hier over niet uitweiden, alleen ten ſlotte van 't geen in de nabuurige Gewesten gebeurde aanmerkende, dat men in *Namen* en *Limburg*, even als in *Brabant*, zich verzette tegen 't geen door de *Franſchen* was voorgeſchreeven. In *Vlaanderen*, *Henegouwen*, en *Doornik*, ſchikte zich alles meer op den door de *Franſchen* begeerden voet. De Volkskeuze in de Grondvergaderingen viel 'er doorgaans op Burgers, die bekend ſtonden voor yverige Voorſtanders der Volksregeering; zelfs ſcheen daar de meerderheid der Inge- In *Vlaanderen* ſchikte zich alles meer naar de *Franſche* Grondbeginzelen.

(*) Men zie deswegen *Hist. Schouwtooneel* II. D. II. St. bl. 2. 258. 261. 369.

LXXI. BOEK. 1792.

gezetenen niet ongenegen om zich met *Frankryk* ten naauwſten te verbroederen.

Hoop des Keizers uit deeze misnoegdheden geſchept.

Dan deeze verdeeldheden in de zo korts overmagtigde Gewesten, deeden by het door zo veele en zo groote verliezen diep getroffen Hof van *Weenen* de hoop herleeven, om, kon men de *Franſchen* noodzaaken die Gewesten weder te doen ontruimen, dezelve nogmaals ter onderwerping te brengen. In dit vooruitzigt liet de Keizer eene Verklaaring afgaan de *Oostenryksche Nederlanden* betreffende, in welke hy de herſtelling beloofde van alle derzelver Regten en Vryheden, benevens een algemeene Kwytſchelding, met verzekering van zich eerlang, in eigen perſoon, na de *Nederlanden* te zullen begeeven; ten einde met de drie Staaten in onderhandeling te treeden, over al het geen tot bevordering van de Rust en het Geluk deezer Provincien mogt vereïscht worden (*). Maar dit behoorde onder die uitzigten en voorneemens, welke van tyd en toeval afhingen, en by dien Vorst eer te hoopen dan te voorzien, of, in dit tydsgewrichte, te wagten waren.

't Lot der uitgeweekene *Bataven.*

Eer wy tot eene nadere beſchouwing treeden van 't geen in ons Vaderland, ten opzigte van die verbaazende voorvallen in de Nabuurſchap, welke daar op nu en dan eene naauwe betrekking kreegen, gebeurde, zal het voegelyk weezen, te overweegen wat in deeze vreemde toedragt van zaaken het lot was

(*) *Hist. Schouwtooneel* 1792. Bylaage LXXXIV.

was onzer uitgeweekene Vaderlanderen in *Frankryk* en elders, die niet wel veronderſteld kunnen worden, te midden van die gebeurtenisſen, ſtil gezeten te hebben. — By vervroeging tekenden wy op de Aanſpraak van eenige zich in *Parys* onthoudende Vaderlanders by de Nationaale Vergadering in Louwmaand deezes Jaars, en het bemoedigend Antwoord hun door den Voorzitter dier Vergaderinge gegeeven (*). LXXI. BOEK. —— 1792.

Onder de voorſtellen des Konings in Zomermaand gedaan, om *Frankryk* te verdeedigen, hoorde men gewaagen van een Legioen *Bataven* op te rigten. Zyn Oorlogsminister liet zich, ter aanpryzinge, in deezer voege hooren „ De tegenwoordige noodzaaklykheid van onze Magt te vermeerderen, heeft de Vergadering bewoogen om „ tot het oprigten van verſcheide nieuwe „ Corpſen te beſluiten. Het is thans de „ tyd; ten einde onze eigene vermogens „ niet uit te putten, eene nieuwe ligting „ te doen, ten koste van eene buitenland„ ſche Mogenheid. De formeering van „ dit vreemd Corps, als ligte Troepen, „ zal onze Legers verſterken met eene „ ſoort van Krygslieden, die wy hoogst „ noodig hebben. Onze Vyanden hebben „ een groot aantal van dezelve; en wy „ moeten derhalven geene zwaarigheid „ maaken, desgelyks onze Krygsmagt daar „ mede te vermeerderen. Deeze ligting „ zal

Voorſtel des Konings van *Frankryk* om een *Legioen Bataven* op te rigten.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 145.

LXXI. BOEK. 1792.

„ zal ons te gelyk een Krygs- en Staat-
„ kundig voordeel opleeveren. Naa de
„ Omwenteling in *Holland* zyn veele Of-
„ ficieren, die zich overgegeeven hadden
„ aan de verdeediging der Vryheid, na
„ *Frankryk* geweeken, om de Vervolging
„ te ontgaan. De *Fransche* Regeering
„ ontving deeze Slachtoffers, wees hun
„ Garnisoenen aan, gaf hun een Inkomen,
„ met belofte, dat zy, op eene voordee-
„ lige wyze, zouden geplaatst worden.
„ Ondertusschen heeft dezelve haare be-
„ lofte niet volkomen vervuld. Deeze
„ *Hollandsche* gevlugte Officieren boden u
„ deswegen, in laatstleden Wintermaand,
„ een Verzoekschrift aan, naa zich bereids
„ daar over aan de voorige Vergadering
„ gewend te hebben. Zy zyn honderd
„ in getal, hunne armen zyn geoefend in
„ de verdeediging der Vryheid. De be-
„ trekkingen, welke zy in *Vlaanderen* heb-
„ ben, en hunne taal, kunnen ons hunne
„ dienst van groot gewigt doen zyn, en
„ aan hun de middelen om Volk aan te
„ werven, gemaklyk maaken. —— Het
„ denkbeeld, wegens het oprigten van dit
„ Legioen, is men verschuldigd aan den
„ Heer DUMOURIER. Hy formeerde een
„ *Bataafsch Committé* en maakte geene
„ zwarigheid aan dat *Committé*, uit het
„ Fonds tot de geheime dienſten bestemd,
„ het noodige Geld op te schieten tot
„ aankoop van Wapens en Uniformen."

Verschillende gedeeld.

Onderscheiden werd dit voorstel beoor-

„ den

den toenmaaligen Minister van de Buitenlandſche Zaaken DUMOURIER, en beweerden, dat elke aanwinst van geoefende Krygslieden, in deeze geſteldheid des Ryks, hoogst nuttig was. Anderen wilden de geheele zorg voor de Verdeediging van *Frankryks* tegenwoordige Regeeringsvorm en Vryheid, alleen aan zyne Inboorlingen, met uitſluiting, zo veel mogelyk, van Vreemdelingen, toevertrouwd hebben. Zeer weinig byval vondt dit laatſte gevoelen. — BRISSOT bragt deswegen deeze bedenking in 't midden; „ dat, dewyl de *Nederland-*„ *ſche* Republiek, zich tot nog toe onzy-„ dig hadt gehouden, het misſchien on-„ ſtaatkundig zou weezen een *Legioen Ba-*„ *taven* in *Frankryk* op te richten." —— Hy voegde 'er by, in het *Committé* aan 't welk DUMOURIER zyne rekening hadt ingeleverd, gezien te hebben, dat deeze daar toe 700,000 Livres hadt beſteedt, en eischte derhalven, dat het *Diplomatisch Committé* zou onderzoeken, of niet de verantwoordelykheid der Ministers, in dit geval, behoorde ingeroepen te worden. De meerderheid veroordeelde over het algemeen het doen van deezen ſtap, zonder dat alvoorens daar van kennis was gegeeven aan de Vergadering. Deeze verzondt eindelyk het gedaane voorſtel aan het *Committé van Onderzoek*, om deswegen ten ſpoedigſten een verſlag uit te brengen.

LXXI. BOEK. —— 1792. voelens over dit voorſtel.

De Wetgeevende Vergadering beſloot, eer Zomermaand ten einde liep, tot het oprigten van een *Legioen Vreemdelingen*, ſterk

Oprigting van 't *Legioen Etrangere.*

LXXI. BOEK. 1791.

ſterk twee en twintig duizend en tachtig Man, waar onder vyf honderd Ruiters. Doch het zou den voorgeſtelden naam van *Legion Batave* niet draagen; maar *Legion Etrangere* heeten. De Manſchappen, die vervolgens dit Legioen zamenſtelden, waren meerendeels uitgeweeke Burgers en Krygslieden uit de *Vereenigde Nederlanden*, en het Bisdom *Luik*, waar by zich een gedeelte van die *Zwitzers* voegde, welke kort daar naa uit *Franſchen* dienst ontſlaagen werden (*).

Aanſpraak eeniger Uitgeweekenen te *Duinkerken* aan de *Franſche* Commisſarisſen.

Het kon niet uitblyven of de gunſtige keer, welke de Oorlog voor *Frankryk* nam, moest den moed opbeuren der uitgeweeke of gebanne *Nederlanderen*, die zich in *Frankryk* opgehouden, en deels dienst genomen hadden in het gemelde Legioen. Zy lieten niet na by den Uitvoerenden Raad ten ſterkſten aan te dringen op de eindelyke vervulling van de belofte, door het *Fransch* Ministerie, in vroegeren tyde, gedaan, en waar mede men nog aanhoudend hunne verwagting geſtreeld hadt. — Een der treffendſte blyken van deezen aart vertoonden zy ter gelegenheid, dat, in den aanvang van Slachtmaand, eenige Afgevaardigden der Nationaale Vergadering te *Duinkerken* kwamen. Zy werden opgewagt door eene Bezending van een groot getal Uitgeweekenen, die daar en in andere Noordlyke Streeken hun verblyf hielden, en voor

(*) *Hist. Schouwtooneel* voor 1792. II. D. I. St. bl. 197 en 241.

voor een gedeelte in *Franſche* Krygsdienst getreeden waren. De taal welke zy, ten dien dage, voerden, liep op deezen zin; „ dat, hoe ongelukkig zy ook in hun „ eigen Vaderland, door hunne liefde tot „ hetzelve geworden waren, zy egter niet „ hadden willen aarzelen, op het oogen„ blik, waar in de *Franſchen*, hunne Broe„ ders, de zaak der Vryheid ter harte na„ men, de wapenen weder op te vatten; „ ten einde dezelve daar in behulpzaam te „ weezen; en, dewyl zy hoopten ten eeni„ gen tyde in hun Vaderland, Vryheid „ en Bezittingen, zegepraalend herſteld te „ zullen worden, zy niet anders konden „ doen dan den byſtand van hunne braave „ *Franſche* Medeburgeren, en dus ook „ van derzelver Vertegenwoordigeren, af „ te ſmeeken." LXXI. BOEK. —— 1791.

Het antwoord door een der *Franſche* Commisſariſen op deeze Aanſpraak gegeeven, hieldt niets minder in dan deeze veelzins merkwaardige betuiging. „ De *Hol„ landers* zyn ons voorgegaan, en hebben „ ons den weg tot de Vryheid aangewee„ zen. Wy zyn gelukkiger geweest met „ de *Pruiſen* te verdryven, dan gylieden; „ doch de *Franſchen* hebben u verraaden. „ Ik word ſchaamrood, wanneer ik daar „ aan denke; maar wyt zulks niet aan de „ Natie, het was de daad van een trouw„ loos Ministerie, van eenen eerloozen „ BRIENNE. —— Doch de tyd nadert, „ dat gy in zegepraal zult worden her„ ſteld, Antwoord daar op.

LXXI. BOEK. 1792.

„ ſteld, en dat wy de Vryheid by u plan-
„ ten zullen (*)."

Verklaaring van het *Revolutionair Committé der Bataven*.

Meer opziens dan deeze gebeurtenis baarde eene Verklaaring, van het *Revolutionair Committé der Bataven* te *Antwerpen*, uit naam der verbondene *Bataven*, tot Herſtel der Vryheid in hun Vaderland, onderſchreeven door J. C. DE KOCK, HENDRIK SCHILGE, en JEAN F. RUD. VAN HOOFF, den twee en twintigſten van Wynmaand getekend: waar in zy ſpraaken. „ Het is aan geheel *Europa*,
„ maar byzonder aan U, onze Landgenoo-
„ ten! bekend, hoe wy, met zo veele an-
„ dere *Bataven* in den Jaare MDCCLXXXIII
„ en eenige volgende, alle onze vermo-
„ gens hebben aangewend, tot handhaa-
„ ving van onze door het bloed onzer
„ Voorvaderen zo duur gekogte Vryheid,
„ en ter wederverkryging van zo veele
„ Regten, waar van wy door eene zo
„ laffe als ſchuldige toegeevenheid veeler
„ Repreſentanten, en door de meineedige
„ en onregtvaardige aanmaatigingen der
„ tydlyke Stadhouderen, zyn beroofd ge-
„ worden. — Ja, het is U bekend, hoe
„ wy, benevens zo veele Braaven, in
„ weerwil van de ongehoordſte bedreigin-
„ gen en bloedplakaaten, welke men, tot
„ ſtaaving van onze regtmaatige handel-
„ wyze, tegen ons deedt uitgaan, in ge-
„ volge onze duure verpligting, waar van
„ wy

(*) *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. II. D. II. St. bl. 380.

„ wy de vervulling aan God bezwooren LXXE
„ hadden, niets ontzien; maar, in tegen- BOEK.
„ deel, zelfs ten koste van ons goed en
„ bloed, alles beproefd hebben, om aan 1792.
„ het willekeurig gezag van eenen trot-
„ schen Staatsdienaar, zo wel als aan de
„ gevloekte oogmerken der Aristocraaten,
„ eindelyk eens paal en perk te stellen.

„ Dan, het heeft ons niet mogen ge-
„ lukken, om aan U, onze Broeders en
„ Vrienden, die onwaardeerbaare Vryheid,
„ dat Regt der Natuur, het welk God
„ ons geschonken heeft, als toen mede
„ te brengen. Immers de ketens, welke
„ wy meenden te verbreeken, rinkelen
„ tot nog om de halzen van U en van
„ uwe Kinderen, en zyn door een op
„ nieuw verkreegen invloed des Stadhou-
„ ders zelfs nog vaster toegesmeed. Ja,
„ gylieden gaat meer dan ooit gebukt on-
„ der den yzeren schepter van allerlei
„ overheersching; terwyl het herdenken
„ alleen van de bittere vervolgingen van
„ eenen WILLEM DEN V. en diens snoo-
„ de Egtgenoote, door hunne shoode aan-
„ hangers aan zo veelen uwer Naastbe-
„ staanden, Broeders en Vrienden aange-
„ daan, uwe bedrukte harten met wee en
„ droefheid doorgrieven; maar ook tevens
„ met een billyken toorn tegen alle die
„ geweldenaars doorgrieven moet. —
„ Herinnert U slegts hoe veele ongeluk-
„ kigen aan den onverzoenlyken haat van
„ *Oranje* zyn opgeofferd; hoe veele ver-
„ doedigers uwer Regten door hem zyn

LXXI. BOEK. 1792.

„ gelasterd, mishandeld, gebannen, en
„ van hunne goederen en dierbaare pan-
„ den beroofd; terwyl anderen, zelfs ten
„ dood veroordeeld, geboeid naar buiten
„ 's Lands gesleept, en aldaar, in den ak-
„ ligsten kerker, door kommer en gebrek,
„ zo deerlyk zyn omgekomen.

„ Maar het gelukkig tydstip is geko-
„ men, waar op wy, onder den bystand
„ van een regtvaardig Opperweezen, het
„ andermaal zullen onderneemen, om het
„ Stadhouderlyk Juk in ons Vaderland,
„ te verbreeken, en alle ander geweld,
„ van welk eenen aart ook, voor altyd,
„ te verdelgen; op dat elk *Batavier*, wie
„ hy ook wezen moge, eindelyk eens in
„ de daad het genot van het eeuwig en
„ onschendbaar Regt der Menschen smaa-
„ ken moge! — Welaan dan, Broeders
„ en Vrienden! dewyl elk mensch gereg-
„ tigd, ja verpligt is, om by alle gele-
„ genheden het algemeen welzyn te hel-
„ pen bevorderen, en zich tegen alle ge-
„ welddaadige verdrukking te verzetten,
„ zo zouden wy, ten opzigte van ons
„ Vaderland ons aan de hoogste misdaad
„ schuldig maaken, indien wy langer draal-
„ den om van deeze gunstige gelegenheid
„ gebruik te maaken; en alle onze Land-
„ genooten, die Regt en Vryheid liefheb-
„ ben, uit te noodigen, om, met terzy-
„ destelling van alle onderlinge geschillen,
„ twist en tweedragt, als één eenig man,
„ met ons op te komen, en ons met al
„ hun magt by te staan, om, op het voor-

„ beeld

„ beeld van onze Vrienden en Nabuuren, de Vryheid in ons Vaderland op onwrikbaare gronden te herſtellen.

„ Doch daar wy allerplegtigst betuigen, dat wy het onveranderlyk beſluit genomen hebben, om, al ware het ten koste van ons leeven, niet te zullen rusten, voor dat wy in de uitvoering van deeze gewigtige onderneeming volkomen zullen geſlaagd zyn; daar en tegen verklaaren wy even plegtig, dat wy alle die geenen, welke *veertien dagen* naa de bekendmaaking deezes, zich op eenigerhande wyze tegen onzen voor de zaak des Volks gemanifesteerden goeden wil, wil verzetten, op alle mogelyke wyze zullen vervolgen, en als Vyanden van ons lieve Vaderland, en haaters der algemeene Vryheid, tot den laatſten toe, zullen tragten uit te rooijen; terwyl wy tevens, voor GOD en de ganſche Wereld betuigen, geen ander oogmerk te hebben, dan het herſtel der Vryheid, die alleen het geluk des Volks ten doel heeft; zo dat wy ons doelwit zullen volbragt hebben, en mitsdien onze Verbintenis ten dien opzigte zullen geëindigd rekenen, zo ras ons Vaderland zal vrygemaakt, en de Souverainiteit, welke de Tyrannen der Aarde zich zo lange hebben aangemaatigd, in den uitgeſtrektſten zin, in den boezem des Volks zal zyn wedergekeerd (*)."

LXXI. BOEK. 1791.

De

(*) *Nieuwe Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 1.

LXXI. BOEK. 1792.

De naamen der Ondertekenaaren waren hier te Lande ten overvloede bekend; doch uit wier naam die ſterke hedreigingen geſchiedden, was 'er niet uit op te maaken. Welhaast werd het onder de hand verſpreid en met zeer verſchillende aandoeningen geleezen. Men deelde het in Patriottiſche Kringen mede, en ontmoette het daar een verſchillend oordeel. De vuurigſten preezen het hemelhoog, by hun was het als een ſtraal van hoope hunner haast aanſtaande Vryheid. Zy vonden zich door de toegezegde vertroosting opgebeurd, wenschten naar meer lichts en gelegenheid om te mogen medewerken. Zy verbonden het hier voorgeſtelde met de taal omtrent gelyktydig te *Duinkerken* aan de Bezending der Uitgeweekenen te gemoete gevoerd (*). Dieper denkenden ſchudden het hoofd, niet dat zy wanhoopten, of ten eenigen tyde zou, uit het geen thans in *Frankryk*, en in de Nabuurſchap, gebeurde, een lotwisſel in den Lande plaats grypen; maar zy hielden dit ſtuk te vroegtydig en op eenen te bitzen toon geſtemd, bovenal vreesden zy, dat het openbaar maaken van zulk een toeleg, de thans heerſchende Party in 't harnas zou jaagen, en de naauwlettenheid op alle binnen- en buitenlandſche Verſtandhouding der zogenaamde Leesgezelſchappen, en anderé bedekte Patriottiſche Vergaderingen, aan het ſtrengſte onderzoek en de verydeling van meer op

Hoe verſchillend dit ſtuk hier te Lande beoordeeld.

(*) Zie hier boven bl. 99.

op tyd werkende maatregelen blootſtellen. Niets byzonders tot dit ſtuk betrekkelyk, ſchynt door 's Lands Regeering gedaan. LXXI. BOEK.

Reeds greep 'er, uit hoofde van den Oorlog zo naa aan de Grenzen van ons Gemeenebest, in de zending der *Franſche* Brieven herwaards, in het geregeld verzenden en ontvangen eene den Koop- en bovenal den Wisſelhandel zeer belemmerende ophouding plaats, welke ten gevolge hadt, dat eenige Kooplieden van *Amſterdam* en *Rotterdam*, den Heer LOUIS GEORGE overhaalden om na de oorzaaken van het agterblyven der *Franſche* Brieven onderzoek te doen. Commisſarisſen van 's Lands Posteryen deeden niet alleen alles om hem deeze zonderlinge zending gemaklyk te maaken; maar hy werd door hun met de noodige Inſtructien en Aanſchryvingen aan de Postofficieren tot *Parys* toe voorzien, en de vereischte Volmagt om de agtergebleevene Maalen van de Postmeesters over te neemen, en na *Holland* over te voeren. Die Maalen te *Ryſſel* vindende, nam hy dezelve, uit kragte der hem verleende Volmagt, over. Vrugtloos ondernam hy daar mede den doortocht langs *Valenciennes*, en ſcheepte zich van daar met een afgehuurd Vaartuig over na *Veere*, reiste van daar na *Holland*, en gaf onder weg de daar t'huis hoorende Brieven af. Waar op vervolgens de *Franſche* Posten, op den gewoonen tyd, aankwamen, niet gelyk men vermeld hadt, ingevolge van door hem gemaakte ſchikkingen, maar langs den ge- 1792. Geſtremde Briefwisſeling uit *Frankryk* herſteld.

LXXI. BOEK —— 1792.

woonen weg (*). Dan, ſchoon die belemmering, althans voor een tyd weggenomen was, werd daar door de vrees niet verbannen voor het openen der Brieven, te meermaalen in netelige omſtandigheden te werk geſteld.

Verzoek des *Oostenryksche* Gezants by onzen Staat, om geen ſchuilplaats te verleenen aan die zich aan den Koning van *Frankryk* vergreepen.

Middelerwyle hadt het Afzetten en Gevangenneemen des Konings van *Frankryk*, en diens nadere Opſluiting, aanleiding gegeeven tot Staatsbeſluiten hier te Lande. De Graaf LOUIS VAN STAHREMBERG, als buitengewoon Gezant des Keizers, herwaards gekomen, leeverde zyne Geloofsbrieven over, en deedt teffens dit verzoek, „ dat, uit hoofde van het dringend gevaar, waar mede het Leeven van hunne „ Allerchriſtlykſte Majeſteiten bedreigd „ werd, en van de maar al te gegronde „ vrees, dat de wreedheden, welke de „ Oproerigen in *Frankryk* zich tegen deeze doorlugtige Perſoonadien veroorloofden, geen ander plan zouden hebben, „ dan het bedryven van de allergroetſte „ misdaad, hun Hoog Mogenden gelieften te verklaaren, *Dat ingeval 'er zulk „ een verſchriklyke misdaad mogt begaan „ worden, Hoogstdezelven geen verblyf of eenige beſcherming, veel min eenige ſchuilplaats zouden verleenen aan iemand, die „ daar aan, op eenigerhande wyze, deel mogt hebben.*"

Beſluit van hun

Onverwyld namen de Algemeene Staaten het beſluit, „ dat 'er geen ſchuilplaats „ zou

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1439.

„ zou verleend worden, noch in de Lan- LXXI.
„ den van de Generaliteit, noch in de BOEK.
„ *Oost-* of *West-Indische* Volkplantingen ——
„ van de Republiek, aan hun, die zich 1792.
„ zouden schuldig gemaakt hebben aan de Hoog
„ allergrootste Misdaad omtrent hunne Al- Mogenden.
„ lerchristlykste Majesteiten, en de Koning-
„ lyke Familie." —— Het noodige aan-
schryven deswegen na de Generaliteits Lan-
den werd werkstellig gemaakt; en aan de
Bestuurders der onderscheidene Volkplan-
tingen gelast de noodige bevelen deswe-
gen af te zenden; maar tevens vastgesteld,
by rondgaande Brieven, de Staaten der by-
zondere Gewesten aan te schryven, en te
verzoeken, „ dat zy de noodige maatrege-
„ len mogten neemen; ten einde, in de
„ ganschе uitgestrektheid van de Repu-
„ bliek, geene schuilplaats zou worden ver-
„ leend aan Personen, die zulk een ver-
„ foeilyke misdaad mogten begaan, of 'er
„ eenig het minste deel aan hebben (*)."

De Afgezant VAN STAHREMBERG, op wiens Voorslag deeze Besluiten volgden, was over *Engeland* herwaards gekomen. Ten Hove van *Londen* hadt hy de Verkiezing en Krooning van zyne Keizerlyke Majesteit bekend gemaakt, en dus gelegenheid te over om in *'s Grayenhaage* te doen weeten, hoe men op het stuk, door hem voorgeslaagen, aldaar dagt. Op een zo zeer mogelyk tusschenkomend berigt, liet men egter de gewenschte eenpaarigheid van

De *Engelsche* Afgezant geeft te verstaan wat ten zynen Hove besloten was.

(*) *Resol. Gen.* 25 Sept. 1792.

LXXI. BOEK. —— 1792.

van werking niet aankomen. Mylord AUCKLAND gaf, op uitdruklyken last zyns Hofs, hun Hoog Mogenden te kennen, hoe de Staatsdienaars van hunne Majeſteiten den Keizer, en den Koning der beide *Sicilien*, naa een mondgeſprek met Mylord GRENVILLE gehouden, en een dergelyk verzoek, als dat den Staaten gedaan, voorgeſteld te hebben, een antwoord bekomen hadden, dat zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit niet in gebreke zou blyven de allerkragtigſte maatregelen te neemen om te beletten, dat de Perſoonen, die zich aan zulk een verſchriklyke Misdaad mogten ſchuldig maaken, eene ſchuilplaats in zyne Staaten zouden vinden. De Koning ſtelde 'er een genoegen in om Souverainen, zo naauw met hunne Allerchriſtlykſte Majeſteiten en de Koninglyke Familie vereenigd, deswegen de plegtigſte verzekeringen te geeven; als een daadlyk en noodzaaklyk gevolg van die Grondbeginzelen en denkwyze, welke altoos zyn gedrag geregeld hadden (*).

Afkondiging der Staaten van *Zeeland* deswegen.

Staaten van *Zeeland* toonden zich terſtond gereed, om in hun Gewest, eene Afkondiging te laaten doen in den geest van het bovengemeld Beſluit der Algemeene Staaten, ten opzigte van allen, die zich ſchuldig mogten gemaakt hebben aan gewelddaadigheid tegen LODEWYK DEN XVI. en diens Gezin. Te dier gelegenheid herhaalden zy den last in Wynmaand des Jaars

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792, bl. 1303—1305.

Jaars MDCCLXXXVI gegeeven (*), om op het naauwkeurigst toezigt te neemen en te doen neemen op de handelingen en gedraagingen van alle Perſoonen, die verdagt waren van door woorden of daaden aanleiding te geeven tot het geen de openbaare rust zou kunnen ſtooren, of ten oogmerk hebben om verandering te maaken in de wettige en vastgeſtelde Regeeringsvorm van den Staat (†).

Afkondiging der Staaten van *Holland* en *Zeeland* ten opzigte van de Vreemdelingen.

Schoon Staaten van *Holland* geen zo uitdruklyk ſpreekende Aankondiging deeden, lieten zy 'er nogthans eene uitgaan, op de byzondere geſteldheid der tydsomſtandigheden betrekkelyk. Immers, naa eene algemeene bedenking, hoe onze Staat, door beginzelen van Menschlievenheid gedreeven, doorgaans openſtondt voor vlugtende Vreemdelingen, 'er nogthans zodanige omſtandigheden konden plaats hebben, die, zo zy terſtond geene geheele Uitzondering op den algemeenen Regel medebragten, in tyds eenige Voorzorgen noodzaaklyk maakten. „ Dat," dus vaaren zy woordlyk voort, „ de tegenwoordige „ ſtaat van zaaken in *Europa*, in 't alge„ meen, en het geen 'er zedert eenige „ weeken in de Nabuurſchap van deeze „ Provincie was voorgevallen, alreeds een „ meer dan gewoone toevloed van Vreem„ delingen na deeze Landen veroorzaakt „ hadt,

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 342 *enz.*

(†) *Nieuwe Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 1 *enz.* Dit Beſluit werd den 12. Nov. 1792 genomen.

LXXI. BOEK. 1792.

„ hadt, en by aanhoudenheid bleef ver-
„ oorzaaken, van welken, zo wel de me-
„ nigte als de verſchillende relatien, deeze
„ voorzorg daadlyk vereiſchen; ten einde
„ daar door voor te komen ongelegenhe-
„ den, welke door eene onbegrensde toe-
„ laating, zo voor de goede Orde binnen
„ deeze Provincie, als voor het belang
„ van zodanige Vreemdelingen zelve, zou-
„ den kunnen ontſtaan." —— Hier op gronden zy eene Afkondiging die het Onderzoek op inkomende Vreemdelingen bepaalt, en de gevallen van derzelver Uitleiding uit den Lande opgeeft. Meer byzonder zyn de twee volgende vaſtſtellingen. „ Dat zodanige Vreemdelingen, wel-
„ ke met de Ingezetenen alhier over Po-
„ litieke zaaken twist zoeken, of Party-
„ ſchappen poogen op te wekken en aan
„ te kweeken, voor Verſtoorders van de
„ openbaare Rust zouden gehouden, en
„ tegen de zodanigen, volgens de Wet-
„ ten deezer Landen gehandeld worden. —
„ Dat zodanige Vreemdelingen, welke zich
„ in hun Land aan eenig Bedryf hadden
„ ſchuldig gemaakt, 't welk dezelven tot
„ voorwerpen der Recherches of Recla-
„ mes van zodanig Land kon ſtellen, ge-
„ waarſchouwd werden zich binnen het
„ Territoir van *Holland* niet te begeeven,
„ of eenig verblyf te zoeken, aangezien
„ dezelve, offchoon uit onkunde van de
„ omſtandigheden, waar in zy zich bevin-
„ den, geadmitteerd zynde, egter tegen
„ zodanige Reclames of Recherches zich
„ bin-

„ binnen deeze Provincie niet veilig mog- LXXII.
„ ten oordeelen (*)." —— Staaten van BOEK.
Utrecht en *Zeeland* betraden het zelfde ——
ſpoor (†). 1792.

De verbaazende toevloed van Vreemde- Veelheid der doortrekkende Vreemdelingen in de Generaliteit.
lingen (§) in de Generaliteits Landen maakte het voor de Algemeene Staaten noodig des voorzieningen te doen, en by herhaalinge naauwere bepaalingen ten aanziene van den tyd des verblyfs voor te ſchryven. Teffens by de laatſte Afkondiging zodanige Uitzonderingen vermeldende, als wy hier boven uit de Publikatie der Staaten van *Holland* opgaven (**).

Te opmerkelyk, zo op zich zelve, als uit hoofde van binnen kort volgende gebeurtenisſen, is eene Verklaaring, te midden van Slachtmaand, door den Afgezant van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit ter Algemeene Staatsvergadering overgeleeverd om, met het Antwoord daar op, niet geheel vermeld te worden. De Afgezant voerde deeze taal, „ dat zyne Majeſteit, „ ziende het tooneel des Oorlogs dermaa„ te genaderd aan de grenzen van de Re„ publiek, door de gebeurtenisſen welke „ kor- *Engeland* verzekert de Staaten van zyne trouwe.

(*) *Reſol. van Holl.* 15 Nov. 1792.

(†) *Not. van Zeel.* 26. Nov. 1792. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1461.

(§) Men rekende, om dit, ten voorbeelde, te vermelden, dat 'er door *Maaſtricht* alleen, tuſſchen den 8 en 28. van Slachtmaand 16,300 waren doorgetrokken. *Hiſt. Schouwtooneel* 1792. II. D. II. St. bl. 383.

(**) *Reſol. Gen.* 10. en 16. Nov. 1792.

LXXI. BOEK. 1792

„ kortelings hadden plaats gehad, en gevoelende de ongerustheid, die natuurlyk „ uit dergelyk eenen toeſtand moest gebooren worden, meende verſchuldigd „ te zyn aan de banden, welke 'er tusſchen hem en de Republiek beſtonden, „ om, by deeze gelegenheid te vernieuwen „ de verzekering van zyne onſchendbaare „ Vriendſchap, en zyn beſluit, om, ten „ allen tyde, met de naauwgezetſte getrouwheid, ten uitvoer te brengen, alle „ de verſchillende bepaalingen van het „ Alliantie-Tractaat, zo gelukkig in den „ Jaare MDCCLXXXVIII tusſchen zyne Majeſteit en hun Hoog Mogenden geſlooten.

„ Zyne Majeſteit, deeze Verklaaring „ aan U Hoog Mogenden doende, is zeer „ verre af, van, omtrent eenige der Oorlogende Mogenheden, de waarſchynlykheid te veronderſtellen van een oogmerk „ om het Grondgebied van de Republiek „ te ſchenden, of zich te mengen in de „ binnenlandſche zaaken haarer Regeering.

„ De Koning houdt zich overtuigd, „ dat het gedrag, 't welk hun Hoog Mogenden, eenſtemmig met zyne Majeſteit „ hebben gehouden, en de egards, waar „ op de ſituatie des Konings en der Republiek hun billyke regten geeft, genoeg zyn om allen grond van verdenking te verwyderen.

„ Diensvolgens is de Koning in het vol „ vertrouwen, dat de Gebeurtenisſen van „ den Oorlog geene omſtandigheid van „ bui-

„ buiten kunnen aanbrengen, die ſchade- LXXI.
„ lyk voor de Regten van hun Hoog BOEK.
„ Mogenden en zyne Majeſteit zouden ——
„ kunnen zyn, en vermaant hun ten ſterk- 1792.
„ ſten, van met eene aanhoudende oplet-
„ tenheid en ſtandvastigheid alle poogin-
„ gen te beteugelen, die zouden mogen
„ ondernomen worden om de binnenland-
„ ſche rust der Provincien te ſtooren. —
„ Zyne Majeſteit is, met deeze kennis-
„ geeving aan hun Hoog Mogenden te
„ doen, in de vaste verwagting, dat niets
„ kragtiger zou kunnen medewerken tot
„ het geluk en de onderlinge belangen
„ der beide Landen, dan het voortduu-
„ ren van die naauwe vereeniging welke
„ tusſchen hun vastgeſteld is, ter hand-
„ haaving van hunne eigene Regten en
„ Veiligheid, zo wel als tot bevestiging
„ van het welzyn en de rust van *Europa*
„ in 't algemeen."

Het onverwyld Antwoord der Algemee- Hoe
ne Staaten op die boodſchap, liep op dee- door de
zen zin. „ Hun Hoog Mogenden zyn ten Staaten
„ uiterſten gevoelig geweest, wegens de beant-
„ herhaalde verzekering, welke zyne *Brit-* woord.
„ *ſche* Majeſteit aan dezelve gedaan heeft,
„ van zyne onſchendbaare Vriendſchap
„ voor deeze Republiek, en van zyn be-
„ ſluit, om, ten allen tyde, met de
„ naauwstgezette getrouwheid, ten uit-
„ voer te brengen, al de verſchillende be-
„ paalingen van het Alliantie-Tractaat, zo
„ gelukkig, in den Jaare MDCCLXXXVIII

LXXI. BOEK. 1792.

„ tusſchen zyne Majeſteit en hun Hoog
„ Mogenden geſlooten.
„ De Staaten Generaal hebben nooit ge-
„ twyfeld aan deeze edelmoedige gevoe-
„ lens van zyne *Britſche* Majeſteit; maar
„ de Verklaaring, welke zyne Majeſteit
„ 'er in dit oogenblik wel van wil doen,
„ heeft niet anders dan ten hoogſten aan-
„ genaam aan hun Hoog Mogenden kun-
„ nen weezen, en heeft hun de leeven-
„ digſte erkentenis en eene volkomene
„ verkleefdheid aan zyne *Britſche* Maje-
„ ſteit ingeboezemd.
„ Voor het overige zyn de Staaten Ge-
„ neraal het volmaakt eens met zyne Ma-
„ jeſteit, dat 'er geene waarſchynlykheid
„ is, dat een van de Oorlogende Mogend-
„ heden eenig vyandlyk voorneemen te-
„ gen de Republiek zou hebben. In de
„ daad, hun Hoog Mogenden zyn met
„ den Koning overtuigd, dat het gedrag
„ 't welk zy gehouden hebben, en de
„ ſtipſte Onzydigheid, welke zy, tot hier
„ toe, met zo veel zorgs, eenſtemmig
„ met zyne Majeſteit, hebben in agt ge-
„ nomen, gelyk ook de egards, waar op
„ de ſituatie des Konings en der Repu-
„ bliek hun billyke regten geeft, allen
„ grond van vrees en verdenking moeten
„ verwyderen.
„ Wat de binnenlandſche rust betreft,
„ hun Hoog Mogenden bevroeden zeer
„ wel, hoe noodzaaklyk het zy hunne
„ Inwoonderen het onwaardeerbaar genot
„ daar

„ daar van te blyven verzekeren, en wy LXXI.
„ verzuimen ook niets tot bereiking van BOEK.
„ dit heilzaam einde. —— De Staaten ——
„ Generaal hebben ook reeds met die Pro- 1792.
„ vincien, welke de *Unie* uitmaaken, de
„ noodige maatregelen genomen, en nee-
„ men ze ſteeds nog, om te beletten, dat
„ deeze rust in de tegenwoordige omſtan-
„ digheid geſtoord worde. Zy hebben het
„ genoegen zyne Majeſteit te kunnen ver-
„ zekeren, dat hunne poogingen tot hier
„ toe, met eenen gelukkigen uitſlag zyn
„ gekroond geweest; en zy durven zich
„ vleyen, dat deeze poogingen, door den
„ Godlyken Zegen, in het vervolg, niet
„ vrugtloos zullen zyn.

„ Eindelyk maaken hun Hoog Mogen-
„ den geene bedenking, om te verklaa-
„ ren, dat zy met zyne *Britſche* Majeſteit
„ van oordeel zyn, dat niets kragtdaadi-
„ ger, tot het wederzydsch geluk en be-
„ lang der beide Natien, kan toebrengen,
„ dan de duurzaamheid der naauwe Veree-
„ niging, die tusſchen dezelve gevestigd
„ is, en dat hun Hoog Mogenden van
„ hunnen kant, geene gelegenheid zullen
„ verzuimen, om dezelve meer en meer
„ te verſterken, tot handhaaving der we-
„ derzydſche regten en belangen der bei-
„ de Staaten, en tot bevestiging van het
„ geluk en de rust van *Europa* in 't al-
„ gemeen (*)."

Hoe

(*) *Reſol. Gen.* 16 Nov. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

Voorſtel tot vermeerdering der Landmagt om ze na de Grenzen te doen trekken.

Hoe groot de druktens over Staatsbelangen in *'s Gravenhaage* ook van vroeg af, en geduurende een groot gedeelte van het Jaar geweest waren; hoe zeer dezelve vervolgens, met het vermenigvuldigen der ontzettende Gebeurtenisſen, toenamen, vinden wy vroegtyds geene byzondere melding van aanſtalte tot verdeediging, of 't geen naar Oorlog ſmaakte, dan alleen dat de Raadpenſionaris van *Holland*, den zevenden van Zomermaand, van wegen zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, aan de Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, een voorſtel gedaan heeft tot het marschvaardigmaaken van een aantal Krygsvolks, met het geen 'er toe behoorde, en de kosten daar toe noodig, als zeer gepast in de omſtandigheden, waar in *Europa* tegenwoordig verkeerde. De voorſlag was om duizend Paarden, vier duizend vyf honderd Voetknegten, en vier honderd tachtig Artilleristen, uit de onderſcheidene Regimenten te trekken, om dezelve, met de noodige Krygsvoorraad, op de grenzen van *Staats Brahant* te doen legeren; om het vyfde Battaljon van WALDEK op te ontbieden; als mede drie Regimenten die de Keurvorst van *Keulen* van wegen den Staat onderhieldt. Hier by kwam het voorſtel om de kosten deezer Wapening te vinden uit de Petitie van vier Millioenen tot de Legerlasten, in Slachtmaand des Jaars MDDCLXXXIV reeds gedaan, en waar op meest alle de Gewesten nog een aanzienlyk gedeelte verſchuldigd waren

ren (*). —— Men heeft deezen Voorslag daar aan toegeschreeven, dat de Capitein Generaal, het aannaderend gevaar zag, en hy, de *Franschen* in Oorlog met den Keizer zynde, in tyds zich in staat van verdeediging zogt te stellen: dewyl hy zich verzekerd hieldt, dat, indien de *Franschen* het Krygsgeluk medeliep, zy voorzeker dit Gemeenebest niet ongemoeid zouden laaten; en, in dit geval, hem aanzien als een hunner grootste vyanden (†).

LXXI. BOEK. —— 1792.

Wat hier van zyn moge, onder zo veel lotwissels op onze grenzen hadt de loop des Krygs eene gebeurtenis doen gebooren worden, welke niet gedoogde, dat onze Staat openbaar zich geheel werkloos en daar buiten hieldt. De Uitvoerende Raad in *Frankryk*, ter helft van Slachtmaand, in overleg neemende den tegenwoordigen staat des Oorlogs, voornaamlyk in *Belgie*, en aanmerkende, dat 'er geene verpoozing moest gelaaten worden aan de Vyanden der Republiek, en men alle middelen hadt aan te wenden om derzelver Legers te overwinnen, en te vernielen, vóór dat zy zich konden versterken en in staat stellen, om, op nieuws, het zy *Frankryk*, het zy de Landstreeken zelve, waar de *Fransche* wapens de Vryheid gebragt hadden, aan te tasten, besloot bevel te geeven aan den Hoofdbevelhebber des Veldtochts in *Belgie*, om voort

Aanleidelyk bevel in *Frankryk* tot het openen der *Schelde*.

(*) R. L. Bouwens *aan zyne Committenten* bl. 365.
(†) R. L. Bouwens *aan zyne Committenten* bl. 366.

LXXI. BOEK. voort te vaaren met den Vyand te vervolgen overal, waar men deezen eene ſchuilplaats zou verleenen.

1792. Voorſtel der *Franſchen* om de *Schelde* op te vaaren.

Wanneer *Antwerpen* voor de overwinnende *Franſchen* de poorten geopend en DE LA BOURDONNAYE, met zyn Leger, ſtaatlyk ingehaald hadt, wilde de Bezetting des Kasteels zich verdeedigen. Ten dien tyde kwamen 'er twee gewapende *Franſche* Vaartuigen of Kanonneerbooten van *Oostende* voor *Vliſſingen*. Op de reede van *Ramnekens* liggende, vervoegde zich de Bevelhebber van een dier Schepen, CASTAGNIES, tot den Raadpenſionaris van *Zeeland*, en gaf, by een overgeleeverd Geſchrift, te verſtaan, van den *Franſchen* Generaal DUMOURIER bevel ontvangen te hebben, om zich na de *Schelde* te vervoegen: ten einde het Kasteel van *Antwerpen* te helpen bemagtigen, met verzoek aan hun Hoog Mogenden om de noodige bevelen aan den Bevelhebber van het Wagtſchip voor het Fort *Bath* liggende, te willen geeven, om hem den vryen Doortocht te verleenen. —— Teffens te verſtaan geevende, dat hy zich na het gemelde Fort zou begeeven, en agter het Wagtſchip ten anker gaan; met verzekering, dat hy van daar niet zou vertrekken, dan naa den Generaal DUMOURIER kennis te hebben gegeeven, dat hy zich aan den mond der *Schelde* bevondt; maar dat de Tractaaten tuſſchen de Keizer en de *Vereenigde Nederlanden*, gegarandeerd door de Mogenheden van *Frankryk* en *En-*

ge-

geland hem verhinderden verder door te dringen, dat hy de bevelen des Generaals zou afwagten om dezelve uit te voeren. LXXI. BOEK.

Staaten van *Zeeland* oordeelden, dat, volgens het Tractaat van *Munſter* van den Jaare MDCXLVIII, de *Schelde* voor alle Zee-Schepen geſlooten zynde (*), het buiten hun magt was om dezelve te openen ter bereiking van het bovengemelde oogmerk. Zy ſtelden vast, onverwyld, met overzending der Stukken, hun Hoog Mogenden des te verwittigen, om vóór den vyf en twintigſten dier Maand, zodanige orders te ſtellen, als Hoogstdezelven zouden vermeenen te behooren. Den gewoonlyk Afgevaardigden werden teffens aangeſchreeven, om, met de overige Bondgenooten, in dit geval, met gelyke tred voort te gaan, zo als tot meeste veiligheid van den Staat, en van de Koophandel zou ſtrekken (†). 1792. Bedryf der Staaten van *Zeeland* in dit geval.

Het Beſluit van hun Hoog Mogenden, daags vóór den verzogten dag ingekomen, behelsde woordlyk; „ dat hun Hoog „ Mogenden begreepen, dat 'er met geen „ mogelykheid kon worden voldaan aan „ het verzoek des Commandants CASTAG„ NIES, om de noodige Orders te geeven, ten Beſluit van hun Hoog Mogenden.

(*) Zie, wat des jongst gebeurde met den Kelzer, in onze *Vaderl. Hiſt.* IX. D. bl. 220. 274—299. waar veel, elders vergeefsch gezogt, ten aanziene van die handelingen, gevonden wordt.

(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 6. Dit Beſluit was van den 25. Nov. 1782.

LXXI. BOEK. 1791.

„ ten einde de *Schelde* te kunnen opvaa-
„ ren; naardien het tegen alle principes
„ van Neutraliteit, welke hun Hoog Mo-
„ genden in den Oorlog tusschen het Huis
„ van *Oostenryk* en *Frankryk* hebben ge-
„ obſerveerd, zou aanloopen, dat die Pas-
„ ſagie wierd geaccordeerd aan Vaartui-
„ gen, waar van de intentie wordt gede-
„ clareerd te zyn om het Kasteel van *Ant-*
„ *werpen* op eene hostile wyze, te atta-
„ queeren. —— Dat, derhalven, indien
„ daar omtrent eene nadere aanvraage van
„ wegen den *Franſchen* Commandant aan
„ hun Ed. Mog. mogt geſchieden, aan
„ dezelven geen ander antwoord zal gegee-
„ ven worden, dan dat de verzogte Pasſa-
„ gie niet kan worden geaccordeerd; met
„ byvoeging dat hun Hoog Mogenden
„ dan ook in het vertrouwen zyn, dat
„ daar op niet verder zal worden gein-
„ ſteerd, veel min de Pasſagie daadlyk ge-
„ forceerd. —— Dat, voor het overige,
„ hun Hoog Mogenden hadden verzogt
„ om aan den Officier, commandeerende
„ het Wagtſchip aan de *Schelde* aan te
„ ſchryven, dat, wanneer de *Franſche*
„ Schepen, uit Zee komende, de *Schelde*
„ wilden opvaaren, hy aan den Comman-
„ dant van dezelve moest te kennen gee-
„ ven, dat die Rivier, ingevolge van de
„ Tractaaten, voor de Zeeſchepen geſloo-
„ ten is. Dat, indien onverminderd dee-
„ ze Repreſentatie, de gemelde Comman-
„ dant perſiſteert in zyn voorneemen, hy
„ als dan aan denzelven moet afvraagen,

„ of

„ of zyn intentie is de Paſſagie met Ge- LXXI.
„ weld te forceeren; en in dien geval- BOEK.
„ le ten ſterkſten daar tegen te prote- ——
„ ſteeren; zonder egter met Geweld zich 1792.
„ daar tegen te opponeeren; en vervol-
„ gens aan hun Hoog Mogenden, aan zyne
„ Hoogheid, en aan de Collegien ter Ad-
„ miraliteit op de *Maaze* en in *Zeeland*,
„ moet kennis geeven van zyn wedervaa-
„ ren (*)."

Het leedt ſlegts tot den eerſten van Wintermaand of de Luitenant GROTENRAY, Bevelhebber van het Wagtſchip de *Spion* op de *Schelde*, en de Ontvanger der Convoyen en Licenten, HOFMAN, te *Bath*, gaven by Brieven Gecommitteerde Raaden ter *Zeeuwſche* Admiraliteit berigt, wegens de aankomst van eenige gewapende *Franſche* Schepen. Teffens deelden zy de Stukken mede, bevattende de bevelen van den Generaal DUMOURIER aan den *Franſchen* Bevelhebber dier Schepen MOULSTON gegeeven, om na *Lillo* en *Antwerpen* op te zeilen, en het berigt van diens en CASTAGNIES eensluidende betuigingen, om die bevelen volſtrekt te willen volbrengen, „ zonder," gelyk 'er woordlyk werd by gevoegd, „ nogthans hier mede eenige „ Vyandlykheden ten opzigte van de Re„ publiek in't oog te hebben, of de *Schelde* „ te willen openen; maar alleen om den „ Vyand te vervolgen." — Hier by kwam een Brief des Majors van het Fort te *Bath*

Het voorgevallene deswegen.

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl 7 *en*.

LXXI. BOEK. 1792.

Baih aan den Raad gerigt, inhoudende dat de Ontvanger HOFMAN hem gevraagd hebbende of hy in ſtaat was, en hem wilde byſtaan om de *Franſche* Schepen het opvaaren te beletten, zulks, volgens de laatst bekomene Orders, hadt moeten weigeren.

Boodſchap van 's Keizers Afgezant hier over en beantwoording.

Ten tyde dat men in *'s Gravenhaage* over dit netelig ſtuk raadpleegde diende de Keizerlyke Gezant VAN STAHREMBERG by hun Hoog Mogenden een boodſchap in, betuigende niet te kunnen ontveinzen de buitengewoone verwondering, welke hem aangreep, op het verneemen, dat de *Franſchen* hadden durven waagen ſlappen te doen om de *Schelde* te kunnen opvaaren, en dus in het Land, tot het Kasteel van *Antwerpen* toe, door te dringen. — Hy bragt den Algemeenen Staaten onder 't ooge, het groot gewigt van de allerſpoedigſte en kragtdaadigſte maatregels te neemen, om zich aan te kanten tegen een zo blykbaaren inbreuk op de Tractaaten, welke openlyk zou ſtryden met het ſtelzel van Onzydigheid, door hun aangenomen, en zo naauwkeurig door de *Oostenrykſche* Bevelhebbers geëerbiedigd. — Hy meende hun te moeten doen opmerken, hoe noodig het was dergelyke poogingen in 't begin te keer te gaan; poogingen die even zo aanrandende waren op de welgegronde Regten van zyne Majeſteit den Keizer en Koning, als op de rust van de Republiek. — Dit voorſtel werd beantwoord met eene betuiging van de Onzydigheid door hun Hoog Mogenden

den, in agt genomen; dat zy het opvaa- LXXI.
ren der *Schelde*, tot het bedoelde einde, BOEK.
door gewapende Schepen, ſtrydig hielden ——
met de Tractaaten; tevens te verſtaan 1792.
geevende welke bevelen om dien door-
tocht te weigeren gegeeven waren (*).

Dit beſtaan der *Franſchen* baarde ook in Hoe men
Engeland geene geringe aandoening. Men in *Enge-*
hadt zich daar in het Parlement de ſcham- *land* dit
perſte en vuilaartigſte aanmerkingen tegen opnam.
de Nationaale Vergadering veroorloofd, en
een Bil tegen de Vreemdelingen vastge-
ſteld, die men in *Frankryk* beſchouwde
niet alleen als zeer ſtreng, onregtvaardig,
en ſtrydende tegen alle gebruiken tuſſchen
Volken plaats hebbende; maar ook als een
inbreuk op het Tractaat van Koophandel
des Jaars MDCCLXXXVI tuſſchen *Frankryk*
en *Engeland* geſlooten. Het *Franſche* Staats-
beſtuur hadt, niettegenſtaande het opont-
bod van Lord GOWER uit *Parys*, den ge-
vol-

(*) *Reſol. Gen.* 25 Nov. 1792. Men ſlaa hier naa, en vergelyke wat, nog maar weinig jaaren geleden, gebeurde, toen Keizer JOSEPHUS het voornemen hadt en begon te werk te ſtellen om de Rivier de *Schelde* te openen, tegen die zelfde Overeenkomſten en Verbonden aan; op welke thans de Keizerlyke Gezant het geſlooten houden der *Schelde* vordert. In 't breede hebben wy dat alles opgegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 233—256. Het bleef ook niet onopgemerkt van de *Franſche* zyde, toen *Engeland* zich, gelyk wy vervolgens zien zullen, zo diep in de zaak der *Schelde* mengde, welke dit Ryk zich, by die voorige gelegenheid, niet hadden aangetrokken. Zie *Hiſt. Schouwtoneel* II. D. II. St. bl. 298.

LXXI. BOEK. 1792.

volmagtigden Staatsdienaar CHAUVELIN te *Londen* gelaaten. Deeze ontving van den Uitvoerenden Raad last om het gedrag der *Franſche* Natie tegen de hoonende aantygingen te verdeedigen, verzogt gehoor by den Staatsdienaar GRENVILLE. Dit werd hem geweigerd door een Man, die onlangs betuigde, „ niet te kunnen begrypen hoe „ iemand in het Hoogerhuis een voorſtel „ hadt kunnen doen om *Groot-Brittanje* „ in onderhandeling te doen treeden met „ *Banditen*, die aan alle Gekroonde Hoof„ den wraak gezwooren, en zich ſchuldig „ gemaakt hadden aan misdaaden, welke „ het bloed in de aderen deedt verſtyven!"

Betuiging aldaar van de *Franſche* zyde gedaan.

De Heer CHAUVELIN zondt dien Staatsdienaar een Geſchrift van zeer opmerklyken inhoud, onder andere las men daar in; „ dat de Uitvoerende Raad het open„ baar gedrag van *Groot-Brittanje*, ten „ opzigte van *Frankryk*, niet onverſchil„ lig kunnende aanzien, met leedweezen „ daar in kenmerken ontdekt hadt van „ kwaadwilligheid, waar aan de Raad nog „ poogde geen geloof te ſlaan; maar „ nogthans al te wel gevoelde, dat de „ *Franſche* Natie niet langer in onzeker„ heid moest gelaaten worden. Waarom „ men hem gelast hadt het *Britſche* Mi„ nisterie rondborſtig af te vraagen, of „ men *Engeland* moest beſchouwen als „ eene onzydige, dan als eene vyandige „ Mogenheid? — Dat de Uitvoerende „ Raad de redenen nagaande, welke *En„ geland* zouden kunnen bepaalen om met „ *Frank-*

„ *Frankryk* te breeken, deeze enkel hadt LXXI.
„ kunnen ontdekken, in eene misschien BOEK.
„ verkeerde Uitlegging van een Besluit in ——
„ Slachtmaand genomen, waar by de Na- 1792.
„ tionaale Vergadering nimmer hadt be-
„ greepen eenige Muiteryen te begunsti-
„ gen, of Oproermaakers bystand te bie-
„ den, veel minder in een onzydig en
„ vriendschaplyk Land onlusten te ver-
„ wekken; maar 't welk alleen toepasse-
„ lyk was op Volken, die, naa hunne
„ Vryheid herwonnen te hebben, door
„ eene plegtige en geenzins dubbelzinnige
„ uitdrukking van den algemeenen wil,
„ de hulp en broederschap der *Fransche*
„ Republiek zouden inroepen.

„ Dat *Frankryk* de Onafhanglykheid
„ niet alleen van *Engeland* dagt te eerbie-
„ digen; maar ook die van deszelfs Bond-
„ genooten, met welken *Frankryk* niet in
„ Oorlog was; en hy diensvolgens last
„ hadt, op eene plegtige wyze, te verklaa-
„ ren, dat *Frankryk* geen voorneemen
„ koesterde om *Holland* aan te tasten, zo
„ lang die Mogenheid zich jegens *Frank-*
„ *ryk* zou houden binnen de paalen eener
„ stipte Onzydigheid.

„ Het *Britsch* Gouvernement omtrent
„ deeze twee stukken aldus gerust ge-
„ steld, zou 'er geen voorwendzel meer
„ voor de minste zwaarigheid overblyven,
„ dan ten aanzien van de Opening der
„ *Schelde*. Een Vraag, onherroepelyk door
„ de rede en de billykheid beslischt, op
„ zich zelve van weinig aanbelang, en

„ waar

LXXI. BOEK. 1792.

„ waar over de meening van *Engeland*, „ misschien ook zelfs van *Holland*, genoeg „ bekend is, zo dat het moeilyk weezen zou dezelve ernstig tot een beweeggrond van Oorlog te maaken (*). —— „ In-

(*) 't Geen hier zeer kort wordt vootgesteld, krygt alle klaarheid door het volgend *Uittrekzel uit het Register der Dekberatien van de Provisioneelen Uitvoerenden Raad van den 16 Nov., en vervolgens goedgekeurd in de Nationaale Conventie den 21 Nov.* 1792. „ De Uitvoerende Raad raadpleegende over „ het gedrag der *Fransche* Legers in de *Nederlanden*, heeft een der Leden opgemerkt, — *Voor „ eerst.* Dat de belemmeringen en hinderpaalen, „ welke tot nu toe de Scheepvaart en de Koophandel, zo op de *Schelde* als op de *Maas* „ hebben geleden, daadlyk strydig zyn met de „ Grondbeginzelen van het Natuurlyk Regt, 't „ welk de *Franschen* gezwooren hebben te zullen „ handhaaven. — *Ten tweeden.* Dat de loop der „ Rivieren, het gemeen en onverdeelbaar eigendom is van alle Landen, die door derzelver wateren besproeid worden; dat eene Natie, zonder „ onregtvaardigheid, niet zou kunnen vermeenen „ eenig Regt te hebben, om, by uitsluiting van „ anderen, den uitloop eener Rivier te bezetten, „ en, aldus te verhinderen, dat de nabuurige Volken, die aan de bovenste oevers grenzen, hetzelfde voorregt genieten; dat dusdanig Regt een „ overblyfzel is van Leenroerige Slaaverny, of, „ ten minsten, eene haatlyke Monopolie, welke „ niet dan door geweld kan vastgesteld of door het „ onvermogen toegestaan zyn; derhalven herroepelyk in alle tyden, en in weerwil van alle overeenkomsten; alzo de Natuur zo min bevoorregte „ Volkeren, als byzondere Persoonen erkent, en „ de Regten van den Mensch onvervreemdbaar „ zyn. — *Ten derden.* Dat de roem der *Fransche* „ Republiek eischt, dat overal, waar zy de bescherming haarer wapenen uitbreidt, de Vryheid „ herstelt en de Dwinglandy verbryzelt worde. —

Ten

„ Indien nochthans het *Britſche* Miniſterie LXXI.
„ zich van deeze laatſte beweegreden be- BOEK.
„ diende, om aan *Frankryk* den Oorlog ——
„ te doen verklaaren, zou het dan niet 1792.
„ waarſchynlyk weezen, dat zyne geheime neiging zou geweest zyn, het koste wat het wilde, eene Vredebreuk te verwekken, en dat het zich thans van het nietigſte aller voorwendzelen zou bedienen, om aan eenen onregtvaardigen en zedert lang overlegden Aanval, eenigen ſchyn te geeven? —— In deeze noodlottige onderſtelling, welke de Uitvoerende Raad verwerpt, zou hy gevolmagtigd zyn de waardigheid des *Franſchen*

„ *Ten vierden.* Dat, wanneer, by de voordeelen aan het *Belgiſche* Volk, door de *Franſche* Wapenen bezorgd, zullen gevolgd worden, de vrye Scheepvaard op de Stroomen, en de bevryding des Koophandels dier Provincien, dat Volk niet alleen geen reden meer zal hebben om te vreezen voor deszelfs Onafhangelykheid, noch om te twyfelen aan de Belangloosheid der Republiek; maar dat zelfs de Natien van *Europa* als dan niet langer zullen kunnen weigeren te erkennen, dat de vernietiging van alle Dwingelandy, en de zegepraal der Rechten van den Mensch de eenige dryfveeren waren van het *Franſche* Volk.

„ De Raad, getroffen door deeze gewigtige bedenkingen, beſluit, dat de Generaal en Chef, bevelvoerende over de *Franſche* Legers tot den Tocht na *Belgie*, zal gehouden zyn de ſtipſte maatregels te neemen, en alle middelen, te zyner beſchikking ſtaande, te gebruiken, om de Vryheid der Scheepvaart en vervoering op den geheelen loop der *Schelde* en *Maas* aan de Ingezetenen van *Belgie* te verzekeren."

LXXI. BOEK. 1792.

„ *schen* Volks met kragt staande te hou-
„ den, en te verklaaren, *Dat dit Vry en*
„ *Magtig Volk den Oorlog zou aanneemen,*
„ *en eenen zo blykbaar onregtvaardigen, en*
„ *van zyn kant, zo weinig uitgedaagden Aan-*
„ *val, met verontwaardiging afkeeren.*"

CHAUVELIN besteedde het overige van dit overgeleeverd Geschrift om de sterkste verklaaringen te doen, wegens de zuiverheid der oogmerken en vredelievende geneigdheid van *Frankryk*. Hy poogde aan te toonen, dat alle verantwoordelykheid des Oorlogs, vroeg of laat, zou moeten vallen op de Bewerkers van denzelven; en dat het gedrag van *Engeland* niet misten kon de Natien te overtuigen, dat zodanig een Oorlog niet anders weezen zou, dan een Oorlog van het *Britsche Ministerie* tegen de *Fransche Republiek*. Ten slot verzoekende, dat de geheele Raad van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, de Verklaaringen en Verzoeken daar in begreepen, met de ernstigste aandagt wilde overweegen, om 'er hem een schriftlyk antwoord op te geeven (*).

Hoe door GRENVILLE beantwoord.

GRENVILLE liet dit stuk niet onbeantwoord. Op den laatsten dag deezes Jaars, gaf hy den Heer CHAUVELIN schriftlyk te verstaan, dat dewyl zyne *Groot-Brittannische* Majesteit noodig hadt geoordeeld alle

(*) Dit stuk was van den 27 van Wintermaand 1792. gedagtekend. Het is geheel voorhanden in de LXXV *Bylaage* tot het *Hist. Schouwtoneel* voor den Jaare 1792.

alle Ministerieele Verſtandhouding met *Frankryk*, naa het gebeurde op den tienden van Oogstmaand, op te ſchorten, het Ministerie niet met hem kon handelen als *Gevolmagtigd Minister van Frankryk*; hy zich nogthans, ſchoon niet officieel, duidelyk en bepaald wilde verklaaren, over de drie onderſcheiden ſtukken in het Geſchrift van CHAUVELIN begreepen. LXXI. BOEK. 1792.

Waar op de *Engelſche* Staatsdienaar hoofdzaaklyk in deezer voege ſchryft, „ Dat *Engeland*, in het bewuste Beſluit „ der Nationaale Vergadering het voor„ neemen ontdekte om deszelfs nieuwe „ Grondbeginzelen van Regeering alom „ voort te planten, en den geest van On„ rust en Omwenteling in alle, zelfs on„ zydige Landen, aan te moedigen. Dat, „ zo deeze uitlegging aan eenigen twyfel „ onderheevig ware, dezelve maar al te „ zeer werd weggenomen, door het ge„ drag der Conventie, welke zich het regt „ ſcheen aan te maatigen om zich te men„ gen in de binnenlandſche aangelegenhe„ den van *Engeland*, wanneer zy zulks „ zou goedvinden, en wel op eene wyze, „ geheel onbeſtaanbaar met de openbaare „ Inſtellingen in alle Landen van *Euro„ pa*. —— Wat betrof de Verklaa„ ring, dat *Frankryk* geen voorneemen „ hadt om *Engeland* aan te tasten, zo lang „ die Mogenheid zich hieldt binnen de „ paalen eener juiste Onzydigheid, zulks „ was genoegzaam dezelfde uitdrukking „ waar van CHAUVELIN, in laatſtleden Zo-

LXXI. BOEK. 1792.

„ mermaand, van wegen zyne Christlyke
„ Majeſteit, zich bediend hadt. —— Dan
„ dat, zedert die eerſte verklaaring, een
„ Officier, zeggende in *Franſchen* dienst
„ te zyn, het Grondgebied en de Onzy-
„ digheid van de Republiek der *Vereenig-*
„ *de Nederlanden* openlyk hadt geſchon-
„ den; door de *Schelde* op te vaaren, om
„ het Kasteel van *Antwerpen* aan te tas-
„ ten, niettegenſtaande de Regeering al-
„ daar, door een formeel Protest, zich
„ daar tegen hadt verzet. —— Dat, byal-
„ dien *Frankryk* het regt hadt, om de Be-
„ paalingen, wegens de *Schelde* gemaakt,
„ te vernietigen, het ook alle gemaakte
„ Verbintenisſen, tuſſchen de Mogenhe-
„ den van *Europa*, den bodem kon in-
„ ſlaan. — Dat *Groot-Brittanje*, getrouw
„ aan deszelfs Grondbeginzelen, nooit on-
„ verſchillig zou aanzien, dat *Frankryk*,
„ openbaar of heimlyk, zich tot Souve-
„ rain der *Nederlanden*, of tot algemeen
„ Scheidsman der Regten en Vryheden
„ van *Europa*, opwierp. Byaldien *Frank-*
„ *ryk* derhalven, in de daad, in Vrede
„ en Vriendſchap met *Engeland* wenſchte
„ te blyven, het zich geneigd moest too-
„ nen om van de oogmerken van aanval
„ en vergrooting af te zien, en zich be-
„ paalen binnen zyn eigen Grondgebied,
„ zonder andere Regeeringen te beledigen,
„ derzelver Rust te ſtooren, of hunne
„ Regten geweld aan te doen (*)."

Een

(*) *Hiſt. Schouwtoneel* 1792. Bylage LXXVI.

Een antwoord op dien toon geſtemd, beloofde niet veel goeds voor het behoud des Vredes. Hier by kwamen verſcheide omſtandigheden, welke de ſtoorenis daar van ſpelden. Tegen de afwyzing van den Heer CHAUVELIN om gehoor te verkrygen, ſtak ſterk af de minzaame behandelingen veele aanzienlyke Vlugtelingen uit *Frankryk* aangedaan, die vriendelyk ten Hove ontvangen en met gunstbetooningen als overlaaden werden. De geheimhouding met welke het *Britſche* Staatsdienaarſchap onafgebrooken en yverig de Onderhandelingen met verſcheide der tegen *Frankryk* verbondene Mogenheden, inzonderheid met de Hoven van *Weenen* en *Berlyn*, voortzette, was zo verborgen niet of 'er lekte genoeg van uit, ter ontdekkinge van *Engelands* oogmerk, om eerlang, tot het Verbond der tegen *Frankryk* zamengeſpanne Mogenheden, toe te treeden. — De Verklaaring te midden van Slachtmaand hun Hoog Mogenden gedaan (*), gaf genoegzaame wenken om 'er onze Staat mede in te trekken. De ingewilligde Onderſtandgelden, door den Staatsdienaar PITT noodig geoordeeld, tot vermeerdering van de Land- en Zeemagt; het bevel ter uitrusting van eene aanzienlyke Vloot, diende alle om een oorlogzugtig vertoon te maaken; het in beſlag neemen van twee Koornſchepen, na *Frankryk* beſtemd, als mede de verklaaring van niet te willen gedoogen,

LXXI. BOEK. 1792. Voorbeduidzels van den Oorlog in *Engeland*.

(*) Zie hier boven bl. 111.

LXXI BOEK. 1792.

gen, dat 'er Koorn na *Frankryk* gevoerd zou worden, ſpelde een Vredebreuk. Bovenal liep in 't ooge de ſpoed waar mede men een klein Vlootdeel gereed maakte, om, onder het bevelhebberſchap van MURRAY, na den mond van de *Schelde* te ſteevenen, en aan de *Franſche* Vaartuigen het opzeilen dier Riviere kragtdaadig te beletten.

De *Schelde* door de *Franſchen* opgevaaren.

Doch dit kon alleen voor het toekomende dienen. Eer dit Vlootdeel gereed en ter beſtemde plaatze was, waren de *Franſchen* reeds die Rivier ingeſtevend. Een *Fransch* Fregat, *d'Ariel* geheeten, met een Brik, twee Kanonneerbooten, en drie gewapende *Duinkerkſche* Visſchersſchuiten, beſtonden zulks. Deeze waren de eerſte Vaartuigen, die, zints bykans anderhalve Eeuw, uit Zee, de Stad *Antwerpen* hadden mogen naderen. Zy ankerden den achtſten van Wintermaand voor de Stad, werden met losbranding van het Geſchut begroet, en de geheele Stad *Antwerpen* was, over die gebeurtenis, in vreugde opgetoogen, en vol blydſchap, op allerlei wyze aan den dag gelegd. Om het Kasteel dier Stad te beſchieten en te vermeesteren, was derzelver komst niet noodig; 't zelve hadt zich, op den negen en twintigſten van Slachtmaand, reeds overgegeeven, en was, met veel ſtaatlykheids, door de *Franſchen* in bezit genomen. Dewyl het Beſluit der *Franſche* Republiek aangaande de Opening der *Schelde* eenige dagen te vooren te *Antwerpen* was afgekondigd,

digd, vierde men die Vryverklaaring der Scheepvaart, en de bemagtiging des Kasteels, met eene algemeene Illuminatie, en allerlei slag van vreugdebedryf. LXXI. BOEK. —— 1792.

Ten tyde dat dit opvaaren der *Schelde* eerst in bewerking kwam, hadt der Staaten Afgezant de Baron NAGEL, ten Hove van *Londen* reeds een stuk, dit onderwerp betreffende, ingeleverd, en men daar het besluit genomen, om aan den Staat, indien *Frankryk* eenige Vyandlykheden mogt aanvangen, een aanzielyke magt tot bystand te zenden. Te midden van dit alles, waren 'er Onderhandelingen in *'s Gravenhaage* aangevangen tusschen den *Engelschen* Gezant en den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, met DE MAULDE DE HOSDAN, die zedert het laatste van Oogstmaand zyn verblyf in *'s Gravenhaage* hadt gehouden; doch niet openlyk in de hoedanigheid van Gevolmagtigd Minister van *Frankryk* erkend. De onderhandelingen liepen over de erkentenis van de *Fransche* Republiek, door *Engeland*, en onzen Staat. Dan LE BRUN de toenmaalige Minister der buitenlandsche zaaken in *Parys*, gaf op het berigt hem wegens die onderhandelingen gegeeven, geen antwoord. DE MAULDE werd opontboden, en vervangen door DUBOIS DE THAINVILLE; doch met die verandering werden tevens de begonne onderhandelingen te eenemaal afgebroken. —— Men was vry algemeen, en misschien niet zonder grond, van gedagten, dat de evengemelde aanbieding alleen geschied was om tyd

Hulp door *Engeland* beloofd. Afgebroken Onderhandelingen.

LXXI. BOEK. 1792.

te winnen, dat het *Engelsch* Staatsdienaarſchap met de daad den Oorlog begeerde; doch zich eerst wilde in ſtaat ſtellen.

Een doortogt door *Maaſtricht* verzogt, geſchied niet.

Was het de blykbaare zwakheid of ongereedheid ter Zee, en de alom verſpreidde Landmagt van den Staat, die de Grensſteden geene genoegzaame Bezetting ſchonk, en het tydsverwyl 't welk de *Engelſche* hulp kon doen opdaagen, terwyl de afgematte Krygsmagt der verbondene Mogenheden, geen hulp kon bieden, welke hun Hoog Mogenden bewoog om zich tegen het opvaaren der *Schelde* niet met geweld te verzetten; onze Staat bleef van de Landzyde niet ongemoeid. Het Noordlyk Leger der *Franſchen* trok, onder bevel van MIRANDA van *Antwerpen* na *Roermonde*. De Generaal ST. EUSTACHE kwam, in 't laatst van Slachtmaand, met de Voorhoede naby *Maaſtricht*. Hy eischte den vryen doortocht door die Grensſtad voor 1500 Man, als mede voor eenig Geſchut, met betuiging van zyne hoope dat de goede verſtandhouding tuſſchen *Frankryk* en deezen Staat, de inwilliging van dit verzoek zou ten gevolge hebben. De Gouverneur van *Maaſtricht*, de Prins van HESSEN-KASSEL zondt onverwyld berigt wegens dit verzoek na *'s Gravenhaage*, en ontving van wegen hun Hoog Mogenden de ſtelligſte bevelen, om niet alleen den gevraagden doortocht te weigeren; maar zelfs, des noods, geweld met geweld te keeren. Onmiddelyk trok 'er veel Krygsvolks na *Maaſtricht* om de Bezetting te ver-

versterken; en bleef men niet in gebreke om het Hof van *Engeland* des kennis te geeven. LXXI. BOEK.

Dit hadt ten dien dage geene verdere gevolgen. ST. EUSTACHE een bezoek by den Prins van HESSEN-KASSEL afgelegd hebbende, zag van den eisch af, liet buiten het Grondgebied van den Staat, een brug over de *Maas* slaan, om met zyn Volk die Rivier over te trekken. —— DUMOURIER hadt in de daad ten oogmerke om *Maastricht* en *Venlo* in bezit te neemen. Terwyl hy te *Luik* en *Tongeren* zeer veel zwaar geschut liet byeenbrengen, wendde hy alle poogingen aan om den Uitvoerenden Raad wegens de noodzaaklykheid van dien stap te overtuigen. Hy verzekerde denzelven, dat het hem, zonder *Maastricht* in zyne magt te hebben, onmogelyk was de oevers van de *Maas*, benevens het Land van *Luik* te kunnen verdeedigen. Vreemd mogt die eisch voorkomen; doch dezelve was niet zonder voorbeeld, andere oorlogen leeverden genoeg voorbeelden op van dergelyke stappen; men kon deeze Vestingen neemen, en voor eerst behouden, onder verband, van dezelve, by het eindigen des Oorlogs, te zullen wedergeeven. Dit voorstel werd door den Uitvoerenden Raad van de hand geweezen, en DUMOURIER kreeg uitdruklyk bevel om de stipste Onzydigheid, ten aanziene van de *Vereenigde Nederlanden*, in agt te neemen. 1792. DUMOURIERS oogmerk om *Maastricht* en *Venlo* in bezit te neemen.

LXXI. BOEK. 1792.

Schynbaarheden van een aanval te Lande.

Vreemd was dit verſchynzel; te meer nog als wy ons herinneren de verzekeringen den uitgeweeken *Bataven* een en andermaal gegeeven, dat de *Franſche* Natie niet in gebreke zou blyven om hun zegepraalende in het Vaderland te doen wederkeeren. Men koesterde deswegen vermoedens van zeer onderſcheiden aart. Doch in welk eene onzekerheid men ook verkeerde, ten aanziene van de oogmerken van *Frankryk* op de *Vereenigde Gewesten*, dit was zeker, dat de *Franſchen* langs hoe meer de Grenzen naderden; en leedt het geen twyfel, 't welk geen geringen argwaan ten opzigte van die oogmerken moest baaren, dat het *Legioen Etrangere*, of zo als men het veel al noemde, het *Legioen Bataven*, van welks oprigting wy ſpraaken (*), naast aan de Grenzen legerde. Hier kwam by dat het Krygsvolk over 't algemeen; in en omſtreeks *Antwerpen* zeer ſterk vermeerderde.

Hoe men der Staaten bodem ontzag.

Oorlogsſchynbaarheid ging egter, van de *Franſche* zyde, met eene vry ſtipte behoedzaamheid ten aanziene van der Staaten Grondgebied, en de heuſche vergoeding wanneer het betreeden, of op 't zelve iets benadeelens mogt gebeurd weezen gepaard. Twee ſpreekende voorbeelden worden deswegen bygebragt. Te *Lommel*, een Dorp in de Meyery van den *Bosch*, begeerde eene vry ſterke Party *Franſchen* te overnagten; doch de

(*) Zie hier boven bl. 97.

de Schout hadt niet te verſtaan gegeeven, dat deeze Plaats tot het Gebied van den Staat behoorde, of die Manſchap zag van dit oogmerk af, en trok te rug. —— In 't Land van *Valkenburg* hadt een party *Franſchen* Voetadie opgehaald. De Prins van *Heſſen-Kaſſel*, Gouverneur van *Maaſtricht*, vaardigde twee Officiers af na *Luik*, waar zich DUMOURIER bevondt, om des klagten te doen. Deeze Veldheer verontſchuldigde zich, met te betuigen, dat dit tegen zyne meening was geſchied; valſche Kaarten hadden hem misleid, waarom hy niet alleen aanboodt, de daar door veroorzaakte ſchade te vergoeden; maar ook beloofde te zullen zorgen, dat zulks voortaan niet meer gebeurde. LXXI. BOEK. —— 1792.

Ondanks deeze inagtneemingen leedt het in *Frankryk* geen twyfel, of de *Vereenigde Gewesten* zouden zich welhaast in den Oorlog vinden ingewikkeld. Blykbaar was het uit alles wat in *Groot-Brittanje*, ten dien dage, omging, dat het Staatsdienaarſchap in dat Ryk ſlegts na eene voeglyke gelegenheid wagtte, om in den Kryg deel te neemen, zo haast het zich daar toe in ſtaat geſteld, en een genoegzaam voorwendzel hadt om het Volk, 't welk van den Oorlog *afkeerig ſcheen*, daar toe over te haalen.

Alles duidt een Oorlog van *Frankryk* tegen *Engeland* en onzen Staat aan.

Afkeerig ſcheen; dit is zeker te weinig gezegd. Men mag rondelyk verklaaren, dat de Natie, over 't algemeen, welke ook de inzigten van den Staatsminister PITT en diens Volgelingen waren, ongenegen

Geſteldheid in *Engeland* ten aanziene der *Franſche*

LXXI. BOEK. 1792. Omwenteling.

was om, enkel ten gevalle van het Koninglyk Gezin in *Frankryk*, de wel te voorziene lasten te draagen van eenen Oorlog, welke haar geene voordeelen beloofde; maar wel onbereekenbaare nadeelen dreigde te zullen te wege te brengen. In het *Britſche* Ryk hadden de *Franſche* Grondſtellingen van Vryheid en Gelykheid, zints eenigen tyd, verbaazend veel velds gewonnen. Geene duistere kenmerken hier van deeden zich op. Een openlyk gedenken van den Verjaardag der *Franſche* Omwenteling geſchiedde op veele plaatzen; zo ras de aftocht der Legerbenden van de verbondene Mogenheden uit *Frankryk* was bekend geworden, vierde men in *Engeland*, *Schotland* en *Ierland*, de zegepraal der *Franſche* Wapenen, met het geeven van Maaltyden, het branden van Vreugdevuuren, en het uitſteeken van Vlaggen met toepaslyke Zinſpreuken. Allerwegen waren *Clubs* of Societeiten opgericht, welker Leden zich Vrienden des Volks noemden. In *London* ſtaaken 'er drie boven alle in 't oog, welker naamen de *Revolutie-Societeit*, de *Whig-Club*, en *Societeit van Conſtitutioneel Onderzoek*, genoegzaam ter aanduiding ſtrekten, dat de Leden, en derzelver aantal was groot, zich openlyk verklaarden, Voorſtanders te zyn van de *Franſche* Grondſtellingen ten aanziene van de Vryheid, Gelykheid en de Regten van den Mensch. —— In *Ierland* heerschte die denkwyze, uit hoofde van verſcheide bykomende omſtandigheden,

veel

veel algemeener en sterker. De werk- LXXI.
zaamheden om herstel van grieven, waar BOEK.
over men klaagde, bepaalde zich niet tot ——
Volksopschuddingen; maar kreegen eene 1792.
meer geregelde gedaante. Men wenschte
aldaar, by ondertekenden Geschrifte, de
Fransche Nationaale Conventie geluk met
de zegepraal over de Monarchie, en de
herschepping in eene vrye Republiek;
met den daar by gevoegden wensch, dat
de Heerschappy der Vryheid zich spoedig
over den geheelen Aardbodem mogt ver-
spreiden! Men vaardigde zelfs uit eene
en andere Societeit Persoonen na *Parys*.
Inschryvingen werden 'er geopend om de
Fransche Natie met Geld en Wapenen te
ondersteunen. Te *Dundee* in *Schotland*,
gelyk mede in eenige Steden van de drie
Koningryken, plantte het Volk Vryheids-
boomen. In *Londen* wilde men dit thans
geliefde Teken mede oprichten; doch de
Regeering, des verwittigd, verydelde door
een afgezondene Krygsmagt, dit bestaan.
Het Gezelschap van Constitutioneel Onder-
zoek te dier Stede, zondt een geschenk
van zes duizend paar Schoenen ten be-
hoeve van de *Fransche* Krygsmagt, en
voerde in een Adres onder andere deeze
taal „ dat de Geestdrift voor de Vryheid
„ zich door alle deelen van *Engeland* ver-
„ spreidde, dat de gemoederen daar van
„ eenen algemeenen indruk ontvingen, en
„ zy voorspellen durfden, dat de *Fransche*
„ Natie eerlang gelukwenschingen zenden
„ zou aan de *Nationaale Conventie in Enge-*
„ *land*." Al-

LXXI. BOEK. 1792.

Alleropmerkenswaardigst was een Adres van verſcheide Societeiten in *Engeland*, aan de *Franſche Nationaale Conventie* gezonden, en in Slachtmaand, daar niet alleen voorgeleezen; maar ook gedrukt, na alle Departementen, als mede naa de Legers gezonden. In 't zelve toonen zy de gevoeligſte deelneeming in de zaak der *Franſchen:* boezemden klagten uit over de Verdrukking welke hun knelde. „ Dan," zeggen zy, „ hoe vuurig onze wenſchen „ ook mogen weezen voor uwen voor„ ſpoed, hoe yverig ook ons verlangen „ om de Vryheid op den Aardbodem te „ zien zegepraalen, en het Menschdom „ alom gevestigd te zien in het volle be„ zit van zyne Regten, kan nogthans on„ ze pligt, als Vrienden van de goede „ Orde, niet gedoogen, dat wy de wape„ nen, tot uwe hulp, opvatten. Onze Re„ geering heeft de goede trouw der Natie „ daar voor verpand, dat zy onzydig bly„ ven wil. —— Laaten de Despooten van „ *Duitschland* naar hun welgevallen han„ delen, wy zullen ons in hun val ver„ heugen. Terwyl wy, die ongelukkige „ Volken beklaagen, welke door hun in „ een ſtaat van Slaaverny gehouden wor„ den, vleyen wy ons tevens daar mede, „ dat hunne Dwinglandy eindelyk aan de„ zelve de middelen zal verſchaffen, om „ millioenen onzer Natuurgenooten in het „ volkomen genot van derzelver Regten „ en Vryheid te herſtellen. Terwyl gy, „ Vrienden en Broeders! den benyders„ waa„

„ waardigen roem geniet van alleen de LXXI.
„ Vryheid te verdeedigen, geeft het ons BOEK.
„ geen gering vermaak, om, in 't ver- ——
„ ſchiet, de ontelbaare voordeelen en het 1792.
„ geluk te aanſchouwen, dat gy aan het
„ Menschdom zult te wege brengen, by-
„ aldien uwe poogingen, volgens onze
„ yverigſte wenſchen, met eene gezegen-
„ de uitkomst bekroond worden. Een
„ drievoudig Verbond tusſchen *America*,
„ *Frankryk* en *Groot-Brittanje*, zal de
„ Vryheid aan *Europa* en den Vrede aan
„ de Wereld ſchenken."

Het ontbrak in *Groot-Brittanje* niet aan gerugten van eene Zamenzweering tot het omverwerpen der Conſtitutie, die, hoe zeer van grond ontbloot, zodanige voorzorgen deeden neemen, als of zy daadlyk beſtonden. Men yverde tegen de daadlyk daar zynde Societeiten, van welke wy geſprooken hebben, en moedigde de oprichting aan van andere, onder den naam van *Conſtitutioneele* Societeiten. Dit ſtrekte ten bronne van veelerlei inwendige onluſten; van verdeeldheid onder de Parlementsleden, die hunne wydverſchillende begrippen, wegens de erkentenis der *Franſche Republiek*, en wat daar mede in verband ſtondt, aan den dag lagen (*).

Het beſluit der Nationaale Vergadering, ten opzigte van de *Schelde*, welks volhouden geen twyfel leedt, zou daar toe grootlyks Drukke Staatsonderhandelingen met *Engeland.*

(*) *Hist Schouwtooneel* voor 1792. II. D. II. St. bl 285—318. en Bylaage LXXIV.

LXXI. BOEK. 1792.

lyks ſtrekken. Onvermydelyk was de Oorlog met de *Vereenigde Gewesten* daar aan verknogt. Menigvuldig waren de Raadsvergaderingen hier te Lande uit dien hoofde; en het bykans dagelyks afzenden der Postboden na *Engeland*, over de maatregelen in deezen te volgen. De Capitein Generaal deedt ter Vergadering van hun Hoog Mogenden den voorſlag om de Landmagt met vyftien man voor ieder Compagnie te vermeerderen. Een gedeelte des Krygsvolks trok uit het binnenſte van het Gemeenebest na de Grensvestingen; en werden in deeze laatſten alle daar niet gehuisveste Vreemdelingen aangezegd, om dezelve onmiddelyk te ontruimen. Het uitrusten van Oorlogsfregatten in *Engeland*, om tot byſtand van onzen Staat te dienen, was mede een vry zigtbaar teken, dat *Engeland* met onzen Staat verëénigd, den Kryg tegen *Frankryk* dagt te voeren. Dit alles, op 't einde van dit Jaar, voorvallende, wees genoegzaam uit dat in het volgende Jaar, de Vyanden tegen *Frankryk* zamenſpannende, met twee Mogenheden zouden vermeerderd weezen; terwyl de voortgezette Regtspleeging tegen LODEWYK DEN XVI. en de waarſchynlyke uitſlag van dezelve, tot dit Beſluit ten Oorloge, kragtdaadig zou medewerken. Doch dit te vermelden behoort tot een volgend Jaarvak.

Doop des Kinds van de Erfprinſesſe.

Te midden van alle de gemelde woelingen ging de jongst gehuwde Erfprinſesſe van *Oranje* en *Naſſau* gelukkig in haa-

haare zwangerheid voort, en beviel den zesden van Wintermaand van eenen Zoon, by den Doop, op den acht en twintigſten dier Maand verrigt, kreeg hy de naamen van WILLEM, FREDRIK, GEORGE, LODEWYK. Vorſtſtaatlyk ging deeze Doopbediening toe, en hadt dit Kind, behalven de Algemeene Staaten, en den Erfſtadhouder, nevens diens Gemalin, nog vyf en twintig Peters en Meters, uit de Huizen van *Brandenburg*, *Brunswyk*, *Naſſau* en *Heſſen* (*). —— Uit de Algemeene Staaten woonden, ter bekleeding van het Peterſchap, de volgende Perſoonen de Doopplegtigheid by, J. BRANDSEN, wegens *Gelderland*; P. VAN DEN SANDHEUVEL Heer van *Driel*, en N. CALKOEN, wegens *Holland*; W. VAN CITTERS *Wz.* wegens *Zeeland*; W. R. VAN TUILL VAN SEROOSKERKE, Heer van *Zuylen*, wegens *Utrecht*; F. B. G. VAN SCHUYLENBURG VAN BOMMEDE, wegens *Friesland*; A. B. I. Baron SLOET TOT WESTERHOLT wegens *Overyſſel*, en de Raadsheer H. G. SICKINGE wegens *Groningen*, benevens de Griffier FAGEL (†). Staaten van *Holland* hadden, op voorſtel van de Stad *Amſterdam*, by den aanvange van Slachtmaand, den voorſlag gedaan om ter Algemeene Staatsvergadering in te brengen de aanbieding van het Peterſchap over het Kind,

LXXI. BOEK. 1792.

(*) In 't breede wordt deeze Doopſtatie beſchreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1512—1519.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 22.

LXXI. BOEK. —— 1792.

Kind, waar van de Egtgenoote des Erfprinſen eerstdaags ſtondt te bevallen, en de Pillegift te regelen, met volmagt om eene Lyfrente van tien duizend Guldens aan te bieden, zo het een Zoon, en van zes duizend, indien het eene Dogter mogt weezen (*). —— Deeze voorſlag werd omhelsd, en dezelfde Bezending uit hun Hoog Mogenden, die wy het Peterſchap by den Doop zagen bekleeden, bragt, op den laatſten dag deezes Jaars, met veel ſtaatlykheids, de gemelde Pillegift over, vergezeld met eenige Geſchenken, die, gelyk de Pellegift, tien duizend Guldens beliepen, in de kraamkamer. —— Van wegen *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland*, en *Overyſſel*, werden by den Stadhouder en aan 't Oude Hof, gelukwenſchingen afgelegd (†).

Krygsposten aan Prins FREDRIK VAN ORANJE opgedraagen.

Aan 's Stadhouders jongſten Zoon, Prins FREDRIK VAN ORANJE, hadden de Algemeene Staaten, ten deezen Jaare, twee Krygsampten, zo aanzienlyk als voordeelig, opgedraagen. Het eerſte was het Luitenant Generaalſchap van de Ruitery; het tweede 't Generaal- en Grootmeesterſchap van de Artillery. Eene Jaarwedde van vier duizend en acht honderd Guldens werd hem voor de eerſte, en een van zes duizend Guldens voor de laatſte post toegelegd (§).

Had-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 261.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 22.
(§) *Reſol. Gen.* 3. Oct. 1792.

Hadden, ten tyde der jongſte Staatsonlusten, de voor een tyd veel invloeds hebbende Patriotten, eene en andere Inrigtingen, Vaſtſtellingen, Bepaalingen en Uitſluitingen, die de *Roomschgezinden* in den Lande drukten, en van de Voorregten, andere Ingezetenen verleend, beroofden, of geheel ingetrokken, of aanmerkelyk verzagt; ſtrekte dit bedryf om deeze talryke Gezindheid aan die Partye te verbinden, waren deswegen, naa de Omwentelinge, hier en daar huiveringen en tegenwerkingen ontſtaan, het ſchynt dat de thans heerſchende Party, langs eenen anderen weg, de *Roomschgezinden* wilde verpligten, door de vergunning om eene Kerkplegtigheid, welke yverige *Roomschgezinden* anderzins elders op de grenzen aan zich lieten toedienen, in hun eigen Stad of Plaats, te mogen ontvangen. De Graaf CESAR BRANCADORO, Biſchop van *Niſibi*, Overſte der Miſſie, Pauslyke Nuntius, te *Bruſſel* woonagtig, kreeg toegang ten Stadhouderlyken Hove, en verwierf de Vryheid om het Heilig Sacrament des Vormzels aan de *Roomsch-Catholyken* hier te Lande uit te deelen. Met grooten toeloop verrigtte hy zulks in verſcheide Steden van *Holland*, als mede in *Utrecht*. Groot was de toeloop in de *Roomſche* Kerken ter bediening van die Kerkplegtigheid verkoozen; bezwaarlyk konden zy de menigte bevatten tot het ontvangen daar van toevloeiende; in *Utrecht* moest een groot aantal, onverrigter zaake, te rug keeren

LXXI. BOEK. 1792. BRANCADORO bedient het Vormzel in *Holland* en *Utrecht*.

LXXI. BOEK. 1792.

ren (*). Bykans eene eeuw geleden was die Kerkplegtigheid, in deeze Gewesten, althans op die wyze, niet verrigt (†). Dat dezelve in verband ſtondt, of althans gebragt werd, met de Staatkunde, blykt uit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 603. 905. 1348. *Historisch Schouwtooneel* 1792. I. D. II. St. bl. 392.

(†) *Op die wyze niet verrigt*, ſchryven wy, dewyl zodanigen onder de *Roomschgezinden* hier te Lande, die men gewoonlyk *Janſenisten* noemt, beweeren, dat het Vormzel wel toegediend is. Immers van de zyde deezer Roomschgezinden vinden wy opgemerkt: „ Wanneer men ſchryft, dat, „ zedert den Jaare 1695 niets dergelyks gebeurd „ is, van 't geen de Heer BRANCADORO toen in „ verſcheide Catholyke Kerken te *Amſterdam* verrigtte, is zonder twyfel de meening niet, dat „ het Sacrament des Vormzels in die Stad, zedert „ dat tydſtip, niet is bediend geweest. Het betekent „ alleen dat het niet geſchied is met zo veel ophefs en gerugts, gelyk het nu gedaan is door „ een Minister van het *Roomſche* Hof, met eene „ enkele Commisſie van den Paus, en zonder eenige hoedanigheid van eigen Harder over de Catholyke Kerken deezer Provincien, welke hem het „ Regt gaf om 'er de Bisſchoplyke Bediening te „ oefenen; in de daad eene geheel nieuwe vertooning, waar van men nog geen voorbeeld gezien „ hadt, niet alleen zedert 1695, maar zelfs niet „ zedert dat de Catholyke Godsdienst opgehouden „ heeft in dit Land, de Heerſchende te weezen." *Aanmerkingen en Ophelderingen op een Artykel in de Nederd. Leydſche Courant van Vrydag 15 Juny 1792 betreffende den Heer Graave* CESAR BRANCADORO, *Aartsbisſchop van Nisſibe en Overſte der Hollandſche Misſie.* Te *Haarlem* by J. VAN WALRE *en Comp.* „ Het is zeker," voegt de Schryver dier *Aanmerkingen* 'er nevens, „ dat de Aartsbisſchoppen van „ *Utrecht*, die PETRUS CODDE opgevolgd zyn, „ noch de Bisſchoppen van *Haarlem*, door hem „ aangeſteld, den geloovigen dit hulpmiddel heb-

„ ben

uit de Vermaaning door deezen Zendeling den Ontvangeren van dit Teken toegevoegd, „ om zich deeze gunst door Gehoorzaamheid aan de Overheden, en „ Onzydigheid in alle Burgerverſchillen, „ waardig te maaken." Het kon niet naalaaten veel opziens en bevreemdings te baaren, dat de Geestlykheid der Heerſchende Kerke tegen dit openbaar bedryf der *Roomschgezinden* de ſtem niet verhief, gelyk zy, in vroegeren tyde (*) zich in het verſchil wisten te ſteeken, over de toelaating van eenen Vicaris des Pauslyken Stoels. Doch dit ſtilzwygen wordt, en niet zonder grond, toegeſchreeven aan de blykbaare begunſtiging, welke BRANCADORO van den Stadhouder en diens Aanhangers genoot. LXXI. BOEK. 1792.

In *Holland*, waar die Vorming in eenige van de grootſte Steden geſchiedde, hadt men van de Geestlykheid der Heerſchende Kerke, thans te minder wederſpraaks te wagten, daar dezelve, zeer onlangs, een allergunſtigst beſluit vernomen hadt, wegens Voordeelen in *Holland* aan de Leeraaren der heerſchende Kerke geſchonken.

„ ben laaten ontbreeken. Heeft eene groote me- „ nigte, door vooringenomenheid afgedwaald, lie- „ ver hier van willen beroofd blyven, dan hetzelve „ van hunne hand ontvangen, anderen hebben 'er „ zich van bedlend, en op den dag zelve, dat de „ Heer BRANCADORO te *Amſterdam* begon te vor- „ men, bedlende daar de Biſchop van *Haarlem* „ dat *Sacrament* in zyne Kerk aan eenigen zyner „ *Parochiaanen*, wel is waar op eene ſtiller maar „ niet minder bekwaame wyze, om den Heiligen „ Geest mede te deelen."

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 80—90.

LXXI. BOEK. 1792.

gens een ſtuk, waar over voor lange geſprooken, doch niets tot ſtand gebragt was, uit hoofde der zwaarigheden van verſcheidenerlei aart daar tegen in 't midden gebragt. In den voorleeden Jaare hadden de *Zuid- en Noord-Hollandſche* Synoden, en de *Walſche* Predikanten van eenige Steden, zich met een Verzoekſchrift by hun Ed. Groot Mogenden vervoegd, raakende vier Kerklyke Punten, te weeten — den Doop en Opvoeding der Kinderen uit ongelyke Huwelyken, dat is Kinderen uit Huwelyken van *Gereformeerden* met *Roomschgezinden* gebooren — het houden van dubbele Trouw- en Doopboeken — de Bevestigings Maaltyden — de Vermeerdering van de Wedde der Predikanten. — Ten opzigte van het eerſte zeer tedere punt waren de raadpleegingen nog niet tot die rypheid gebragt, dat de Staaten daar op volſtrekt konden beſluiten. — Tot het houden van dubbele Trouw- en Doopboeken niet alleen door de Kerkenraaden der Hervormden, maar algemeen door alle Gezindheden werd beſlooten. — Wegens het afſchaffen der Bevestigings Maaltyden, het geeven van Fooijen, by het inhaalen van Predikanten en Schoolmeesters, en de balddaadigheden, by die gelegenheden, zo wanvoegelyk gepleegd, vorderde de Staaten van de beide Synoden een nader Ontwerp derzelver vernietiging betreffende. — Dan ten aanziene van het laatſte en wel het gewigtigſte punt, de

de vermeerdering van de Jaarwedden der Kerkleeraaren, beſlooten de Staaten, om aan alle de Predikanten, in de Steden van *Holland*, (die der *Walſche*, *Engelſche* en *Schotſche* Kerken, voor zo verre zy door het Land of het Geestlyk Kantoor betaald werden, daar onder begreepen,) welker Jaarwedden minder dan duizend Guldens bedroegen (*); mitgaders om alle Predikanten ten Plattenlande, die, tot deezen tyd toe, minder genooten hadden dan zeven honderd en vyftig Guldens in *Zuid-Holland* —— en zeven honderd Guldens in *Noord-Holland*, (vaste Voordeelen en Byſlagen onder de gemelde ſomme begreepen,) toe te leggen een jaarlykſchen Byſlag van vyftig Guldens. LXXI. BOEK. —— 1792.

Voorts werd aan alle Predikanten, zo in de Steden als ten Plattenlande, die der *Walſche*, *Engelſche* en *Schotſche* Kerken, met de bovengemelde bepaaling, daar onder be-

(*) Onder de benaaming van *Kleine Steden* werden begreepen die als de zodanige ter Secretary van hun Ed. Groot Mogende bekend ſtonden; met naamen de *Klundert*, *Geertruidenberg*, *Zevenbergen*, *Beverwyk*, *Vlaardingen*, *Woerden*, *Naarden*, *Muiden*, *Weesp*, *Oudewater*, *Nieuwpoort*, *Woudrichem*. *Heukelum*, *Aspæren*, *Heusden*, *Vianen* en *Goederede*; deeze opgave ontleenen wy uit het *Regiſter der Reſolutien van de Edel Mogende Heeren Gecommitteerde Raaden van Staaten van Holland en Weſtfriesland* van 26 Nov. 1792. ſtrekkende dit Beſluit tot het in werking brengen des voorheen genomen en hier boven gemelden Staatsbeſluits der Staaten van *Holland*. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1792. bl. 1426—1433.

LXXI. BOEK. 1792.

begreepen, mitsgaders aan derzelver Weduwen, en ingeval van Ouderloosheid, aan de Voogden, ten behoeve der Weezen, een Kindergeld van dertig Gulden voor ieder Kind; voorts die zelfde ſom voor Schoolgeld, op den voet zo als tot hier toe gebruiklyk was geweest, toegeſtaan. Wyders voor Academiegeld zestig Guldens, en ingevalle de Kinderen der Leeraaren zich op Godgeleerdheid toelagen, honderd en vyftig Guldens, geduurende den tyd van zes jaaren; mits zy zich op de *Leydſche* Hoogeſchool vier van die zes jaaren onthielden. Nog werd aan de zodanigen honderd en vyftig Guldens toegezegd, wanneer zy tot Proponenten zouden zyn aangenomen, en eindelyk nogmaal honderd en vyftig Guldens, ingevalle zy binnen *Holland* tot Predikanten zouden beroepen zyn en bevestigd (*).

Uit den genomen maatregel, ten aanziene van het vermeerderen der Jaarwedde, en de bygevoegde voordeelen, valt ligt op te maaken, dat men dit hulpmiddel bezigde om te gemoete te komen aan de bekrompenheid, waar in veelen der Kerkleeraaren leefden, en derzelver Broodzorge eenigermaate te verzagten. Lang, zeer lang, en met grond, hadt men geklaagd, dat het getal der eenigzins gegoeden, die zich op de Godgeleerdheid in den Lande ſchik-

(*) *Reſol. van Holl.* 15. Juny 1792. vergeleeken met het hier boven aangetoogene Beſluit van Gecommitteerde Raaden.

ſchikten, zeer klein was, in vergelyking der menigte van geringen doene. En beliep die vermeerdering der Jaarwedde, met de verdere gunſtige ſchikkingen, hoe gering de ſom voor elk mogt weezen, het aantal der geenen, die zich in het geval bevonden, om een en ander hier beloofd voordeel te trekken, in aanmerking genomen zynde, eene geenzins veragtlyke ſomme. Dan men wil dat deeze zeer wel en ruim kon opgeſchooten worden uit het Fonds daar toe beſtemd. Wel eenige, doch by lange naa de verwagte uitwerking niet, baarde deeze ſchikking, en de klagten bleeven voortduuren, dat de Kerkleeraaren veel al een afkomst hadden, die, door een zamenloop van omſtandigheden, geen glans aan het werk hunner Bedieninge kon byzetten.

Het ſtuk der Quotas krygt zyn beſlag.

Eene zaak voor den Lande van algemeener aangelegenheid, die reeds lange gehangen hadt, kreeg, ten deezen Jaare, haar volkomen beſlag, naamlyk het ſtuk der *Quotas*. Wy hebben reeds opgegeeven den inhoud van het breed Verſlag der Commisſie tot dat belangryk werk, en by die opgave aangeduid welk een uitſlag dit werk hoogst waarſchynlyk zou krygen (*). Met een wenk weezen wy onze Leezers op de Raadſlagen door de onderſcheidene Gewesten van tyd tot tyd, daar over ingediend (†), thans kunnen wy de uitkomst

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII D. bl. 306.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 213.

LXXI. BOEK. 1792

komst vermelden, welke, naa zo veel over- en wederſpraaks, naa zo veel ſchryvens, plaats greep. Alles wat des voorviel te boeken, is onze taak niet, kan in ons beſtek niet vallen, en is ook elders afgewerkt (*).

Beſluit daar op genomen.

Eene wel te wagtene uitſlag was de afkomst deezer zaake (†). Het Staatsbeſluit van hun Hoog Mogenden, op den zevenden van Herfstmaand, dit ſtuk betreffende, genomen, moeten wy grootendeels overneemen. In 't zelve werd vastgeſteld, dat, om die Gewesten, welke zich bezwaard oordeelden met de Quotas, tot nu toe in de lasten van de Unie gedraagen, op eene gepaste wyze te verligten; ten einde zy by aanhoudenheid die lasten zouden kunnen blyven draagen, de Quota van *Zeeland* met vyf Guldens zeven Stuivers en acht Deniers —— die van *Utrecht* met één Gulden zes Stuivers, en zeven en een halve Deniers —— die van *Friesland* met twee Guldens zes Stuivers, twee en drie vierde Deniers —— die van *Overyſſel* met één Stuiver en elf Deniers, en die van *Stad*

(*) Men zie het XII. XIII. en XIV. Deel der *Zaaken van Staat en Oorlog* by ALLART, die alleen dit onderwerp betreffen. Ook heeft de Schryver der *N. Nederl. Jaarb.* by den loop, welken deeze zaak nam, de oorſpronglyke Stukken aan zyne Leezeren medegedeeld.

(†) *Wel te wagtene* ſchryf ik, en verzoek den Leezer, om den grond deezer verwagtinge te weeten, te rugge te zien op onze *Vaderl. Hiſt.* XXII. D. bl. 302.

Stad en Lande met acht Stuivers elf en een halve Deniers in het Honderd zouden worden verminderd. —— Integendeel zou de Quota van *Gelderland* verhoogd worden met acht Stuivers en zeven Deniers — en die van *Holland* en *West-Friesland* met drie Guldens veertien Stuivers negen en drie vierde Deniers. —— Voorts zou de Kas der *Generaliteit* worden aangeslagen met eene Quota van vier Guldens acht Stuivers en twee Deniers in 't Honderd. — De Quota van 't Landschap *Drenthe*, bedraagende één tegen het Honderd, bleef gelyk dezelve altoos in het beloop der Staaten van Oorlog was berekend. Ingevolge hier van zou deeze Evenredigheid plaats hebben

Gelderland zou draagen	*f* 6: 0:10
Holland	- 62: 1: 0
Zeeland . . .	- 3:16: 0
Utrecht	- 4:10: 0
Friesland	- 9: 7: 0
Overyssel	- 3: 9: 6
Stad en Lande . .	- 5: 7: 8
Drenthe . . .	- 0:19:10
En de Kas van de Generaliteit	- 4: 8: 2
Te zamen uitmaakende	*f* 100: 0: 0

Ten aanziene der Kasse van de Generaliteit werd wyders opgemerkt, dat de Persooneele Commissie geoordeeld hadt, hoe dezelve niet verder genoegzaam was om de gemelde Quota te draagen dan in de

LXXI. BOEK. 1792.

Gewoone Lasten van het Bondgenootschap: en gevolglyk dezelve alleen zou opbrengen in het beloop van die Lasten, welke de gewoone en buitengewoone Staaten van Oorleg zouden uitmaaken. — Niet te min zouden, boven de voorschreevene Quota, nog ten laste van de Generaliteits Kasse worden gelaaten, de nog overig zynde *Lyfrenten*, zo die bevorens op den onderstand, die by het Tractaat van Barriere was bedongen geweest, geaffecteerd waren, als die voor rekening der Provincien waren opgenomen; en zulks aanvanglyk met het loopende Jaar, als mede nog eenige Posten, hier naa uit te drukken by de bepaaling der Lasten, die de Staaten van Oorlog voortaan zouden uitmaaken.

Doch de Generaliteits Kas, zou verder niet draagen in eenige buitengewoone Lasten, het zy van Krygsvolk, dat boven het getal, 't welk op de Staaten van Oorlog kon worden geplaatst, zonder te boven te gaan de som, waar op derzelver beloop zal worden bepaald, zou mogen worden aangeworven, of in dienst genomen; het zy in eenige Petitie, die tot de Zaaken van de Zee, tot het aanleggen en verbeteren van Fortificatien, aanvulling van Magazynen, en de daar toe noodige Inkoop of Aanmaak van Artillerie, Munitie van Oorlog en andere Behoeftens tot Legerlasten, Doucéurgelden, of welken anderen naam dezelve zouden mogen hebben.

In

In het honderd van die Buitengewoone Kosten zou de Last, ingevolge van deeze verdeeling, gedraagen worden.

Gelderland . . .	*f* 6: 7: 9
Holland . . .	- 65: 11: 10
Zeeland . . .	- 4: 0: 4
Utrecht . . .	- 4: 15: 2
Friesland . .	- 9: 17: 8
Overyssel . . .	- 3: 13: 5
Stad en Lande . .	- 5: 13: 10
Te zamen uitmaakende	*f* 100: 0: 0

De Quota van het Landschap *Drenthe* zou in de gemelde kosten, op den tot nu gewoonen voet blyven.

Gemelde bepaaling der Quotas, in beide die opzigten, zou provisioneel stand grypen, geduurende den tyd van *vyf en twintig jaaren*, zonder dat daar in, na verloop van dien tyd, door één of meer Bondgenooten, buiten gemeene bewilliging, eenige eigendunkelyke vermindering zou mogen worden gemaakt, en zonder dat het aan een derzelven zou geoorloofd zyn, om geduurende dat tydsbestek, zyne Quota te verminderen, door het afwyzen van Lasten van het Bondgenootschap, op zyn aandeel gebragt, of aan het Kantoor Generaal van de Unie verschuldigd. —— Dat, met het einde van het twee en twintigste jaar, elk Gewest van zyne Finantie, en de Raad van Staaten van die der Generaliteit, op nieuws, opening zouden moeten geeven; en dat het onderzoek daar over

LXXI. BOEK. 1791.

over als dan te onderneemen, vóór den afloop van de vyf en twintig jaaren zou moeten zyn afgedaan, en het voortduuren der voorige Quotas of de bepaaling van nieuws vastgeſteld worden.

Wanneer eene Provincie zich zou mogen aangeeven als onvermogend, om by aanhoudenheid te draagen het aandeel, waar op dezelve in de Lasten van de Unie was aangeſlaagen, zou 'er terſtond eene Commisſie van Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden en Gecommitteerden van den Raad worden benoemd, tot onderzoek der Finantie van dezelve Provincie. Welke Commisſie zich ten ſpoedigſten na die Provincie zou begeeven. Op derzelver vordering zou daar aan moeten worden vertoond de oorſpronglyke Rekeningen van de Kantooren, over de tien laatst verloopen jaaren opgenomen en geſlooten.

Dat door de Overleeveraaren dier Rekeningen, op den Eed by den aanvange hunner bedieninge gedaan, zouden moeten worden gegeeven zodanige Ophelderingen, omtrent den ſtaat hunner Kantooren, als van hun werden gevorderd. Ingevalle aan de Afgevaardigden tot dat Onderzoek eenige verhindering mogt worden toegebragt, of eenige Stukken, door hun gevorderd, geweigerd, zou het daar voor worden gehouden, dat zodanig eene Provincie zich niet bevondt in een ſtaat dat dezelve verligt behoefde te worden in de Quota, waar op dezelve in algemeenere Lasten des Bondgenootſchaps was aangeſla-

ſlagen. Voorts moesten de Gelastigden tot het onderzoek van hunne bevinding en verrigting, binnen vier maanden, aan hun Hoog Mogenden verſlag doen. LXXI. BOEK. 1792.

Wyders zou, om aan het het Staatsgebouw, ten opzigte der Finantien, eenige meerdere vastheid, en aan de Gewesten onderling eene meerdere gerustheid, te geeven, dat derzelver Finantien aanhoudend zouden worden verbeterd, door de Staaten van elk Gewest, jaarlyks, of zo dikwyls zulks zou mogen worden gevorderd, aan den Erfſtadhouder in den tyd eene verklaaring moeten worden gedaan, dat derzelver Inkomſten, door geene vermindering of afſchaffing van Lasten, waren afgenomen, en dat zy zich geſtadig werkzaam betoonden om een Overſchot van Inkomſten boven de Uitgaven te verkrygen.

Te deezer gelegenheid werd voldaan aan het verzoek van de Provincie *Gelderland*, om wederom, gelyk voorheen, in den Raad van Staaten, twee Gecommitteerdens te hebben, en dat derhalven, wanneer *Gelderland* een tweeden Afgevaardigden aan hun Hoog Mogenden zou voorſtaan, die daar toe zou worden gelast (*).

De

(*) Dit Stuk hadt onafgedaan gehangen, zints den 21. Nov. 1787. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXI. D. bl. 188—192. waar wy den grond deezer verzoeks aangeweezen, en beſchreeven hebben, hoe zeer zy in 't zelve den Stadhouder tot een Voorſtander hadden. Het bleef ſteeds in bewerking en werd leevendig gehouden. Zie onder andere onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl. 319.

LXXI. BOEK. 1792.

De veelvuldig ondervondene Gebreken, zo in het verloonen der Toeſtemminge op de gedaane vorderingen, als in het daadlyk opbrengen van de toegeſtemde of verſchuldigde Geldſommen, tragtte men voor te komen, of te weeren, door de volgende inrigtingen. Met betrekking tot de Middelen om te geraaken tot een afkomst omtrent de te doene Petitien, tot de verdeediging van het Bondgenootſchap, zo te Water als te Lande, werd bepaald, dat, wanneer ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden een voorſlag geſchiedde tot het goedmaaken van zodanige kosten, daar op terſtond, zonder overneemen, met de meerderheid der Gewesten, zou worden beſlooten, en de Raad van Staaten verzogt eene Petitie op te maaken, onverminderd de vrye Raadpleegingen der Gewesten op dezelve. Voorts zouden de Provincien gehouden weezen, binnen negen weeken, naa dat eene Petitie door den Raad van Staaten, of op verzoek van hun Hoog Mogenden, of wel uit eigene beweeging, zonder daar toe van hun Hoog Mogenden verzogt te zyn, zou gedaan weezen, en ter Vergaderinge ingebragt, hunne Beſluiten daar op in te brengen. Ten dien einde zou de Voorzitter by hun Hoog Mogenden gehouden zyn, naa het gemelde tydsverloop, de Afgevaardigden van de Gewesten, die zich nog niet hadden verklaard, te *ſommeeren*. En zouden deeze Provincien, ingevalle de Afgevaardigden daar omtrent nog ongereed waren, gerekend

kend worden in de Petitien te hebben toegeſtemd, en gevolglyk verpligt weezen, de daar in verſchuldigde Quotas te draagen, het zy de Petitie kon beſlooten worden of niet. LXII. BOEK. 1799.

In geval vyf Gewesten of toegeſtemd hadden, of ongereed gebleeven waren, en dus gehouden werden voor toegeſtemd te hebben, doch de Beſluiten van de andere Provincien zodanig waren, dat geen gaaf Beſluit kon genomen worden, dan zouden de gebrekkige Gewesten, by eenen Brieve uit hun Hoog Mogenden, ten ſterkſten worden aangemaand, om, binnen zekeren te bepaalen tyd, hunne gaave Toeſtemmingen in te brengen. Doch hier aan zich niet onderwerpende, dan zou 'er eene Bezending van eenige Leden uit de Vergadering van hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten, na zodanig eene Provincie of Provincien, worden afgezonden. Wanneer die Bezending desgelyks vrugtloos afliep, dan zou by hun Hoog Mogenden, met overleg van den Stadhouder en van den Raad van Staaten, worden beſlooten, welke middelen, naar gelang der omſtandigheden, overeenkomſtig de *Unie van Utrecht*, verder omtrent zodanige Provincie of Provincien, zouden behooren in 't werk geſteld te worden, om dezelve te verpligten, tot het voldoen aan het verlangen hunner Medebondgenooten, en in zodanig eene Petitie toe te ſtemmen; blyvende nogthans uitgezonderd het middel van

Mi-

LXXI. BOEK. *Militaire Executie*, en alle andere middelen van Geweld.

1792. Dat, ingeval alleen vier Provincien, of toegeſtemd hadden, of ongereed gebleeven waren, en dus gehouden werden te bewilligen, doch de Beſluiten der overige Gewesten in die termen lagen, dat 'er geene gaave Concluſie kon geformeerd worden, zou men de gebrekkige Provincien, by eenen Brieve van hun Hoog Mogenden, wel ten ſterkſten aanmaanen, om, binnen zekeren bepaalden tyd, haare gaave toeſtemming in te brengen; en zou men, wanneer dezelve daar aan geen gehoor gaven, eene Bezending van gelyken aart als de voorige doen; doch, zo dezelve geene uitwerking hadt, zou het daar by worden gelaaten, zonder verder eenige middelen in 't werk te ſtellen om de gebrekkige Provincien te verbinden tot het draagen van toeſtemming in zodanig eene Petitie.

Ondertuſſchen zou, in beide de voorſchreevene gevallen, het Stuk, waar voor de Petitie gedaan was, naa verloop des tydsbeſteks van negen weeken, voor vastgeſteld gehouden, en ten uitvoer gebragt worden; wanneer de Provincien, zo die toegeſtemd als die nagelaaten hadden haare Beſluiten in te brengen, gehouden zouden weezen haare Quotas op te brengen, zonder zich te behelpen met de Uitzondering dat zommige Gewesten in 't geheel niet, of gebrekkig, toegeſtemd hadden, of dat 'er op de Petitie geen Beſluit hadt kunnen

hen vallen, en zulks onder verband der middelen van Dwang.

Ten aanziene deezer Middelen werd vastgeſteld, dat aan Provincien, die zouden weigeren de eens aangenomen Lasten te draagen, of welke meer dan één jaar ten agteren bleeven in het betaalen der Renten en Intreſſen, aan het algemeen Kantoor der Unie verſchuldigd; of welke zouden weigeren, of verwylen, om haare Quota op te brengen in eene Petitie, waar omtrent zy niet by tyds haar Beſluit ter Algemeene Staatsvergadering hadden ingebragt, en dus gehouden werden daar in toegeſtemd te hebben, zou worden aangeſchreeven door hun Hoog Mogenden, zo ras zulks te hunner kennisſe zou gekomen weezen, en die Provincien by dien Brieve worden aangemaand om zich niet te ontrekken aan de Lasten van het Bondgenootſchap, en te blyven draagen haar aandeel in den vastgeſtelden Last, daar toe gebruikende de meest kragtige middelen van overtuiging, en de dringendſte bewysredenen. —— Wanneer binnen vier weeken daar aan niet werd voldaan, of geen voldoend Antwoord zou zyn ingekomen, als dan zou 'er eene Bezending geſchieden van eenige Leden uit hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten na zodanig eene Provincie of Provincien; dat, zo dezelve binnen negen weeken naa het afzenden geene uitwerking hadt, zou daar van Verſlag moeten gedaan worden. —— Dat, wanneer uit dit Verſlag bleek, dat het niet

1792.

LXXI. BOEK. 1792.

betaalen dier Provincie was toe te ſchryven aan de Onwilligheid, en niet aan zuiver Onvermogen, in dat geval, en anders niet, de Afgevaardigden van zulk eene onwillige Provincie of Provincien, zo ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden, als in de andere Generaliteits Collegien zitting hebbende, uit de gemelde Vergadering en Collegien zouden worden geweerd, met dien gevolge, dat gebrekkige Provincien zouden worden vervangen door de andere, van den dag der weeringe af tot derzelver weder toelaatinge toe, en gehouden voor bewilligd te hebben in al dat geene, 't welk in dien tuſschentyd zou zyn beſlooten in zaaken de Unie, of gemeene Verdeediging en Zekerheid betreffende.

Doch dat, byaldien eene zodanige Provincie zou aanbieden den Staat van haare Financien aan de Afgevaardigden uit hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten open te leggen, en aan derzelver oordeel te ſtellen in hoe verre zy in ſtaat is om te kunnen voldoen aan het verſchuldigd Conſent, als dan terſtond eene Bezending zou worden benoemd tot Onderzoek der Financien, welke zich onverwyld derwaards zou moeten begeeven, en de Financie onderzoeken op dezelfde wyze als boven is opgegeeven dat zou moeten geſchieden wanneer eene Provincie zich als onvermogend zou hebben opgegeeven. — Wanneer aan de derwaards Afgevaardigden in het Onderzoek eenige verhindering mogt worden toegebragt, of eenige Stukken,

ken, door hun verzogt, geweigerd, zou men het daar voor houden, dat de Finantie van zodanig eene Provincie zich niet bevondt in dien ſtaat, dat dezelve zich, uit dien hoofde, aan haare verpligting omtrent het Bondgenootſchap kon onttrekken; en dat dezelve derhalven, door de middelen van Dwang, hier boven vastgeſteld, zou worden verpligt haar aandeel in de bepaalde Lasten op te brengen. Zodanig eene Bezending zou uiterlyk binnen vier maanden aan hun Hoog Mogenden verſlag moeten doen van het door hun verrigtte, en die Provincie inmiddels moeten voortgaan met te betaalen, tot dat uit het ingediende Verſlag der Bezendinge zou blyken, dat zy daar toe niet in ſtaat was; wanneer voor die Betaaling, welke niet uit Onwilligheid, maar uit Onvermogen ontſtondt, door de overige Bondgenooten zou worden gezorgd, en die Provincie te gemoet gekomen in de Betaaling, welke zy, by voorraad, geduurende de vier voorſchreeve Maanden zou hebben gedaan; het zy met die Betaaling Quotaswyze over de Bondgenooten te verdeelen, of wel door zodanige andere middelen, als waar over men dan nader zou overeenkomen. —— En ingevalle die Afgevaardigden mogten bevinden, dat de Provincien, wier Finantien door hun onderzogt, tot het doen der geweigerde Betaalinge in ſtaat zyn, zullen zy, in hun Verſlag moeten opgeeven, welke middelen door zodanig eene Provincie of Provincien moesten worden aangewend. LXXI. BOEK. —— 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

Ingevalle eene Provincie, welker Afgevaardigden uit de Vergadering van hun Hoog Mogenden en de verdere Generaliteits Collegien zullen zyn geweerd geweest, aan haare verpligting zal hebben voldaan, en dit aan den Raad van Staaten zal gebleeken weezen, zou deeze gehouden zyn, daar van met den eerſten aan hun Hoog Mogenden kennis te geeven, en zouden vervolgens de Afgevaardigden van zodanig eene Provincie wederom daadlyk, zo ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, als in de overige Generaliteits Collegien, op den voorigen voet, Zitting kunnen neemen, zonder dat zulks alvoorens een ſtuk van raadpleeging zou behoeven te worden.

By deeze Regeling der Quotas werd tevens vastgeſteld, dat van de Provincien *Zeeland* en *Friesland* niet zou worden gevorderd de Wedergave van de Gelden, zedert den Jaare MDCCLXXXIII en vervolgens, voor dezelve verſtrekt uit het Kantoor Generaal van de Unie, tot betaaling van zodanige Posten, als op den Gewoone en Buitengewoone Staaten van Oorlog, over dat Jaar en volgende geformeerd, waren gebragt, en in welke door het eerstgemelde Gewest, niet was toegeſtemd, en die door het andere waren afgeweezen. Doch dat die Gewesten daar en tegen zouden verpligt zyn, met en nevens de overige, voortaan hun aandeel te draagen; — in de Penſioenen van de Officieren der Corpſen, tot welker oprichting de Onlus-

ten

ten met den Keizer aanleiding hadden ge- LXXI.
geeven; Penſioenen reeds gebragt op den BOEK.
buitengewoonen Staat van Oorlog des Jaars ——
MDCCLXXXVII; — in de Intreſen van de 1792.
Hoofdſommen in de Jaaren MDCCLXXXVI
en MDCCLXXXVII ten Kantoore Generaal
der Unie opgenomen, tot betaalinge der
Penningen, die, ingevolge des Tractaats
van *Fontainebleau*, aan zyne Keizerlyke
Majeſteit, hadden moeten voldaan worden,
en daadlyk voldaan waren, zo als die In-
treſen, ingevolge der bovengemelde Staats-
beſluiten, op den buitengewoonen Staat
van Oorlog over het Jaar MDCCLXXXVII,
ter repartitie van alle de Provincien en
het Landſchap *Drenthe*, reeds gebragt wa-
ren, en verder gebragt zouden worden. —
Eindelyk, dat zy haar aandeel zouden vol-
doen in de Onderſtandgelden, in den Jaare
MDCCLXXXVII, aan den Markgraave van
Brandenburg-Anſpach en de Hertogen van
Brunswyk en *Mecklenburg*, toegevoegd, en
voor de Quotas van de Provincie *Zeeland*
in 't geheel, en voor die van *Friesland*,
voor zo veel betrof de drie ten honderd,
door dezelve daar op ingehouden, en nog
onbetaald waren, volgens de Ordonnantien
van betaaling reeds afgegeeven, of nog af
te vaardigen; en voorts in de betaaling
van dit Krygsvolk zelve, van den tyd af,
dat de Lasten, naar de nieuwe Quotas,
zouden worden gedraagen (*).

Voorts

(*) In Sprokkelmaand deezes Jaars ſtemden hun Ed. Gr. Mogenden tot het aanhouden der *Brunswyk-*

LXXI. BOEK. —— 1792.

Voorts vondt men goed te bepaalen en vast te ſtellen, dat het geheel beloop der Staaten van Oorlog niet meer zou mogen bedraagen dan *Dertien en een halve Millioen Guldens*; maar zo veel minder als bevonden zou worden, zonder ondienst van den Lande, doenlyk te weezen. —— Dat de temporaire, mitsgaders uitſtervende Posten, voor zo verre dezelve jaarlyks verminderen, met geene andere zouden mogen worden aangevuld, dan met algemeene toeſtemming der Bondgenooten. En zouden de gemelde Staaten gezuiverd worden van de gebreken, welke daar in tot nu toe hadden plaats gegreepen.

Zo veel viel hier te zuiveren, aan te vullen, en te veranderen in verſcheide vakken van Uitgaven, van het Krygs- en Zeeweezen, dat die Zuivering, gepaard met de nieuwe Inrigtingen, thans vastgeſteld, eene lengte beſlaan voor ons Geſchiedblad ongeſchikt; terwyl wy, wat de Quotas betreft, oordeelden het bovengemelde te moeten plaatzen. —— Alleen mogen wy niet naalaaten, wegens algemeene vastſtellingen nog dit volgende te melden. Al-

wykſche Troepen voor nog één Jaar, onder uitdruklyk beding van geene betaaling, van hunnen kant, aan dezelve te zullen doen, voor en aleer alle de Gewesten daar in zouden geſtemd hebben, en de Petitien tot de Extraordinaire Equipagie voor den Jaare 1791 en 1792 tot concluſie zouden gebragt zyn. R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 260. Wy tekenen dit op om tot een laatst blyk te dienen hoe traag de overige Gewesten waren met het opbrengen van derzelver Quotas.

Alle de Posten, in eene Bylaage uitgewerkt voorgeſteld, zouden voortaan uitmaaken de gewoone en buitengewoone Lasten van het Bondgenootſchap, te zamen bedraagende *f* 13156135 : 3 : $3\frac{8}{17}$ en vastgeſteld worden voor den tyd van vyf en twintig jaaren. Zodanig nogthans, dat, indien, tegen verwagting, binnen den tyd van twee jaaren, niet met ernst zou zyn ter hand genomen, het onderzoek der voorgeſlaagene Verbeteringen en Beſpaaringen in het huishoudelyke van de Admiraliteits Collegien, en van een algemeen herſtel der zaaken van de Zee, en dat, uit dien hoofde, het eene of andere Gewest zwaarigheid mogt maaken, om haare Quota, in de post van één Millioen en tachtig duizend Guldens, by aanhoudenheid op te brengen, alle de voorſchreeve Lasten zouden gehouden worden alleen voor twee jaaren vastgeſteld te zyn. LXXI. BOEK. 1794.

Geduurende den tyd, voor welken de thans bepaalde Lasten zouden vastgeſteld blyven, zou de Losſing van de Capitaalen, voor rekening der Provincie van *Stad en Lande*, ten Kantoore Generaal van de Unie genegocieerd, overeenkomſtig het verlangen der Staaten dier Provincie, mogen ſtilſtaan, mits door dezelve daadlyk werd by de hand genomen het onderzoek van de gehoudenheid diens Gewests, om aan de Generaliteit te betaalen de ſom van *f* 188894 : 3 : 9 welke de Raad van Staaten vermeende, dat *Stad en Lande*, wegens de agterſtallige Intreſen voor het

LXXI. BOEK. —— 1791.

Jaar MDCCXV nog ſchuldig is, en zulke binnen den tyd van één Jaar uitgemaakt worde. Ingevalle van de deugdlykheid der ſchuld, zou men voeglyke ſchikkingen met den Raad van Staaten maaken. Werd het verſchil binnen het gemelde tydsbeſtek niet uit den weg geruimd, dan zou het door zyne Hoogheid worden beſlist.

Dewyl alle de Bondgenooten hunne toeſtemming gegeeven hadden in de Lasten, die voortaan op te maakene Staaten van Oorlog ſtonden gebragt te worden, zouden dezelve, gedurende den tyd, over welke die Lasten vastgeſteld bleeven, niet worden beſchouwd als een voorwerp van jaarlykſche Conſenten; maar gehouden voor eene Reparatie van toegeſtaane Lasten; nogthans met dien verſtande, dat het beloop van den Buitengewoonen Staat 's jaarlyks zou moeten worden verminderd uit het beloop van Lasten ſlegts voor een tyd bepaald of uitſtervende, naar gelange deeze kwamen te vervallen.

Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting bezwaarde *Holland*.

Staaten van *Holland*, wier Gewest, by de nieuwe Inrigting op de Quotas, zo zeer bezwaard was, die wy herhaalde keeren, en op het nadruklykst, hoorden klaagen, wegens den last van Geldſchulden door hun, ten behoeve van anderen, uitgeſchooten en betaald, lieten op den eigen dag der nieuwe Regeling van de Quotas, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden voordraagen, dat zy, ten opzigte van de Posten, welke zints den laatst geformeerden Staat van Oorlog, door *Holland*

land, op byzonder verzoek van hun Hoog Mogenden, onder toezegging van Verrekening en Liquidatie waren voorgeſchooten, zich niet zouden vergenoegen met de Liquidatie, volgens de *Nieuwe Quotas*; en dat, uit dien hoofde de Staaten der andere Gewesten, en de Afgevaardigden van het Landſchap *Drenthe*, zouden behooren verzogt te worden, om ten Kantoore Generaal van de Unie, ieder hun Aandeel, volgens de *Oude Quotas* op te brengen in de Posten, waar van zy tevens eene lyst overgaven. —— Hier op verſtondt men, dat een Affchrift van dit Staatsbeſluit, voor zo verre 't zelve 't gemelde punt betrof, mitsgaders het daar by voorgedraagene om den Onderſtand toegezegd aan den Vorst VAN WALDEK, en door *Holland* voorgeſchooten, op den nieuwen Staat te brengen, van den tyd af dat het na *Duitschland* was wedergekeerd, te weeten in den Jaare MDCCLXXXV — geſteld zou worden in handen van de Heeren VAN BYLAND VAN MARIENWEERD en andere Gedeputeerden hunner Hoog Mogenden tot de zaaken van de Financie, om, met eenige Heeren uit den Raad van Staaten, by hun Edelen zelfs te benoemen, die ſtukken in te zien, te onderzoeken, en deswegen ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. een Verſlag uit te brengen (*).

LXXI. BOEK. —— 1792.

In de daad, Staaten van *Holland*, hunne toeſtemming geevende aan de nu vastge-

(*) *Reſol. Gen.* 7. Sept. 1792.

LXXI. BOEK. 1791.

geſtelde Regeling op de Quotas, mogten wel zeggen, „ daar mede te bekroonen „ de menigvuldige toegeeflykheden, welke „ hun Ed. Groot Mogenden, geduurende „ den loop dier langduurige en opereuſe „ Deliberatien betoond hadden, tot een „ afkomst dier zaaken van welke de goe„ de orde en vastheid van den geheelen „ Staat dependeerde." —— Zy hadden alle reden om ten ſlot 'er by te voegen, „ dat zy, onverminderd het vastſtellen der „ Quotas op den nu beraamden voet, we„ derom expresſelyk reſerveerden de Li„ quidatie van de importante Betaalingen, „ door de Provincie van *Holland* op onder„ ſcheide Petitien, voornaamlyk tot de „ zaaken van de Zee gedaan: terwyl van „ de cordaatheid der Bondgenooten, en „ van hunne yver voor het gemeene wel„ zyn, niet anders kon verwagt worden, „ dan dat zy, nu alle de bezwaaren over „ de Quotas in de Lasten van de Unie, „ voor het vervolg, weggenomen waren, „ ook in redelyke ſchikkingen over de voor„ ledene Agterſtallen zouden komen (*)."

Bepaalingen ten opzigte van de Griffier FAGEL gemaakt.

In het Verſlag door de Gelastigden tot de Quotas uitgebragt, was onder de Artykelen van Bezuiniging ook gewaagd van de Schryfloonen ter Griffie van hun Hoog Mogenden. De Griffier FAGEL toonde zich wegens het geſtelde in het Verſlag grootlyks gebelgd (†), en gaf deeze by-zon-

(*) *Reſol. van Holl.* 7 Sept. 1792.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl. 307.

zonderheid ryke ſtoffe tot veelvuldige en lastige onderhandelingen. Onderſcheide Gewesten hadden hier op wydverſchillende inzigten; deeze wilde die, geene andere bepaalingen (*). Naa veel onderhandelings kwam men ter vastſtellinge van eene menigte byzonderheden in een Staatsbeſluit, 't welk over veele kleinigheden gaande, niet wel anders dan zeer omſlagtig kon weezen. Wy tekenen 'er alleen uit op 't geen den Griffier FAGEL en den Commis LELYVELD betreft. — Ten aanziene van den eerstgemelden vinden wy deeze bepaaling, „ Dat aan den Griffier „ van hun Hoog Mogenden voor de Di„ rectie, die hy by continuatie zal moe„ ten houden over het geen ter Griffie „ wordt geſchreeven, en geëxpedieerd, „ als te zyner verantwoording ſtaande, en „ tot dedomagement van het voordeel, „ het welk hy, volgens den tegenwoordi„ gen voet, uit de Schryfloonen zou ge„ nieten, uit 's Lands Kas zal worden be„ taald eene ſom van *twintig duizend Gul„ dens* 's jaarlyks, boven deszelfs Ordina„ ris Tractement, en zodenige Emolu„ menten, als hy van het Land geniet, „ en zulks zonder onderſcheid van tyden van

LXXI. BOEK. 1792.

(*) De voornaamſte worden opgehaald in het Beſluit van hun Hoog Mog. den 30 Mey 1792. Zy komen omſlagtiger voor in een en ander Verſlag der Gewesten, door den Schryver der *Jaarboeken* in het tydvak dier Raadpleegingen vermeld. Men ſlaa ook na het XIV. Deel der *Zaaken van Staat en Oorlog* by ALLART.

LXXI. BOEK. 1792.

„ van Vrede of Oorlog met buitenland-
„ ſche Mogenheden, of van andere extra-
„ ordinaris tydsomſtandigheden of geval-
„ len, die gezegd kunnen worden meer-
„ der omſlags te verwekken."

De Commis LELYVELD, werd, voor het gemis van de voordeelen, die hy, naar den ouden voet, uit de Schryfloonen zou trekken, boven zyne gewoone Wedde en de gewoone Emolumenten „ uit 's Lands „ Kas toegelegd eene ſom van *zes duizend Guldens* 's jaarlyks, mede zonder „ onderſcheid van tyden, even als ten opzigte van den Griffier was bepaald, en „ onder die voorwaarde, dat hy, in geen „ geval, om verbetering der Inkomſten „ van zyn Ampt by hun Hoog Mogenden zich zou mogen vervoegen; en verder met dien verſtande, dat hy, een „ zyner twee Klerken tot het extendeeren en ſchryven der Notulen willende „ gebruiken, 't geen hem werd vrygelaaten, denzelven uit die zes duizend „ Guldens zou moeten betaalen, zonder, „ ten laste van den Lande, deswegen iets „ te mogen in rekening brengen."

Vertoog gedaan by het overleeveren van den Gewoonen Staat van Oorlog.

Hier mede was het omſlagtig werk der Quotas, met het geen daar aan paalde, afgedaan (*) Dit ſtelde zyne Hoogheid en den Raad van Staaten in de mogelykheid om, by het afloopen deezes Jaars, ter Al-

(*) De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL ſchryft wegens de behandeling en afdoening van dit Stuk, „ Ik zal niet zeggen, dat dit werk door alle de Pro-

Algemeene Staatsvergaderinge wederom een Staat van Oorlog over te leeveren (*), naa dat

LXII. BOEK. 1791.

„ Provincien, met zo veel cordaatheid behandeld „ is, als men gewenscht hadt, veel minder, dat de „ evenredigheid der nieuwe Quotas juist is; maar „ dit mag ik verzekeren, dat het eenen ongeloof„ lyken arbeid gekost heeft om het zo verre te „ brengen, en dat ik myn aandeel in dien arbeid „ rykelyk gehad heb." *Nadenking van een Staatsman wegens zyn Ministerie in Holland* 1800. bl. 47. Hy geeft aan den voet deezer bladzyde den Thesaurier Generaal VAN DER HOOP den hoogsten lof in het bevorderen van dien arbeid, als daar in onvermoeid werkzaam, en zonder wiens hulp het nooit tot stand zou gekomen zyn; en vervolgt, om de noodzaaklykheid te beweeren; „ De zaaken van „ de Republiek stonden op het punt van in ver„ warring te loopen; de klaagende Provincien be„ taalden ondertusschen schier niets, en alles kwam „ op *Holland* aan. Wy hadden derhalven maar te „ kiezen tusschen eene half volmaakte schikking, en „ eene geheele Confusie. En wie hadt meer re„ den om de Confusie voor te komen dan *Hol„ land*?" Vervolgens wil hy, dat 'er verscheide voordeelen door *Holland*, by deeze schikking, waren doorgedrongen, die het haar wel waardig maakten een gedeelte der Quotas van de andere Provincien op zich te neemen. Dan de wyze van toetreeden (zie hier boven bl 170.) toont genoegzaam, dat die Staatsleden oordeelden groote opofferingen gedaan te hebben.

(*) De Staaten van Oorlog thans ter Vergadering overgebragt, bestonden alleen in een Ordinaris Staat, en in een nieuwen Staat van repartitie van de Subsidiaire Troupes; „ terwyl," gelyk zy spraken, „ het door onverwagt opgekomen zwaarig„ heden, onmogelyk was geweest, den Extraordi„ naire Staat insgelyks in gereedheid te brengen, „ dan die de Raad vertrouwde dat eerlang aan hun „ Hoog Mog. zou kunnen worden toegezonden."

LXXI. BOEK. 1792.

dat 'er zéven volle jaaren waren voorbygeloopen, over welke geen *Gewoone*, en vyf jaaren in welke geen *Buitengewoone Staat van Oorlog* hadt kunnen worden opgemaakt. Geen wonder, dat by het overleeveren van de Petitie tot den eerstgemelden, het oog te rug geslaagen werd op dat Tydvak zo vol beroeringen. Dan meer byzonder wilden de Inleeveraars de aandagt der Algemeene Staaten vestigen op behaaglyker voorwerpen. Immers zy laaten zich in deezer voege hooren. „ Zeer „ opmerkelyk is het, dat die zelve Onlusten te wege gebragt hebben, dat de „ Unie tusschen de Bondgenooten meer „ is bevestigd. — Dat voor de Rust „ en Veiligheid, door geslooten Alliantien, „ zo veel mogelyk is gezorgd. — Dat „ het nut en de noodzaaklyke invloed van „ de Stadhouderlyke Waardigheid in het „ helderst daglicht is gesteld. — Als „ mede, dat aan het Staatsgebouw is toegebragt eene vastigheid, die wel zedert „ lange gewenscht was; maar die men „ niet hadt durven hoopen. Immers hebben de Hooge Bondgenooten, meer dan „ ooit overtuigd, dat de Republiek niet „ bestaan kan zonder de Stadhouderlyke „ Waardigheid, die zelfs in de *Unie van „ Utrecht*, welke met regt voor de voornaamste of liever de éénige Grondwet „ van *Neerlands* Vryen Staat wordt gehouden, onderstéld wordt, en den „ grondslag van die zelfde Unie heeft „ uit-

„ uitgeleeverd, aanſtonds, naa dat de ver- LXXII
„ warringen, die hadden plaats gehad; BOEK.
„ waren opgeruimd, en alles, zo veel ——
„ mogelyk in de voorige orde was her- 1792.
„ ſteld, Raadpleegingen aangelegd, om
„ voor de beſtendige Volduuring van die
„ Waardigheid te zorgen, en vervolgens
„ nog in het Jaar MDCCLXXXVIII plegtiglyk verklaard, dat zy het Erfſtadhouder- Capitein- en Admiraalſchap-Generaal, met alle de Regten en Præëminentien daar aan verknogt, houden en conſidereeren voor een eſſentieel gedeelte
„ van hunne Conſtitutie en Regeeringsvorm, en hetzelve, als een Grondwet
„ van Staat, onderling Bondgenootſchaplyk
„ aan elkander guarandeeren. — Vervolgens
„ zyn, in dat zelfde Jaar MDCCLXXXVIII,
„ met twee van de magtigſte Vorſten van
„ *Europa* Defenſive Alliantien aangegaan;
„ gelyk die Mogenheden zich ook te zamen hebben verbonden tot behoud van
„ de Veiligheid, Onafhangelykheid en Regeeringsvorm van dit Gemeenebest. —
„ Eindelyk, zyn door het Beſluit van U
„ Hoog Mogenden van den zevenden
„ September van dit loopende Jaar ten
„ einde gebragt de Raadpleegingen, die
„ reeds in den Jaare MDCCLXXXV waren
„ aangelegd tot het reguleeren der Provinciaale Quotas in de lasten van het
„ Bondgenootſchap, naa dat door de Perſoneele Commisſie, die onder andere
„ daar toe was geſchikt geweest, een nit-

„ voe-

LXXI. BOEK. 1792.

„ voerig Verſlag in geſchrifte was over-
„ gegeeven van 't geen door haar was
„ verrigt. —— Raadpleegingen, die op-
„ nieuws een overtuigend bewys hebben
„ opgeleeverd, hoe weinig in de Conſti-
„ tutie van de Republiek kan ontbeerd
„ worden de Stadhouderlyke Waardig-
„ heid: aangezien, in het gemelde Verſlag
„ onbewimpeld erkend wordt, dat de Le-
„ den van dezelve zich over het regelen
„ der Quotas, naar welke de Laſten der
„ Unie voortaan zouden worden gedraa-
„ gen, onderling niet hadden kunnen ver-
„ ſtaan; en het gevolg daar van waar-
„ ſchynlyk zou zyn geweest, dat de Com-
„ miſſie, met betrekking tot dat gewigtig
„ Punt, vrugtloos zou zyn afgeloopen,
„ zo niet zyne Doorlugtige Hoogheid zich
„ dat werk hadt aangetrokken (*).

„ Dus hebben de verrigtingen van die
„ Commiſſie medegewerkt om de nood-
„ zaaklykheid van de Stadhouderlyke
„ Waardigheid in het helderſte daglicht
„ te ſtellen; en verder van agteren ge-
„ ſtrekt tot een volkomene Juſtificatie van
„ de plegtige Verklaaring door de Bondge-
„ nooten reeds in het Jaar MDCCLXXXVIII
„ gedaan, over den aart en het belang
„ dier Waardigheid. —— En dus is de
„ goede uitſlag van dat belangryk werk
„ mee-

(*) Men vergelyke hier mede, wat wy, des een verhaal geevende, vermeld hebben in onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl 303.

„ meerendeels aan het wys en voorzigtig LXXI.
„ beſtuur, aan de onzydigheid en onver- BOEK.
„ moeide poogingen van den doorlugtigen ——
„ Heer Erfſtadhouder te danken. 1792.

„ Dan het is," vervolgt deeze Aanſpraak, „ niet alleen aan het Punt der „ Quotas, dat zyne Hoogheid zich heeft „ bepaald, wanneer hy ondernomen heeft „ de verſchillende gedagten, die de Le„ den der perſoneele Commisſie verdeel„ den, te vereenigen. Hoogstdezelve „ grondig kennende de gebreken, die zich „ in het Staatsbeſtuur bevinden, heeft ge„ tragt om teffens, tot verbetering van „ dezelve, de geſchiktſte hulpmiddelen toe „ te brengen; en niets onbeproefd gelaa„ ten hebbende om door alle mogelyke „ inſchiklykheid de belangen der onder„ ſcheide Provincien te vereenigen, is „ daar in zo gelukkig geſlaagd, dat, naa „ herhaalde voorſlagen, zo van zyne Hoog„ heid alleen, als van zyne Hoogheid en „ den Raad te zamen, by het gemelde „ Beſluit van U Hoog Mogenden, niet „ alleen heeft kunnen worden geregeld, „ door wien en tot welke ſommen, de Las„ ten van het Bondgenootſchap voortaan „ zullen worden gedraagen; maar dat ver„ der bepaald is, op welk eene wyze de „ Finantie van eene Provincie, die zich „ als onvermogend om by voortduuring „ te draagen het aandeel waar op zy is „ aangeſlagen, zou mogen aangeeven, zal „ moeten worden onderzogt."

LXXI. BOEK. 1792.

Naa eene opgaave van deeze en andere thans bepaalde byzonderheden, boven reeds door ons vermeld, vaaren die Heeren voort. „ Door alle die ſchikkingen zyn eindelyk „ zyne Hoogheid en de Raad van Staa„ten in ſtaat geſteld om wederom Staa„ten van Oorlog te formeeren, en zy „ verheugen zich den blyden dag te heb„ben zien verryzen, op welken zy, op „ nieuw, in deeze illuſtre Vergadering „ verſchynen en aan Uw Hoog Mogenden „ de door hun geformeerde Staaten kun„nen aanbieden."

By het genoegen hier over kon de Raad niet naalaaten zyne byzondere vreugde, ten deezen dage, te vermelden, niet twyfelende of hun Hoog Mogenden zouden daar in deel neemen, dat dezelve, te deezer gelegenheid, onder zyne Leden mogt tellen den Heer Erfprins van *Oranje* en *Naſſau*. „ Eene gebeurtenis," dus luidt hunne taal, „ die zedert honderd en veer„tig jaaren geen plaats heeft gehad, noch „ heeft kunnen hebben: terwyl het aan „ zyne Hoogheid den Heere Erfſtadhou„der tot geene geringe vreugde moet ver„ſtrekken, zynen oudſten Zoon, den „ Erfgenaam van zyne hooge Waardig„heden, die met zo veele voortreffelyke „ hoedanigheden is verrykt, zelve in te „ leiden en bekwaam te maaken tot het „ gewigtig Beſtuur, waar toe hy is ge„ſchikt; gelyk het voor den Heer Erf„prins een onwaardeerbaar voorregt is

„ daar

„ daar in onderweezen te worden door LXXI.
„ eenen Vader, die zyne ongemeene ver- BOEK.
„ mogens van Geest en ontelbaar geac- ——
„ quireerde kundigheden, door eene on- 1792.
„ dervinding van meer dan vyf en twin-
„ tig jaaren, in de hachlykſte tydſtippen,
„ heeft verrykt (*)."

Nieuwe ſtoffe van betuigd genoegen vonden zyne Hoogheid en de Raad van Staaten, dat de Perſooneele Commisſie om de Financie van de Generaliteit te onderzoeken, die taak hadt ten einde gebragt, zonder dat in het Verſlag deswegen aan hun Hoog Mogenden overgebragt, of in het Verbaal der Onderhandelingen van dezelve, en dat zo weinig in den beginne als in het einde van die raadpleegingen, eenige ongunſtige aanmerkingen gevonden worden zo over het beſtuur als over het gebruik van die Finantie. —— Stukken waar over, blykens de Geſchiedenis, en volgens de hier gedaane bekentenis der Leden van den Raad van Staaten zelve, nadeelige denkbeelden by veele Leden van den Staat, genoegzaam in alle Gewesten, hadden plaats gehad, en overal verſpreid geweest waren, ten nadeele van het Credit der Generaliteit. —— Zo was, gelyk zy ſpraaken, thans mede gebleeken de ongegrondheid van de losſe verwyten geduu-

ren-

(*) Men vergelyke hier mede het door ons geboekte in het XX. D. bl. 155 *enz.*

LXXI. BOEK. 1792.

rende de laatſte Onlusten, aan zyne Hoogheid en den Raad van Staaten gedaan, ten opzigte van het verbeteren van de verdeediging der Frontieren, en het voorzien der Magazynen. Zegevierende over al dien opſpraak kwamen de voorheen beſchuldigden 'er thans af (*).

Desgelyks hadt het den Raad van Staaten geene geringe voldoening geſchonken, dat de denkbeelden, door denzelven, van tyd tot tyd gegeeven, en de voorſlagen telkens gedaan, tot herſtel van de menigvuldige Gdbreken, in een en ander opzigt, meerendeels waren gevolgd „ in zo „ verre, dat indien de Raad zelve de de„ liberatien hadt beſtuurd, de uitſlag daar „ van, immers met opzigt tot de Staaten „ van Oorlog, niet meer overeenkomſtig „ zyne begrippen zou hebben kunnen uit„ vallen."

Ten bewyze hier van hangt de Raad een Tafereel op van 't geen door denzelven, over de nu afgedaane belangryke onderwerpen, zedert meer dan veertig jaaren, aan hun Hoog Mogenden en aan de Hooge Bondgenooten was voorgedraagen. En brengt dit t'huis op het thans verrigtte werk, waar van zy zich een groot gedeelte toeëigenen, egter met aan zyne Hoog-

(*) Wy zullen hier op geene aanmerking maaken, en alleen overwyzen op het voorheen bygebragte. Zie onze *Vaderlandſche Hiſtorie* XXII. D. bl. 330.

Hoogheid, als mede aan de Bondgenooten, daar in deel te geeven. Ten aanziene van het thans verrigtte, betuigende; „Dus heeft „ alles tot het gewenscht einde medege- „ werkt om eene nieuwe orde van zaa- „ ken in de Republiek daar te ſtellen, „ en aan de Unie van de Vereenigde Ge- „ westen toe te brengen eene ſoliditeit, „ die dezelve niet dan een zeer korten „ tyd gehad heeft. Vóór vyf en twintig „ en zelfs een minder getal van jaaren, „ durfde men aan eene geheele verande- „ ring der Quotas van de onderſcheidene „ Provincien niet denken. Men ſchroom- „ de los te maaken een werk, dat meer „ dan honderd en vyftig jaaren hadt be- „ ſtaan, en niet zonder veel moeite was „ tot ſtand gebragt. Men vreesde, dat „ door zulks te willen onderneemen, de „ uiterſte verwarring in het ſtuk der Con- „ tributien zou worden veroorzaakt; en „ de ondervinding heeft doen zien, dat „ die vrees niet ongegrond geweest is: „ vermids van dien tyd af, dat de Raad- „ pleegingen daar over aangelegd zyn, „ eene zo groote verwarring is ontſtaan, „ dat zeven jaaren agter den anderen geen „ *Gewoone*, en vyf jaaren agter een geen „ *Buitengewoone Staat van Oorlog*, heeft „ kunnen worden geformeerd: hoe zeer „ de Staaten van Oorlog, naa dat het „ gebruik is ingevoerd, van dezelve jaar- „ lyks op te maaken, aangezien zyn voor „ een voornaame band van de Unie. —

LXXV. BOEK. 1792.

LXXI. BOEK. 1792.

„ De middelen van afkomst en conſtrain-
„ te, by de oprichting van de Republiek
„ bepaald, waren zedert den *Munſterſchen*
„ Vrede, buiten gebruik geraakt. En
„ hoe zeer het ſtuk der Conſenten altoos
„ gehouden is voor de ſpil daar het ge-
„ heele werk op draait: dewyl alles los
„ en onzeker is, wanneer noch op het
„ voldoen der Conſenten vasten ſtaat kan
„ gemaakt worden, heeft men byna ge-
„ wanhoopt, dat men daar omtrent ooit
„ eenige voorziening zou doen. — Nog-
„ thans zyn die zaaken, welke men by-
„ kans voor onmogelyk hieldt, daarge-
„ ſteld, de Quotas der Provincien op
„ nieuw geregeld, en de middelen van
„ afkomst en conſtrainte bepaald."

De voordeelen des nu volbragten werks ſtellen de Inleeveraars der Petitie op deezen trant voor. „ Men zal niet meer be-
„ kommerd behoeven te zyn, dat de eene
„ of andere Provincie, uit hoofde van een
„ te hoogen aanſlag in de Lasten van het
„ Bondgenootſchap, zal weigeren haar
„ aandeel in de noodzaaklyke Lasten te
„ draagen. —— Men zal dan ook voor-
„ taan ſtaat kunnen maaken op de Con-
„ tributien der Provincien in de Las-
„ ten, die ééns ingewilligd zullen zyn.
„ Daar zal geen ſtof meer weezen tot
„ klaagen over wanbetaalingen. —— De
„ Ingezetenen zullen niet behoeven be-
„ kommerd te weezen, dat zy niet zul-
„ len voldaan worden ten aanziene van

„ 't

„ 't geen zy van het gemeene Land te LXXI.
„ vorderen hebben, en het Land zal be- BOEK.
„ ter en oneindig beter koop gediend —
„ worden. — Door het vastſtellen van 1792.
„ voortduurende Staaten van Oorlog zyn
„ afgeſneeden die altoosduurende verſchil-
„ len over eene jaarlykſche onbepaalde
„ Vryheid van Conſenten, waar van, in
„ vroegeren tyde, meer dan ééns, een zo
„ groot misbruik gemaakt is; ook zullen
„ geen jaarlykſche Conſenten meer noo-
„ dig weezen. — Door de Staaten van
„ Oorlog te zuiveren van de menigvul-
„ dige gebreken, waar van dezelve vol
„ waren, en door het bepaalen eener Li-
„ quidatie, die nooit volkomen in trein
„ is geweest, zyn genoegzaam alle onef-
„ fenheden, in het draagen van de Las-
„ ten der Unie, uit den weg geruimd,
„ en de Bondgenooten zullen voortaan
„ ten opzigte van elkander hebben eene
„ volkomene gerustheid, dat, met uit-
„ zondering van eenige weinige posten,
„ over welke met eenpaarige bewilligin
„ geene Liquidatie zal plaats hebben,
„ de aanſlag van een ieder ten dienſte
„ van de Unie effectivelyk betaald en
„ geene boven zyn aanſlag bezwaard
„ wordt."

Niet onopgemerkt laat de Raad van Staaten de Quota, op welke thans de Kas van de Generaliteit was aangeſlaagen. Wel hadt dezelve gewenscht, dat het mogelyk geweest ware die Kas in de Lasten van

LXXI. BOEK. 1792.

de Unie niet aan te roeren; maar dezelve tot een redmiddel in tyd van nood te bewaaren; doch hadt de Raad hier toe moeten komen: dewyl 'er zonder zulks geen einde zou te maaken geweest zyn aan het werk der Quotas. „ Dit aandeel dezelve „ opgelegd, zou," gelyk zy waarſchuwende ſpraaken, „ te wege brengen, dat „ in het Kantoor Generaal niet meer zouden gevonden worden die reſources, „ welke hetzelve, in de laatſte jaaren, hadt „ opgeleeverd; en dat het geenzins voor „ onmogelyk moest worden gehouden, „ dat die Kas buiten ſtaat zou kunnen geraaken om die Quota in tyd van Vrede „ op te brengen. —— By opkomende „ Troubles met buitenlandſche Mogenheden werd dit nog bedenkelyker. Nu „ het Reſort van de Generaliteit de eenige Voormuur was van de Republiek „ moest men al vroeg bedagt zyn op het „ formeeren van Inundatien tot defenſie „ van hetzelve, waar door terſtond de „ inkomſten worden verminderd; en die „ vermindering zou nog veel grooter worden, indien het ongeluk wilde, dat „ aan eenen Vyand niet kon worden belet een gedeelte van het Platteland van „ het gemelde Reſort te occupeeren; „ men zwyge nog wat 'er gebeuren zou, „ indien deeze of geene Steden bemagtigd werden. De Raad hoopte, dat „ die Kas altyd in ſtaat zou blyven om dat „ Aandeel te draagen, en zou niet na-

„ laa-

„ laaten allen vlyt daar toe aan te wen- LXXI.
„ den." BOEK.

Was de bepaaling op de Lasten der Gewesten thans daargeſteld, in zeker geval, alleen voor *twee jaaren* vast; moest binnen dezelve met ernst de hand geſlaagen weezen aan het onderzoek der verbeteringen en beſpaaringen in het huishoudelyke van de Collegien ter Admiraliteit, en van eene algemeene verbetering in zaaken van de Zee. Hadt zyne Hoogheid, op den tweeden van Oogstmaand, zynen Raadſlag ingeleeverd, over de wyze waar op, naar zyne gedagten, dit onderzoek zou kunnen en behooren voortgezet te worden, en Staaten van *Holland* zich tot nu toe alleen, op den drie en twintigſten dier Maand, verklaard, dus zou het alleen aankomen om de geſchikſte middelen te vinden tot het afdoen eener zaake, van welker noodwendigheid ieder Lid van hun Hoog Mogenden overtuigd was: terwyl zyne Hoogheid en de Raad zich verzekerd hielden, dat de middelen wel te vinden zouden weezen, indien men dit werk yverig en rustig aanvatte. 1792.

„ Zy hielden dus ernſtig 'er op aan, dat
„ de Bondgenooten zich ten ſpoedigſten
„ over dit Advys geliefden te verklaa-
„ ren; zy deeden dit met te meer aan-
„ drangs, om dat daar van tevens afhing
„ de beſtendigheid der voorziening, die by
„ hun Hoog Mogenden omtrent de Staa-
„ ten van Oorlog gedaan, en met zo veel

LXXI. BOEK. 1792.

„ moeite tot een Beſluit gebragt was, dat
„ het te bejammeren zou weezen, indien,
„ naa verloop van niet meer dan *twee*
„ *jaaren*, alles wederom, ten dien opzig-
„ te, in de voorige onzekerheid zou ge-
„ raaken.

„ Ondertuſſchen begreepen zyn Hoog-
„ heid en de Raad, dat om de gewenſchte
„ vrugten te plukken van de gemaakte
„ ſchikkingen, en om verder te herſtel-
„ len, 't geen verbetering noodig hadt,
„ het genot van Rust en Vrede voor de
„ Republiek niet te ontbeeren was. —
„ Zy zagen vervolgens, niet zonder be-
„ kommering, de donkere wolken, die
„ rondsom de Republiek zamen trokken;
„ en als zy het oog ſloegen op den toe-
„ ſtand der zaaken in *Europa*, en de
„ gebeurtenisſen, die in de Nabuurſchap
„ van den Staat voorvielen, vreesden
„ zy, dat, niet tegenſtaande de Neutra-
„ liteit tuſſchen de Oorlogende Mogenhe-
„ den, zo wyslyk door hun Hoog Mo-
„ genden aangenomen, en zo naauwkeu-
„ rig onderhouden, dit Land bezwaarlyk
„ bevryd zou blyven van de byna alge-
„ meene verwarring, die in dit Wereld-
„ deel heerschte.

„ Dan," dus eindigen zy, „ daar de
„ voorzigtigheid verboodt, hier over bree-
„ der uit te weiden, wenschten zy vuu-
„ riglyk, dat het den Koning der Konin-
„ gen en Heer der Heeren, die het lot
„ der Volken beſlischt, behaagen mogt,
„ dee-

„ deeze Republiek te bewaaren by haaren Godsdienst, Vryheid en Onafhankelykheid, en ten dien einde aan de „ Hooge Regeering des Lands te ſchenken die wysheid, voorzigtigheid, bedaarde kloekmoedigheid, cordaatheid en „ eensgezindheid, die vereischt worden „ om het Schip van den Staat, tusſchen „ de klippen, die zich aan alle kanten „ vertoonden, in eene veilige Haven te „ brengen (*)."

1793. BOEK.

De Brief door hun Hoog Mogenden, naar gewoonte, tot geleide van den ingedienden Staat van Oorlog aan de byzondere Gewesten gezonden, was een wederklank van het betuigd genoegen des Raads van Staaten, en behelsde eene ſterke aanmaaning tot Eendragt „ als die, onder „ den Godlyken Zegen veel kon toebrengen om van de Republiek af te wenden de gevaaren, met welke dezelve zich thans omringd vondt, en de „ ſtormen, die haar ſcheenen te dreigen (†)."

Welke die *donkere wolken*, die *dreigende ſtormen* waren, in een en ander der opgemelde Staatsſtukken vermeld, hebben wy hier boven genoegzaam aangeweezen, en getoond, hoe alles ſpelde, dat

(*) *Nieuwe Verzamel. van Stukken by* DE CHALMOT I. D. bl 51—84.

(†) *Nieuwe Verzamel. van Stukken by* DE CHALMOT I. D. bl. 85—88.

LXXI. BOEK. 1792.

dat de Oorlogsvlam, die rondsom ons Gewest opblaakte, ook in 't zelve zou overslaan (*). Een volgend Jaar staafde die verwagting ten vollen. Dan wy moeten nu zien wat, ten deezen Jaare, in de byzondere Gewesten opmerkelyks voorviel.

(*) Zie hier boven bl. 79.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Dreigende uitzigten voor Holland. VAN DE SPIEGEL *legt zyn Raadpenſionariſchap neder. Betuigd genoegen der Staatsvergadering over dien Staatsdienaar. Op welk een voet hem dit Ampt, op nieuw, wordt opgedraagen. Verklaaring van* VAN DE SPIEGEL *by het wederom aanvaarden. Afloſſing van Schuldbrieven, by wyze van Loterye, in Holland. Voorzorg in 's Gravenhaage omtrent de Vreemdelingen gedraagen. Bepaalingen deswegen in Rotterdam gemaakt. Het beyel tot het draagen van Oranje Verzierſelen te Haarlem ingetrokken. Dit word ook te Amſterdam en elders gedaan.* J. RENDORP *overlydt. Berigt deezen Staatsman betreffende. De Regtsgeleerde* N. BONDT *ſterft. Diens Character geſchetst. Verſlag wegens den overleden Remonſtrantſchen Hoogleeraar* A. A. VAN DER MERSCH. *Zwaare Brand te*

LXXII. BOEK. 1792.

land te zullen nederſtorten, als welk Gewest, het hoogst in vermogen, de zwaarſten aanval beſchooren ſcheen. By de aangroeiende waarſchynlykheid van vyandlyk geweld herinnerde men zich daar bovenal de taal der ten Lande Uitgeweekenen, by eene en andere gelegenheid, ten deezen Jaare, gevoerd, en die, hoe verſchillend ook opgenomen, by menſchkundigen niet kon nalaaten eenigen indruk te maaken, en nadenken te baaren op een mogelyk wisſellot, althans van poogingen, die men te werk zou ſtellen om het ſtand te doen grypen, ondersteund door den magtigen arm eens Volks, 't welk deswegen toezeggingen gedaan, en de Grensgewesten aan zyne magt onderworpen hadt (*).

VAN DE SPIEGEL legt zyn Raadpenſionarisſchap neder.

In 't midden van de ſchynbaarheden eens uit dien hoofde, naderenden Oorlogs liep het vyfjaarig Raadpenſionarisſchap van *Holland*, door LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL bekleed, ten einde (†), en lag by dit Ampt, op den zesden van Wintermaand, neder in den ſchoot van hun Ed. Groot Mogenden. Op de betuigde dankeer.

(*) Zie hier boven bl. 98. 100. 104. en 137.

(†) Men ſtaa hier na 't geen wy van diens Aanſtelling en Character geboekt hebben, in onze *Vaderl. Hiſt.* XX. D. bl. 308 *enz.* en XXII. D. bl. 135 *enz.* en bovenal wat ten deezen Jaare wegens de *Brabantſche* Onluſten, ten zynen opzigte voorviel; 't geen wy, om de zaaks wille, de tydorde vooruitloopende, geplaatst hebben, in het XXIII. D. bl. 251 *enz.*

erkentenisſen, laat hy in zyne Aanſpraak volgen. „ Hoedanig ik myne bediening „ heb waargenomen, ſtaat ter beoordee- „ ling van U Ed. Groot Mogenden, en „ het past my niet, door een optelling „ van zaaken, onder myn Miniſterie ter „ hand genomen of ten uitvoer gebragt, „ op die beoordeeling vooruit te loo- „ pen. — Ik hoop echter, dat, wanneer „ myne handelingen in de Schaal van „ een naauwziend onderzoek zullen ge- „ woogen worden, men niet uit het oog „ zal verliezen de geſteldheid van zaaken „ toen ik aan het Miniſterie kwam; de „ menigte en het gewigt der onderwer- „ pen, die de Deliberatien van den Staat „ hebben bezig gehouden; de verſchillen- „ de en altoos met kragt geappuijeerde „ begrippen der menſchen in deezen tyd; „ de groote gebeurtenisſen, die de Repu- „ bliek onophoudelyk hebben omringd; „ de klippen die zy zorgvuldig heeft moe- „ ten vermyden, en dat deeze aanmerking „ my wel verſchooning zal doen vinden, „ indien niet alles is uitgewerkt, wat U „ Ed. Groot Mogenden met my hadden „ gewenscht uit te werken." — Zyn Perſoon en Familie in de voortduuring van de goedgunſtigheid van hun Ed. Groot Mogenden aanbevolen hebbende, verliet hy de Vergadering. LXXII. BOEK. 1792.

Aan deeze viel niet te twyfelen. Met eenpaarige ſtemmen betuigden de Leden der Vergaderinge, „ niet dan met het „ hoogſte genoegen en de volledigſte goed- „ keu Betuigd genoegen der Staats-vergadering.

LXXII. BOEK. 1792.

„ keuring te denken aan alle de moeite,
„ vigelantie, en goede conduite door den
„ Heer Raadpenſionaris, geduurende des-
„ zelfs vyfjaarigen dienst, ten beste van
„ den Lande in het gemeen, en van dee-
„ ze Provincie in het byzonder, aange-
„ wend en gehouden, welke hem Raad-
„ penſionaris het volkomen vertrouwen,
„ van hun Ed. Gr. Mogenden, en de leeven-
„ digſte erkentenis van alle rechtſchaapen
„ Ingezetenen van den Lande hadden ver-
„ worven."

Op welken voet hem dit Ampt, op nieuw werd opgedraagen.

Zo zamenſtemmend als de Leden in die erkentenis waren, zo eenpaarig was ook het beſluit om VAN DE SPIEGEL te verzoeken andermaal, den tyd van vyf jaaren, die gewigtige post te bekleeden, en dezelve hem op te draagen op denzelfden voet, en met dezelfde voordeelen, als hy die tot heden bekleed hadt: met byvoeging,
„ dat het hem zou vryſtaan, geduurende
„ den tyd van zyne Bediening als Raad-
„ penſionaris, ten allen tyde, wanneer hy
„ zulks mogt goedvinden, zich van de-
„ zelve te mogen ontſlaan; dan dat hy
„ in dien gevalle behouden zou het Pen-
„ ſioen van acht duizend Guldens 's jaars
„ aan hem, en de pecunieele voordeelen
„ aan zyne Familie by het Staatsbeſluit
„ van den negenden van Slachtmaand des
„ Jaars MDCCLXXXVII toegelegd; als me-
„ de dat aan hem, in dien gevalle, zou
„ worden te rug gegeeven het betaalde
„ Amptgeld, naar gelange van den tyd,
„ die aan de vervulling der vyf jaaren,

„voor

„ voor welke hy thans verkoozen werd, „ zou ontbreeken." Voorts zou hy het Ambt aanvaarden met de Eed op de Inſtructie, zo als gebruiklyk was. LXXII. BOEK. 1792.

Onverwyld werd VAN DE SPIEGEL, door de Secretaris ROYER, verzogt weder in de Vergadering te komen. By zyne intreede dan hoorde hy, uit den mond des Heeren VAN WASSENAAR Heer van *Starrenburg*, het beſluit 't welke hem op nieuw tot Raadpenſionaris benoemde met byvoeginge, „dat de yver en vigilantie, „ met welke hy dit gewigtig Ampt hadt „ bekleed, en het wys beſtuur door hem „ daar in aan den dag gelegd, voor hun „ Ed. Groot Mogenden de gegronde „ waarborgen waren van de dienſten, die „ de Staat uit deeze Continuatie hadt te „ wagten, en dat zy vertrouwden, dat „ hy Heer Raadpenſionaris, voldoende „ aan hun verzoek met dien post weder „ te willen aanvaarden, zou vermeerderen „ de verpligtingen, welke zy hem reeds „ toedroegen voor de Moeite en het goed „ Beſtuur, die hy, geduurende de vyf „ afgeloopen jaaren, in zyne bediening „ hadt genomen en betoond."

Verklaaring van VAN DE SPIEGEL by het weder aanvaarden.

Niet onverwagt was dit beloop der zaake voor den Heer VAN DE SPIEGEL, die onmiddelyk hier op, deeze verklaaring liet hooren. — „Edele Groot Mogende Hee„ ren! Indien het tegenwoordig een tyd „ was, waar in de perſooneele omſtandig„ heden myne keuze moesten beſliſſen; „ indien ik alleen te raadpleegen had met

LXXII. BOEK. 1794.

„ de geneigdheid tot rust, die aan ieder „ mensch, in eenen gevorderden leeftyd „ eigen is, zou de nadenking van het „ geen ik in de wereld gezien en onder„ vonden heb, overvloedig genoeg zyn, „ om my te doen tragten eene kleine „ verpoozing tusschen myn werk en myn „ einde te ſtellen. En, ik beken het, „ ik heb het yverig verlangd; maar be„ ſchouwingen van een ernſtiger aart heb„ ben my te rug gehouden: 'er zyn ze„ kere tyden en omſtandigheden, waar in „ het lafheid is een post van aanbelang „ te verlaaten; wanneer de reden van „ waakzaamheid verdubbelt, is de post „ van gevaar altoos die van Eer en Pligt, „ en zoo lang het Vaderland, in zulke „ gevallen, onzen dienst begeert, valt 'er „ niet meer te twyfelen over de keuze."

„ Daar ik nu Ed. Groot Mogende Hee„ ren! uit den mond van den Heer VAN „ WASSENAAR Heer van *Starrenburg* ver„ ſtaan heb, dat alle de Leden van Staat „ eenpaarig herhaald hebben hunne meer„ maalen verklaarde begeerte tot conti„ nuatie van mynen Dienst voor andere „ vyf jaaren, maar met byvoeging van „ de gunſtige permisſie, dat ik, gedu„ rende dien termyn, my zal mogen ont„ ledigen, ben ik bereid aan dit bevel „ van myne geëerbiedigde Overheid te „ gehoorzaamen en myne Bediening we„ derom op te vatten, tot zo lang, dat „ een bedaarder geſteldheid van tyden „ my de vryheid zal geeven, om van U

„ Ed.

„ Ed. Groot Mogende permisſie gebruik LXXII.
„ te maaken. —— Ik zal dit doen met BOEK.
„ den opregten wensch, van eerlang den ——
„ last, die voor my te zwaar drukt, op 1792.
„ ſterker ſchouderen te zien overdraagen.

„ Maar, gelyk U Ed. Gr. Mogenden
„ van my vorderen de vernieuwing my-
„ ner verpligtingen, verzoek ik ook we-
„ derkeerig de vernieuwing van die Gunst-
„ bewyzen, zonder welke het onmoge-
„ lyk is het zonderling Ampt van Raad-
„ penſionaris deezer Provintie waar te
„ neemen. Het is *Vertrouwen* en *Toegeef-*
„ *lykheid* waar op ik moet kunnen ſtaat
„ maaken. *Vertrouwen* op de zuiverheid
„ myner bedoelingen; en *Toegeeflykheid*
„ voor myne gebreken. — Dit Vertrou-
„ wen moet de grondſlag zyn van de ag-
„ ting en genegenheid, die 's Lands In-
„ gezeetenen den Minister kunnen toe-
„ draagen, die voor hunne belangen helpt
„ zorgen; dit Vertrouwen moet de beweeg-
„ reden zyn om zyne Advyzen eene ernſti-
„ ge overweeging waardig te keuren; dit
„ Vertrouwen moet het ſchild zyn, waar
„ agter hy zich voor de pylen van den
„ nyd en naſpraak kan verbergen; in het
„ oogenblik waar in ik ongelukkig ge-
„ noeg zou zyn dit Vertrouwen van U
„ Ed. Gr. Mogenden en de agting van het
„ beste deel der Ingezetenen voor my te
„ zien wankelen, zou ook daadelyk het
„ oogenblik zyn, waar ik zou beſluiten,
„ dat myn dienst voor den Staat onnut is
„ geworden. —— Toegeeflykheid heb ik

LXXII. BOEK. 1792.

„ noodig, niet alleen die alle Leden der „ Burgerlyke Maatſchapppy aan malkander „ verſchuldigd zyn; maar wel byzonder „ voor my als geſteld in een post, zo vol „ van gewoel en van onderſcheiden be„ trekkingen, waar in het boven het „ menschlyke zou zyn, niets te verzui„ men, niets verkeerd in te zien, en de „ bedaardheid van geest nooit te verliezen.

„ Overtuigd van de ongenoegzaamheid „ myner vermogens, verhef ik myn hart „ tot GOD, de bron van alle Wysheid, en „ my verlaatenende op zyn magtig en ge„ nadig geleide, waar van zo menigvul„ dige ſpooren in mynen leevensweg ge„ drukt ſtaan, zal ik de voorgeſtelde loop„ baan, hoe kort of hoe lang zy moge „ zyn, gemoedelyk en getroost wederom „ intreeden, en den Eed aan den Lande „ vernieuwen.

VAN DE SPIEGEL den Eed des Penſionariſchaps en den Eed van Zuivering in handen des meergemelden Jonkheers afgelegd hebbende; vervolgde de door die verrigtingen afgebrookene Aanſpraak, in deezer voege. —— „ Vergunt my nog „ eenige oogenblikken Ed. Gr. Mogende „ Heeren! om uittedrukken de gevoelens, „ die altoos myn hart vervullen; maar „ die gepast zyn, om, by eene gelegen„ heid als deeze, met de leevendigſte aan„ doeningen van eerbied en dankbaarheid, „ meer byzonder open te leggen.

„ Van dien GOD, die de lotgevallen der „ Volken, naar het plan van oneindige

„ wys-

„ wysheid en goedheid beſtuurt, ſmeek LXIII.
„ ik, met een diep getroffen hart over de BOEK.
„ rampen onder welke zo veele Volken
„ van ons Waereldeel zugten, den ze- 1792.
„ gen en beſcherming af over dit goede
„ Land en deszelfs Inwoonderen. Dat
„ de Vreede en de Eendragt, de Verdraag-
„ zaamheid, de Broederlyke liefde, alle
„ harten in één mogen ſmelten, en ons
„ allen moge aanſpooren om een Land te
„ beminnen, daar de onwaardeerlykſte
„ voorregten genooten worden, die ergens
„ te vinden zyn; daar ieder zynen Gods-
„ dienst mag oefenen zonder vervolginge;
„ daar het heiligdom van Vryheid in Per-
„ ſoonen en Goederen, zo veel het mo-
„ gelyk is, door de Wetten wordt bevei-
„ ligd; daar de eerſte Regent en de ge-
„ ringſte Ingezeten aan dezelfde Wetten
„ onderworpen is, en, naar evenredigheid
„ van zyn vermogen, dezelfde Schattin-
„ gen aan den Staat opbrengt; daar de
„ Arme troost en onderſteuning, de Ver-
„ drukte regt en beſcherming vindt. —
„ Voorregten zo weezenlyk, zo uitſtee-
„ kend, dat het ongevoeligheid of onzin-
„ nigheid moet zyn dezelve in de waag-
„ ſchaal te ſtellen, om naa de ſchimmen
„ van denkbeeldige volmaaktheid te gry-
„ pen.

„ Die zegen en beſcherming des Almag-
„ tigen rustte ook in alle weezenlyke
„ volkomenheid, op de Hooge Regeering
„ des Lands, als met de magt der gan-
„ ſche Maatſchappy bekleed tot handhaa-

LXXII. BOEK. 1792.

„ ving van Regt en Orde, die twee hoofd-
„ zuilen van het geluk der Burgerlyke
„ zamenleeving! Dat hunne Raadſlagen,
„ in deeze donkere tyden, mogen voor-
„ gelicht worden door de Voorzigtigheid!
„ haare Beſluiten de vrugten zyn van
„ Wysheid en Eenigheid! haare uitvoe-
„ ringen het kenmerk draagen van Klem
„ en Standvastigheid! Dat die ſchoone
„ ſpreuk onzer Vooroudereu, VIGILATE
„ DEO CONFIDENTES, diep in de harten
„ der Overheden zy ingedrukt. Dat dee-
„ ze God vertrouwende waakzaamheid de
„ welvaard, vryheid en veiligheid van
„ deeze Provintie, en van den ganſchen
„ Staat, in het midden van het rumoer
„ der Volken, verzekere tot in het laat-
„ ſte Naageſlacht!

„ Doorlugtige Vorst! aan wien de Con-
„ ſtitutie de waardigheden van Stadhou-
„ der Capitein en Admiraal Generaal, erf-
„ lyk opgedraagen en door eene plegtige
„ Vereeniging der Bondgenooten onlangs
„ is bevestigd, de wenſchen, die ik
„ reeds uitgedrukt heb voor het geluk
„ van den Staat zyn ook tevens wenſchen
„ voor het geluk van uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, en deszelfs Huis — Wie
„ toch heeft meerder belang, by de al-
„ gemeene welvaart der Natie, by haare
„ vryheid en veiligheid, dan een Huis,
„ wiens roemrugtige Voorzaaten de Grond-
„ leggers en Verdeedigers dier voorreg-
„ ten zyn geweest, en wiens waare groot-
„ heid altoos zal gelegen zyn in het be-

„ tree-

„ treeden van dat loflyk voetſpoor? De Auctoriteit, welke de Conſtitutie in de handen van Uwe Doorlugtige Hoogheid geſteld heeft; is de beminnelykſte die in eenig Land van den aardbodem is uitgedagt. Zy houdt het evenwigt der Magten in den Staat; zy is waarborg van de Vryheid der Ingezetenen, de klem der Wetten, en de handhaaffter der Publieke veiligheid! — de Hemel bevestige dit gezag in de handen van uwe Doorlugtige Hoogheid, en vereeuwige het zelve in een reeks van wyze en deugdzaame Opvolgers! Leef lang Doorlugtig Vorst! onder het ruim genot van al wat uwe redelyke begeerten kan vervullen; deel die zegeningen in een ongeſtoord genoegen met haare Koninglyke Hoogheid uwe Gemalinne, met de Prinſen en Prinſeſſen tot uw Huis behoorende, met den Kleinzoon, dien de Hemel aan uwe Doorlugtige Hoogheid en onze wenſchen, deezen morgen, zo voorſpoedig geſchonken heeft! Laat die Jonggebooren zyn tot een nieuwen roem zyner Hooge Stamhuizen, tot een nieuwe zegen in *Nederland!* Laat de de liefde, de eerbied, het vertrouwen deezer gelukkige Natie de tydlyke belooning zyn van uwe onvermoeide werkzaamheden, en niet minder dan uwe Hooge waardigheden, de beſtendige Erfbezitting weezen van *Oranje* en *Naſſau*, tot aan het einde der dagen! (*).

LXXII. BOEK. 1792.

Ten

(§) *Reſol. van Holl.* 6 Dec. 1792.

LXXII. BOEK. —— 1792.

Aflosſing van Obligatien by wyze van Loterye.

Ten einde de Houders van Obligatien, ten laste van *Holland* te gemoete te komen in eene beſpeurde genegenheid, om zich van hunne oude Schuldbrieven op den Lande te ontdoen, en nieuwe in ſtede te bekomen, gelyk het berigt luidde; doch zo veelen oordeelden, met de daad om de ſchaarsheid der ſchatkist te vervullen, ſtelden Gecommitteerde Raaden, met volmagt der Staaten, eene Geldligting vast ter Aflosſing van Obligatien by wege van Loterye, beſtaande uit zes duizend Aandeelen, ieder van Duizend Guldens, en dus een Kapitaal van zes Millioenen Guldens (*) De uitlokkende voorwaardeen deezer verwisſeling, gepaard met de Nationaale zugt tot Loteryen, beloofde eene ruime deelneeming, welke ook niet agterbleef.

Voorzorg in 's *Haage* omtrent de menigte van Vreemdelingen gedraagen.

Staaten van *Holland* hadden, nevens die van *Zeeland*, om den verbaazenden toevloed van Vreemdelingen in die Gewesten voor te koomen, des by Afkondigingen bepaalingen gemaakt, en de Algemeene Staaten, ten opzigte van de Generaliteits Landen, desgelyks dusdanige voorzorgen gedraagen (†). Boven al deelde 's *Gravenhage* in die verbaazende menigte herwaards komenden. De Magiſtraat in overweging genomen hebbende den grooten, en nog dagelyks aanhoudenden toevloed van Vreemdelingen, gaf daar om, met voorkennis van den Hove van *Holland*, eene Waarſchuwing in 't licht,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 567.
(†) *Zie* hier boven bl. 109.

licht, ſtrekkende om een ieder op zyne hoede te doen zyn om die Vreemdelingen niet in te neemen of in hunne huizen te blyven houden; ten zy dezelve reëele of perſoonneele waarborg ſtelden voor de kosten ter goedmaaking van derzelver aanhoudend verblyf en onderhoud aldaar. Wie der Ingezetenen op deeze Waarſchuwing geen behoorlyk agt gaf zou zich moeten getroosten, de zich in hunne huizen bevindende Vreemdelingen, in geval van armoede, of andere ongelegenheden, ten hunnen koste, van al het benoodigde te voorzien (*). LXXII. BOEK. 1792.

Byzonder ſterk was de aankomst der Vreemdelingen te *Rotterdam*. Immers de Regeering dier Stad klaagde, dat, ondanks de Afkondiging der Staaten van *Holland* in Slachtmaand ten opzigte der Vreemdelingen gedaan, die toevloed dagelyks voortging en toenam: en dat, offchoon reeds een aanmerkelyk getal van daar over Zee vertrokken was, nogthans veele anderen zich te dier Stede bleeven ophouden, die, van wegen de gewoone volkrykheid der Stad, niet anders dan op eene gebreklyke wyze, konden gehuisvest worden, overzulks daar uit allerlei onheilen, van ziekten, duurte, en andere ongelegenheden te wagten waren. Waar op zy, uit kragte der volmagt hun door de Staaten des Lands verleend, hier tegen eenige voorzorgen bekend maakten, die Schippers en Voerlie- Bepalingen deswegen te *Rotterdam* gemaakt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1509.

LXXII. BOEK. —— 1792.

lieden ten opzigte der Vreemdelingen, en het medegevoerd hand- en zyd-geweer, onder gedreigde ſtraffen, hadden in agt te nemen. —— Verder wilden zy alle Vreemdelingen, in de Publikaatie der Staaten van *Holland* bedoeld, op het ernſtigſte vermaand en gewaarſchuuwd hebben, van zich de gelegenheid, die het Saiſoen nog toeliet tot hun vertrek, hoe eerder hoe beter, ten nutte te maaken; en ernſtig te overweegen, dat hun verblyf in *Rotterdam* alleen tot *wederzeggens* toegelaaten werd; tot welk *wederzeggen* de Regeering door de opkroppende menigte, het voorhande zynde Winterſaiſoen, en daar by te wagten beſlooten water, en meer andere bedenkingen, zich ten ſterkſten gedrongen vondt. En, ſchoon de Regeering ten opzigte van de zodanigen, die met Vrouwen of Kinderen belast waren, of eenig huis of wooning voor zichzelven en hunne Familien in 't byzonder betrokken hadden, nog wel eenige meerdere inſchikkelykheid wilden plaats geeven, konden zy Vryegezellen, die zich in Herbergen of Burgerhuizen by dag of weekgeld aanbeſteed hadden, niet ernſtig en ſterk genoeg aanmaanen, om voor zichzelven alle ongelegenheid voor te komen, hoe eerder hoe beter op hun vertrek bedagt te weezen. —— Ten einde, by vervolg, niet meerder Vreemdelingen zich, tegen het oogmerk der Regeeringe, langer in de Stad of derzelver Regtsgebied bleeven onthouden, dan ten uiterſten tot

een

een kort overleg of beſchikking van zaken vereiſcht werd, zou elk der vervolgens overkomende Vreemdelingen, by zyne aankomst, of uiterlyk binnen den tyd van drietnaal vierentwintig uuren, van zyne aankomst aan daar toe geſtelde Perſoonen berigt moeten geeven, en in het geheel geen verdere toelaating kunnen bekomen, om zich aldaar, al was het voor een korten tyd, op te houden, zonder ten gelyken tyde te ſtellen reëele of perſoneele waarborg voor de kosten noodig om, op de eerſte aanmaaning, het zy over Zee, het zy tot op de grenzen van deezen Staat, vervoerd te kunnen worden. Dit alles werd nader omſchreeven en door vastgeſtelde ſtraffen aangedrongen. —— Beſlooten: hegtenis en ſtraffe aan den lyve bedreigde deeze Aankondiging aan alle Vreemdelingen, die, gelyk des klagten waren ingekomen, en in een of ander Koffyhuis in grooten getale, indrongen, ſtoorenis en hinder verwekten aan andere daar vergaderende Perſoonen (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Het draagen der Oranjevercierzelen, op ſtedelyke en plaatslyke dikwyls herhaalde en nader aangedrongen Aanmaningen of Bevelen gegrond, hadt dermaate ſtand gegreepen, dat het als algemeen in den Lande mogt worden aangemerkt, en zeer weinigen uitgezonderd, allen zich in 't openbaar daar mede vertoonden; het geen ten eeni- Het bevel tot het draagen van Oranjevercierſelen in *Haarlem* ingetrokken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1547.

LXXII. BOEK. 1792. J. RENDORP overlydt. Berigt hem betreffende.

Der Stad *Amſterdam*, als mede der Stadhouderlyke Partye, ontviel, door den dood, op den één en twintigſten van Slachtmaand, een Man, die, in veele opzigten uitmuntte, en zich door zyne Bedryven en Schriften naam gemaakt hadt; Mr. JOACHIM RENDORP, ten tyde zyns overlydens regeerend Burgemeester dier Stad, Gecommitteerde van wegen de Staaten van *Holland* tot de zaaken der *Oost-Indiſche Maatſchappy*, en Meesterknaap van *Holland* en *West-Friesland* enz. Meermaalen hebben wy van hem moeten gewaagen, in onderſcheidene gevallen Land en Stad betreffende, 't zy nevens zyne Party, voor een wyl, het onderſpit delvende, 't zy, door den wisſel der werelſche

eene gunſtige verandering in Neerland, ten voordeele der Patriottiſche Party, afgeleid uit den tegenwoordigen toeſtand in Europa in 't gemeen, en die van Frankryk in 't byzonder, en het gedrag dat Neerlands Ingezetenen te houden ſtaat by zulk eene Omwenteling, door AMOR PATRIAE. Te Duinkerken by VAN SCHELLE *en Comp.* — Het ander Stukje voerde ten tytel *De Eer van het Patriottismus der Vereenigde Gewesten verdeedigd, zo in het algemeen voor Europa, als voor alle de Nederlanden-enpartydig denkenden, tegen de Stadhoudersgezinde Party*, door PHILALETES BATAVUS, ter zelfde Drukkerye. Dit laatstgemelde Werk, uit twee Deelen beſtaande, hadt ten Schryver den Burger C. ZILLESEN, gelyk hy zelve naderhand berigt, in zyne *Geſchiedenis der Vereenigde Nederlanden, nevens de voornaamſte Gebeurtenisſen in Europa, zedert de Oorlogsverklaaring der Franſchen aan Engeland en* WILLEM DEN V. *tot de vestiging der een en onverdeelbaare Bataaffche Republiek* 1. D. bl. 20. In *'s Haage* by LEEUWESTYN.

M.r JOACHIM RENDORP,
Burgemeester en Raad der stad
Amsterdam.

ſche lotgevallen, weder op den Stoel der Waardigheid verheeven; nu gelasterd en gevloekt, dan gepreezen en gezegend. Te midden van dit alles blyft zyn Naam gedenkwaardig. In hem verlooren zo wel de Letteren als de Kunsten een vlytigen Beoefenaar en kragtdaadig Voorſtander, die gelukkige vermogens van geest bezat, by een vast Geheugen, een Oordeel opgeſcherpt door een' geregelden loop van Letteroefeningen, en ommegang met eerſte Verſtanden; terwyl hy, uit zyne Buitenlandſche Reizen, naa het volbrengen zyner Hoogeſchool-oefeningen, geen gering nut trok, om zyn natuurlyken ſmaak voor Bouw-Schilder- en Beeldhoukunde, byzonder in *Italie*, zeer te verfynen en te volmaaken. Zyne ryke Boekery was, in het vak der Bouwkunde, zeer volledig boven al in *Italiaanſche* Werken. Veelvuldigheid van Stads- en Staatsbezigheden verydelden het plan om een Werk der Bouwkunde betreffende, in 't licht te geeven. Geheel egter liet hy de pen als Schryver niet rusten. Eene Verhandeling over de *Militaire Jurisdictie*, en boven al eene *over het Regt van de Jagt*, zyn blyvende gedenktekens van zyne kundigheid in 's Lands- en Regtszaaken; terwyl het laatſte tevens uitwyst, hoe hy niet ſchroomde een oud betreeden pad te verlaaten, om een nieuw op te ſlaan. De grenzen van de Houtvestery en het Jagtregt opſpoorende, durft hy die grenzen tot de uiterſtens der Wildernisſen, Duinen en

LXXII. BOEK. 1792.

LXXII. BOEK. 1792. Waranden der Graaflykheid terug te brengen, en de ongerymdheid aan den dag te leggen van Bepaalingen deswegen gemaakt, om eenigen te bevoorregten, tot nadeel van anderen, in hun weezenlyk bezit. RENDORPS *Memorien, dienende tot opheldering van het gebeurde, geduurende den laatſten Engelſchen Oorlog* (*), ſchoon alzins overvloeijende van Aanmerkingen, ten voordeele van *Engeland* en *Oranje*, behelst voor 's Lands Geſchiedenisſe veele weetenswaardige Byzonderheden, tot welker ontdekking hy boven al gelegenheid hadt. In den Jaare MDCCLXXXI was hy Burgemeester van *Amſterdam* geworden, en in veele gewigtige gevallen vervolgens betrokken geweest: waar om wy ook van dit Werk te meermaalen in onze *Vaderlandſche Hiſtorie* gebruik maakten (†). By dit gebruik, en dat der anderen

(*) Uitgegeeven te Amſt. by J. ALLART in twee Deelen in gr. 8vo.

(†) Het mishaagde veelen, dat de Heer RENDORP dit Werk, voor geen klein gedeelte, inrichte tegen den gryzen Stadsminister E. F. VAN BERCKEL, die, in den loop des *Engelſchen* Oorlogs, zo wel als in de Vredehandel met dat Ryk, eene groote maar ſtrydige rol met den Heer van MARQUETTE ſpeelde. Dan de hoogklimmende Jaaren deezes Mans maakten hem niet ongevoelig voor de grieven hem aangedaan, of ſtelden hem buiten ſtaat om de pen te voeren. Jammer dat hy, getergd door aanrandingen van RENDORP, die de paalen van beſcheidenheid dikwyls ten zynen opzigte te buiten ging, zich van driftvervoering niet heeft knnnen onthouden, en RENDORPS Werk „een Geſchrift noemt, 't welk de duidelykſte tekens „draagt van een *Eerrooveud Libel*," met byvoeging,

anders denkende Schryveren op dit ſtuk, gedagtig aan het veel waarheids behelzend zeggen van BOLINGBROKE: „ De Schry- „ vers, door onderſcheide driften aange- „ noopt, en tegenſtrydige oogmerken be- „ doelende, wederſpreeken elkanderen, „ en, door deeze tegenſpreeking, overtui- „ gen zy eenen anderen. De Oordeel- „ kunde ſcheidt het erts van de ſchuim, „ en trekt uit verſcheidde Schryvers een „ reeks van waaragtige gevallen, welken „ uit één derzelven niet zyn op te maa- „ ken (*)." Of, om hier een zeggen, nader betrekking tot ons onderwerp hebbende, by te brengen, PIETER PAULUS, de *Verklaaring der Unie van Utrecht* aan den Heere RENDORP opdraagende, ſchryft, „ 's Lands Overheid dagt anders in Stad- „ houderlyke, anders in Stadhouderlooze „ tyden. *De Staatsregisters* ('t zyn uwe „ eigene woorden) *van alle de Provincien „ zyn vol van deeze ongerymdheid* (†)!"

LXXII. BOEK. —— 1792.

Een

ging, „ Myne verrigtingen, geduurende den tyd „ van vyf en twintig Jaaren, welke ik de Regee- „ ring der Stad *Amſterdam*, als Penſionaris, heb „ gediend, zyn aan het Publiek te wel bekend „ om het oor aan *Lastertaal* te kunnen leenen." *Miſive van* Mr. E. F. VAN BERCKEL, *Oud-Penſionaris van Amſterdam, aan den Heer* N. N. *houdende Antwoord op eenige gevraagde Elucidatien, raakende den Inhoud der Memorien van den Heer Mr.* J. RENDORP. Te *Haarlem* by C. PLAAT.

(*) BOLINGBROKE *Recht Gebruik der Historien* bl. 96.

(†) PIETER PAULUS *Opdragt der Verklaaring van de Unie van Utrecht.*

LXXII. BOEK. 1792

Een groot Licht in de Regtsgeleerdheid ging, ten deezen Jaare, op den twintigſten van Zomermaand, te *Amſterdam* onder, Mr. NICOLAAS BONDT (*), wiens

De Regtsgeleerde N.

(*) N. BONDT werd te *Oosterblokker* in *Noordholland*, waar zyn Vader het Leeraarampt bekleedde, den 5 July 1732 gebooren. De byzonderheden, zyne Letteroefeningen en Levensloop betreffende, deelt ons PIETER NIEUWLAND mede in de *Algem. Kunst- en Letterbode* VIII. D. bl. 222 *enz.* Deeze, gelyk hy zich uitdrukt, „ telde Mr. N. BONDT, „ zedert verſcheide jaaren, onder zyne hoogstge„ agtſte en meest geliefde Vrienden, dan hy be„ minde hem met eene Vaderlyke toegenegenheid „ en hy deelde in zyne agting." Behalven het niet voltooide Werk over de *Unie van Utrecht*, is van zyne hand eene uitgave der naagelaatene *Oratien* van PETRUS BURMANNUS *Primus*. Ongenoemd nam hy deel in verſcheide thans nog hooggeſchatte Zedekundige Tydſchriften, onder andere aan den *Philantrope* en den *Denker*. JERONIMO DE BOSCH, dien wy meermaalen de *Romeinſche* ſnaaren hoorden tokkelen, by het afſterven van waardige Mannen, vereerde deezes Mans naagedagtenis met de volgende Dichtregelen, in het even aangehaalde Werk bl. 204. te vinden.

D. M.

NICOLAI BONDT

JURISCONSULTI, PERITISSIMI, CLARISSIMI.

BONDTIUS *Aſtraeae jacet hic dignisſima proles,*
Buſta rigant lacrymis Amſtera et Ta piis:
Pupillis tutor fuit hic, viduisque patronus,
Ipſe ſui rector, veraque norma patris:
Complectens homines ſociorum in commoda vertit
Quas ſibi doctrinae legerat artis opes;
Illud at hora brevis delevit amabile lumen,
Libera cordati clauſit et ora viri;
Civibus una fuit de quo ſententia discors,
An virtute foret major, an ingenio.

M.NICOLAAS BONDT.

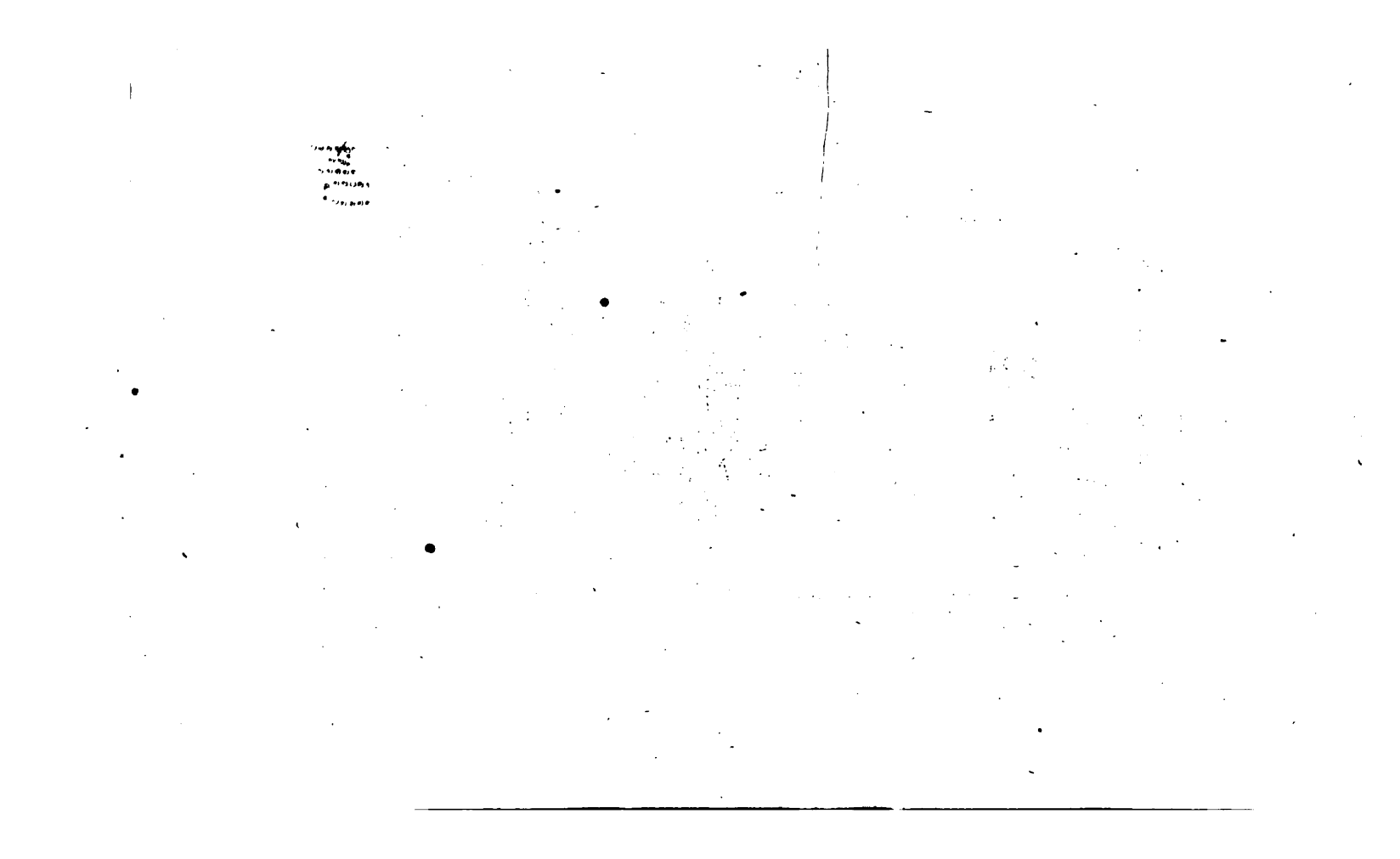

wiens arbeid aan de Opheldering der *Unie van Utrecht* besteed, zo in 't oorsprong-lyk *Latyn* als in de *Nederduitsche* Vertaaling van PIETER PAULUS, den Landgenooten bekend is en zynen Naam vereeuwigt. Schoon hy op het Staatstooneel geene der eerste openbaare rollen gespeeld hebbe, betoonde hy steeds een werkzaame zugt voor het welzyn der Maatschappye, waar door hy te *Amsterdam* eene algemeene hoogagting genoot; deeze zugt straalde steeds door in zyne woorden en daaden. Eerlykheid en rondheid, en onverzaagde yver tegen alles, wat hem onregtvaardigheid en onderdrukking scheen, waren hoofdtrekken in zyn Character. Door zulk een gedrag behieldt hy, te midden der hooggaande Burgerlyke oneenigheden zyns tyds, de agting, het vertrouwen, en de genegenheid der verstandigen en braaven van alle Partyen. Door vastheid van oordeel en vlugheid van geest, gepaard met een vaardig en gepast gebruik zyner uitgestrekte kundigheden, bezat hy de kunst van in weinig tyds, en met weinig moeite, veel en volkomen af te doen. Elke aanbetrouwde post, onder andere die van *Capitein der Amsterdamsche* Schuttery, van *Schepen der Watergraafschmeer*, vervulde hy met de grootste naauwkeurigheid en met het schranderste beleid. 's Mans deelgenooten in het bestuur van het nieuwe *Spin-* en *Werkhuis* agten hem te hoog, om niet gaarne en volmondig te erkennen, dat men ook in

LXXII. BOEK.

1792. BONDT sterft. Characterschets van dien Man.

LXXII. BOEK. 1792.

't byzonder aan zyn yver en doorzigt veel te danken hadt voor de voortreflyke inrigtingen, die dat grootsche Gesticht, 't welk hy reeds by deszelfs oprigting hielp bestuuren, kenmerkten, en alom beroemd maakten. —— In de daagelykſche zaamenleeving, en byzonder in den vertrouwlyken ommegang met huislyke vrienden, was hy een der vrolykſte en aangenaamſte menſchen. Overmaat van dringende bezigheden of afmatting, die daar op volgde, konde by hem zomtyds een kort oogenblik van opſtygende drift, of nederdrukkende dofheid, veroorzaaken; doch nimmer zag men die in eenige duurzaame ongeſteldheid van geest overgaan. Gaarne deelde hy in de genoegens der Zamenleeving, en nimmer verſmaadde hy den ommegang met anderen, by welke hy mindere geestvermogens of geringere kundigheden, doch braafheid en gulheid ontmoette. Zyne uitgebreide Letterkennis, en niet min zyne wydſtrekkende verkeering met allerlei menſchen, hadden zyn geheugen voorzien met een ryken voorraad tot onderrigting of verlustiging, en zyn juist oordeel wist daar van altoos, op de meest gepaste wyze gebruik te maaken. Een Buitenverblyf verſchafte hem, in de laatſte dagen der weeke, onledige uitſpanning door 'er de Plantkunde, eene by hem geliefde weetenſchap te beoefenen. BONDT verdeelde zynen tyd tusſchen Bezigheid en Uitſpanning, tusſchen Letteren en Vriendſchap, en

en leefde gelukkig voor zichzelven, ten bes- LXXII.
ten van anderen, bemind van veelen, BOEK.
geagt van allen.

Eene agting BONDT verſchuldigd, wan- 1794.
neer wy hem byzonder als Regtsgeleerde beſchouwen; in die betrekking verdiende hy dezelve zo wel als bewondering. Niet alleen was hy doorkundig in alle takken van fraaye Weetenſchappen, die het menschlyk verſtand tot cieraad ſtrekken, en die hem, door zyn ſterk geheugen alle voor den geest tegenwoordig waren; maar byzonder bezat hy eene uitgebreide Regtskennis, oneindig grooter dan men wel doorgaans by hun, die de Praktyk beoefenen, aantreft. Deeze bepaalde zich niet alleen tot het Burgerregt, maar ſtrekte zich ook uit tot het Staatsregt (*). — Hier by kwam eene groote Ervaarenheid en Ondervinding, waar door hy niet alleen het vermogen hadt verkreegen van eene vlugge toepaſſing der Wetten op allerlei gevallen; maar ook eene byzondere kennis van Herkomſten en Gebruiken, vooral in den Koophandel, byzonder van het Wiſſelregt, waaromtrent hy altyd by alle gelegenheden de denkbeelden der ſchranderſte Kooplieden, als by voorbeeld van den Heere JOSUA VAN DER POORTEN en

(*) Hier van kan 's Mans *Verklaaring van de eerſte Artiykelen der Unie van Utrecht* ten blyke ſtrekken: men leeze wat Mr. PIETER PAULUS de Vervolger van dien Arbeid des gezegd heeft in de Voorreden.

LXXII. BOEK. 1792.

en anderen, gewoon was, ook zelfs in gemeenzaame geſprekken, uit te vorſchen, en waaromtrent hy de moeilykſte tydſtippen, als in de Jaaren MDCCLXIII en MDCCLXXXIII hadt bygewoond (*). — BONDT muntte uit in Schranderheid en Doorzigt, waar door hy niet alleen de ingewikkeldſte gevallen tot die Wetten en Herkomſten bragt, tot welke zy betrekkelyk waren, en terſtond bevroedde, uit welke grondbeginzelen dezelve moesten beſlischt worden; maar ook het geheel in alle zyne deelen overzag, 't welk hem in ſtaat ſtelde om alles op orde te behandelen, en aan alle zyne Geſchriften de grootſte klaarheid en duidlykheid by te zetten. — Zyn vlug Vernuft ſtelde hem in ſtaat om, in ongewoone gevallen, by gebrek van Wetten en Gebruiken, niet alleen te doorzien, wat, uit de overeenkomst van het Regt, moest beſlischt worden; maar ook, wanneer deeze zweeg, wat het Natuurlyk Regt en de Billykheid leerden, en wat dus de Wetgeever, indien hy nu deswege eene Wet moest maaken, zou voorſchryven, of moest voorſchryven, indien het Algemeen Belang hem voor-

(*) Wegens die hachlyke tyden voor den Handel zie men onze *Vaderl. Hiſt. ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAAR XXIII. D. bl. 231. en XXIV. D. bl. 303. Inzonderheid hebben wy van den Heere BONDT gewaagd als de Opſteller van een breedvoerig Stuk tot Herſtel van de Bank te *Amſterdam*, in den Jaare 1791. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 230.

voorlichtte. —— Men voege by dit alles eene ongekrenkte eerlykheid, een meegaand en menschlievend hart. Alle deeze trekken zaamen vereenigd deeden in hem, by de *Amſterdammers*, een nimmer vergeeten NOORDKERK als herleeven, en men betreurde het gemis eens zo waardigen Mans, wiens nagedagtenis wy oordeelden, door deeze Caracterſchets, te moeten vereeren (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

By gemelden Staatsman en Regtsgeleerden moeten wy ook gedenken aan eenen Geleerden, die den dertienden van Grasmaand deezes Jaars te *Amſterdam* zynen laatſten dag aanſchouwde, de Hoogleeraar in de Godgeleerdheid onder de *Remonſtranten*, in de Kweekſchool te genoemder Stede, ABRAHAM ARENT VAN DER MEERSCH, een Wysgeer, Geſchiedkundige, Godgeleerde, en een Welſpreekend Redenaar. In de Wysbegeerte, Taalkunde en Kerklyke Geſchiedenisſe was hy Opvolger van den wydberoemden JOANNES JACOBUS WETSTEIN, en werd het Hoogleeraarſchap in de Godgeleerdheid, door JACOBUS KRIGHOUT, uit zwakheid nedergelegd, ook teffens door hem bekleed, tot dat

Verſlag wegens de overleden Hoogleeraar A. A. VAN DER MEERSCH.

(*) De opgave van dit Character als Rechtsgeleerde verſchafte ons NIEUWLAND in het boven aangehaalde *Verſlag*, 'er by aanmerkende: „ dit „ is niet het oordeel van my, die geheel buiten „ ſtaat ben om aan 's Mans verdiensten, ten deezen opzigte, regt te doen; maar dat van eenen „ der bevoegdſte Regteren over dit ſtuk, zynen „ en mynen gemeenzaam n vriend."

LXXII. BOEK. —— 1792.

dat in de Wysbegeerte en Taalen, de geleerde DANIËL WYTENBACH hem verving, en hy alleen in de Godgeleerdheid en Kerklyke Geſchiedenisſen Leſſen hieldt, en tot eenen zeventig jaarigen ouderdom daar in volhardde. —— Als Vertaaler en Schryver maakte hy naam. De verduitſching eeniger Werken van WARBURTON, SHARP, LARDNER, zyn wy aan hem verſchuldigd. Meer dan Vertaalen deedt hy aan de *Kerklyke Geſchiedenis* van EUSEBIUS, opheldernde Aanmerkingen voegde hy 'er aan toe. De *Hiſtorie der Remonſtranten*, op naam van J. REGENBOOG uitgegeeven, hadt deels, zo niet voornaamlyk, hem tot Schryver. Veele naamlooze Stukjes, en op zich zelven, en in Maandwerken, uitgegeeven, vloeyden uit zyne penne: deels dienende tot verdeediging der *Remonſtrantſche* Broederſchappe, deels van de Christlyke Vryheid en Verdraagzaamheid in 't algemeen. Hy gaf de Verhandelingen van LOCKE, NOODT en BARBEYRAC over de Verdraagzaamheid, voorheen door den Hoogleeraar DRIEBERGEN uitgegeeven, op nieuw in 't licht, en voegde daar by eene eigene Verhandeling over de Vryheid van Godsdienst in den Burgerſtaat (*). Voor deeze

(*) *Oratio funebris in obitum Viri Clariſſimi* ABR. ARENT VAN DER MEERSCH, *habita à* P. VAN HEMERT *Philoſophiæ ac Literarum inter Remonſtrantes Profeſſore. Amſtelodami, apud* M. SCHALEKAMP, 1792.

ze Vryheid yverd hy met doorſtaanden moed. Steeds betoonde hy zich een Vriend zyns Vaderlands: van hier dat hy de inwendige Partyſchappen, en Burgerlyke oneenigheden, die, ten laatſten tyde zyns leevens, ons Gemeenebest zo deerlyk ſchokten, opregt betreurde; doch, gelyk zyn Lyk- en Lofredenaar met onderſcheiding opmerkt, door eene zonderlinge voorzigtigheid, hem eigen, zich in die burgerlyke oneenigheden niet mengde. 't Geen deeze den zodanigen in 't byzonder wil doen opmerken, die, by alle gelegenheden, de *Remonſtranten* doorſtryken, als onrustige, en altoos op nieuwigheden geſtelden. Die zelfde Vereerder zyner Naagedagtenisſe laat niet onaangeroerd, hoe VAN DER MEERSCH, aartig veele weetenswaardige zaaken, elders niet voorkomende, in het verhandelen der Godgeleerdheid wist te mengen: en pryst hy 's Hoogleeraars gemeenzaamheid in het onderwys zyner Kweekelingen. — Wie met hem omging kon niet nalaaten zyne vrye denkwyze ten aanziene van den Godsdienst te ontwaaren, terwyl een ſatyrieke geaartheid hem menigvoud aanzette om de dwaas- en verkeerdheden der Godgeleerden van vroegere en laatere eeuwen, in eenen beſpotlyken dag te zetten. Dit gaf hem veelmaalen gelegenheid, (wy ſchryven dit uit eigene ondervinding,) om, bovenal in het behandelen der Kerklyke Geſchiedenisſen, ſcherpe en zoms boertende aanmerkingen te maaken, ten

LXXII. BOEK. 1792.

LXXII. BOEK. 1792.

ten opzigte van Perſoonen en Zaaken; doorgaans met een ander en ernſtig oog beſchouwd. Die wyze van voorſtellen, kon niet misſen, uit hoofde van de ſtrydigheid, te treffen; en valt het niet te ſochenen, dat dezelve, by eenigen zyner Leerlingen, de gunſtigſte uitwerking niet baarde op hunne begrippen den Godsdienſt betreffende. Jeugdige losheid en onbekookte oordeel bleef aan die geestig- en aartigheden hangen, en vergat niet zelden den ernst, waar mede hy, op andere tyden, van den Godsdienſt ſprak. Een ſpeelend en ſchertſend vernuft den Heere VAN DER MEERSCH zo eigen, loopt gevaar van onvoorzigtigheden, welke de bedagtzaamheid gaarne vermyd zag; dit was oorzaak dat hy deswegen, de ſtrengheid eener ſterke berisping niet ontgaan kon (*). In de daad het Belachlyke op gewigtige en ernſtige onderwerpen toegepast, is een zo

(*) Wij konden niet naalaaten die trekken in 's Hoogleeraars Character-beeld te brengen: dewyl het bekend genoeg is, dat de Eerwaarde JOANNES STINSTRA, niemand anders dan VAN DER MEERSCH bedoelde, in de *Naareden* van het Tweede Deel zyner *Oude Voorſpellingen aangaande den Meſſias en deszelves Openbaaringe, opgehelderd en toegepast op den* Heere JESUS *en zyn Euangelium* te *Harlingen*, by V. VAN DER PLAATS, 1782, ingerigt tegen eene beoordeeling van het Eerſte Deel deezes Werks, geplaatst in het IIIde Deel van de *Algemeene Biblioth.* by J. DÖLL. te *Amſterd.* Men wist dat de Hoogleeraar in die *Bibliotheek* de hand hadt, men ſtelde vast, dat die Beoordeeling niet wel van iemand anders dan

zo gevaarlyk wapentuig, dat het ſteeds met de uiterſte behoedzaamheid moet gebezigd worden, zal het, door de wyze op welke men het aanwendt, niet meer nadeels baaren, dan voordeels aanbrengen. LXXII. BOEK. —— 1792.

Onvermeld mogen wy niet laaten een deerlyken ramp, welke den vyf en twintigſten van Zomermaand deezes Jaars, het bloeiend Dorp *Amſtelveen*, onder de rook der Stad *Amſteldam* gelegen, trof, en geſchaapen ſcheen hetzelve geheel en al onder de asſche te zullen bedelven. Op een Waschbleek, in den noorderhoek van de Kerklaan gelegen, was men in den nagt aan het kooken. Omtrent middernagt ſloeg het vuur, by ongeluk, in de Smeltketel; by het afneemen ſtortte de brandende Stoffe op den houten vloer, die terſtond in brand vloog, en voor de werklieden onbluschbaar was. De wind waaide uit een ſtreek, die de vlam welhaast over de Kerklaan tot aan de Brug en de andere Gebouwen deed overſlaan. Onder deeze bevondt zich het Dorps Armenhuis, 't geen tot den grond toe afbrandde; een gedeelte der Bedden en van het Huisraad werd uit de vlammen gered, die de Kleederen en voorraad van leeftocht Zwaare Brand te *Amſtelveen*.

van VAN DER MEERSCH kon weezen: en, ſchoon de gryze STINTRA hem niet noeme, valt 'er geen twyfel aan de bedoeling: de Aantekening op bl. 541. is zo veel als of die naam met volle letteren geſpeld ſtondt, om geene andere bewyzen deswegen by te haalen. Wy weeten niet dat die *Naareden* van STINSTRA beantwoord is.

LXXII. BOEK. 1792.

tocht verteerden. Ruim zeventig Bewoonders, zo oude Lieden als Kinderen, werden alle gered, uitgenomen één Meisje, dat haar ſpaarpotje willende zoeken, in de vlam omkwam. De brand vloog voort tot het Hoekhuis aan het Kerkhof, dit tamelyk hoog en van ſteen zynde ſtuitte daar den voortſlaanden brand: dan van achteren was dezelve doorgedrongen tot het huis van den Schoolmeester, 't welk deels geheel uitbrandde. Alles werd ter ſtuitinge in 't werk geſteld en de ſpoedige aankomst der Brandſpuiten van den *Overtoom* deedt veel; dan nog meer het draaijen van den wind. Zonder dit zou alle vlytbetoon, School, Kerk en Pastory, ja het geheele Dorp, niet hebben kunnen redden, en liepen de huizen aan de westzyde van het Dorp, toen de brandende Gebouwen inſtortten, groot gevaar van in dien vuurgloed ingewikkeld te worden, die, behalven het Weeshuis, zeventien Wooningen, benevens eenige Schuuren en Lootzen vernielde. Men begrootte de ſchade op vyftig duizend Guldens.

Hulpvaardige Menschlievenheid bragt alles toe om die ongelukkige Menſchen te redden, en Huisraad te bergen: voorbeeldlyk was in dit bedryf de Kerkleeraar PERIZONIUS. Vroeg in den morgenſtond, naa deezen ongelukkigen nagt, vondt de zamengekomen Regeering goed de Dorpskas te openen; de Ouden en Kinderen uit het afgebrande Weeshuis te beſteeden, en de andere in dit onheil in-

ge-

gewikkelde Burgers Geld te geeven, om by hun gelukkiger Dorpgenooten den intrek te neemen. Eene pryswaardige ſchikking die alle de Ongelukkigen nog dien dag onder het dak bragt, en van alle leevensnoodwendigheden verzorgde. LXXII. BOEK. 1792.

De milde hand opende zich eenige dagen naa den brand, ten behoeve dier Dorpelingen. In *Amſterdam* en de Banne van *Amſtelveen* werd eene openbaare Inzameling van Penningen gedaan; die, gevoegd by de Liefdegiften, met een onbekrompe hand gegeeven door de nieuwsgierigen, welke dit geteisterde Dorp gingen bezigtigen, omtrent zeven en dertig duizend Guldens bedroegen (*).

Op gelyke wyze was de Milddaadigheid der *Dordrechtenaaren* en van omgelegene Plaatzen, een opbeuring en ſteun geweest der ongelukkigen in het Dorp *Weſtmaas*, door een brand tuſſchen den negen en twintigſten en dertigſten van Lentemaand, ontſtooken in een Vlasſchuur, en die, in minder dan drie uuren tyds, meer dan vyftig Huizen vernielde, zo dat 'er van dit Dorp, met de Kerk, de Paſtory en het Armhuis, ſlegts weinige verſchoond bleeven. Geen mensch kwam 'er by om, en het Vee werd meest gered. Een brand te *Weſtmaas*.

Meermaalen vonden wy de Menschlievenheid hier te Lande, nu in bepaalder dan in uitgebreider kring, werkzaam om te Oprichting eener Be-

(*) *Hiſt Schouwtooneel* voor 1792. I. D. bl. 196—393.

LXXI. BOEK. 1792.

te bezorgen, dat de Dooden den Leevenden niet ten nadeele mogten ſtrekken, door Begraafplaatzen buiten de Kerken en Steden aan te leggen. Dit geſchiedde, ten deezen Jaare, op eene zonderlinge, zeer in 't oogloopende en daarom vermeldens waardige wyze te *Wyk by Duurſtede*. De Regeering dier Stad was, onder de heilzaame verbeteringen, welke zy, zints eenigen tyd, werklyk daarſtelde, of met ernst voornam, ook bedagt geweest op het uitdenken van een voeglyk Plan, om de Begraaving der Lyken voortaan buiten de Stad te doen geſchieden, op eene daar toe aan te leggen geſchikte plaats. Eenigen der Regeeringsleden, hier toe byzonder gelast, zouden dit ſtuk ryplyk overweegen, en hunne Mederegenten het verkreegen licht mede deelen. Onbekend by de Burgerye bleef dit niet, en hadt men hier door gelegenheid om, op de beste wyze, de verſchillende denkbeelden der Ingezetenen op dit ſtuk te verneemen. Welhaast ontdekte men de waarheid van eene reeds vooraf gemaakte en van zelf in 't oog loopende giſſing, dat de grootſte zwaarigheid beſtaan zou in de gemoederen der Burgery en Gemeente te vereenigen, ten aanziene van een zo heilzaam Plan, waar omtrent veelen, minkundig, uit bygeloovige zwakheid, of ook wel door anderen vooringenomen, en in die begrippen geſtyfd, ten aanziene van zich zelven en de hunnen zich huiverig betoonden. Een beletzel te groo-

graafplaatze buiten *Wyk by Duurſtede*.

grooter en te bezwaarlyker te boven komen: dewyl het aantal der *Roomschgezinden*, zo in de Stad zelve als in derzelver vryheid, dat der *Hervormden* verre te boven ging. Nogthans ontwaarde men, tot geene geringe verwondering, dat der eerstgemelde tegenspraak niet algemeen was, en min luidrugtig dan der laatstgenoemden. LXXII. BOEK. 1792.

Eer nog de Gelastigden tot het Plan een Verslag hadden ingediend, nam de Stads Regeering een besluit tot een middel om het verstand der Stadgenooten, ten deezen aanziene, te verlichten, en hun kundigheden in te boezemen, door middel van openbaar onderwys. Zy werden te raade om den Predikstoel, te vaak helaas! misbruikt om Vooroordeel, Bygeloof en Dwaaling, met de daar uit onvermydelyk voortspruitende gebreken, in te boezemen, en te doen stand houden, te baat te neemen, ter bestryding van die Verstands en Zielsgebreken. Zulk een bestaan mogt, in 't oog van zommigen, die de Volksverlichting met een scheel oog aanzien, zo niet met luider stemme gewraakt, met morrend misnoegen vernomen worden; waarheids vrienden verheugden zich over het te werk stellen van zodanig een middel; bovenal daar het geschiedde op eene wyze regt geschikt om eene gewenschte uitwerking daar te stellen. Zy lieten het oog vallen op den jongsten Kerkleeraar der Stad W. A. Ockerse, als een Man best geschikt ter bereiking van hun doel. Hy werd verzogt W. A. Ockerse doet, te dier gelegenheid, een Redenvoering.

LXXII BOEK. 1792

om eene opzettelyke Leerreden te doen, ſtrekkende ten betooge, van den Bygeloovigen oorſprong van het begraaven der Dooden in de Kerken — van het onvoegelyke deezes aanhoudenden Misbruiks — van het ſchadelyke voor de Gezondheid der Menſchen, door zodanige Begraavingen veroorzaakt. — En eindelyk de noodzaaklykheid om, ten deezen opzigte, aan eene ſpoedige Verbetering te arbeiden. Eene zaak, voor alle Leeraaren op verre na niet even zeer geſchikt, werd hier voorgeſteld aan een Man, daar toe zo bekwaam als men hadt kunnen verlangen, wiens Menschkunde en wyze van voordragt, hier te gader moesten en konden werken (*).

Niet vrugtloos was deeze aanzoek. „ Hy liet zich," om hier 's Mans eigen woorden te bezigen, „ beweegen, daar „ het de zaak der Menschheid en van „ den Godsdienst betrof, eene pooging „ te doen, wat hy, onder den Godlyken „ Zegen, vermogen zou, om ter voldoe„ ninge aan de begeerte van zyne geëerbie„ digde Burgervaderen, ten algemeenen „ nutte, en ter kwyting van zyn eigen ge„ wisſe, de zwakke gemoederen in dee„ zen om te zetten, de voorſtanders van „ het Plan in hunnen bedaarden yver te „ bevestigen, en eene zo heilzame zaak, „ met meer algemeene goedkeuring te „ hel-

(*) Bekend is Mans meesterlyk geſchreeve Werk *Ontwerp tot eene Algemeene Charakterkunde*

„ helpen tot ſtand brengen." — Eene pooging, welke die Leeraar zo veel te meer van zynen pligt rekende; „ dewyl „ tot hier toe nergens, althans in geen der „ Steden van ons Vaderland, zo veel hy „ wist, eene algemeene en door de Re„ geering zelve bewerkte en ingevoerde „ hervorming in dit ſtuk, was daarge„ ſteld; waar van het eerſte voorbeeld, „ gegeeven door eene kleine, maar van „ ouds in *Batavie* beroemde Stad, by„ kans op 't middenpunt der Republiek „ gelegen, de aandagt der geheele Natie „ zou kunnen opwekken, 't geen althans, „ op het einde der XVIIIde Eeuwe vry „ waarſchynlyker werd, dan het was vóór „ vyftig of honderd Jaaren." LXXII. BOEK. 1792.

De Leeraar OCKERSE, met deze gevoelens bezield, beklom den kansſel, op den vyf en twintigſten van Louwmaand. De vreemdheid des Onderwerps, waar over men wist dat ſtondt gehandeld te worden; het belang, 't welk veelen der Stadgenooten 'er in ſtelden; de nieuwsgierigheid van anderen, en andere misſchien min pryslyke oorzaaken, dreeven de menigte Kerkwaards. De *Roomschgezinde* Stadgenooten van den besten Burgerlyken ſtempel, ſtelden, ten deezen ſtonde, Godsdienſtpartyſchap aan eene zyde, en hoorden de Leerreden eens Menſchenvriends. Een meer dan men zich voorgeſteld hadt algemeen genoegen baarde 's Mans Redenvoering.

De Stadsregeering betuigde openlyk

LXXII. BOEK. 1792.

haare voldoening over de wel ingerichte, keurig uitgevoerde, en alzins beſcheide Leerreden, met byvoeging, dat het haar aangenaam zou weezen, wanneer de Leeraar zou kunnen beſluiten, dit belangryk Stuk, door den Druk algemeen te maaken, en, als een blyk van de goedkeuring der Magiſtraat, van Stads wege, een *Honorarium* te aanvaarden. Gereed liet de Eerw. OCKERSE zich tot het in 't licht zenden dier Kerklyke Redenvoeringe overhaalen: dewyl hy oordeelde, dat de Regeering eenigzins regt hadt op een Stuk, 't welk den oorſprong geheel aan hun Ed. Agtbaaren verſchuldigd was, en waar van de gemeenmaaking, behalven het voordeel, dat hy daar door aan de voorgenomen, zeker min of meer kostbaare Inrigting, kon toebrengen, zou kunnen dienen om ook anderen onzer Landgenooten van de diepgewortelde en zo bezwaarlyk verbeterbaare kwaalen Vooroordeel en Bygeloof in dit Stuk, te genezen.

Gegronde hoope deedt 'er zich welhaast op voor den goeden uitſlag van het te *Wyk by Duurſtede* begonnen werk. Eene plaats tot de nieuwe Begraafplaats werd, door de Stadsregeering, beſtemd naby het Oud Kasteel *Duurſtede* (*). Derwyze dat, men mogt verwagten, dat de Loftuiting van Tydgenoot en Naakomeling, waar op de Leeraar OCKERSE aandrong

(*) *Uitrechtſche Courant van* 24 Sept. 1792.

drong by allen, die genoeg betaamelyke Eerzugt, Mensch- en Zelfliefde bezaten, zal kunnen gehoord worden; „ De eer „ van eene zo ſchoone verbetëring, „ ſchoon hier en daar in een flauwer zin „ reeds ondernomen, was voor *Wyk by* „ *Duurſtede* bewaard! Regeering en Burgery dier Stad heeft iets weezenlyks „ bygedraagen, ter vorming van den „ ſmaak der Natie, tot *Neêrlands* algemeene welvaard!" —— De Leeraar ſtuurde zyne Redenvoering ten einde met deeze opwekkende taal: „ Nu dan, Myne Toehoorders! verblyd uwe Overheid, uwe Leeraaren, de besten en „ kundigſten onder u; verblydt uwe weldenkende Landgenooten, ja het gantsch „ wysgeerig Menschdom, door eêne verſtandige en edelmoedige keus in deezen! Leggen wy zamen onverwyld de „ hand aan de hoognoodige verbetering, „ en overwinnen wy, wan-gewoonte, „ vooroordeel, kinderagtig bygeloof, en „ domme dweepzucht, ten Heil van Godsdienst en Maatſchappye! —— Zo ik eenigen invloed op u hebbe, ziet daar! „ myn overſchot worde, indien het God behaagen mogt my uit het midden „ van u weg te neemen, het eerſte daar „ geplaatst, waar het u niet ſchaden kan! „ Ik wil my verbinden, om, in dit geval uw voorbeeld te zyn!" (*)

LXXII. BOEK. 1792.

On-

(*) *Het begraaven der Dooden buiten de Kerk en Stads Poorten aangeprezen, in eene Leerre-*

LXIII. BOEK. —— 1792. Lynwaadreedery te *Utrecht.*

Onder de nuttige Inrichtingen van deezen tyd mogen wy tellen een Gezelschap onlangs binnen *Utrecht* aangevangen, ten Zinspreuk voerende *Door Oefening beschaafder.* De opgang welke dit werk nam, gaf gelegenheid, tot eene bekendmaaking met den aanvang deezes Jaars, waar in de Leden deeden weeten, dat zy bleeven voortgaan met het reeden van Lynwaaten, waar door veele behoeftigen aan werk zo van Spinnen, Weeven, als aan andere bedryven, tot dit vak behoorende, geholpen werden; met byvoeging, dat door de meerdere verkreegene bekwaamheden der Werklieden, die Lywaaten hoe langs hoe beter aan den prys voldeeden, een prys die thans zeer gemaatigd kon gesteld worden: naardien de Stadsregeering het Gezelschap in de noodzaaklyke onkosten te

den, naar aanleiding van PSALM XXXIV. 21. „ Hy (de HEERE) bewaart alle zyne Beenderen." *Te Utrecht by* G. T. VAN PADDENBURG en ZOON. OCKERSE heeft dezelve met eenige meer en min uitvoerige Aantekeningen verrykt, en 'er Bylagen aan toegevoegd, als *een aangaande de Begraafplaats der* CAPELLENS — *Narigt, wegens de Begraafplaats by* Scheveningen — *Berigten aangaande de Begraafplaats te* Zuilen — *Berigt nopens de Begraafplaats te* Thiel — *Berigt van het* Thielsche *Genootschap, ter Naavolging* — *Beschreiben, wegens den Buitenhof, en de Begraafplaatzen aan de* Diemerbrug. Deeze Berigten en Beschreiben, hem uit de beste kanaalen toegezonden, strekken ten blyke van 't geen 'er gedaan is en nog daadlyk gedaan werd aan de Verandering van doen in deezen, waar voor 's Mans Redenvoering pleit.

te gemoete kwam, en veele aanzienlyke gegoede Heeren en Vrouwen, de Lyswaarreedery milddaadig ondersteunden; gepaard met eene uitnoodiging om door het koopen dier Linnens, of door het opschieten van eenige Penningen, tot deeze voor den Armen zo heilzaame Inrichting, mededeelzaam te weezen, en langs deezen weg aan hunne behoeftige, doch werklievende, Medemenschen, de behulpzaame hand te bieden (*). LXXXII. BOEK. 1792.

Pooging te *Zierikzee* om eenigen uit den Kerkenraad te weeren.

Smeulende vonken van den haat tegen de Patriotten, welk vuur zo sterk in *Zeeland* hadt opgeblaakt, vertoonden zich weder met een opvliegende kragt; doch die geene uitwerking altoos baarde, door het verstandig beleid in deeze zaak gehouden. Binnen *Zierikzee* was, op den achttienden van Slachtmaand, de eerste afkondiging gedaan van de nieuw verkoorene Ouderlingen en Diakenen in de *Nederduitsche Gereformeerde* Gemeente, te dier Stede. — Eenigen der Ledemaaten, gaven, by een Verzoekschrift, Staaten van *Zeeland*, kort daar op, te kennen, dat onder de gekoozenen zich Lieden bevonden, welke behoord hadden tot de Gewapenden, die, in den Jaare MDCCLXXXVII, de Stad gedreigd hadden met een tooneel van moord en doodslag (†). Zy verklaar-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 135.

(†) Wy hebben van het toen daar ter Stede voorgevallene een breedvoerig verslag gegeeven in onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl 418 *enz.*

LXXII. BOEK. 1792.

klaarden zich niet te kunnen onthouden; ſchoon met een grievend leedweezen, onder het oog van hun Ed. Mogenden te brengen de ongeſchikte Aanſtellingen van zodanige Perſoonen tot openbaare Kerklyke Bedieningen: met verzoek dat, tot behoud der openbaare rust, als anderzins, door hunner Edel Mogenden veelvermogend gezag, die Afkondiging mogt worden opgeſchort (*).

Misluking daar van.

Geheel niet beantwoordende aan deezer Inleeveraaren verzoek, en misſchien ook niet aan hunne verwagting, was het Berigt door het *Collegium Qualificatum* te *Zierikzee* gegeeven; inhoudende, dat 'er geen genoegzaame gronden waren geweest om in de verkiezing der bedoelde Perſoonen, tot die Kerklyke Bedieningen, zwaarigheid te maaken; maar veel eer: dewyl zy voldeeden aan de twee vereischten, naamlyk een goed zedelyk Gedrag, en regtzinnigheid in de Leer der Gereformeerde Kerke, om die verkiezing te billyken. Het ware eens zo; dat zich onder de thans verkoozenen Perſoonen bevonden, die tot het bedoelde Wapengenootſchap behoord hadden, zou zulks aan het *Collegium Qualificatum* geen genoegzaamen grond hebben opgeleverd om die Perſoonen niet te verkiezen: dewyl zy dagten daar toe en door het Plakaat van Amneſtie der Staaten van *Zeeland*, als mede door de Publicatien van den Erfſtadhouder van de Jaa-

(*) *Verg. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 326.

Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII, gevolmagtigd te weezen; en dat zy zich, overeenkomſtig daar mede gedraagende, vermeenden niet te kunnen misdoen. Terwyl ook niemand, buiten de Indieners des Verzoekſchrifts, (waar van zommigen geen Leden der Kerke waren,) uit de Gemeente, niet tegenſtaande reeds twee Afkondigingen waren gedaan, zich over een der Gekoozenen hadt beklaagd, en de Gemeente dus geagt moest worden, die keuze voor de haare te neemen (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Overeenkomſtig met dit Berigt was het Staatsbeſluit, 't welk het gedaane Verzoek van de hand wees, de zaak voor volſtrekt afgedaan hieldt, en de verleende opſchorting der Afkondiging introk; laatende aan het *Collegium Qualificatum* over om; naa de laatſte Afkondiging, met de bevestiging dier Perſoonen in hunne Kerklyke Bediening, als naar gewoonte, voort te gaan (†).

Van meerder ommeſlags en naaſleeps was, in dit Gewest, een voorval, 't welk niet kon nalaaten, zo om den Perſoon, dien het betrof, als van wegen de zaak zelve, een wydklinkend gerugt en voor hem geene gunſtige oordeelvellingen te baaren, die, by wederkaatzing, op de Party, tot welke hy, op eene nitſteekende wyze behoorde, te rug ſtootte. — Onder de met Eerampten en voordeelige Posten als Het gebeurde met D. P. DE MAURIGNAULT.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 327.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 331.

LXXII. BOEK. 1792.

als overlaaden Ingezetenen van *Zeeland*, ſtak uit Mr. DANIEL PIETER DE MAUREGNAULT, Raad, Burgemeester en Pensionaris der Stad *Veere*, weegens *Zeeland*, gelast tot herſtel der zaaken van de *Oost-Indiſche* Maatſchappy, Fiscaal Militair van *Zeeland*, en in den Jaare MDCCLXXXIX aangeſteld tot Rentmeester der Geestlyke Goederen over *Walcheren* en *Noordbeveland*. In deeze laatstgemelde hoedanigheid maakte hy zich ſchuldig aan een vergryp 't welk wy, nevens de gevolgen, wat omſtandiger moeten te boek ſtellen.

Hy geeft een Bankbriefje af.

De Koopmansboode van *Veere* op *Middelburg* hadt zich, omtrent het midden van Hooimaand deezes Jaars, by gemelden Rentmeester vervoegd om, voor verſcheide Leeraaren, een gedeelte der laatst verſcheene Jaarwedde te ontvangen; van deezen kreeg hy tot voldoening en tegen overgave van die Quitantien, een Bankbriefje ten bedraage der geheele Somme van 504 - 17 : 4 *Ponden Vlaams*; doch met bygevoegd verzoek, dat hy dit Bankbriefje niet dan op den volgenden Maandag, en dus naa het verloop van drie dagen, in de Wisſelbank der Stad *Middelburg* zou over brengen: wanneer ook het Geld, tot betaaling der overige Predikanten, door een anderen Koopmansboode afgehaald, aldaar zou kunnen ontvangen worden.

Heeft dit Geld niet te goed.

Grootlyks, ſtondt de Koopmansboode van *Veere* verwonderd op het vertoonen van het Bankbriefje, uit den mond des

Boek-

Boekhouders te verſtaan, dat dit Bankbriefje niet kon voldaan worden: dewyl de Rentmeester DE MAUREGNAULT die Penningen in de Bank niet hadt; met byvoeging, dat die Heer zich inmiddels uit *Veere* en van 't Eiland *Walcheren* hadt weggemaakt; doch naa weinig dagen afzyns daar weder was gekomen. LXXII. BOEK. —— 1792.

De Heeren van de Provinciaale Rekenkamer, deeze frauduleuze handelwyze des Rentmeesters vernoomen hebbende het welk, gelyk zy 'er byvoegden, „ het eerſte door hem gepleegde geval van dien „ aart niet was," 't welk reeds een zeer aanmerkelyk eclat hadt veroorzaakt, oordeelden zich verpligt deeze zaak ter kennisſe van Gecommitteerde Raaden te moeten brengen; dewyl 'er zeer gegronde redenen waren om vast te ſtellen, dat de Som, op het Bankbriefje uitgedrukt, en zelfs vry meer, daadlyk ten Kantoore des Rentmeesters zou en behoorde aanweezig te zyn: weshalven men veronderſtellen moest, dat de Heer DE MAUREGNAULT, 's Lands Penningen voor zich zelven hadt gebruikt, ſtrydig met den Eed, by de aanvaarding zyner Bedieninge aan den Lande gedaan. Vermoeden dat hy 's Lands Geld hadt gebruikt.

Billyk gaven zy, uit deezen hoofde, in bedenking, of, gelyk zy zich woordlyk uitdrukten, „ alzo *wederom* conſteer„ de, dat de Adminiſtratie van het meer„ gemelde Kantoor in gevaarlyke handen „ was, het voor het belang, zo wel als „ voor het credit der Provincie raadzaam „ wa- Opontboddiens Rentmeesters.

LXXII. BOEK. 1792.

„ ware, een Rentmeester, die zich aan-
„ dergelyk eene handelwyze ſchuldig
„ maakte, in die adminiſtratie te laaten
„ continueeren."

Dit voorſtel hadt ten eigenaartigen gevolge, het opontbod diens Rentmeesters, binnen eene zeer korte dagbepaaling. Hy moest zich voor den Raad vervoegen, met alle Boeken en Papieren noodig tot het geeven van zodanige openingen, wegens den ſtaat van zyn Kantoor, als hem zouden worden afgevraagd (*).

Hy verſchynt niet maar ſchryft om uitſtel.

In ſtede van aan dit opontbod te gehoorzaamen, en in Perſoon te verſchynen, zondt DE MAUREGNAULT eenen Brieve, by welke hy des verzogt verſchoond te worden, althans om eenig uitſtel: dewyl hy opregtlyk moest betuigen, noch naar ziel, noch naar lichaam, geſchikt te weezen om, naar behooren, te voldoen aan 't geen hun Edel Mogenden, met deeze zyne verſchyning beoogden; teffens gaf hy te verſtaan zynen Zwager, den Heer M. S. VAN DER LOEFF in handen geſteld te hebben zodanige Papieren als, by voorraad, eenig licht zouden kunnen geeven. —— Onverminderd de nadere beſchikking hunner Edel Mogenden, wegens dit in gebreke blyven om aan het bevel der perſoonlyke verſchyning te voldoen, werd VAN DER LOEFF toegelaaten de opening te geeven, welke hy kon. Deeze openingen werden zo onvol-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 287.

voldoende gevonden als de redenen by-gebragt om zich van de perſoonlyke verſchyning te verontſchuldigen. LXXII. BOEK.

1792. Onderzoek zyner Zaaken.

Dit gaf aanleiding om den Klerk ter Griffie van de Provinciaale Rekenkamer JOHANNES WESTPLATE te gelasten, en te volmagtigen, om zich na het Kantoor des Rentmeesters te begeeven, en alles wat den Ontvang, Uitgaaf en den ſtaat der Kaſſe betrof naauwkeurig na te gaan, en des Verſlag te doen. Ten zelfden tyde werd de Rentmeester, by voorraad geſteld buiten alle verder Beſtuur van dit Kantoor, en ernſtiglyk aanbevolen aan den Gelastigden tot dit onderzoek alle mogelyke opheldering te geeven, en in ſtaat te ſtellen om aan diens last te voldoen: ten welken einde ook de Papieren aan VAN DER LOEFF ter hand geſteld den genoemden Klerk werden overgegeeven (*).

Wat daar by bleek.

By dit te werk geſteld onderzoek was WESTPLATE gebleeken, dat de Rentmeester DE MAUREGNAULT alles hadt ontvangen en in kas gebragt, wat 'er ſtondt in te vorderen: in zoo verre dat 'er niet meer dan omtrent vyftig *Ponden Vlaams* aan Tienden, Chynſen, Erf- en Landpagten kon worden geeischt; dat hy over zulks daadlyk in Kas behoorde te hebben 2906 : 15 - 9 *Ponden Vlaams*; dat 'er voorts omtrent 1250 *Ponden Vlaams* aan

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 290.

LXII. BOEK. 1792.

aan op den laatſten Juny deezes Jaars verſcheenen Tractementen onbetaald gelaaten was, voor welker voldoening, zo ras mogelyk, zou behooren te worden gezorgd.

Een ander voor een tyd, in zyne plaats geſteld.

WESTPLATE werd, voor drie Maanden, ter waarneeminge van dit Kantoor benoemd, en tevens in ſtaat geſteld om onbetaald gelaatene Tractementen te voldoen. De Ontvanger Generaal van *Zeeland* J. v. SPRENGER kreeg, ten zelfden tyde, last om daadlyk, en zonder eenig het allerminſte uitſtel, voor rekening van den Lande, tegen DE MAUREGNAULT, en verder tegen diens geſtelde Borgen, tot bekoming van de 2906 - 15 : 9 *Ponden Vlaams*, den Lande toekomende, by parate Executie, te procedeeren (*).

Verzoekſchrift van DE MAUREGNAULT.

De Rentmeester DE MAUREGNAULT, in de deerlykſte ongelegenheid geraakt, leeverde een Verzoekſchrift in om uitſtel, te verſtaan geevende, dat, indien men hem niet terſtond overviel, zyn bederf zou kunnen voorgekomen en het Land buiten ſchade kunnen gehouden worden. Om des te meer klems aan dit Verzoek by te zetten voerde hy aan den ongelukkigen ſtaat waar in hy anders, met eene Zwangere Vrouw en acht Kinderen, zou gedompeld worden. De Heer VAN DER LOEFF gaf, te dier gelegenheid, mondelyke openingen van den ſtaat der zaaken zyns Zwaa-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 293.

Zwaagers. Dan men bevondt het ſtuk niet in dien toeſtand, dat 'er een gunſtig beſluit op kon genomen worden (*). LXXIII. BOEK. 1792.

De Ontvanger Generaal voer intuſſchen voort met den hem opgedraagen last; dan vrugtloos, by herhaalinge, den Rentmeester aangemaand hebbende om ter betaalinge van de Somme den Lande ſchuldig, was de Deurwaarder voortgevaaren tot het in Beſlag neemen en opſchryven der meubilaire Goederen, waar toe, vooral uit hoofde van den zonderling verwarden ſtaat eener zeer uitgeſtrekte Bibliotheek, vry wat tyds was vereiſcht geworden. —— Inmiddels hadt DE MAUREGNAULT onderſcheide middelen tot zyne redding beproefd, en onder andere een Hypotheek, tot verzekering van den Lande aangeboden. Des ondanggezien was de Executie agtervolgd, en de Verkooping van Huisraad en Boekery, in de openbaare Nieuwspapieren, aangekondigd. Doch eenige dagen vóór den dag ter Verkoopinge bepaald, was den Ontvanger, op den zeven en twintigſten van Oogſtmaand, het agterweezen aan den Lande verſchuldigd voldaan, en vervolgens ook gezorgd voor de betaaling der gemaakte kosten. Dit hadt de ſtremming der Executie ten noodzaaklyken gevolge gehad. Van alle deeze verrigtingen gaf de Raad kennis aan de Staaten, die goed vonden, by voorraad, de waarneeming van het Executie aangevangen; doch opgehouden.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 295.

LXXII. BOEK. het Rentmeesterſchap, aan WESTPLATE, voor drie maanden opgedraagen, nog één maand te verlengen (*).

1792. Zyn Verzoekſchrift, naa de betaaling der ſchuld aan den Lande.

Naa deeze betaaling van de ſchuld aan den Lande nam DE MAUREGNAULT de vrymoedigheid, die zommigen onbeſchaamdheid toeſcheen, om zich met een Verzoekſchrift by Staaten van *Zeeland* te vervoegen, in 't welk hy betuigt hun Ed. Mog. te kunnen en te mogen verzekeren, dat 'er nimmer by hem eenig oogmerk hadt plaats gegreepen, om het Gemeene Land voorbedagtlyk te verkorten, of eenig nadeel toe te brengen. Hier zich beroepende op zyn gehouden gedrag naa de ontdekking van de te kortkoming: en aanbiedende om, des noods, nadere mondelinge openinge van dit ſtuk te geeven; dan bovenal voerde hy aan, hoe hy, uit eigen middelen de ganſche van hem afgevorderde ſom in handen van den Ontvanger Generaal hadt doen overbrengen: „ſchoon hy," voegt hy 'er nevens, „voor zich zelven, ter goeder trouwe, in „de meening verſeerde, dat 'er niet *zo* „*veel* by het Kantoor in Kas hadt moeten zyn, als van hem was gevorderd."— Door deeze betaaling oordeelde hy hadt de ontſtaane verwarring geheel opgehouden, en alles was behoorelyk te regt gebragt en herſteld, waarom hy vermeende de vryheid te mogen gebruiken om, met ootmoedig verzoek, zich by hun Ed. Mogen-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 296.

genden te vervoegen, dat Hoogstdezelven deeze zyne zaak in het gunstigſte daglicht geliefden te beſchouwen, Gecommitteerde Raaden van *Zeeland* vervolgens te volmagtigen om de Opſchorting in zyne Bediening in te trekken, en hem in dit bedryf te herſtellen. In dit geval volvaardig en bereid zynde, om, met overleg en goedkeuring van hun Ed. Gr. Mog. voor het vervolg, zodanige orde te beraamen en vast te ſtellen, op de waarneeming van die post, als volledig en genoegzaam zou kunnen zyn, tot gerustſtelling, dat nimmer, met eenige mogelykheid zulk eene of ſoortgelyke gebeurtenis plaats greepe (*).

LXXII. BOEK. 1792.

De vyf voorzittende Leden en de Stad *Veere* bragten voor hunnen Raadſlag uit om dit Verzoekſchrift, met de Stukken daar toe behoorende, in handen van eene Commisſie te ſtellen. Allen ſtemden zy in den Voorſlag van den Raadpenſionaris, om nog voor eenigen tyd de zaaken van dat Kantoor door den Heer WESTPLATE te doen waarneemen.

Raadſlag van *Veere* hier op.

De Afgevaardigden van *Vliſſingen* verderden een Afſchrift van het ingediende Verzoekſchrift, tot onderrigt hunner Lastgeevers, die hun bevolen hadden ter Vergaderinge bekend te maaken, „ met „ geene geringe verwonderinge vernomen „ te hebben, de groote Feilen en Mis-

Advys van *Vliſſingen*.

„ daa-

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 299.

LXXII. „ daaden, waar aan D. P. DE MAUREG-
Anno „ NAULT zich hadt ſchuldig gemaakt;
1985. „ mitsgaders het overgroot gevaar, waar
——— „ aan 's Lands Penningen waren blootge-
1702. „ ſteld geweest, en daarom by deezen
„ niet konden afweezen te pryzen en goed
„ te keuren, den yver en het goed be-
„ leid der Heeren Gecommitteerde Raa-
„ den, en van de Rekenkamer, van dus-
„ danig een Perſoon proviſioneel te ont-
„ zetten van deszelfs Functie."

By deezen trek van afkeuring aan den eenen en van goedkeuring aan den anderen kant, lieten die van *Vliſſingen* het niet berusten. Zy deeden 'er op volgen, „ dat-
„ hun Ed. Agtbaaren al over lang ver-
„ wagt hadden, dat de Heer Hoofd-Of-
„ ficier van de Plaats der Reſidentie van
„ hem Ontvanger, op grond der beſchree-
„ vene Lands-Wetten, alreede werkzaam
„ zou zyn geweest, over de deswegens
„ by denzelven gecommitteerde misdaad,
„ hem criminaliter te accuſeeren, hoeda-
„ nig niet veel jaaren geleden, omtrent
„ diergelyke Lands Ontvangers, ten al-
„ gemeenen nutte van den Lande, hadt
„ plaats gehad. Waar by tot geene ge-
„ ringe bezwaarenisſe kwam, de verbree-
„ king van den zo nuttigen en voor den
„ Lande zo heilzaamen Eed, door alle
„ Lands-Ontvangers, by de aanvaarding
„ van hun Ampt, zo plegtig afgelegd,
„ en aan welks vervulling de dienst van
„ den Lande zo veel gelegen is, ge-
„ lyk uit het geval voorhanden bleek:

want

„ want worden dusdanige Excessen, in LXXII.
„ Persoonen, dewelke boven hunne Me- BOEK.
„ deburgeren met andere Digniteiten zyn ——
„ bekleed, niet byzonderlyk gecorrigeerd, 1792.
„ dan zal de eerbied voor 's Lands Wetten
„ ophouden, en alle banden van orde zullen
„ voor verbrooken moeten gehouden wor-
„ den. —— Het waren deeze noodzaak-
„ lyke gronden van Regeering, welke
„ Burgemeesters en Schepenen van *Vlis-*
„ *singen*, niet lang geleden, in de nood-
„ zaaklyke verpligting gebragt hadden,
„ omtrent een hunner Medeburgeren, in
„ een byna dergelyk geval, egter min
„ bezwaarende, dan het geval voorhanden,
„ op de wettelyke aanklagte van den Of-
„ ficier hunner Stad, een gepast Vonnis
„ te moeten uitspreeken. —— Om dee-
„ ze redenen, was de Regeering van *Vlis-*
„ *singen* van Advys, dat de Officier der
„ Stad *Veere*, Mr. Z. C. VAN DER
„ BOON-MESCH, by Extract Resolutie,
„ behoorde te worden aangeschreeven,
„ om ten spoedigsten, tegen denzelven
„ Ontvanger, zodanige Crimineele Pro-
„ cedures, uit hoofde van het voorschree-
„ vene te entameeren, als men in zoda-
„ nige Lyfstraffelyke Misdaaden binnen
„ deeze Landen gewoon is te procedee-
„ ren. Terwyl die Officier al verder be-
„ hoorde te worden aangeschreeven, om
„ binnen de tyd van drie maanden, aan
„ hun Ed. Mogenden te berigten, hoe
„ verre hy in deeze Procedures was ge-
„ vorderd. —— En dat inmiddels, by

LXXII. BOEK. 1792.

„ de Heeren Gecommitteerde Raaden de „ aangeſtelde Oontvanger, proviſioneel be„ hoorde te worden gecontinueerd op zo„ danig een voet als nader zou worden„ bepaald."

Een raadſlag van dien aart klonk ſchor in de ooren der Afgevaardigden van *Veere*. Zy verzogten die van *Vliſſingen*, om dit ingediende buiten Staats-notulen te willen laaten blyven; althans tot den tyd dat het bepaalde Beſoigne zou gehouden, en des verſlag gedaan weezen. Die van *Vliſſingen* betuigden, te deezer Zittinge, aan dit verzoek niet te kunnen voldoen (*). Derhalven bleef dit ter gedagtenisſe opgetekend.

Verdeedigſchrift van DE MAUREGNAULT.

Hangende deeze zaak diende DE MAUREGNAULT een Verdedig-ſchrift in, te midden van zyn ongeval niet weinig genoegen ſcheppende, in de gelegenheid geſteld te weezen, om zyne handelingen en daaden zelve te verantwoorden, en in zodanig een daglicht te plaatzen, als hy oordeelde dat dezelve mogten en moesten beſchouwd worden. In dit breedſpraakig ſtuk doet hy eene ſchriftlyke opgave van alles, 't geen hy oordeelde dat ter verontſchuldiging, wegens het te kort komen der Penningen, in zyn Beſtuur als Rentmeester der Geestlyke Goederen, kon dienen. Hoofdzaaklyk kwam de Verdeediging daar op neder, dat hij in Sprokkel-

(*) *Verzaml. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 301.

helmaand des Jaars MDCCLXXXIX, door Staaten van *Zeeland* tot dit Rentmeesterschap aangesteld, uit hoofde zyner menigvuldige bezigheden, zo binnen als buiten de Provincie, voortvloeiende uit zyne gewigtige Stedelyke Bedieningen en Staats-Commissien, zich niet in staat oordeelende, om die Post, in eigen Persoon, waar te neemen, dezelve geheel en al aan Commisen, van tyd tot tyd, afwisselende, hadt aanbevolen; en, gelyk hy nu van agteren zag, verzuimd, alles met de vereischte aandagt, na te gaan, en eene behoorelyke schikkinge te maaken, tusschen zyne byzondere zaaken, en die tot zyn Ampt behoorden, en eindelyk, vernomen dat er een aanmerkelyk te kort in de Kas plaats hadt. Op redmiddelen was hy bedagt geweest; doch een zamenloop van omstandigheden hadt de verkoop van een Buitengoed in het Land van *Zierikzee* verhinderd; door andere van hem niet genoemde middelen, hadt hy zich tragten te redden; doch was hier door in eene verwarring geraakt, welke hem in de bitterste en vernederendste omstandigheden dompelde.

LXXII. BOEK. 1792.

Naa deeze opgave zyns gevals, tragt hy zich te verontschuldigen, wegens het aangaan tegen zyne Instructie, en den Eed op denzelven gedaan. Hy laat zich niet in tot eene volkomene Regtsgeleerde ontvouwing deezer Stoffe; maar bepaalt zich tot eene Zedelyke en Polietieke beschou-

EXXII. BOEK. 1792.

wing van dezelve, bestaande in deeze en geene algemeene bedenkingen. Wel erkent hy, dat het naakomen van Eed en Pligt een zeer gewigtig en kiesch stuk is; doch, zo het hem voorkwam, nimmer vatbaar voor de allerstrikste uitlegging, of toepassing. Hier weidt hy uit over de feilbaarheid der menschen in 't algemeen, om stiptlyk te voldoen aan de letter van de Lastbrieven, en den daar op afgelegden Eed. Waar uit hy afleidt de verpligting om van onze Evenmenschen, van onze Mede-amptenaaren en Regenten niet te vorderen, 't geen men overtuigd is, zelve niet te kunnen nakomen. Een zydlings oog werpende op de handelwyze van anderen met het beheer van 's Lands Penningen; in welke gevallen, zo veel hem bekend was, de regels van het strikste Recht niet werden gevolgd; welke toegeevenheid hy voor zich zelven ook inriep; daar hy, uit al het bygebragte meende, met alle gerustheid te mogen besluiten, „ dat de onaangenaame en grievende omstandigheden, waar in hy het ongeluk „ hadt zich thans gebragt te zien, alleen „ waren voortgekomen, uit een zamenloop van verscheide gebeurtenissen, „ waar door zyne zaaken in verwarringe „ waren geraakt; maar geenzins moesten toegeschreeven worden aan een „ voorbedachtlyk plichtverzuim, veel min „ aan eenige kwaade bedoelingen of een „ verkeerd en strafbaar oogmerk."

Met

Met den aanvange deezer Verdeedinge had DE MAUREGNAULT verzogt, dat hun Edelmogenden, zyne omſtandigheden, den geest en het oordeel zo zeer drukkende, in aanmerking neemende, hem wilden verſchoonen, wanneer hy zich niet met de behoorelyke klaarheid en gepastheid uitdrukte, en het ontbreekende aan te vullen, het min gepaste voor niet gezegd te houden, en af het gebrekkige goedgunstig te verſchoonen. LXXI. BOEK. 1702.

Hoe veel er ook aan te merken valle op deeze geheele verdeedinge van het begin tot het einde, zullen wy ons des onthouden. De Gelastigden in die zaake, hoe zeer ook gunstig wegens het geval deezes Mans oordeelende, en zich onthoudende om de beoordeeling der Staaten, ten aanzienen van dit ſtuk vooruit te loopen, „ ſchroomden " gelyk zy ſpraaken, „ evenwel niet te avanceeren, dat, „ hoe gunstig men ook denken mogt op „ de conduite van dien Heer, in zyne „ qualiteit gehouden, hy evenwel niet „ was vry te ſpreeken van eene zo groo„ te Nonchalance, dat 's Lands Penning„ gen, met geene gerustheid, aan zyne „ Adminiſtratie konden blyven toever„ trouwd, en dat eene Opdragt van zy„ ne Suſpenſie, en herſtelling in zyne „ Functie (waar om hy verzogt hadt) „ zonder verdere voorzieninge, tot een „ kwaad voorbeeld zou ſtrekken voor an„ dere comptable Amptenaaren." Hoe de Gelastigden in dit geval oordeelen.

De Gelastigden ſtelden voor, dat, indien Voorſlag

LXXII. BOEK. 1792

door hun gedaan.

dien hun Edel Mogenden denken mogten, dat de omſtandigheden voor eenige verzagting vatbaar waren, zy de vryheid namen voor te ſlaan, of niet, tot voorkoming van de volſtrekte ruine des Rentmeesters en diens talryk Huisgezin; en uit aanmerking, dat het Gemeene Land geen de minſte ſchade geleden hadt aan zyn beheer; maar dat alles, uit zyne eigene middelen was voldaan geworden, dezelve zou kunnen worden ontheeven van de Opſchorting, en tevens herſteld in de waarneeming van dien Post: onder deeze uitdruklyke voorwaarde, dat Gecommitteerde Raaden behoorden verzogt te worden, de Adminiſtratie over dat Kantoor, met inagtneeming van de zekerheid voor den Lande, aan te beveelen aan een vertrouwd Perſoon, op zodanige redelyke voorwaarden, als men tuſſchen dien en den Rentmeester meest geſchikt zou bevinden. —— Dat, in gevalle hun Ed. Mogenden tot een zo gunstig Beſluit mogten overhellen, zy alvorens zouden moeten verzekerd worden, dat DE MAUREGNAULT, aan wien dit gunstbetoon, uit byzondere aanmerking voor diens Vrouw en Kinderen geſchiedde, zich zou ontdoen van alle Stedelyke Radicaale Qualiteiten, en zyn ontſlag neemen als Raad en Penſionaris der Stad *Veere*, waar door dan van zelve alle andere Commisſien, daar uit voortvloeiende, ophielden. —— Verder zou men, ten aanzien van het bezwaar des Heeren DE MAUREGNAULT, wegens

het

het meer van hem gevorderde dan er in de Kas zou hebben moeten zyn, by het sluiten der Rekening de noodige verstelling daarstellen. —— Het hangen blyven der zaake, maakte inmiddels de verlenging der Volmagt aan WESTPLATE verleend, noodzaaklyk (*).

LXXII. BOEK. —— 1792.

Genoeg was thans de sloop deezer zaake te voorzien. De Raadslag die *Veere*, op den zevenden van Louwmaand des volgenden Jaars uitbragt, kwam geheel overeen met het evengemelde middel ter behoudenisse des Rentmeesters, wiens diensten, als mede die zyner Voorouderen, aan *Zeeland* in 't algemeen en aan de Stad *Veere*, zints de oprichting der Republiek, bewezen, zy mede in 't midden bragten. Zy vermeenden, dat, door de voorzorgen by de Amptsherstelling gedraagen, voor de zekerheid van 's Lands Penningen gezorgd en tevens voorziening gedaan was, dat andere Amptenaaren, het bestel overgelden hebbende, zouden worden afgeschrikt van zich aan dergelyke groove *Nonchalance* schuldig te maaken (†).

Veere spreekt hier mede overeenkomstig.

Middelburg hadt met het uitgebragt Verslag, nevens *Veere* gestemd, dan de Eerste Edelen, nevens de Afgevaardigden van *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlissingen* aangenomen, zich nader te verklaaren. Op

Onderscheide stemmen der Staatsleden.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 306.

(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 321.

LXXII. BOEK. 1792.

Op den dag daartoe gesteld, verlangde de Eerste Edelen bereid te zyn, om de zaak dus ten besluite te brengen. Die van *Zierikzee* bragten in 't midden, dat hun geene redenen waren voorgekomen om op dit stuk een gunstig verslag uit te brengen, en de Schorting des Rentmeesters op te ligten; maar in tegendeel, dat in de Memorie des Rentmeesters „zulke gewigtige „deerde termen waren te neder gesteld, „die in deezen en geenen deele als con„cludent konden worden aangenomen; „doch dat, hoe zeer zy uit het gedrag des „Rentmeesters alle redenen zouden heb„ben om deeze zaak aan eene Geregtly„ke behandeling te verzenden; egter, „uit aanmerking van de ongelukkige om„standigheden, waar in 's Mans Vrouw „en Kinderen zich zouden bevinden, by „de ontzetting van dit Ampt, met „het uitgebragt Verslag instemden." — *Tholen* verklaarde zulks mede te kunnen doen. — *Gorcum* neigde tot eene meerdere zagtheid; aan het Verslag zich voorts gedraagende, kon die Stad niet komen om DE MAUREGNAULT te noodzaken tot het afstaan van zyne andere Radicale Qualiteiten. — *Vlissingen* hield zich aan den voorheen uitgebragten Raadslag (*).

Besluit te zyner herstellinge.

De Raadpensionaris maakte by meerderheid het Besluit op ter herstellinge van DE MAUREGNAULT, onder de by het Verslag vastgestelde voorwaarden. De Afge-

(*) Zie hier boven bl. 241.

vaardigden van *Vlissingen* namen daar op het woord, zeggende, „dat zy, vermids zodanig een Besluit geheel afweek „van de gevoelens hunner Zenderen, niet „konden nalaaten te verklaaren, dat zy „de nadeelige gevolgen, die, in tyd en „wylen, daar uit voor den Lande mogten voortvloeijen, overlieten voor die „Heeren, welke hadden kunnen goedvinden daar voor te stemmen, en dat „zy zich, over het verder waarneemen „van dat Bekeer niet zouden inlaaten, „en wilden zy deezen hunnen Raadslag, „in de Staatsschriften, by het voorige „gesteld hebben. (*)" —— Zodanig was de afloop deezer zaake, waar op veelen het oog gevestigd hielden, en behoeven wy niet te vermelden, hoe zeer aan dit gunstbetoon niet weinigen zich ergerden, en in tegendeel met lof spraaken van de *Vlissingsche* Regenten, die, op nieuw blyk gaven van min, dan eenig ander Lid der *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge, door de wisseling van Staatsomstandigheden, aftewyken van rustig uit te komen voor 't geen zy recht oordeelden.

LXXII. BOEK. —— 1792.

By de schroomlyke Plunderrolle binnen *Zierikzee*, in den Jaare MDCCLXXXVII gespeeld, hadt men 's Lands Kantooren niet ont-

Schikkingen op de geplunderde Lands.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVIII. D. bl. 323. In de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1792. vindt men de Stukken hier toe betrekkelyk bl. 1328, 1454, 1456, 1556. en in die voor 1793. bl. 91—97.

LXXI. BOEK. 1790.

ontzien (*), dat van CORNRAAD VISSER *Cz.*, Hoofd-Collecteur van 's Lands Impost op de Waag dier Stad en Eilanden van *Schouwen* en *Duiveland*, hadt dit leed geleden. Een Verzoekschrift om vrygesteld te worden van de oplegging der Penningen by hem, in het toen loopende Saisoen, ontvangen, ontmoette een eenigzins gunstig verhoor, en maakten Staaten van *Zeeland* daar op eene draaglyke schikking (†). —— Min gunstig viel het Besluit der Staaten, ten aanzien van het ontslag der vergoedinge van 's Lands Penningen, ten dien tyde, geroofd ten huize van wylen JOB VIS, in leven Rentmeester van 's Lands Landen, den Polder van *Schouwen* nog tóekomende. De Afgevaardigden van *Zierikzee* een geheel ontslag gewild hebbende, lieten dit over aan de Staatsleden, die tot vergoeding hadden gestemd (§).

gelden van C. VISSER en J. VIS.

Op het Stemregt in *Friesland* ter Staatsvergaderinge hebben zich de *Friezen* altoos gesteld betoond, 'em 't zelve als een Bolwerk hunner Vryheid aangezien. Ten Voorjaars Landdage deezes Jaars, was, wegens een oud geschil, eene en andere Grieteny betreffende, ten aanzien van de overstemming een hoogloopend geschil ge-

Geschil in *Friesland* wegens de Stemming en des Stadhouders magt in dezen.

ree-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 429.

(†) *Verzamel. by* DE CHALMOT. XVIII. D. bl. 333.

(§) *Verzamel. by* DE CHALMOT. XVIII. D. bl. 335.

reezen, gevolgd van een Beſluit, houden- LXXIX.
de: „ dat, met concurentie van zyne BOEK.
„ Hoogheid, eens vooral, by Staats-Re- ——
„ ſolutie diende te worden bepaald, dat 1792.
„ wanneer twee Kwartieren, op één punt
„ van hetzelfde gevoelen waren, en de
„ twee andere een verſchillend Advis had-
„ den uitgebragt, of wanneer twee Kwar-
„ tieren van hetzelfde gevoelen zynde,
„ één Kwartier een verſchillend Advis
„ hadt, en één Kwartier delayeerde, in
„ beide die gevallen als de twee Kwar-
„ tieren, die van het zelfde gevoelen
„ zyn, inſteeren op de Deciſie van zyne
„ Doorlugtigſte Hoogheid, het punt, met
„ de Advyzen, aan Hoogstdezelven, ten
„ fine van Deciſie zou moeten worden
„ toegezonden, met dien verſtande, dat
„ zyne Hoogheid in zulken gevalle zou
„ kunnen decideeren, of het Advis der
„ twee eenſtemmende Kwartieren, in eene
„ Staats-Reſolutie zou worden geconver-
„ teerd, ja? dan neen? en dat, ten dien
„ einde, van het voorſtaande Concept,
„ voor en aleer hetzelve finaal te arreſteer-
„ ren, door overzending van eene Copie
„ van die Reſolutie, aan zyne Hoogheid
„ kennis zou worden gegeeven, met ver-
„ zoek van Hoogstdeszelfs aggreatie."

Dit ſtuk was tot een Beſluit gebragt, niettegenſtaande zeer dringende aanmaaningen ten tegendeele en de uitdruklyke Tegenverklaaringen van eenige Staatsleden; die den Landdag in Oogstmaand, als de

eer-

LXXII. BOEK. 1792. eerste bekwame gelegenheid waarnamen, om omstandige opening te geeven der redenen van Bezwaar tegen dit Besluit, met byvoeging der gronden hunner Tegenverklaaring, ten einde hunne Medeleden te overtuigen, dat zy niet dan met het uiterste regt getragt hadden het bepaalen van dit Besluit te voorkomen, en hun Ed. Mogenden vervolgens te overreden van de noodzaaklykheid, om met hun de handen in een te slaan, en intyds het volstrekt vaststellen van dit onbestaanbaar Concept te beletten.

In het breede weiden zy uit over de zaak, die aanleiding tot dit stuk had gegeeven, en de omstandigheden, die daar by plaats gegreepen hadden — welke laatste geenzins tot eere van eenige Staatsleden strekten. Vervolgens brengen zy ter toetze; of de woorden van het Diploma des Stadhouders eenigen grond geeven om daar uit te kunnen afleiden, dat zyne Hoogheid het regt van Beslissing hebbe tusschen Staatskwartieren, wanneer 'er drie Advyzen zyn — zo neen, of 's Lands Staaten bevoegd zyn het Diploma te *Amplieeren*; en of zyne Hoogheid dusdanig eene *Ampliatie* accepteeren mag? — En, eindelyk, of in allen gevalle, (één deezer punten zelfs bevestigend beantwoord zynde,) de voet, door de drie Kwartieren voorgeslagen, waar op zyne Hoogheid het regt van Beslissing zou hebben, in zynen aart overeenkomt, en

en beſtaanbaar is met het Deciſie-regt, zyne Hoogheid, volgens het Diploma, toekomende? LXXII. BOEK. 1792.

Wy kunnen, zonder het Staatsſtuk geheel afteſchryven, 't welk voor ons beſtek te lang is, niet treeden ter opgaave van het in deezen bygebragte; dan moogen niet nalaaten het ſlot, daar het voornaamlyk op aankomt, meest overtenemen. *Zy* ſchryven —— „ Het *Diploma* „ geeft zyne Hoogheid regt om te deci„ deeren, *wanneer twee Kwartieren ſtaan* „ *tegen* twee, dat is, zyne Hoogheid heeft „ het regt om te kiezen, welke der twee „ verſchillende Advyſen zal gelden; en „ de Deciſie beſtaat daar in, dat zyne „ Hoogheid *één* deezer *beide* gevoelens „ omhelzende, daar door eene Meerderheid aan dat gevoelen ter Staatsvergadering geeft, 't geen te vooren, geene „ plaats hadt, daar *twee* tegen *twee* geene „ Meerderheid kan daarſtellen. Het pro„ ject der Staats-Reſolutie loopt lynrecht „ hier tegen in." „ „ Wanneer," " zegt men aldaar, „ „ twee Kwartieren van het „ „ zelfde gevoelen zyn, en de twee an„ „ dere een verſchillend Advys hebben, „ „ zal zyne Hoogheid, in dat geval, kun„ „ nen decideeren, of het Advys der „ „ twee eenſtemmige Kwartieren, in „ „ eene Staats-Reſolutie zal geconver„ „ teerd worden, dan niet." "

„ Kan dit in goeden ernst *decideeren* „ *tuſſchen differente* Kamer-Advyſen ge„ noemd worden, daar men aan zyne

„ Door-

LXXI. BOEK. 1792.

„ Doorlugtige Hoogheid zonder omwegen
„ de wet voorſchryft, *wat Advys* hy te
„ volgen heeft, door hem naamlyk uit-
„ drukkyk te beletten van te kunnen kie-
„ zen tuſſchen twee *differente* gevoe-
„ lens? —— Heeft deeze daad iets ge-
„ meens met het doen prævaleeren, van
„ het eene boven het andere der Kamer-
„ advyſen, naar welgevallen? waar in
„ toch het regt van Beſliſſing, wanneer
„ *tweederhande* Advyſen uitgebragt zyn,
„ beſtaat. —— Kan deeze daad, by
„ eenige moogelykheid, uit het Diploma
„ afgeleid worden? Het Diploma geeft
„ het regt van Deciſie aan zyne Hoog-
„ heid *als twee Kwartieren dilayeeren*; de
„ Staats-Reſolutie daar en tegen zegt,
„ dat zyne Hoogheids *regt van decidee-*
„ *ren*, ook plaats zal hebben, wanneer
„ *één Kwartier dilayeert, en één* Kwartier
„ een verſchillend *Advys van de overige*
„ *eenſtemmige heeft*. Waar ſtaat 'er eenige
„ Letter hier van in het Diploma? Voor-
„ zeker nergens. —— Trouwens dat was
„ ook onmogelyk, daar dit Byvoegzel
„ compleet eene *Nieuwigheid* behelsde, te
„ eenemaal onbeſtaanbaar met het Deciſie-
„ Regt, aan zyne Hoogheid opgedraa-
„ gen."

„ Het Diploma maakt de Deciſie tot
„ eene daad van noodzaaklykheid, zo wel
„ aan de zyde der Staaten, als aan den
„ kant van den Erfſtadhouder; en met
„ rede: want het Diploma is door de
„ Opdragt ter eenere, en door de bezwo-

„ re-

„ rene aanneeming ter andere zyde, ge- LXXII.
„ worden *een Deel der Conſtitutie*, een BOEK.
„ fudamenteel en integreerend Stuk van ——
„ 's Lands Regeeringsvorm. 1792.

„ De Staats-reſolutie, in tegendeel,
„ maakt de Deciſie ten vollen tot eene
„ willekeurige daad, zo wel ten opzigte
„ van de Staaten als voor den Erfſtad-
„ houder, zeggende met ronde woorden;
„ „ dat wanneer de twee Kwartieren, die
„ „ van 't zelfde gevoelen zyn, inſteer-
„ „ ren op Deciſie, het Punt met de Ad-
„ „ vyſen, ten fine van Deciſie, zal moe-
„ „ ten worden overgezonden, en dat
„ „ zyne Hoogheid, in zulken gevalle,
„ „ zal kunnen decideeren." "

„ Wie, mogen wy vry vraagen, kan
„ de Staaten van *Friesland* qualificeeren,
„ om eene daad, die, (de bepaalde om-
„ ſtandigheden daar zynde,) volgens de
„ Conſtitutie van Regeering *noodzaakly k*
„ is, *arbitrair* te maaken; en tevens hier
„ mede eene wyde deur te openen om,
„ onder voorwendzel van, volgens de
„ Conſtitutie te handelen, zich voor het
„ al of niet laaten decideeren van Punten
„ naar Convenientie te bedienen? En in
„ ſtede van den Lande, door zyns Hoog-
„ heids regt van Deciſie, dienst te doen,
„ en afkomst van zaaken te geeven, dient
„ hetzelve louter om het tot een middel voor
„ byzondere oogmerken, en politieke vues
„ te doen ſtrekken. —— Waar by dan
„ nog, tot een overtuigend bewys van

LXXII. BOEK. 1792.

„ het ontoereikende, van deeze geheele
„ onderneeming kon dienen, dat, door
„ aan zyn Hoogheid maar alleen de keu-
„ ze te laaten, om naar inhoud der twee
„ eenſtemmige Kwartier-advyſen te deci-
„ deeren; of, indien aan Hoogstdezelve
„ die niet mogten ſmaaken, de zaak on-
„ afgedaan te laaten, niets minder ter we-
„ reld geëffectueerd wordt, dan de vol-
„ doening aan het groot voorwendzel in
„ deezen, naamlyk, dat zonder deeze ge-
„ projecteerde Ampliatie, veele zaaken
„ zouden kunnen en moeten blyven leg-
„ gen.

„ Wat lot zou Frieslands Regeerings-
„ vorm dreigen, zo zulke demarches
„ doorgingen, en ſanctie bekwamen?
„ Dan, gelukkig zyn alle die nieuwighe-
„ den, in gedagte Staats-reſolutie, maar
„ een *Project*, waar van wy hoopen, dat
„ de realiteit, door de wysheid en braaf-
„ heid der *Frieſche* Regenten, wanneer
„ zy deeze ſtoffe ryplyk zullen hebben
„ bedagt en overwogen, zal voorgeko-
„ men worden, en 's Lands Conſtitutie,
„ ongeſchonden mag bewaard blyven."

Dit opmerkelyk Stuk, in de Kamer van *Zevenwouden* voorgedraagen, was getekend wegens *Utingradeel* door F. M. LYCLAMA à NYEHOLT; wegens *Doniawerſtal*, door F. J. J. VAN EYSINGEN; wegens *Haskerland*, door J. MOORMAN BOUWMEESTER; wegens *Schoterland*, door M. VAN SCHELTINGA en N. VAN SCHELTINGA; wegens *Lem-*

Lemsterland, door R. L. ANDRINGA DE KEMPENAAR; wegens *Gaasterland*, door L. A. A. E. RENGERS; en wegens *Weststellingwerf*, door WILLEM ANNE VAN HAREN; Mannen die bekend ſtonden voor den Stadhouder genegen (*). LXXII. BOEK. 1792.

Een Corps van Zee-Artilleristen aangeſteld nevens andere ſchikkingen op het Zeewezen.

Langen tyd, en niet veel nadruks, hadt men geklaagd over het verval der Zeemagt van deezen Staat. Als een middel om dezelve te herſtellen, en, in vervolg van tyd, dit verloop voor te komen, hadt de Admiraal Generaal te meermalen geſprooken van een Corps Mariniers of Scheeps-Artilleristen, en dezelve te brengen op den gewoonen Staat van Oorlog. Dit geſchiedde ten deezen Jaare. Hun Hoog Mogenden beſlooten, ten einde ſteeds een genoegzaam getal bekwaame Zee Officieren, Schippers en Kanoniers in dienſt te hebben, een vast Corps van zes Compagnien, of achthonderd en veertig Man, Scheepsartilleristen op te richten, ſtaande ieder onder het bevel van eenen Vlagofficier, en het geheele Corps onder dat van eenen Luitenant Admiraal. — Wyders werd de rang van Commandeur of Capitein Luitenant ter Zee wederom herſteld, en goedgevonden, dat op den aanſtaanden Staat van Oorlog, te beginnen met den eerſten van Louwmaand des aanſtaanden Jaars, de Tractementen voor de Zee Officieren, als een vaste post, zouden ge-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 1—41.

LXXII. BOEK. 1792.

gebragt worden (*); met verdere bepaaling, dat de Vlagofficieren en Capiteinen, die Jaarwedde genietende, daar van niets zouden trekken wanneer en zo lang zy in Commissie waren; doch zouden alle anderen dezelve, nevens hunne gewoone gagie, blyven behouden (†). —— Onderscheide oordeelvellingen onderging deeze Inrichting (§).

Misbruik der *Hollandsche* Vlag te keer gegaan.

De *Hollandsche* Vlag werd door Schippers van andere Volken misbruikt, ten nadeele van die uit deezen Lande voeren. Om dit misbruik en die snoode misleiding te voorkomen, lieten hun Hoog Mogenden aan alle *Nederlandsche* Schippers, op *Rusland* vaarende, gebieden, om zich, by hun aandoen eener Haven, en aldaar, waar een Consul van den Staat zich onthielt, binnen vier en twintig uuren, tot hem te vervoegen, hunne aankomst te kennen te geeven, en hunne Zee-

(*) Aan 62 zo Vlag-Officieren als Capiteins, ieder 's Jaars . . . . f 720.
—— 62 Capitein-Luiten. of Command. f 450.
—— 62 Luiten. van de eerste Classe f 360.
—— 190 Luiten. van de tweede Classe . f 300.
—— 36 Schippers en een gelyk getal van Stuurlieden . . . . f 150.

Men vindt de Lyst der Jaarlyksche Tractementen, zo als dezelve toegezegd en bepaalt zyn met de naamen in de *Nieuw. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 1529—1539.

(†) *Hist. Schouwt.* 1792. II. D. II. St. bl. 379.

(§) R. L. BOUWENS *aan zyne Committent.* bl. 364. *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 771.

Zeebrieven te vertoonen: als zynde dit het middel om voor te komen, dat geene vreemde Schippers, onder het bedrieglyk laaten waaijen van de Staaten Vlag, zich van de Scheepsvragten buiten 's Lands meester maakten (*). LXXII. BOEK. 1792.

Aan den spyker lieten wy hangen het gereezene gefchil, wegens den tyd der Verkoopinge van de Goederen der *Oost-Indische Maatschappye* (†). Ofhaangezien klagten wegens de nieuwe handelwyze, daar in gehouden, en ftaande de raadpleegingen van hun Hoog Mogenden over dit onderwerp, vermeenden de Bewindhebbers der *Oost-Indische Maatschappye*, in de uitoefening van een Regt, 't welk zy oordeelden hun toe te komen, te mogen voortgaan. Zy fchreeven ingevolge, hier van, in Sprokkelmaand, de gewoone Voorjaars Verkooping uit tegen Bloeimaand, op den zelfden voet, om de Goederen, welke in deeze Verkooping mogten worden opgehouden, *ten allen tyde* te kunnen verkoopen. Deeze aankondiging wekte op nieuw de klagten der aanzienlyke Koopliedeu, die zy, in den voorleden Jaare, hunne aanmerkingen en tegenbedenkingen hoorden inbrengen —— By de overwyzing op hunne voorheen uitgeboezemde klagten bepaalden zy de aandagt hunner Hoog Mogenden op de willekeurige magt, welke zich de Maatfchappy

Gefchil wegens de Verkooping van Goederen der O. I. Maatfchappy. Verzoekfchrift deswegen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1324.
(†) Zie onze *Vaderl. Hift.* XXIV. D. bl. 239.

LXXII. BOEK. 1792.

py ſtandvastig bleef aanmaatigen om de opgehoudene Goederen haarer Verkoopingen, ten allen tyde te kunnen verkoopen; terwyl zy vermeenden, dat, indien zodanig een magt aan de Maatſchappy mogt worden toegekend, hun Hoog Mogenden, in de voorgaande Eeuw, by twee genomene Staatsbeſluiten van de Jaaren MDCXXII en MDCXXIII, vergeefsch zouden bevolen hebben, dat de Goederen der Maatſchappye openlyk en by den ſtuk zouden moeten verkogt worden; daar, volgends het begrip van het tegenwoordig Bewind der Compagnie, het genoeg zou weezen, de Goederen ſlegts eenmaal openlyk geveild te hebben, om dezelve, als dan opgehouden wordende, vervolgens, ten allen tyde, en wel uit de hand, te kunnen en te mogen verkoopen. Een begrip ſtrekkende om die Staatsbeſluiten van kragt te berooven: dewyl de Bewindhebbers, in dit geval, niets anders te doen hadden, dan die Goederen ſlegts openlyk in Veiling te brengen; doch dezelve, tot willekeurige pryzen, op te houden, om vervolgens, naar welgevallen, buiten eenige gemeenſchap met den Handel, en tot aanmerkelyk nadeel van allen, die in zulke Waaren deeden, over dezelve te kunnen beſchikken.

Zy wilden aan het Bewind der Maatſchappye het vermogen niet betwisten om eenen bepaalden prys te ſtellen, beneden welken die Goederen niet zouden te bekomen zyn; mits deeze openlyk teffens

met

met de aankondiging der Veilinge werd bekend gemaakt.

1792.

Voorts ſchilderden zy af de alleszins heillooze gevolgen, welke de onzekerheid, waar in alle de Onderneemingen van den Handel, door het thans gehoudene beleid, gebragt werden, voor het geheele Handeldryvend weezen deezer Landen, moest na zich ſleepen. Volgens dit nieuwe ſtelzel merkten zy aan, „wierden alle voorheen bekende regels van „ Handel omvergeworpen, en 'er geene „ mogelykheid overgelaaten om iets met „ zekerheid aangaande het waarſchynlyke „ of mogelyke van zeer veele Artykelen „ te kunnen bepaalen of opgeeven, om „ daar mede overeenkomſtig, deeze of „ geene onderneemingen in te richten, of „ by de hand te neemen. 't Welk geenzins kon nalaaten buiten 's Lands zo „ zeer ten nadeele van deeze Republiek, „ als een Handeldryvende Staat; te werken; dat men, in plaats van dezelve, „ gelyk voorheen, aan te merken, als „ de Gidſe en Voorlichtſter in alle kundige en welberaamde verrigtingen den „ Koophandel betreffende, en als de „ School van weezenlyke Handelkundigheden, in tegendeel dezelve, te gelyk met het Lichaam van haare *Oost-Indiſche Compagnie* moest beſchouwen, „ als omhelzende zodanige ontydige en „ allernadeeligſte maatregelen, welke men „ naauwlyks aan de minst ervaarene Na-

LXXII. BOEK. 1792.

„ tien in den Koophandel eenigzins zou „ kunnen vergeeven."

In 't einde merken zy aan, als in haar oog eene duidelyke waarheid, dat de Geoctroyeerde *Oost-Indiſche* Maatſchappy, wel verre van aan het hoofdoogmerk des verleenden Octroys te voldoen, door alle haare bedryven en maatregelen in te richten, ten meesten nutte en voordeel van den Handel deezer Landen, in tegendeel, bevonden werd denzelven, op de aanmerkelykſte wyze, te belemmeren, ja zelfs alle gronden van zekerheid, zonder welke dezelve nimmer gedreeven kan worden, te eenemaal aan dezelve te ontneemen: zodanig, dat, welke gronden de Maatſchappy ook zou mogen vermeenen te bezitten, tot het uitoefenen van eene eigendunkelyke handelwyze, zy Koopliêden deeze zaak van dien byzonderen aart en natuur hielden, dat dezelve op geene andere wyze, dan door de hooge en voorzienige tusſchenkomst van hun Hoog Mogenden, aan wie de belangen van het Commercie-weezen, niet min dan die der *Oost-Indiſche* Maatſchappy, ter harte konden gaan, eenigzins op eene heilzaame wyze konden worden afgedaan.

De Afgevaardigden van *Holland* en *Zeeland* namen dit Verzoekſchrift over; en werd het in handen geſteld van de Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden tot de zaaken der *Oost-Indiſche* Compagnie (*). Een

(*) *Reſol. Gen.* 17. Febr. 1792.

Een Raadſlag der *Hollandſche* Staatsvergadering, op dit ſtuk uitgebragt, ſchoon dezelve eenigzins midden door ſcheen te gaan, was den Koophandelaaren min gunſtig dan den Bewindhebberen (*). Doch, hangende deeze zaak, lieten, in Herfſten Wynmaand, de oude klagten van gebrek aan Geld, zich weder uit den mond der *Oost-Indiſche* Maatſchappye hooren. Vier Millioenen Guldens verklaarde zy noodig te hebben om zich ſtaande te houden. De Kooplieden, thans in tweeſtryd met de Bewindhebbers betoonden zich geheel niet genegen om in dien Geldnood te voorzien, ten ware men eenige geneigdheid ontmoette om de meermaalen zo nadruklyk uitgeboezemde verlangens eenigermaate vervuld te zien. De weg van onderhandeling werd ingeſlaagen. Eenige voornaame Handelhuizen in *Amſterdam* booden Zestien Tonnen Gouds aan, ten onmiddelyken gebruike der Maatſchappye: onder het vooruitzigt, dat andere Renteniers en Geldbeleggers, deeze hunne ſtappen volgende, het bekomen van de Vier Millioenen der Maatſchappye niet zwaar zou vallen. Staaten van *Holland*, genegen om tot dit einde mede te werken, namen een voor de Handelaaren eenigzins gunſtiger beſluit dan het uitgebragt Verſlag inhieldt. (†) —— Staaten van *Holland*, dit werk voortzettende, ſchreeven die van

LXXII. BOEK. 1792.

De O. I. Maatſchappy heeft Geld noodig. Op zeeker voet wilden eenigen die behoefte te gemoet komen.

(*) *Reſol. van Holl.* 26 July 1792.
(†) *Reſol. van Holl.* 12 Oct. 1792.

LXXII. BOEK. 1792.

van *Zeeland* aan om een dergelyk Beſluit te omhelzen, en vervolgens ter Algemeene Staatsvergaderinge, de zaaken daar heen te ſtuuren, dat het zelve in een Staatsbeſluit des Bondgenootſchaps werd veranderd (*).

Mislukking hier van en nieuwe Geldheffing.

Dan de Bewindhebbers in *Zeeland*, die de Najaars-verkoopingen beſtuurden, gingen op den nieuwling ingevoerden voet te werk. Hier tegen verzette de Heer ROBERT VOUTE zich met allen ernst, en gaf den Kooplieden te *Amſterdam* onverwyld deswegen kundſchap. Zy zagen zich dus in hunne verwagting te leur geſteld, en weigerden onmiddelyk de onder voorwaarde aangeboodene Zestien Tonnen Gouds op te ſchieten; waar door de by *Holland* ontworpe Geldligting in duigen viel, en de Maatſchappy zich in de uiterſte verlegenheid gedompeld zag. — Om zich daar uit te redden, en Gelden te bekomen, zo ter verzending na *Indien* als om de zaaken hier te Lande aan den gang te houden, werd ter Vergadering der Bewindhebberen te *Amſterdam* voorens vastgeſteld, om, ingevalle 'er Gelden by form van Beleening, op de Goederen in de Pakhuizen der Maatſchappy liggende, waren te bekomen, de noodige volmagt aan Bewindhebberen te verleenen, om zodanige Beleeningen te doen met voorkennis van de Heeren Gecommitteerden tot de Zaaken van de *Oost-Indiſche* Com-

(*) *Reſol. van Holland* 16. Nov. 1792.

Compagnie, op zodanigen voet en voorwaarden als laatstgemelden noodig zouden oordeelen (*) —— Van deeze Beleening kwam niets; doch 'er verscheen eerlang een Plan van Geldligting ten behoeve der Maatschappye groot vier Millioenen Guldens, op byzondere volmagt der Staaten van *Holland* en *Zeeland*. Uitlokkend klonken de voorwaarden; doch de veelvuldige herhaalingen maakten ze doffer van klank: en kon men niet onopgemerkt laaten, dat in 't einde alles grootendeels ten bezwaare der Kas van *Holland* kwam. LXXII. BOEK. 1792.

Aanstelling en Inhuldiging eens Sultans op *Java's* Noord-Oost Kust.

Taande hier te Lande de zon van grootheid en geluk der *Oost-Indische Maatschappye* meer en meer, in 't Oosten bleef dezelve wat grootheid betreft, voor het oog nog met den ouden luister schitteren en aldaar dat noodig gekeurde vertoon van magt en gezag stand houden. Dit Jaar schonk des een voorbeeld, 't geen wy, uit een breedvoerig verslag kortlyk moeten vermelden. Wanneer te *Samarang* de tyding kwam van de ziekte en den waarschynlyk kort aanstaanden dood eens hoogbejaarden Sultans op *Java*, in de Stad *d'Jokja Carta* zyn verblyf houdende, verzamelde zich een groot aantal Krygsvolks op de Grenzen van diens Sultans Grondgebied. Op het berigt van diens dood trok, 's volgenden daags, de Heer VAN OVERSTRAATEN, Gouverneur van *Java's* Noord-oost Kust, benevens twee Raadsper-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1532.

LEEH. BOEK. 1792.

persoonen, en een aanzienlyk Gezelschap, met een Bende Grenadiers en *Samarangsche* Ruitery, als mede met den Hoofdregent en vier Strand-regenten, vergezeld door twee duizend man Inlandsch Krygsvolk van *Samarang*, na de *d'Jokja Carta*, nog gevolgd door een Bende *Boegeneezen* en *Maleyers*. Intusschen was de reeds na onderscheide posten vooruit gezonden Manschap, uit Voet- en Paarde-volk van de Maatschappy bestaande, op de tyding van des Sultans dood, tot een geringen afstand van diens Verblyfstad genaderd om den Gouverneur aldaar in te wagten.

In dier voege vergezeld, en met Krygsmagt omringd, naderde de Gouverneur OVERSTRAATEN die Stad. Omtrent een uur buiten dezelve, werd hy door den Kroonprins en de Ryksgrooten te gemoet gegaan, met alle plegtigheid ontvangen, en na het Paleis des Sultans geleid. Terstond nam de Gouverneur, uit naam der *Oost-Indische* Maatschappye, bezit van des Sultans Throon, door diens overlyden aan de Maatschappy vervallen.

Alles werd vervaardigd om den nieuwen Sultan op 's Vaders Throon te plaatzen. Ten dage daar toe bestemd verscheen 's morgens vroeg de Krygsmagt der Maatschappye in de wapenen, trok na het Vorstlyk Paleis, waar het Krygsvolk des overleden, Sultans en van den Kroonprins, desgelyks in volle wapenrusting stondt.

De

De Gouverneur OVERSTRAATEN verſcheen in een Koets met zes Paarden, waar by zes Loopers, de Collonel HAMEL, de Fiscaal NYVENHEIM, als Raads-Gecommitteerden, de eerſte en tweede Reſident aan des Sultans Hof, als mede de tweede Reſident aan 't Keizers Hof, en verſcheide andere Heeren alle in Koetzen met vier Paarden beſpannen, volgden den Gouverneur na het Paleis, waar alles tot de Throonverheffing in gereedheid gebragt was. Voor de eerſte poort gekomen, trad de Gouverneur en de Heeren van zyn gevolg uit de Koetzen, werdende door den Kroonprins en andere Ryksgrooten ontvangen, onder de begroeting van zeventien kanonſchoten. —— Vervolgens ging de Gouverneur met dien ſtoet na het Paleis, voorgegaan door den Koopman AALMANS, die, op een Gouden Schotel de Acte van Proclamatie droeg. Eene menigte van Prinſen en Ryksgrooten, een verbaazend aantal Vreemdelingen en mindere Bedienden vermeerderde dien trein. LXXII. 1752.

By de komst in het Paleis zette zich ieder naar rang aan een groote tafel, met een groen fluweel, met goud belegd kleed gedekt. De Gouverneur brak, naa eenige oogenblikken zittens, de ſtilte af, door eene Aanſpraak behelzende een Rouwbeklag over den Dood des Sultans, en eene betuiging van het leedweezen 't welk de *Oost-Indische* Maatſchappy droeg wegens dien ongelukkigen, als mede dat zy, ten

blyk

LXXII. BOEK. 1792.

blyk van erkentenisse) over den Vaders gedrag, tot Opvolger dens Zoons, den tegenwoordigen Kroonprins benoemd hadt. Hier op tekende de nieuw verkoozen Vorst de Acte van Verpligting en Verbintenisse, dezelve op den *Koran* bezweerende. Hy werd als Sultan van het *Matarinsche* Ryk geluk gewenscht door de Bezending der Maatschappye. De Gouverneur reikte den nieuw aangeftelden Vorst, naa gemelde Eedaflegging, de rechte hand toe, en boodt hem, uit naam der *Oosterſche Maatſchappye*, de Rykscieraaden en Zegels aan.

Naa deeze ſtaatlyke verrigting ging de Vorst en diens gevolg na buiten, en zette zich op den Throon, omſtuwd van de Prinſen en Rykagtgroten. De Aanſtelling werd in 't *Hollandsch* en *Javaansch* voorgeleezen, en de Vorst ontving de huldiging van zyne Onderſaaten en werden onmiddelyk daar op de Prinſen en Grooten des Ryks onder een geſtadig losbranden van het Geſchut, en het driemaal roepen van Hoeze! ter voetkus toegelaaten. Daar op volgde de gelukwenſching des Sultans door de Officieren der Krygsmagt, en van de Vreemdelingen, onder het doen van meer dan twee honderd kanonſchoten dronk men één en twintig gelukwenſchingen.

Met alle die plegtige verrigtingen was men van zes uuren 's morgens tot elf uuren voormiddags bezig geweest; ten twaalf uuren gaf de eerſte Reſident een groo-

grooten Middagmaaltyd, 's volgenden daags 's avonds ging men by den nieuwen Vorst aanzitten; en werd op den derden dag, de Vorst en een talryk gezelschap door den Gouverneur onthaald. Intusschen hadt de nieuw verkoozene Sultan, ten vermaake een Tyger en Buffelgevegt doen houden en vervolgens een Tournoispel vertoond. De Gouverneur, die den achtsten van Lentemaand gekomen was, vertrok den achtsten van Grasmaand weder na *Samarang*.

LXXII. BOEK. 1792.

Over dit alles betoonde men zich zeer voldaan, en te meer dewyl daar door alle vrees, in welke men jaaren lang geleefd hadt, dat 'er, by den dood diens zeer ouden Sultans, die een groot aantal Kinderen en Kindskinderen naliet, eenige onaangenaamheden zouden voorvallen, was weggenomen, en *Java* in de volmaakste rust bleef; eene rust voor de *Oost-Indische* Maatschappye van onschatbaare waarde. Der *Indische* zaaken kundigen verzekeren, dat de verstandige schikkingen van den in 't voorig Jaar afgegaanen Gouverneur GREEVE, toen *Java* op het laatst des Jaars MDCCXCI op het punt stondt om in eenen gevaarlyken oorlog te geraaken, niet weinig hadden toegebragt om deeze Throon-verwisseling zo gelukkig te doen afloopen, tot het heil der Maatschappye uit den vrede op *Java* spruitende (*).

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 1208—1212.

LXXII. BOEK. 1792.

Beschikking op het beheer der *West-Indische* Volkplantingen.

Ondanks de tegenkantingen van *Zeeland* was de Ontbinding der *West-Indische Maatschappye* daargesteld (*). Het beheer der Volkplantingen in dien Wereldoord, werd aanvanglyk door Staaten van *Holland*, op voordragt des Stadhouders, toevertrouwd aan de Heeren ARCHIBALD HOPE, Oud Schepen der Stad *Amsterdam*, NICOLAAS WILLEM ROËLL, Advocaat van de geweezene *West-Indische Compagnie*; HERMAN VAN OOSTENDORP, Koopman te *Rotterdam*, als mede Directeur van den *Levantschen* Handel; en CORNELIS VAN DER WILLIGEN, Secretaris der Stad *Enkhuizen* en Commissaris van den *West-Indischen* Handel. Aan deezen werden vervolgens, op verkiezing van zyne Hoogheid, toegevoegd, uit *Gelderland* OTTO ANNE, Grave VAN BYLANDT, en uit *Utrecht* WOLFERT BEELDSNYDER MATROOS. Zy moesten, met de Heeren ADRIAAN JAN Baron van BORSELEN, PHILIP JACOB, Baron VAN BRAKEL, en JOHAN GERARD WICHERS, Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, wegens *Zeeland* en *Stad en Landen*, als daartoe by voorraad door die Gewesten benoemd, in afwagting van de bestemming der Leden, wegens *Friesland* en *Overyssel*, het Bestuur over de Volkplantingen van den Staat, onder toezigt van hun Hoog Mogenden, en met zyne Doorlugtige Hoogheid den Gouverneur Generaal der Colonien

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 357.

nien aan het hoofd, aanvaarden met den beſtemden tytel van RAAD DER COLONIEN IN DE WEST-INDIEN. —— Op goedvinden van dien Raad bleeven als Secretaris, Ontvanger, Algemeen Boekhouder, en Commies ter Secretarie, dezelfde Heeren aan, die by de Gelastigden van hun Hoog Mogenden, deeze posten reeds hadden waargenomen (*). LXXII. BOEK. —— 1792.

Die nieuwe ſchikking op het beheer dier Volkplantingen gaf aan alle verrigtingen daar toe behoorende eene andere wending. In de groote Koopſteden was desgelyks een Beſtuur noodig, zo om in de behoeften der Volkplantingen te voorzien, als om den Kooplieden meer by de hand zynde Perſoonen te verſchaffen aan welken zy zich in dagelyks voorkomende gevallen konden vervoegen. Ingevolge hier van ſtelde men te *Amſterdam* een Collegie aan van Commisſariſſen tot den *West-Indiſchen* Handel (†).

Geldbehoefte bleef by dit Nieuw Beſtuur een welvoorziene noodwendigheid. Om dezelve te gemoet te komen, ſtelde men eene Geldligting vast van één Millioen Guldens tegen de Rente van vier ten Honderd, onder vrywaaring van Hoofdſom en Renten, door de Algemeene Staaten; terwyl Staaten van Holland, by een byzonder Beſluit, alle Weesmeesters, Voogden, en Bezorgers der Goederen van an- Geldligting ten dienſte van dezelve.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 250—1409.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 602.

LXXII. BOEK. 1792.

anderen magtigden om in deeze Geldlíchting deel te mogen neemen (*). —— Allen, die zich genègen hadden verklaard, om, overeenkomſtig de gemaakte vaſtſtelling in den voorleden Jaare, hunne Renten ten laste der *West-Indiſche* Maatſchappye, voor Dertig ten Honderd van de Hoofdſom, aan hun Hoog Mogenden over te doen, werd tyd geſteld om dit te verrigten (†).

Krygsvolk derwaards beſtemd.

Op de verzending van Krygsvolk naa de *West-Indiſche* Volkplantingen en de Westkust van *Africa* maakte de Capitein Generaal, ten deezen Jaare, de noodige ſchikkingen. Hy deedt ze gepaard gaan met een algemeen Reglement, volgens 't welke zich het Krygs- en Scheepsvolk by de overvoering te Scheep en naderhand zouden hebben te gedraagen (§).

Verandering der Amptenaaren in dezelve.

Omtrent de Amptenaaren in de Volkplantingen van den Staat greepen veele veranderingen plaats (**). Over die van *Eſſequebo*, *Demerary*, en de onderhoorige Rivieren, werd thans een Gouverneur Generaal aangeſteld, te gelyk met den rang van Generaal Major bekleed. Tot die post benoemde zyne Hoogheid Jonkheer WILLEM AUGUSTUS SEXTEMA THOE GROVESTINS, den zelfden dien wy met den *Haarlemſchen* Vroedſchap C. BOEY, als

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1410.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 493—504.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1360 en 1486.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 421.

als Commisſaris, na de *West-Indien* zagen vertrekken om 'er de noodig gekeurde Regeeringsveranderingen te maaken, en die nu, eenigen tyd geleden, te rug gekeerd was. (*)

Gewelddige ſtorm op *St. Euſtatius.*

Aan meer dan gewoonen ramp uit eene andere dan Staatkundige bron voortvloeijende, was een en ander deezer Volkplantingen, ten deezen Jaare blootgeſteld. Een deerlyk lot trof, den zevenden van Grasmaand het ſterk handeldryvend Eiland *St. Euſtatius.* Een allerverſchriklykſt Onweer van Donder en Blixem ſtak in den namiddag op, en duurde tot den volgenden morgen omtrent vier uuren, gepaard met zo verſchriklyke ſtortregens, als geen geheugen zich op dit Eiland kon herinneren. De Watervloed, daar door veroorzaakt, ſtrekte ten bederve van veele Plant-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIII. D. bl. 166. *N Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 562. Schaars ontmoet men omſtandige berigten van het voorgevallene in de Volkplantingen van den Staat, of trekken zy, wanneer zo veel woelens ons in den Lande zelve omringt, de aandagt in 't byzonder. Opgaven aan den Staat, anders het meest te vertrouwen, hebben, in zodanige tyden, niet zelden de kleur van Partyſchappe. Wien het lust het voorgevallene in *Demerary*, in en omtrent dit Tydperk, te weeten, gaa te raade met het *Geſchiedkundig en waar Verhaal der Gebeurtenisſen, welke in de Colonie van Demerary by en zedert het vertrek van den Baron* VAN GROVESTINS *hebben plaats gehad*, door J. C. DE LA COSTE, Inwooner van *Demerary*, *naar het Origineel uit het Fransch Vertaald*, *door* C. HITTER. In *'s Hage* by H. C. SUSAN.

LXXII. BOEK. —— 1792.

Plantadien en vernielde veel Vees. De wegen werden geheel onbruikbaar. In de Bovenſtad, of op den Berg ſpoelden eenige huizen tot de daken toe onder den grond; de muuren van andere, door het water ondermynd, vielen omverre. In de Benedenſtad, anders de Baay genaamd, liepen veele Pakhuizen met Goederen vol water, andere werden half onder den grond begraaven, een Groote voorraad van Zuiker bedierf, en leedt men aan andere daar verzaamelde goederen geen kleine ſchade. Het Fort *Oranje*, liep gevaar om van den berg, door den alles wegvoerenden vloed neder te ſtorten, terwyl een hoek van den berg, waar op het gebouwd is, op twee Pakhuizen, daar onder ſtaande, met een alles verpletterenden val, nederſtortte. Geheel het Eiland ſcheen met een volſtrekten ondergang gedreigd. Dan hoe veel ramps en verlies men ook leedt haalde 't zelve niet in vergelyking by die der nabuurige Eilanden *St. Kits* en *Nives*, en andere, waar dit Onweer eene onboetbaare ſchade op de Plantadien veroorzaakte, en veele Menſchen op het leeven te ſtaan kwam. Slegts één Mensch kwam op *St. Euſtatius* om, veelen redden, op eene wonderbaarlyke wyze, het leeven uit de alles overzwalpende vloeden (*).

Op het Eiland

Het Eiland *St. Martin* onderging, in Oogstmaand, een dergelyk lot, door een Or-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 646.

Orkaan, met zulk een woede opſteeken- LXXII.
de, dat die met derzelver gevolgen, de BOEK.
heugenis van voorige als uitwischte. Op den ——
eerſten dier Maand begon de wind reeds 1792.
zeer hard uit het Noord-Oosten op te *St. Mar-*
ſteeken; dit hieldt aan tot den mor- *tin.*
genſtond van den tweeden, wanneer de Wind eensſlags Zuid-Oost ſchoot, en, uit dien hoek, zo geweldig opſtak, vergezeld met zwaare Stortregens, dat alles op het Eiland ſcheen te zullen vernield worden. De Zee rees zo verbaazend hoog, dat dezelve alles, wat de Wind overliet, dreigde te verzwelgen, dit woeden hieldt aan tot tien uuren voormiddags.

Eene menigte Huizen, in het Dorp *Philipsburg* aan de groote Baay gelegen, waayden geheel om verre: eenigen werden van de daken beroofd, andere van de Fundamenten afgeſchooven, vielen in de ſtraat op zyde, geen Huis, geen Gebouw, bleef onbeſchadigd. De Studeerkamer van den *Hollandſchen* Kerkleeraar, digt aan het Strand; werd door den Wind geheel weggerukt; waar mede de Trouw- en Doop Boeken, en andere Kerklyke Papieren, verlooren geraakten.

Op het Land richtte de Stormwind veele verwoestingen aan; alle de Gebouwen op de meeste Plantadien lagen ter nedergeveld, de vernieling der Vrugten en Gewaſen dreigde ſchaarsheid, en groote duurte. Een doorbraak in den Dyk, van meer dan honderd voeten breed, veroor-

LXXII. BOEK. 1792.

zaakt door het met groot geweld van de bergen afſtroomend water, bedierf, tot verbaazende ſchade der Inwoonderen, eene menigte Zouts by de groote Zoutpan liggende: deeze Doorbraak maakte den weg van *Philipsburg* na het Land byna onbruikbaar. — In het Dorp aan *Simpſons-Baay* bleef genoegzaam geen huis ſtaan. — Vyf Vaartuigen in de groote Baai liggende begaven zich, by het opſteeken des Winds terſtond onder zeil, flegts één keerde te rug; een Brigantyn, van *St. Thomas* komende, ſtrandde. Eén oude Neger verdronk door het omſlaan van het Vaartuig, waar in hy zich bevondt. Veele Plantadien, zo in het *Hollandſche* als in het *Franſche* gedeelte des Eilands, waren meer dan half bedorven. (*)

Nadeelen op *Suriname.*

Suriname werd vroeg in het Voorjaar, door aanhoudende zwaare regenvlaagen, die veel nadeels aanvoerden bezogt. De Koffy- en Katoen-naapluk bedierf bykans geheel en al. Verſcheide Plantadien in de Bovenlanden het water niet kunnende loozen, ſtonden dagen agtereen onder. Daar men op dezelve met de bereiding van de Voorpluk bezig was, moest de witte en zwarte bast in de droogeryen op een gehoopt blyven leggen, en kon met geene mogelykheid gezolderd worden. Het Zuikerriet hadt door die Weergeſteltenisſe veel te lyden: behalven dat de te groote overvloed van water zeer ter benaadelinge ſtrekt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1791.

ſtrekt van den groei en de volheid van het riet, begon het reeds op het Veld te verrotten. Alles, met één woord, ſpelde de Plantery een ongelukkig jaar. (*) LXXII. BOEK. 1792.

Ook in *Europa*, en hier te Lande, ontbrak het, ten deezen Jaare, niet aan optekenenswaardige byzonderheden, Water en Weer betreffende. Geweldige regenvlaagen, vroeg in het Voorjaar, hadden de Sneeuw ſterk doen ſmelten, dit, volgens de Berigten uit *Duitschland* ingekomen, de Rivieren zodanig opgezet, dat zulks het geregeld gaan en komen der Posten niet weinig vertraagde. Ingevolge hier van ſtondt het Water, op den vierden van Sprokkelmaand, in de Rivier de *Lek* één en veertig en een half duim, te *Schalkwyk* ruim zes en vyftig duimen, en aan de *Vaart* één en zestig duimen boven 't klokkeſlag. Dan het bleef zonder naadeelige gevolgen. (†)

Zodanig was het ook gelegen met een verſchynzel aan een bepaald gedeelte onzer Zeeſtranden, om der vreemdheids wille alleen optekenenswaardig. 's Morgens op den één en twintigſten van Bloeimaand, vertoonde zich aan het Zeeſtrand by het Dorp *Zandvoort*, een ontzettend Verſchynzel, waar van de heugenis der oudſte lieden geen gelyk droeg. Op het onverwagtst, en binnen weinig oogenblikken, rees het Zeewater dermaate, dat het

Zonderlinge hoogte des Zeewaters aan een gedeelte der *Hollandſche* Stranden

zo

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 701.
(†) *N. Nedrl. Jaarb.* 1792. bl. 312.

LXXII. BOEK. —— 1792.

zo hoog aan de Duinen ſtondt als by de zwaarſte Stormen, in het Winterſaiſoen; het daalde even ſpoedig. Gelukkig bevondt zich ſlegts één Man op het onverwagt met water overdekte Strand, die met moeite het opdringend water ontkwam. Te bevreemdender was dit Verſchynzel, daar deeze zo ſchielyke als ſterke Waterbeweeging zich niet verre op Zee ſcheen uitgeſtrekt te hebben. Eenige Viſſchers op Zee zich bevindende hadden des niets beſpeurd. Alles bleef raadzelagtig. Zommigen gisten, dat men dit plaatslyk ſpoedig ryzen en daalen des Zeewaters, moest toeſchryven aan de werking van een Hoos, of eenige andere dergelyke beweeging in den Dampkring. —— Deeze gisſing werd kort daar naa bewaarheid. Drie Stuurlieden van Viſſcherspinken, zich ten dien tyde op Zee bevindende, zagen omtrent het uur, dat dit Verſchynzel plaats greep, een groot aantal Hoozen, die dwars over hunne Schuiten heen liepen. De lugt was op dien dag zwaar en bedekt, de Wind ſterk, de Dampkring broeiende. Deeze Opzetting des Waters ſtrekte zich meer Noord- dan Zuidwaards uit. By het Zeedorp *Petten* werden de Rollen en Planken, dienende om de Pinkjes op en van het Strand te haalen, mede geſleept. Zuidwaards ging die hoogte des Waters niet veel verder dan omtrent een vierde uur gaans van *Zandvoort*. (*)

Min

(*) *Algem. Konst- en Letterbode* VIII. D. bl. 168.

en

Min vreemd maar veel beſchadigender, was, in den Voorwinter, de Weer- en Watersgeſteltenisſe hier te Lande. De aanhoudende Stormwinden uit het Zuid- en Noordwesten deeden den Slaperdyk buiten *Haarlem* drie maalen, by herhaaling, en telkens ſterker, overvloeijen. Meer dan vier voeten liep het over en zette de meeste Landeryen rondsom die Stad onder Water; doch het Water bleef één en een half voet laager dan in Sprokkelmaand des Jaars MDCCXCI. De laatſte dier Overſtortinge greep plaats met een meest Zuidelyken Storm, iets het geen de Oudſten getuigden nooit gezien te hebben. (*) De ſchade hier door veroorzaakt liep niet hooger dan gewoonlyk — Grooter was de vreeze en ook van veel meer beduidenis de ſchade geleden aan de Dyken by *Petten*. Ook de Duinen van *Scheveningen* tot ter *Heiden* waren ſterk afgenoomen, en het Voorland van een nieuwen Zanddyk, in zo verre dezelve, door aanſtuiving was verbreed geworden, in het eerst eenigzins beſchadigd; doch door den laatſten Storm de helft van dien Zand-

LXXII. BOEK. 1792. Hoog Water in *Holland*

en 184. Volgens de Weerswaarneemingen in dit Tydſchrift op dien dag, ſtondt te *Haarlem* de Barometer op 29. 6/10. de Thermometer op 64 72. 52. Gr. De Windſtreek was 's morgens O. N. O. en W. Z. W. Het Weer was 's morgens vroeg wat regenagtig, Weerlicht, van verre Donder, verder bewolkt en zeer winderig.

(*) *Algem. Konst- en Letterbode* IX. D. bl. 192. 200. en 208.

LXXII. Zanddyk bykans weggevloeid. De Dui-
BOEK. nen in dien oord hadden veel ramps. (*)
—— De zelfde Stormwinden, die aan de
1792. buiten Zeekust van den Lande, in deezer
In *Over-* voege, ontzettende uitwerkzels baarden,
yssel. ſtuwden de *Zuiderzee* vol, en joeg de-
zelve, in het voorst van Wintermaand, tot
zulk eene ongemeene hoogte op, dat ge-
noegzaam overal langs den Zeekant het water
in *Overyssel* tot aan *Elburg* toe, over de Dy-
ken heen ſtroomde, zonder egter eenige
Gaten van aanbelang te veroorzaaken,
dus werd het Binnenland minder, dan by
voorgaande Stormen en Watervloeden
overſtroomd. —— De opgeſtuwde Ri-
vier de *Yssel* deedt wel het Water langs
de Stad *Kampen* boven maate ryzen; doch
door de tydig te werk geſtelde nieuwlings
gemaakte waterweeringen, en affchuttin-
gen, bleef die Stad; ditmaal vry van
Overſtrooming, en diende zulks tot ge-
ruſtſtelling der Inwoonderen voor het toe-
komende. —— De Polder van *Masten-
broek*, zo menigmaal by dusdanig een
hoogen Zeevloed, een prooy der golven,
bleef thans door den wakkeren yver van
den Dykſtoel voor doorbraaken en over-
ſtrooming beveiligd. Dit was ook het
gelukkig lot van den Zeedyk langs het
Kwartier van *Vollenhoven*. Te deezer
plaatze leerde de ondervinding thans op
nieuw, dat niet alleen eene toereikende
zwaarte, en gepaste glooijing, maar ook
eene

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1519—1545.

eene genoegzaame hoogte der Dyken, die het overloopen belet, in ſtaat zyn om de geduurige vreeze voor hoogst verderflyke doorbraaken, zo niet geheel te verbannen, althans zeer te verminderen. — Schoon het hoog opgezette Water, ten dien dage, te *Zwolle* een aanmerkelyk gedeelte dier Stad, en het omgelegen Platteland, tot aan *Whye* toe onderzette, liep de ſchade daar door veroorzaakt niet hoog. (*) —— In het kort de Stormen zo aanhoudend, en de hooge Watervloeden daar door, by herhaalinge, in eenen en anderen oord des Lands veroorzaakt, baarden meer ſchriks dan nadeels aan de Ingezetenen.

LXXII. BOEK. —— 1792.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1577.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE EN ZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXIII. BOEK. *Ontwerp deezes Boeks. Uitſchryving van den Dank- en Bededag des Jaars* MDCCLXCIII. *Verbod wegens vreemde Werving en Uitvoer van Paarden. Verſterking der Linie aan de Greb. Geldleening in Holland. Waarſchuwing van het Committé Revolutionair te Antwerpen deeze Geldheffing en andere zaaken betreffende. Met welk een oog hier aangezien. De Franſche Gezant te Londen met een Geloofsbrieve van de Nationaale Conventie voorzien. Opheldering en door den Uitvoerenden Raad in Frankryk, wegens deszelfs bedoelingen. Wat in dezelve ten aanziene van de Schelde gezegd wordt. Antwoord den Franſchen Gezant te Londen gegeeven. Weigeringen hem daar toegevoegd. Doodvonnis over* LODEWYK DEN XVI *uitgeſprooken en volvoerd. Hoe die Doodſtraffe in Engeland wordt opgenomen, en de Franſche Gezant weggezonden. Nog eene vrugtlooze pooging van Frankryk tot be-*

behoud des Vredes. Verſlag van het Committé tot de Algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog. Voordragt van den Groot-Brittanniſchen Afgezant by hun Hoog Mogenden. Groote ſchynbaarheid dat onze Staat in den Oorlog zou worden ingewikkeld. Poogingen tot voorkoming des Oorlogs. Oorlogsverklaaring van Frankryk aan den Koning van Engeland en den Stadhouder. Hachlyke omſtandigheeden, waar in zich Frankryk bevondt by het doen der Oorlogsverklaaring. Hoe men in de Geldbehoefte in Frankryk voorziet, en ruimte door den Oorlog op 't oog heeft. BRISSOTS *taal by de verklaaring des Oorlogs. Aanſpraak der Bataafſche Afgevaardigden te Parys te dier gelegenheid. Hoe beantwoord. Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweeken Nederlandſche Patriotten. Brief der Algemeene Staaten deezes Lands aan de Bondgenooten, eene Oorlogsverklaaring aan Frankryk behelzende. Aanmerking over deeze Oorlogsverklaaringen. Uitnoodiging van het Committé Revolutionair der Bataaven. Bevelen in Holland, wegens de Onderwaterzettingen gegeeven. Hoe volbragt. Proclamatie van* DUMOURIER. *Hun Hoog Mogenden tragten dit ſtuk te doen voorkomen als niet van dien Franſchen Veldheer. Manifest door hun hier op uitgevaardigd. Aanmerking daar op. Aanbod der Katwykeren om zich te wapenen, gunſtig aangenomen. Aanbod van den Krygsraad in 's Gravenhage. Voorzorg tegen de Franſchen in Holland. Bekendmaaking deswegen in 's Gravenhaage. Ook door Staaten van Holland. Hoe men in Friesland daar te-*

LXXIII. BOEK. *tegen waakte. Hoe in Middelburg. Als mede in Utrecht. Bepaalingen op de Scheepvaart. Een algemeen Beſlag op dezelve. Afkondiging in Holland, wegens het leggen der Vaartuigen. De Kaapvaart opengeſteld. Plakaat tegen de Franſche Kaapers. Schikkingen om de Viſcheryen tegen vyandlyken overlast te beſchutten. Het verkoopen van Schepen en Scheepsbouwſtoffen verboden. Het Franſche Leger nadert Holland. Voorzorgen van deeze zyde gedraagen. Breda belegerd. Een ontwerp van daadiging door den Stadhouder gewraakt. Breda opgeëischt, beſchooten, en overgegeeven. Raad des Graven* VAN BYLAND *tot de overgave. Voorwaarde der Overgave. Hoe het zich daar toedroeg. Aanſpraak aan de Bredaſche Burgers. Afkondiging van het Committé Revolutionair der Bataaven. Regeeringsverandering. Lot van de Regenten* A. REIGERSMA, G. J. TARRE *en* L. PELS. *Buit daar gevonden. Wat 'er met het oprigten van een Club gebeurde. De Klundert gaat aan de Franſchen over. Lot van den Stadsbevelhebber* J. M. VON KROFF. *Laſt aan de Franſche Generaals gegeeven, wegens de wyze op welke zy in Holland te handelen hadden. Uitnoodiging der Nationaale Conventie aan de Hollanders. Voorſtel van zyne Hoogheid by hun Hoog Mogenden. De Engelſche hulp daagt op, met den Hertog van* YORCK. *Bemoedigende ſchikkingen van de Engelſche zyde. Geertruidenberg belegerd en overgegeeven. Voorraad daar gevonden. De twee Schepens* A. G. VAN DOORN *en* D. RUYSSENAARS *na Antwerpen opgezonden.*

Ver-

Verandering in het Verdedigingsplan des Lands. Wydstrekkende magt door den Stadhouder aan den Vice-Admiraal VAN KINGSBERGEN *gegeven.* KINGSBERGEN *en de Hertog* VAN YORCK *trekken na hunne Standplaatzen. Waar zy hun Hoofdkwartier namen. Schikking der Vaartuigen tot verdediging van Zuid-Holland. Gevaar van het Eiland Dordrecht. Zonderlinge ſchikking der Vaartuigen. Beraadſlaagingen, wegens het openhouden van de Vaart. Wat* VAN KINGSBERGEN *en* MELVILL *deswegen oordeelen. Nadere ſchikking hier op. Beduchtheid van* KINGSBERGEN *over den ſtaat der zaaken. De Landing geſchied niet. De Franſchen houden zich voor de Willemſtad op. Men maakt 'er zich ter verdediging gereed. Dreigend ſchryven van den Generaal* DAENDELS. *Aanvang der vyandlykheden tegen die Stad.* BERNERON *eischt dezelve op. Hoe door den Gouverneur* VAN BOETSELAAR *beantwoord. Benardheid diens Bevelhebbers. Bemoedigend ſchryven van zyne Hoogheid. Aanhoudende benaauwing dier Veste. Tweede Opeiſching. Antwoord hier op. De Stad op nieuw beſchooten. Uitval der Belegerden. Bemoedigende Brief des Stadhouders. Het beleg opgebrooken. Nadeelen aan de Willemſtad toegebragt. Dankzegging aldaar gehouden.* VAN BOETSELAAR *tot Luitenant Generaal van het Voetvolk aangeſteld. Met een Gouden De-*

LXXIII. BOEK.

gen beschonken, en eene Jaarwedde aan dezen twee Dogteren. Dankbetuiging deswegen. Gift der Drenthenaaren aan het Krygsvolk in de Willemstad en de Klundert.

Oorlogswolken hadden zich, van tyd tot tyd, rondsom onze Vereenigde Gewesten zamengetrokken, verdikten allengskens, pakten op een, en dreigden, met felle slagen, los te barsten. Schynbaarheden, dat dezelve zouden overwaaijen, mogten zich opdoen, en hoop op behoudenisse des Vredes geeven, deeze verdweenen welhaast, en de loslaating des Staatsonweers volgde, Kryg bestookte den Vaderlande. Met wisselenden kans, vergezeld van zonderlinge tusschenvallen, werd dezelve, ten Jaare, welks beschryving wy thans aanvangen, gevoerd. Die Oorlog, met het geen 'er aan vast was, maakt eigenaartig het eerste en groote voorwerp uit, waar op zich 't oog der Geschiedkunde vestigt. Haare pen moet boeken, hoe men de aannadering van dit Krygsgeweld aanzag; hoe men zich tot het afweeren voorbereidde; dit met de daad volvoerde; welk de uitslag was van de aangewende poogingen, tot een Tydstip, waar in eene onverwagte wending

LXXIII. BOEK. 1793. Ontwerp deezes Boeks.

LXXIII. ons Vaderland van den aanval der *Fran-*
BOEK. *schen* scheen te ontheffen.

——— Veel stofs ter bearbeidinge, in de daad,
1793. wanneer wy alleen de Gebeurtenisſen opzamelen, by een voegen, en toonen hoe dezelve zamenhangen; nog meer, wanneer wy ons verledigen om die in verband te beſchouwen met de gebeurtenisſen in andere Ryken en Staaten, welke daar op eenen meer rechtſtreeksſchen of zydelingſchen invloed hadden; en zoo deeze ſtoffe zich zeer vermenigvuldigen, als wy ons ruimſchoots inlieten tot het maaken van aanmerkingen en bedenkingen, die niet kunnen nalaaten voor den geest te komen, en ter onbedwongene penne zonden uitvloeijen. Het eerstgemelde zal onze hoofdzaak weezen; met de gepaste kortheid zullen wy het tweede aanſtippen; en ten opregte van het laatſte, die bedwingende behoedzaamheid in agt neemen, welke billyk van eenen Geſchiedboeker gevorderd wordt.

Met die inzigten vervuld, door deeze bepalingen als omheind, vangen wy een werk aan, wel van groote uitgeſtrektheid; doch neen daar door overzienbaar, en geſchikt om een geheel op te leveren, noch te wraaken, van wegen eene ſchaarſche kortheid, die, kronykswyze alleen de Gebeurtenisſen met Jaar- en Dagtekening boekt; noch walgende door eene uitvoerigheid, welke afmat, en ons in gevaar

V zou

zou brengen, om veel eer eene Algemeene Geſchiedenis van dit Tydsbeſtek, dan eene *Vaderlandſche Historie*, van 't zelve, te ſchryven. Terwyl de ſpaarzaamheid der tuſſchengevlogtene Aanmerkingen ten besten behoedmiddel zal dienen, om niet te vervallen tot dusdanige, die veelligt zouden geoordeeld worden van eenen Partydigen aart te weezen: deeze ſpaarzaamheid egter verbiedt onzer penne geenzins het pryzenswaardige, wanneer het te pas komt goed te keuren en het laakenswaardige, in een tegenovergeſteld geval, te wraaken. LXXIII. BOEK. 1793.

Vroegtydig waren 's Lands Staaten gereed met het doen vervaardigen eener Uitſchryving van den Dank- Vast- en Bededag deezes Jaars (*). Dienen deeze Uitſchryving, gelyk wy meermaalen opgemerkt, en ook daarom, by gelegenheid, 'er gebruik van gemaakt hebben, eenigzins ter aanduiding van 's Lands Staatsgeſteltenisſe, althans zeker om de Ingezetenen, die te doen beſchouwen uit zodanig een oogpunt, als zy, die de beſtellinge van dusdanig een Staatsſtuk hebben, gaarne willen dat dezelve aangezien worden, dan zal 't geen wy in de Uitſchryving van dien Landsvierdag deezes Jaars ten deezen aanziene vermeld vinden, geene blyde uitzigten opleeveren. Uitſchryving van de Dank- en Bededag.

Ge-

(*) De Uitſchryving werd den 10 van January gedaan tegen den 15 van February.

LXXIII. BOEK. —— 1793

Hoe dezelve 's Lands toeſtand en vooruitzigten afmaalt.

Gewis hadt het den Vaderlande, over 't algemeen, aan geene Volkszegeningen ontbrooken, die van allen moesten erkend en te recht opgehaald worden; het mangelde desgelyks niet aan Staatkundige verrigtingen en Betrekkingen, die, naar de denkwyze der Landbeſtuurderen, op de lyst der onderwerpen van Dankbaarheid werden aangeſchreeven, met de bygevoegde hoope, dat het geen aan die heilzaam gekeurde maatregelen nog ontbrak, welhaast, met eenen gelukkigen uitſlag, tot ſtand zou worden gebragt.

„ Doch wy kunnen", zo lieten zy zich woordlyk vervolgens hooren, „ en moeten het niet ontveinzen, deeze gunſtige „ omſtandigheden worden door andere, „ van eenen gansch verſchillenden aart, „ en door zorglyke vooruitzigten, getemperd.

„ Naa dat de goede verſtandhouding „ tuſſchen de magtigſte Nabuuren van den „ Staat herſteld was, hebben wy eensklaps „ het vuur van den Oorlog wederom zien „ ontvlammen, en, in de laatſte Tyden, „ met eene onvoorziene en ſchrikverwekkende ſnelheid, de Grenzen van ons „ Vaderland hoe langer hoe meer zien „ naderen. Het is waar, dat de Onzydigheid, die wy, met zo veel zorgs, „ zedert het begin der Onlusten, hebben „ zoeken in agt te neemen, ons van allen overlast van den kant der talryke „ Legers, die ons omringden, ſcheen te „ moeten beveiligen, en, tot nog toe,

„ ook

„ ook daadlyk daar van bevryd heeft. — LXXIII.
„ Dan het ontbrak niet aan Vyanden en BOEK.
„ Benyders van onze Rust en Voor- ——
„ ſpoed, die ons met eenen aanſtaanden 1793.
„ Vyandlyken Aanval, en geheele Om-
„ keering van onze tegenwoordig zo ge-
„ lukkig gevestigde Conſtitutie dreigden.
„ Eenige weinige uitgeweekenen en ont-
„ aarte Landgenooten, en andere kwaad-
„ willige of dweepzugtige Nieuwigheid-
„ zoekers, hebben zich niet ontzien,
„ door het verſpreiden van verfoeilyke
„ Geſchriften de goede Ingezetenen tot
„ Oproer, en tot eenen Burgeroorlog op
„ te wekken —— als of 'er onder ons
„ Lieden te vinden waren, dwaas genoeg
„ om die onwaardeerbaare Voorregten,
„ die wy ontegenzeggelyk genieten, die
„ onze Voorouders, ten koste van zo
„ veel Goeds en Bloeds, naa een tachtig-
„ jaarigen Oorlog, verkreegen hebben,
„ en welke die nieuwerwetſche Hervor-
„ mers de onbeſchaamdheid hebben met
„ de naamen van *Slaaverny* en *Onderdruk-*
„ *king* te beſtempelen, te willen opoffe-
„ ren aan eene ingebeelde en hersſen-
„ ſchimmige volmaaktheid, die overal,
„ waar men getragt heeft dezelve in te
„ voeren, niet dan de grootſte onheilen
„ en rampen heeft te wege gebragt ——
„ als of 'er onder ons Menſchen te vinden
„ waren, onzinnig genoeg om Ongebon-
„ denheid en Regeeringloosheid te ver-
„ kiezen boven de redelyke en met de
„ menschlyke onvolmaaktheid beſtaanbaa-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ re Vryheid —— om de veiligheid van
„ hunne Eigendommen, ja hun Leven
„ zelfs bloot te ſtellen aan de willekeu-
„ rige overheerſching van eene bande-
„ looze menigte —— om, in plaats van
„ onder eene zagte Regeering, Gods-
„ dienst en Verdraagzaamheid gepaard te
„ zien gaan, zich willens en blindelings
„ te laaten medeſleepen door den ver-
„ woestenden ſtroom van Ongeloof en
„ Ongodistery (*).

„ Wy vertrouwen, dat zulke Menſchen
„ onder ons niet aantetreffen zyn, of, zo
„ zy 'er zich bevinden, dat hun getal te
„ gering is om in eenige aanmerking te
„ komen, in vergelyking van de veel
„ grootere menigte der geenen, die, hoe
„ verſchillende van begrippen zy voor het
„ overige zouden mogen zyn, het onge-
„ ſtoord genot van eene vrye Godsdienst-
„ oeffening, van Rust en goede Orde, Vei-
„ ligheid, en eene welgeregelde Vryheid,
„ op den rechten prys weeten te waardee-
„ ren. —— Doch wy moeten het rekenen
„ onder de byzondere Ongelukken der
„ Tyden, die wy beleeven, dat de Voor-
„ ſtanders eener Leere, die voorheen niet
„ dan afgryzen en verfoeijen zou hebben
„ in

(*) 't Is naauwlyks noodig onze Leezers hier over te wyzen tot het hier boven bl. 98 en 100, waar wy een *Aanſpraak eeniger Uitgeweekenen te Duinkerken aan de Franſche Commisſariſſen*, als mede de *Verklaaring van het Revolutio air Committé der Bataven te Antwerpen*, teboek geſlagen hebben.

„ ingeboezemd, onder onze Tydgenooten LXXIII.
„ hebben mogen vinden, Aanhangers en BOEK.
„ Bevorderaars, die, om zich eenen naam ——
„ te maaken, niet geſchroomd hebben ge- 1793.
„ heele Natien in ongeluk en elende te
„ dompelen, om hunne dwaaze invallen
„ en ydele beſpiegelingen, of kwaadaartige
„ oogmerken, ten uitvoer te brengen.

„ Dan", vervolgden zy, „ onze be-
„ kommering bepaalt zich niet tot het geen
„ wy reeds hebben aangehaald, 'er doen
„ zich nog andere beweegredenen op tot
„ vrees voor het toekomende, en droef-
„ heid over het tegenwoordige. De toe-
„ ſtand is hachlyk en onzeker. Het is on-
„ mogelyk te voorzien, hoe lange wy be-
„ vryd zullen blyven van de Onlusten van
„ eenen allesvernielenden Oorlog, die de
„ Nabuurige Landen reeds heeft verwoest,
„ en die zich niet wel verder kan uitſtrek-
„ ken, zonder deszelfs rampſpoedige ge-
„ volgen ook over ons uit te breiden. —
„ Onze kwynende Fabrieken en Trafieken
„ blyven nog in denzelven ſtaat. ——
„ De Partyſchappen, en Twisten, die
„ ons zo lang beroerd hebben, maaken
„ nog geen plaats voor die wenschlyke
„ Eendragt, die, met terzydeſtelling van
„ allen byzonderen haat en afgunst, alle
„ Ingezetenen harten en handen zou moe-
„ ten doen in een ſlaan, tot behoud en
„ beſcherming van het lieve Vaderland. —
„ Onze Zeden, over welker ſteeds voort-
„ duurend en toeneemend bederf wy ons
„ te meermaalen bedroefd hebben, worden

LXXIII. BOEK. 1793.

„ niet beter. De Weelde en Dartelheid
„ worden door de waarſchuwende hand
„ des Allerhoogſten niet tegengehouden;
„ maar blyven even buitenſpoorig, en be-
„ neemen ons die kragt en ſtandvastigheid,
„ die, vooral in tyden van gevaar, moe-
„ ten dienen om moedeloosheid af te wee-
„ ren, en alle vermogens tot behoud van
„ de gemeene zaak te doen inſpannen.
„ Die gevaarlyke Onverſchilligheid voor
„ den Godsdienst, waar uit de grootſte
„ onheilen moeten gebooren worden, ver-
„ ſpreidt zich langer hoe meer. Met één
„ woord, ons geweeten kan ons het ge-
„ tuigenis niet geeven, dat wy op den
„ weg der Deugd en Godsdienst eenige
„ weezenlyke voorderingen hebben ge-
„ maakt (*)."

Verbod van vreemde Werving, en Uitvoer van Paarden.

Bekendmaakingen en Aankondigingen van dien aart als doorgaans de Voorboden zyn van een op handen zynde Oorlog, geſchieden 'er vroegtydig. Van dien aart was het ſcherp verbod der Algemeene Staaten tegen de Wervinge of Ligtinge van Krygs- en Scheepsvolk voor eenige buitenlandſche Mogendheden (†); als mede van den Uitvoer van Paarden, op verbeurte van dezelve, en eene boete van vyf honderd Guldens, en Geesſeling voor de overtreeders buiten ſtaat om die Geldboete te be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 27—35. vindt men de Uitſchryving geheel.

(†) Op den 8 Jan. *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 5.

betaalen (*). Men wil dat de *Franſchen* in deeze dagen groot gebrek aan Paarden hadden, LXXIII. BOEK.

1793.

Hier toe behoort desgelyks het verrigte tusſchen Gecommitteerde Raaden van *Holland* in de onderhandelingen met de Gedeputeerden van *Utrecht*, over de Linie aan de *Greb*, en de overeenkomst met dit Gewest getroffen, als mede de bepaaling der evenredigheid van de voorteſchietene kosten, door hun Ed. Groot Mogenden op den negen-en-twintigſten van Louwmaand goedgekeurd. Uit eene Bylaage hier toe behoorende blykt, dat tot herſtellen van deeze Linie, en dezelve in ſtaat van verdeediging te brengen, veel verricht werd. Volgens opgaave van den Generaal DU MOULIN moest dezelve bezet worden met zes Stukken Kanon, veertien of achttien Ponders; negen-en-dertig zes Ponders, zeventien drie Ponders korte; vier drie Ponders lange, en dertien zo Houwitzers als Mortieren, met den vereischten Krygsvoorraad en alle verdere benoodigdheden: welker vervoering uit 's Lands Tuighuizen op zich zelve groote kosten baart. Alleen het in ſtand brengen der Wagthuizen, en Lootzen om het Krygsvolk in te bergen, van *Spaakenburg* tot de *Greb* wordt op 60720 Guldens begroot (†). Verſterking der Linie aan de *Greb*.

In

(*) Op den 24 Jan. *N. Verzaml. by* DE CHALMOT I. D. bl. 88.

(†) R. L. BOUWENS, *aan zyne Committenten* bl. 280.

LXXIII. BOEK. 1793.

In het vooruitzigt des Oorlogs zette *Holland*, zints lang gewoon de meeste Lasten te draagen, eene Geldleening, met den aanvang deezes Jaars, open, die zeer aanlokkend was: dewyl dezelve, hoe zeer ook drukkend voor den ſtaat der Geldmiddden, ſtrekte om de Schuldbrieven van den Lande op prys te houden, die immers in gereeden Gelde betaalden, werd een Rente van vier ten Honderd toegezegd, die één derde in baaren Gelde, en twee derden in Obligatien, twee en een half rentende toebragten, kreegen Schuldbrieven tegen drie ten Honderd (*). Dit zelfde ſpoor drukte *Zeeland* binnen kort (†). Dan de Geldheffing op dien voet in *Holland* opengezet, duurde ſlegts tot de helft van Lentemaand (§), en werd door eene andere, om ſpoedig Geld te krygen, van 't welke wy, *Holland* byzonder behandelende, nader zullen ſpreeken, vervangen.

Geldleening in Holland.

Waarſchuwing van het Committé Revol. te Antwerpen.

Wy hebben hier van de voorgaande Geldheffing gewaagd: dewyl dezelve gelegenheid gaf tot een Waarſchuwing, door het *Committé Revolutionair te Antwerpen*, den achttienden van Louwmaand deezes Jaars, uitgevaardigd om allomme in den Lande, waar het mogelyk was, aangeplakt en verſpreid te worden. Dezelve was getekend door J. C. DE KOCK, HENDRIK SCHILGE en J. F. R. VAN HOOFF; de-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 35.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 316.
(§) *N. Nedrel. Jaarb.* 1793 bl. 427.

dezelfde hier te Lande wel bekende Mannen, wier dreigende Verklaaring, in den voorleeden Jaare, gedaan, nog niet vergeeten was (*). Dit geheele Stuk is, uit verſcheiden hoofde, zonderling genoeg om in de Geſchiedenis bewaard te worden. Geheel in den toon van Gezagvoerenden, hieven zy aan. —— „ Alzo ter onzer kennisſe gekomen is, dat de gemeene Vyanden des Vaderlands en der Volksvryheid, uwe gezwooren Onderdrukkers en Tyrannen, uit het waaragtig gevoel van het naby zynde geducht oogenblik van hunnen wisſen val, en welverdiende ſtraffen, als nog niets willen onbeproefd laaten, om zich, tot het laatſte oogenblik toe, ten koste van het goed en bloed van braave Burgers en Ingezetenen, op den zetel des Gewelds en der Overheerſching te blyven vestigen. En daar 'er de gemeene welvaart van den Lande, en het geluk des Volks ten hoogſten aangeleegen ligt, dat door de efficacieuste middelen, die God en de Natuur een Vry Volk in handen geſteld heeft, die gevloekte menées werden tegengegaan en verydeld, en al het Volk, als één eenig man, opkome, en zich vereenige om aan die Pesten van den Staat alle mogelyke afbreuk te doen, hun uitterooijen en te verdelgen.

„ Zo is 't, dat wy daarom by deezen „ allen en een iegelyk wel ernſtig vermaanen

LXXIII. BOEK. —— 1793.

(*) Zie hier boven bl. 100.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ nen in geene Geldligtingen, hoegenaamd, aan wie en op wat voorwaarden ook, een Penning, of zelve, of door anderen, direct of indirect te fourneeren, noch die openlyk of heimelyk bevorderlyk te zyn; neen maar dezelve, als zigtbaar ten verderve van Land en Volk ingericht, volgens Eed en Pligt ten nadruklykſte af te raaden; verklaarende alle de Geldligtingen voor nul en van onwaarde, en van geen de minſte verbindende kragt, en tegen de Contraventeurs, Deelneemers en Uitſchryvers, als aan hoogſtſtrafbaare misdaad tegen het Volk zich ſchuldig maakende, de ſtraffe des doods ſtatueerende.

„ Bevelen wy aan alle Ontvangers, Rekenmeesters, Hoofdgaarders, en Commiſen, en allen, die verder met eenige Publieke Ontvangst van Stads- of Lands-Penningen, onder wat tytel van Impoſitien, Lasten, Ongelden, Stads of Lands inkomen, die ook geheeven mogen worden, zich gechargeerd vinden, geene de minſte Afgifte van zodanige Penningen te doen; maar die, als het onvervreemdbaar eigendom des Volks, onder zich te houden, op pœne van in deszelfs Perſoon en Goederen, daar voor aanſpraakelyk te zyn, en wel rigoreuslyk, naar exigentie van zaaken, zelfs aan den lyve, als Spoliateurs van 's Lands Kas, te worden geſtraft.

„ Wy waarſchuwen en interdiceeren al mede by deezen alle Gouverneurs, Com-

„ man-

„ mandanten en verdere Militairen van LXXIII.
„ den Staat, zo te Lande als ter Zee BOEK.
„ dienende, geene orders hoe genaamd, ——
„ het zy van de prætenſe Staaten Gene- 1793.
„ raal, Raad van Staaten, Staaten der by-
„ zondere Provincien, derzelver Gecom-
„ mitteerde Raaden, der reſpective Admi-
„ raliteiten en Stedelyke Regeeringen, zo
„ min als van WILLEM DEN V, in eeni-
„ ge zyner prætenſe Kwaliteiten, of van
„ wie het ook anders mogte zyn, te re-
„ ſpecteeren, of te obedieeren, om onze
„ goede oogmerken, en onderneemingen,
„ tot heil van Land en Volk, eenigzins
„ hinderlyk te zyn, veel min zich daar
„ tegen gewapenderhand te verzetten; op
„ pœne, dat allen, die zich daar aan ſchul-
„ dig maaken, daar voor, op verbeurte
„ van hun hoofd, zullen reſponſabel zyn,
„ en als openlyke Traiters, Verraaders,
„ en gedeclareerde Vyanden des Vader-
„ lands, daadlyk, zonder de minſte form
„ van Proces, met den dood zullen wor-
„ den geſtraft, en bovendien derzelver
„ Goederen en Bezittingen aan het Volk
„ en den Staat vervallen en verbeurd zyn.
„ Verder verklaaren wy alle Hypothe-
„ catien, Overdragten, Transporten, Ces-
„ ſien, Donatien, Verkoopingen en Ali-
„ ënatien, van roerende en onroerende
„ Goederen, onder wat tytel het ook zy,
„ ter kwaader trouwe, of tot zigtbaar na-
„ deel van den Lande geſchiedende, door
„ hun, die vóór, in en naa den Jaare
„ MDCC-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ MDCCLXXXVII, ten verderve van Land
„ en Volk gewerkt, de braafſte Voor-
„ ſtanders van dien gewelddaadig mishan-
„ deld, verbannen, en den Staat zo wel
„ als de door hun geruïneerde Burgers en
„ Ingezetenen, enorme verliezen en ſcha-
„ den hebben toegebragt, en de regtvaar-
„ dige vergoeding van dien, door derge-
„ lyke Aliënatien, zouden willen eludee-
„ ren, van nu af aan te houden voor nul
„ en van onwaarde, en dat allen, die
„ zulks gedaan, of daar aan de hand in
„ 't minſte of geringſte hebben geleend,
„ niet alleen openlyk aan het Volk zullen
„ bekend gemaakt en aangeklaagd worden,
„ ter behoorelyke Strafoefeninge; maar
„ daarenboven alles wat uit dien hoofde,
„ in andere handen mogt overgegaan zyn,
„ even zo zeer als de Goederen en Be-
„ zittingen van hun, die met verzaaking
„ van Eed en Pligt, tot zo een landver-
„ derflyk einde zullen werkzaam zyn, aan
„ het Volk en den Staat verbeurd zyn.

„ Eindelyk verklaaren wy, op het al-
„ lerernſtigſte, alle mishandelingen, hoe
„ gering ook, die aan de Perſoonen,
„ Goederen, of Familien van braave en
„ cordaate Patriotten, onder wat prætext
„ ook, zullen aangedaan worden, hon-
„ derdvoudig te zullen wreeken; als ook
„ de gezegende Naagedagtenis van hun,
„ die onder zodanig geweld mogten om-
„ komen, als Mannen, die aan het Va-
„ derland wel verdiend hebben, niet al-

„ leen

„ leen te vereeren; maar ook byzonder- LXXIII.
„ lyk derzelver Vrouwen en Kinderen, BOEK.
„ in de ſpeciaale beſcherming van den ——
„ Staat te neemen, en ten kosten van 1793.
„ dien, des noodig, op eene honorabele
„ wyze, te ſouteneeren. En zal dit laat-
„ ſte ook plaats hebben omtrent alle braa-
„ ve Militairen, die zich aan den arm des
„ Gewelds onttrekken, en aan onze zy-
„ de voegen, om de geheiligde Regten
„ van den Mensch, en de gefegte zaak
„ der Vryheid en Gelykheid te helpen
„ handhaaven en te doen zegepraalen (*)."

Dit zonderling Stuk ontmoette in den Lande een ſoortgelyk onthaal, als wy aantekenden, ten opzigte van een vroeger, in den zelfden geest geſtemd, en uit dezelfde pen gevloeid, althans door dezelfde Perſoon ondertekend (†). Zo min als het voorgaande kon dit eenige uitwerking hebben by de toenmaalige Lands-Regeering, die, ſteunende op de aangegaane Verbintenisſen, dusdanig eene *Waarſchuwing*, met een oog vol veragting, aanzag. Hoe aangenomen.

Schoon de Gevangenneeming des Konings van *Frankryk*, het afſcheid neemen des *Engelſchen* Gezants ten *Franſchen* Hove, ten gevolge hadt (§), was egter die van *Frankryk* te *Londen* gebleeven. Doch de behandeling hem daar, op 't einde des af- De *Franſche* Gezant te *Londen* met Credentiaalen van

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 18.
(†) Zie hier boven bl. 104.
(§) Zie hier boven bl. 65.

LXXIII. BOEK. 1793. de Nat. Conventie voorzien.

afgeloopen Jaars, aangedaan, ſpelde niets goeds om den Vrede tuſſchen de beide Ryken te doen volduuren (*). De Uitvoerende Raad van *Frankryk*, der bejegeningen, den Afgezant CHAUVELIN ſteeds aangedaan, moede, werd te raade, om daar die Burger afgeweezen werd: dewyl zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit geen Gezant, dan van wegen den *Franſchen* Koning, erkende, in den aanvang deezes Jaars, dit ſtruikelblok weg te neemen, door hem de Credentiaalen over te zenden, welke hem de middelen zouden verſchaffen, om, volgens de geſtrengheid der Diplomatique formen te kunnen handelen; ten einde hier door de hindernis te weeren, en om zich niet te kunnen verwyten, door eenvoudig gebrek aan de form, eene Onderhandeling geſtremd te hebben, van welks goeden uitſlag de rust van twee groote Natien afhing.

Opheldering van den Uitvoerenden Raad in *Frankryk* wegens deszelfs bedoelingen.

By de overzending dier Geloofsbrieven liet de Uitvoerende Raad zich in het breede uit, over den zin der zo veel gerugts gemaakt hebbende Verklaaring, wegens het Regeerings-Beſtuur der onderworpen Volken (†). Naardemaal dit Stuk zo zeer in verband ſtaat met de groote hoofdzaak der tegenwoordige beweegenisſen, en in dit Antwoord, zo veel voorkomt, rechtſtreeks ons Vaderland betreffende, kunnen wy niet

(*) Zie hier boven bl. 124.
(†) Zie hier boven bl. 90.

niet nalaaten, hetzelve deels over te nee- LXXIII.
men. —— De Uitvoerende Raad betuigt, BOEK.
door het Staatsdienaarſchap van *Groot-Brittanje* niet wel begrepen te zyn, wanneer men denzelven beſchuldigde, eene Verklaaring gegeeven te hebben, „ welke de Oproerigen van alle Natien de „ gevallen aanweest, in welke zy vooraf, „ op de ondersteuning en hulp van *Frankryk* konden staat maaken." Niets, zou vreemder kunnen zyn, merken zy op, dan dit verwyt aan de Gevoelens der Nationaale Conventie, en aan de uitlegging, die wy 'er van gegeeven hebben; ook dagten wy niet, dat het moogelijk was, ons het opentlyk oogmerk aan te tygen, om *Oproerigen* te begunstigen, ten zelfden tyde dat wy verklaarden, „ dat men de „ Nationaale Conventie zou beledigen, wanneer men haar het oogmerk toeſchreef „ om Oproeren, en oproerige beweeginnigen, die zich, in het een of ander gedeelte van een Staat, zouden kunnen „ openbaaren, te begunstigen, of zich „ met derzelver Aanleggers te vereenigen, „ en dus van de zaak van eenige byzondere Perſoonen, de zaak van de *Franſche* Natie te maaken."

Dit Raadsbeſluit verzekerden zy, dat geene toepaſſing kon hebben dan in het enkele geval, dat de algemeene wil van eene Natie, duidelyk en zonder dubbelzinnigheid, de hulp en Broederſchap der *Franſche* Natie zou verzoeken. Zy maaken eene gepaste onderſcheiding tusſchen

LXXIII. BOEK. 1793.

Opſtand en *Oproer*; brengen het voorbeeld van den *Opſtand* onzer Landgenooten by in zich aan het *Spaanſche* juk te onttrekken; en dus, wanneer de algemeene wil der Natie toen de hulp van *Frankryk* of *Engeland* verzogt, men het hoch HENDRIK DEN IV, hoch Koningin ELIZABETH, tot een misdaad toerekende, die ſtem gehoord te hebben. In deezer voege poogde de Nationaale Vergadering het ontrustende weg te neemen.

Wat daar in ten aanziene van de *Schelde* gezegd wordt.

Het verſchil wegens de *Schelde*, waar in ons Land zo naauw betrokken was, en waar uit het *Brittſche* Miniſterie beſlooten hadt, „ dat het alleen ter baane gebragt „ was, met oogmerk om de Bondgenooten van *Engeland* te hoonen," hieldt de Nationaale Vergadering voor een zaak geheel onverſchillig voor *Engeland*, van zeer middelmaatig belang voor *Holland*; maar zeer gewigtig voor de *Belgen*: *onverſchillig* voor *Engeland*, dit behoefde geen bewys; van zeer *middelmaatig* belang voor *Holland*: naardemaal de Voortbrengzels der *Belgen*, even goed, langs de Vaarten, die op *Oſtende* loopen, uitgingen; van een *groot belang* voor de *Belgen*, van wegen de menigvuldige voordeelen, die de Haven van *Antwerpen* hun zou geeven. Het was uit hoofde van dat gewigt, en om de *Belgen* in dat ſchaarbaar regt te herſtellen, en geenzins om iemand te beleedigen, dat *Frankryk* verklaard hadt, hun in het uitoefenen van zulk een wettig regt te zullen ondersteunen.

Op

Op de Vraage, of *Frankryk* gemagtigd LXXIII.
om die Verbindtenisſen te verbreeken, BOEKE.
welke zich tegen de Vryheid der *Schelde* ——
verzetten? gaven de *Franſchen* ten ant- 1795.
woord; „ Indien men het Regt der Na-
„ tuur en der Volken raadpleegt, zyn al-
„ le de Natien van *Europa*, en niet *Frank-*
„ *ryk* alleen, daar toe gemagtigd: dit
„ is aan geen twyfel onderheevig. ——
„ Indien wy met het Publieke Regt te
„ raade gaan, zeggen wy, dat het nim-
„ mer anders moet zyn, dan de toepas-
„ ſing van het Algemeen Regt der Nati-
„ en, op de byzondere omſtandigheden
„ in welke de Natien zich, met betrek-
„ king tot de andere, bevinden: zo dat
„ alle byzondere Tractaaten, die deeze
„ Grondbeginzels ſchenden, nimmer an-
„ ders kunnen beſchouwd worden, dan
„ als het werk van Geweld. Men mogt
„ 'er, met betrekking tot de *Schelde*, by-
„ voegen, dat dit Tractaat geſlooten was,
„ zonder deelneeming der *Belgen*. De
„ Keizer, om zich van de bezitting der
„ *Nederlanden* te verzekeren, offerde,
„ zonder aarzelen, het onſchendbaarſte der
„ Regten op. Meester van die ſchoone
„ Gewesten, regeerde hy die met de roe-
„ de van het volſtrekt Despotismus; hy
„ ontzag alleen die Voorregten aan dezel-
„ ve verleend, welke hy belang hadt te
„ bewaaren, en vernielde of beſtreed eeu-
„ wiglyk de andere. —— *Frankryk* komt
„ met het Huis van *Oostenryk* in Oorlog,
„ verdryft het uit de *Nederlanden* en her-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ſtelt de Vryheid der Volken, welke „ door het *Weener-Hof* tot de Slaaverny „ gedoemd waren; hunne boeijen zyn „ verbrooken; zy treeden weder in alle „ de Regten, door het Huis van *Oosten-* „ *ryk* hun ontnomen; en hoe zouden dan „ die, welke zy op de *Schelde* hadden, „ 'er van uitgeſlooten zyn, vooral, daar „ dat Regt waarlyk alleen van belang is „ voor de des ontroofden. Voor het ove- „ rige heeft *Frankryk* eene veel te ſchoo- „ ne Staatkundige Geloofsbelydenis te „ doen, dan dat men voor deszelfs Grond- „ beginzelen zou te vreezen hebben."

Die Staatkundige Geloofsbelydenis legt de Uitvoerende Raad in deeze bewoordingen af, niet om te ſchynen dat zy week was door eenige uitdrukkingen van eene dreigende taal, maar om hulde aan de waarheid te doen; „ dat de *Franſche Repu-* „ *bliek* niet meent, zich als een algemeen „ Scheidsman te ſtellen van de Tractaa- „ ten, welke de Natien onderling verbin- „ den; zy zal andere Natien weeten te „ eerbiedigen, zo als zy zich belast met „ de zorg, om het haare te doen eerbie- „ digen. —— Zy wil niemand de Wet „ voorſchryven; maar zal ook nimmer ge- „ doogen, dat men haar zulks doe. —— „ Zy heeft afgezien, en ziet nog af van „ alle Overheerſching van Landen, zul- „ lende het bezetten der *Nederlanden* niet „ langer duuren dan de Oorlog en de tyd „ die de *Belgen* zullen noodig hebben, „ om hunne Vryheid te verzekeren en te

„ be-

„ bevestigen; waar naa, als zy Onafhan- LXXIII.
„ gelyk en gelukkig zyn, *Frankryk* de BOEK.
„ belooning in hun geluk zal vinden.

„ Wanneer deeze Natie in het volle 1793.
„ genot van haare Vryheid is, wanneer
„ haare algemeene wil wettig en onge-
„ hinderd kan worden uitgebragt, dat dan
„ *Engeland* en *Holland*, indien zy nog zo
„ veel gewigts ſtellen in de opening van
„ de *Schelde*, over deeze zaak in recht-
„ ſtreekſche Onderhandeling met de *Bel-*
„ *gen* treeden; en, indien de *Belgen*, door
„ welke beweegreden het ook mogt wee-
„ zen, toeſtemmen om zich van de Vaart
„ der *Schelde* te berooven, zal *Frankryk*
„ 'er zich niet tegen verzetten, en zal
„ hunne Onafhanglykheid, zelfs in hun-
„ ne dwaalingen weeten te eerbieden.

Ten ſlotte lieten zy deeze taal der on-verſchrokkenheid hooren. „ Naa zulk
„ eene openhartige Verklaaring, die zulk
„ een zuiver verlangen voor den Vrede
„ openlegt, behoort 'er by het Staatsdie-
„ naarſchap van zyne *Groot-Brittanniſche*
„ Majeſteit geene bedenking meer over te
„ blyven, omtrent de meening van *Frank-*
„ *ryk*. — Doch, indien deeze uitleg-
„ gingen aan 't zelve onvoldoende toe-
„ ſchynen; indien wy nog eens genood-
„ zaakt zyn den hoogen toon te hooren;
„ indien de vyandlyke Toerustingen in de
„ Havenen van *Engeland* blyven voortduu-
„ ren, zullen wy ons, naa alles tot be-
„ houd van den Vrede uitgeput te heb-
„ ben, gereed maaken tot den Oorlog,

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ten minſten met het gevoel van de regt-
„ vaardigheid onzer zaake, en van de
„ poogingen, die wy gedaan hebben, om
„ deeze uiterſten te vermyden; terwyl
„ wy de *Engelſchen*, die wy agten, met
„ wederzin; doch tevens zonder vrees,
„ zullen beoorlogen."

Antwoord den *Franſchen* Gezant in *Londen* gegeeven.

Hier mede overeenkomſtig waren de Beſluiten in de Nationaale Vergadering genomen. De Heer CHAUVELIN, van wegen den Uitvoerenden Raad, aandringende op een onbewimpeld antwoord, wegens de Toerustingen in *Engeland*, ontving van Lord GRENVILLE een ſchriftlyk beſcheid, kort maar duidelyk ontvouwende; hoe men de evengemelde *Franſche* Staatkundige Geloofsbelydenis, daar ten Hove opvatte. Hy verklaarde gelast te weezen, hem, met de uitdruklykſte woorden, te berigten, „ dat men in *Engeland*, geduu-
„ rende de tegenwoordige omſtandighe-
„ den, zou blyven volharden in alle de
„ maatregelen, welke men geſchikt zou
„ oordeelen om zich in ſtaat te ſtellen
„ ter beſcherming van de zekerheid, rust
„ en de Regten des Ryks; ter vrywaa-
„ ringe van die hunner Bondgenooten;
„ als mede om paalen te ſtellen aan de
„ uitzigten van den nayver en de ver-
„ grooting, in alle tyden voor *Europa* ge-
„ vaarlyk; maar die het nog te meer wor-
„ den: dewyl zy onderſteund waren door
„ de verbreiding van Grondbeginzelen,
„ zo verwoestend voor alle Maatſchaply-
„ ke Orde."

Een

Een volſtrekt weigerend Antwoord bekwam de Heer CHAUVELIN, toen hy, van GRENVILLE beſcheid kreeg, op zyn vraage, of hy niet als *erkend Afgezant* der *Franſche* Republiek zou worden aangemerkt? —— Een Bit in *Engeland*, ten opzigt van de Vreemdelingen uitgevaardigd, ſtondt eerlang in werking gebragt te worden; dit deedt de Heer CHAUVELIN vraagen, of men hem beſcherming zou verleenen, en of zyne Papieren veilig zouden weezen? GRENVILLE's antwoord luidde volſtrekt weigerend in beide die opzigten; weshalven hy alles tot een ſpoedig vertrek gereed maakte. LXXIII. BOEK. 1793. Weigeringen aan den *Franſchen* Gezant.

Inmiddels viel, in *Frankryk*, eene lang voorziene groote gebeurtenis voor. Men deedt, wegens den gevangen Koning, de volgende vraagen. Is LODEWYK ſchuldig? —— Zal men het vonnis, over hem uitgeſprooken aan het Volk ter bekragtiging voorleggen? —— Welk eene ſtraf heeft hy verdiend? Vraagen, by de voordragt, onderſcheiden beantwoord. De Beſchuldigingen tegen den afgezetten Vorst meermaalen aangevoerd, haalde men in 't breede op. Schoon de Advocaat DESEZE eene verdeediging in den korten tyd van acht dagen, die hem ſlegts vergund was, vervaardigde, welke alles inhieldt, wat op dit Suk kon gezegd worden, en waaromtrent LODEWYK betuigde, „ dat dezelve „ niets dan volmaakte waarheid bevatte," was wel te voorzien, wat diens lot zou worden, weshalven men aangeteekend vindt, Doodvonnis van LODEWYK, uitgeſprooken en volvoerd.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

dat hy, naa het gemelde wegens de Verdediging gezegd te hebben, 'er byvoegde. „ Myn geweeten is zuiver. Men „ heeft my ten laste gelegd, dat ik der „ eerſte aanlegger van het bloedvergieten op den tienden van Oogstmaand „ zyn zou. Deeze beſchuldiging verſcheurt myn hart. Dan, wat baaten „ betuigingen en bewyzen, by eene party, welke na niets dan Bloed verlangt, „ welke ieder oogenblik van verwyl geſtadig woedender maakt; welke door „ allerlei kunstenaryen derzelver onmenschlykheid aan het Volk wist mede „ te deelen, en thans de magtigſte is."

De tyd tot het opmaaken van het vonnis, op den veertienden van Louwmaand, bepaald zynde, werd de eerſte hier boven gemelde vraag met *ja* beantwoord: —— die wegens het voordraagen ter bekragtiging aan het Volk, hadt naa heevige twistredenen, eene groote meerderheid aan de afkeurende zyde. —— Dan omtrent de groote vraag, welk eene Straffe heeft hy verdiend? beweerden veelen, dat in dit geval, gelyk in alle halsſtraffyke Regtsgedingen, twee derde der ſtemmen tot de meerderheid behoorde. Doch de beſliſſing der voorige vraagen op eene andere wyze toegegaan zynde, werd die voorſlag verworpen. Zeven honderd één en twintig Leden maakten, ten dien dage, de Vergadering uit. De ſtemmen opgenomen zynde, waren 'er vier en dertig voor den dood, onder zekere bedingen, twee voor

voor eene altoos durende Gevangenis, drie honderd en negentien voor eene Gevangenhouding tot den Vrede, en vervolgens een Ballingſchap; maar drie honderd zes en zestig voor de daadlyke Doodſtraf. Eene kleine meerderheid van ſlegts vyf ſtemmen, beſliste dus LODEWYKS Doodvonnis, 't welk den achttienden van Louwmaand geſtreeken, en den één en twintigſten daar op volgende, met het ſtraftuig de Guillotine, volvoerd werd. — Eene Doodſtraffe in *Frankryk* niet alleen wydverſchillend beoordeeld; maar geheel de Wereld door, in een onderſcheiden licht beſchouwd. Dan, hoe veel des ook te zeggen en aan te merken valle, zullen wy ons daar toe niet inlaaten, en te minder: dewyl de volgende ſtukken zullen uitwyzen, hoe deeze Doodſtraffe de Hoven, wegens LODEWYKS Gevangenneeming verbitterd, in nog feller gloed deedt opblaaken. LXXIII BOEK. 1793.

Dit was byzonder het geval in *Groot-Brittanje*. Onmiddelyk naa de ingekomene tyding van het geſtreeke Doodvonnis werd 's Koningsraad byeengeroepen, en de lang voorbedagte ſtrenge maatregels ſtelde men daar vaſt. Lord GRENVILLE vaardigde onverwyld aan den dus lang, op eenen grooten afſtand behandelden *Franſchen* Gezant CHAUVELIN eenen Brieve af, waar in hy vermeldde gelast te weezen, hem aan te ſchryven, dat het Character, waar mede hy by den Koning van *Groot-Brittanje* bekleed geweest Hoe die Doodſtraffe in *Engeland* opgenomen. De *Franſche* Afgezant weggezonden.

LXIII. BOEK. 1793.

weest was, en waar van de verrigtingen reeds voor lang waaren opgeſchort, thans geheel een einde genomen hadt, door den droevigen Dood van zyne Allerchriſtlykſte Majeſteit — dat de Koning dienst verblyf niet langer kon dulden — en hem gelaste, binnen den tyd van acht dagen, het Koningryk te verlaaten. Met toezegging dat het aan geene voeglyke ſchikkingen zou ontbreeken, om hem na *Frankryk* te doen te rug keeren, met die agting, welke men verſchuldigd was aan het Character, 't geen hy van wegen zyne Allerchriſtlykſte Majeſteit by den Koning voorheen bekleed hadt.

Nog een vrugtlooze pooging van *Frankryk* tot den Vrede.

Onmiddelyk naa dien vertrek kwam, op den negen en twintigſten van Louwmaand, de Heer DE MARET te *Londen*, met eene boodſchap van aangelegenheid, om nog eene pooging tot behoud des Vredes te doen: welke pooging, ſchoon zonder vrugt, de gezindheid der *Franſchen* tot den Vrede met *Engeland*, naar zommiger gevoelen, altoos zal kenmerken. Schoon anderen die zending als geheel zonder Vredesbedoeling afſchilderen. (*)

Verſlag van het

De tyding van het bevel tot het vertrek van den *Franſchen* Afgezant ten Hove

(*) Zie *History of the Politics of Great Britain and France, from the Time of the Conference of Pilnitz to the Declaration of War against Great Britain, With an Appendix, containing a Narration, of the Attempts made by the Brittiſche Gouvernement to restore Peace.* By HERBERT MARCH 1800.

ve van *St. James*, kwam niet in *Frankryk*, of het Committé tot de Algemeene Verdeediging deedt, op den laatſten van Louwmaand, aan de Volksvergadering te *Parys* een Verſlag, 't welk ten voorſpel diende van eene Oorlogsverklaaring. 't Zelve berigtte daar in, „ aan de Nationaale Conventie, kennis gegeeven te „ hebben, van de onderwerpen des mis„ verſtands tuſſchen de *Franſche* Repu„ bliek en het *Britſche* Gouvernement; „ van de opeengevolgde menigvuldige „ verongelykingen van dit Gouverne„ ment ten opzigte van de *Franſche* Re„ publiek, en van de ronde en heuſche „ poogingen van de *Franſche* zyde aan„ gewend, ter voorkominge van een „ Vredebreuk, van welke de heilloozs „ gevolgen ongetwyfeld zouden t' huis „ komen, op die geenen alleen, die zo „ onregtvaardig berokkend hadden."

LXXIII. BOEK. 1793. Committé tot de Algemeene Verdeediging, wegens den Oorlog.

„ De *Franſche* Republiek," dus vaart dit Verſlag voort, „zal zich geene ver„ wytingen te doen hebben, daar zy al„ le middelen, welke met haare waar„ digheid ſtrookten, heeft uitgeput, al„ voorens tot zo droevige uiterſtens over „ te gaan. — Het is met leedweezen, „ dat ik aan de Nationaale Conventie, „ de vrugtloosheid onzer poogingen be„ rigtte, en dat de flaauwe hoop tot „ Vrede, welke, eenige dagen geleden, „ ons nog overbleef, geheel verdweenen „ ſchynt.

„ Het *Britſch* Miniſterie, vergeetende, „ 't

LXXIII. BOEK. 1793.

„ 't geen het zo dikwyls beloofd hadt
„ van zich niets met onze Huishouding
„ van binnen te bemoeijen, heeft gele-
„ genheid genomen uit de regtmaatige
„ geſtrengheid op den laatſten onzer
„ Koningen uitgeoefend, om deszelfs
„ kwaadwilligheid tegen het *Franſche*
„ Volk ten hoogſten toppunt op te voe-
„ ren.

„ De noodzaaklyke Dood eens Ty-
„ rans, is voor de *Engelſchen* het ſignaal
„ geweest van eene publieke rouw —
„ de oorzaak van eene vermeerdering van
„ vyandlyke toerustingen — en het voor-
„ wendzel van eene belediging aan wel-
„ ke geen glimp is by te zetten."

Hier op vermeld hebbende, welk een bevel, gepaard met eenen Brieve van den Secretaris van Staat, de Heer CHAUVELIN ontvangen hadt, beſluit de Verſlaggeever, met deeze woorden; „ De uit-
„ voerende Raad heeft ſterk gevoeld,
„ wat een zodanig gedrag hoonends in-
„ houdt; en zo het gevoel van veront-
„ waardiging by denzelven eenigzins kan
„ verzagt worden, is het alleen het denk-
„ beeld, dat de *Franſche Natie* 'er ge-
„ voelig wraak over zal neemen."

Lord AUCKLANDS voordragt by hun Hoog Mogenden.

Middelerwyl was de buitengewoone *Groot-Brittanniſche* Afgezant by onzen Staat niet in gebreke gebleeven, om zich, wegens den toedragt der zaaken, in zyn Ryk, ten opzigte van *Frankryk*, by hun Hoog Mogenden te vervoegen. Hy leeverde, de Papieren, zints den ze-

ven

ven en twintigſten van Wintermaand des voorigen, tot den twintigſten van Louwmaand des tegenwoordigen Jaars (*), aan hun Hoog Mogenden over, met byvoeging van een Vertoogſchrift, 't welk wy geheel moeten plaatzen, als eene opgave behelzende, met welk een oog het *Engelſche Hof*, het voorgevallene in *Frankryk* aanzag, en wilde dat het by het Staatsbeſtuur in de Bondgenootſchapelyke Gewesten, zou worden aangezien. LXXIII. BOEK. 1793.

Op de aangeduide Staatsſtukken wyzende, luidt Lord AUCKLANDS taal. „ De „ Koning, Hoog Mogende Heeren! is „ in de vaste overreding, dat de gevoe„ lens en grondbeginzelen, die uit naam „ van *Groot-Brittanje*, daar in zyn uit„ gedrukt, volmaakt overeenſtemmen met „ die van uwe Republiek, en dat U Hoog „ Mogenden geneigd zyn, om kragtdaa„ dig mede te werken in alle die maat„ regelen, welke het tegenwoordig be„ ſlisſend Tydſtip vorderen, en die een „ noodwendig gevolg zyn van die ge„ voelens en grondbeginzelen.

„ De omſtandigheden, welke ons tot „ dat beſlisſend Tydſtip gebragt hebben, „ zyn nog te versch, en het gedrag, „ 't welk de Koning gehouden heeft is „ te bekend, dan dat ik genoodzaakt „ zou weezen een omſtandig Verſlag daar „ van te doen.

„ Het

(*) Wij hebben, daar het paſte gaf, den inhoud dier ſtukken aangeweezen of opgegeeven.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Het is althans nog geen vier jaaren „ geleden, dat eenige Elendigen, zich „ den naam van *Philoſophen* geevende, „ de verwaandheid hebben gehad van „ zich bekwaam te oordeelen, om een „ nieuw Stelzel van Burgerlyke Maat- „ ſchappy in te voeren. Om deeze yde- „ le harſenſchim tot ſtand te brengen „ hebben zy getragt alle die Natien, by „ welken Ondergeſchiktheid, Zeden, en „ Godsdienst plaats hadden, en tot hier „ toe de zekerheid, het geluk en den „ troost van het Menschlyk Geſlacht „ hebben uitgemaakt, om te keeren en „ te verwoesten. Hunne vernielende „ plans zyn ook maar al te wel gelukt; „ doch de uitwerkingen van dit Nieuw „ Stelzel, 't welk men heeft getragt in „ te voeren, hebben nergens anders toe „ gedient, dan om het harſenſchimmige „ en godlooze van deszelfs Autheurs aan „ den dag te leggen.

„ De Gebeurtenisſen, die 'er zo ſchie- „ lyk op gevolgd zyn, hebben zedert in „ gruwlykheid overtroffen al het geen „ ons de Geſchiedenisſen opleeveren. De „ Eigendommen, de Vryheid, de Veilig- „ heid, en het Leeven zelfs, zyn het „ ſpeeltuig geweest van de toomlooze „ woede der driften, van de Roofzugt; „ van den Haat, en van de allerwreedſte „ en onnatuurlykſte Heerschzugt.

„ De Jaarboeken van het Menschlyk „ Geſlacht leeveren geen voorbeeld op, „ dat men, immer in zulk een kort „ tyds-

„ tyranbeſtek, zo veele misdaaden gedaan, LXXIII
„ zo veele rampen veroorzaakt, en zo BOEK.
„ veel traanen heeft doen ſtorten; eindelyk ——
„ ſchynen, op dit Tydſtip, deeze yslyk- 1793.
„ heden ten hoogſten top geſteegen.

„ De Koning, gedurende al dien tyd, „ omringd van zyn Volk, 't welk, door „ de Godlyke beſcherming, eenen voor- „ beeldloozen voorſpoed genoot, kon al- „ le deeze rampen van anderen niet be- „ ſchouwen, dan met een diep medely- „ den en verontwaardiging; doch, ge- „ trouw aan zyne Grondbeginzelen, kon „ zyne Majeſteit nooit van zich verkry- „ gen om zich met de Binnenlandſche „ Zaaken van eene vreemde Natie in te „ laaten, en zou zich nimmer verwyderd „ hebben van de Onzydigheid, welke „ hy aangenomen hadt.

„ Zulk een gedrag, 't welk de Koning „ met genoegen gezien heeft, dat ge- „ lykelyk gehouden is door U Hoog Mo- „ genden, wiens Goede Trouw door ge- „ heel *Europa* erkend is, en by welke „ het, om zo veele andere redenen moet „ geëerbiedigd worden, is egter niet in „ ſtaat geweest om zyne Majeſteit, zyn „ Volk, en deeze Republiek, in veiligheid „ te kunnen ſtellen tegen de allergevaar- „ lykſte en allerſtraf baarſte bedoelingen.

„ Zedert eenige maanden is het plan „ van eene bekommerlyke uitbreiding van „ Heerſchappye voor de rust en zeker- „ heid van geheel *Europa* openlyk er- „ kend. Men heeft al zyn kragt inge-

„ ſpan-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ſpannen om, in het binnenſte gedeelte
„ van *Engeland*, en van dit Land, leer-
„ ſtellingen te verſpreiden, door welke
„ alle Maatſchaplyke Orde wordt ten on-
„ derſten boven gekeerd; en men heeft
„ zich zelfs niet geſchaamd, om aan dee-
„ ze verfoeilyke poogingen den naam te
„ geeven van het Omwentelings vermo-
„ gen (*Pouvoir Revolutionair.*) De oude
„ plegtige Verbonden, geguarandeerd door
„ den Koning, heeft men verkragt, en ge-
„ lyklyk, zo wel de Regten als het Grond-
„ gebied van deeze Republiek geſchon-
„ den.

„ Zyne Majeſteit heeft, derhalven, naar
„ zyne Wysheid, geoordeeld toebereid-
„ zels te moeten maaken, geëvenredigd
„ naar de omſtandigheden. De Koning
„ heeft zyn Parlement geraadpleegd, en
„ de maatregels, welke zyne Majeſteit
„ heeft goedgevonden te neemen, zyn
„ yverig en eenpaarig (*) goedgekeurd,
„ door een Volk, 't welk een afſchrik
„ van Ongodsdienſtigheid en Regeering-
„ loosheid heeft, dat zyn Koning bemint,
„ en zich aan deszelfs Conſtitutie houdt."

„ Dit zyn, Hoog Mogende Heeren!
„ de redenen van een gedrag, welks wys-
„ heid

(*) Wie het toen in *Engeland* voorgevallene, en het bygebragte van de Tegenparty weet, zal deeze *Algemeenheid* zeer zien inkrimpen; dan het loopt buiten ons vak hier van te ſpreeken. Wy zouden anders, uit de *Engelſche* Geſchiedenis, van die dagen, verbaazend veel en treffends kunnen aanvoeren.

„ heid en billykheid, tot nu toe, den Ko- LXXIII.
„ ning van uwe Inſtemminge en Mede- BOEK.
„ werking hebben verzekerd. —— Zyne ——
„ Majeſteit heeft, in alle zyne daaden, 1793.
„ ſteeds gewaakt voor de handhaaving van
„ de Regten en de zekerheid der *Vereenigde Nederlanden.*"

„ De Verklaaring welke ik in Slachtmaand laatſtleden, de eer gehad heb, „ U Hoog Mogenden over te handigen (*) en de aankomst van een klein „ Vlootdeel, beſtemd om de Stroomen „ van de Republiek te beſchermen, tot „ haare eigene magt zou byeen verzameld „ zyn, leeveren 'er de blyken van op. „ Ook hebben U Hoog Mogenden de„ zelfde geneigdheid erkend, in al wat „ zyne Majeſteit gedaan heeft, en zullen „ dit niet minder zien in de maatregelen, „ die 'er beraamd worden; derhalven „ houdt zyne Majeſteit zich overtuigd, „ dat hy, van deze kant van U Hoog Mo„ genden, zal blyven ondervinden eene „ volmaakte overeenſtemming van grond„ beginzelen en gedrag: zynde het deeze „ overeenſtemming alleen, welke aan de „ vereende poogingen der twee Landen, „ de noodige kragt kan geeven voor der„ zelver gemeene Verdeediging, en paa„ len zetten aan de rampen, waar mede „ *Europa* bedreigd wordt, ten gelyken „ tyde boven het bereik van eene bele„ diging ſtellende, de Rust en de Onaf„ hang-

(*) Zie hier boven bl. 111.

LXXIII. DOEK. 1793.

„ hanglykheid van eenen Staat aan wien „ U Hoog Mogenden, door hunne wys„ heid en de fermiteit van hunne Regee„ ring, het geluk verzekeren (*)."

Groote schynbaarheden, dat deeze Staat in den Oorlog zou worden ingewikkeld.

Die zelfde Afgezant verwylde niet Hun Hoog Mogenden kundschap te geeven, van de wyze op welke de geweeze Gezant des Konings van *Frankryk* bevolen was *Engeland* te ontruimen, een zo gewis voorteken eener op handen zynde Vredebreuk. Alle de verrigtingen in dat Ryk kondigden, met vereende stemme, krygstoerustingen ten sterksten aan. Desgelyks gaven de wederzydsche Onderhandelingen, tusschen onzen Staat en *Engeland* de onbedrieglykste voortekens, dat dezelve, welke flaauwe flikkeringen van hoop, ten tegendeele zich ook, by de donkerheid dier vooruitzigten, zelfs tot het laatste toe, mogten opdoen, in dien kryg zou worden ingewikkeld.

Poogingen tot voorkoming des Oorlogs.

Wanneer wy hier van flaauwe flikkeringen spreeken, oogen wy op eene geheime Onderhandeling tusschen den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, en den *Engelschen* Afgezant Mylord AUCKLAND, aangevangen met den *Franschen* Minister DE MAULDE, en eenige Leden van de *Fransche* Nationaale Conventie te *Parys*, tot voorkoming van eenen geduchten inval, en eene mogelyke vermeestering der Republiek. 't Zy uit hoofde dat men ter verdeediging van deezen Staat niet in gereed-

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 21.

feedheid ware, en te dier oorzaake tragten moest dien slag, op alle gevoeglyke wyzen, af te weeren, of ten minsten tyd zoeken te winnen; 't zy men met ernst op den Vrede bedagt was. Getuigen hier van de Brieven tusschen DUMOURIER en AUCKLAND gewisseld. Die des *Franschen* Generaals, den drie en twintigsten van Louwmaand, uit *Parys* gedagtekend, is van deezen opmerkenswaardigen inhoud, „ MYLORD! De *Fransche* Gezant in „ *'s Gravenhaage*, en myn waare Vriend, „ Mr. DE MAULDE, heeft my onderrigt, „ dat gy, in veele gesprekken met den „ Heer VAN DE SPIEGEL, hem hoogag„ ting en eene byzondere belangstelling in „ my betuigd hebt, welke ik steeds door „ myn zedelyk gedrag zal tragten te ver„ dienen. De Raadpensionaris heeft de„ zelfde gevoelens aan den dag gelegd. „ Ik zal my, myn Leger bezigtigende, „ eenige dagen in de nabyheid van *Hol*„ *land* bevinden. —— Zou het niet mo„ gelyk zyn, dat wy alleen, of met ons „ beiden en VAN DE SPIEGEL, een mond„ gesprek houdende, iets nuttigs bewerk„ ten voor *Engeland*, voor de *Vereenig*„ *de Nederlanden*, voor *Frankryk*, voor de „ Menschlykheid, en misschien voor ge„ heel *Europa*? —— Ik onderwerp dee„ zen Voorslag aan uwe Voorzigtigheid, „ en aan uwe Liefde tot den Vrede, die „ by elk eerlyk man, in den grond zyns „ harten, moet huisvesten. Ik zal den „ dertigsten van Louwmaand te *Antwer*-

LXXIII. BOEK. —— 1793.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ *pen* wenzen, daar zal ik uw Antwoord „ kunnen ontvangen, en 'er twee dagen „ op wagten." In de ondertekening van deezen Brief, noemt zich DUMOURIER *de Vriend der Engelſche Natie* —— De *Engelſche* Gezant AUCKLAND ſchreef, op den geſtelden dag uit *'s Gravenhaage* een antwoord. Het verrigte van den Raadpenſionaris droeg de goedkeuring van hun Ed. Groot Mogenden weg, hy kreeg last om daar mede voort te gaan. Dan hy deelde een Brief van DE MAULDE, den dertienden van Sprokkelmaand, aan hem uit *Antwerpen* geſchreeven, mede, betrekkelyk de aangevangene Onderhandeling, waarin deeze zyn Opontbod, en dus het einde van alle die aangewende middelen tot behoudenis des Vredes vermeldt (*). —— Ten opzigte van deeze Onderhandeling, getuigt DUMOURIER zelve; „ dat hy, „ naa het ondergaan van veele onaangenaame ontmoetingen te *Parys*, en daar uit „ geboorene herhaalde verzoeken om zyn „ ontſlag, enkel in dienſt zyns Vaderlands gebleeven was, om dat men hem „ voorſtelde te handelen over de opſchorting van den Oorlog met *Engeland* en „ *Holland*, en, wanneer zulks niet ſlaagde „ eenen inval in *Holland* te doen, dien „ hy als onvermydelyk beſchouwde om de „ *Nederlanden* te bewaaren; dat intuſſchen „ de Nationaale Conventie, terwyl hy „ zelfs

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 367—369.

„ zelfs met goed gevolg in de Onder- LXXIII.
„ handeling bezig was, zich gehaast hadt BOEK.
„ om dien Oorlog te verklaaren, zonder ——
„ zich met de toebereidzelen daar toe be- 1793.
„ zig te houden, of te zorgen voor de
„ middelen om die behoorelyk te onder-
„ ſteunen." By welke gelegenheid hy vermeld, de Oorlogsverklaaring alleen uit de Nieuwspapieren vernomen, en den Inval gedaan te hebben met een klein *Corps d'Armée* van nieuw Krygsvolk, 't welk nog nimmer in 't vuur was geweest; doch waar mede hy uitvoerde, 't geen ons vervolgens te melden ſtaat (*).

De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL, geeft dit naarigt, ten aanziene van deeze Onderhandeling; „ Ik had, door toegeef-
„ lykheid en beleefdheid, in zo verre de
„ Vriendſchap van den *Franſchen* Miniſ-
„ ter by onzen Staat gewonnen, dat ver-
„ ſcheide vertrouwlyke Conferentien tuſ-
„ ſchen Lord AUCKLAND, *Groot-Brittan-*
„ *niſche* Ambasſadeur, den gemelden Mi-
„ nister, en my gehouden zyn, alle ten
„ oogmerk hebbende het behouden van
„ den Vrede. —— In de daad hadden wy
„ de zaak zo verre gebragt, dat men de
„ beſte verwagting kon hebben van eene
„ goeden uitſlag. *Engeland* en onze Staat
„ zou de *Franſche* Republiek erkend heb-
„ ben —— de ſtipſte Neutraliteit zou be-
„ veſtigd zyn geworden, en de twee
„ eerſtgemelde zouden haare Mediatie
„ aan-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 265.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ aangeboden hebben, tot herſtel van den „ algemeenen Vrede, of by weigering „ daar van, in gemeenſchap met *Frankryk* „ maatregelen genomen hebben, hoedanig den Oorlog best te doen eindigen. — Deeze waren de voornaamſte „ Artykelen van eene Conventie, welke „ wy den *Franſchen* Minister hadden voorgeſlaagen, en die daar mede na *Parys* „ vertrok in de Maand December des „ Jaars MDCCXCII, en in 't einde van „ January te rug kwam, met de ſtellige „ verzekering, dat alle de Leden van den „ algemeenen Raad in *Frankryk* zeer wel „ voldaan waren over het gehandelde. — „ Dat zy eenpaarig beſlooten hadden met „ *Engeland* en Ons niet te breeken, zo „ dat men nu niet anders te doen hadt, „ dan te zien, hoe wy het best de laatſte hand aan onze vertrouwlyke afſpraak „ konden leggen, en dat de Generaal „ DUMOURIER wenschte in perſoon daar „ over met ons te handelen (*)." —.

Desgelyks voert hy dit Stuk aan, in eenen Brieve aan DUMOURIER, betuigende, „ dien niet te kunnen eindigen zonder „ hem te zeggen, met welk een leedweezen hy vernomen hadt, dat eene zamenkomst met hem dapper en rondborſtig Generaal, van welke hy zich zo „ veel genoegen voor zichzelven, en een „ zo gelukkig gevolg voor het algemeen „ wel-

(*) *Nadenking van eenen Staatsman, wegens zyn Ministerie in Holland*, 1800.

„ welzyn hadt behoofd, geene plaats kon LXXIII.
„ hebben; en het hem hartlyk moeide, BOEK.
„ zich verpligt te vinden, by geſchrifte ——
„ hem te doen toekomen, 't geen hy uu- 1793.
„ rig gewenscht hadt, hem by monde te
„ kunnen geeven (*)."

De voordragt van het Committé ter Algemeene Verdeediging mogten wy te regt een Voorſpel van eene Oorlogsverklaaring noemen (†). Maar van welk eene? Vast tegen den Koning van *Engeland*; doch was dezelvte mede gerigt tegen den Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*. Het geheele Stuk was van deezen wel zonderlingen, maar merkwaardigen, inhoud. — „ De Nationaale Conventie, gehoord hebbende het Verſlag van deszelfs Committe ter Algemeene Verdeediging, betrekkelyk het gehouden gedrag van *Engeland* omtrent *Frankryk*, en in aanmerking neemende, dat de *Koning van Engeland* niet opgehouden heeft, voornamelyk zedert den tienden van Oogstmaand, „ aan de *Franſche* Natie blyken te geeven van zyne kwaadwilligheid, en van „ zyne verknogtheid aan de Verbintenis „ der Gekroonde Hoofden.

Oorlogsverklaaring van *Frankryk* aan den Koning van *Engeland* en den *Stadhouder*.

„ Dat Hy, op dat tydſtip, aan zynen Af-

„ ge-

(*) Deeze Brief betrof de zaak van den *Collonel* MICOUD, te vinden in de Bylaagen F N. Z *O de voornaamſte en minst bekende byzonderheden by de Belegering, Inneeming en Herneeming der Stad* Breda, bl. 172

(†) Zie hier boven bl. 314.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gezant te *Parys* bevel gezonden heeft
„ om te vertrekken, om dat Hy niet wil-
„ de erkennen den Proviſioneelen Uitvoe-
„ renden Raad, door de Wetgeevende
„ Vergadering ingeſteld.

„ Dat het Kabinet van *St. James*, van
„ dat zelfde tydſtip af heeft opgehouden,
„ te handelen met den *Franſchen* Afge-
„ zant te *Londen*, onder voorwendzel van
„ de Opſchorting des geweezen Koninga
„ der *Franſchen*.

„ Dat het, zedert de Opening van de
„ Nationaale Conventie, niet heeft wil-
„ len antwoorden, op de gewoone Cor-
„ reſpondentie tuſſchen beide de Staaten,
„ of de Magt van deeze Conventie er-
„ kennen.

„ Dat het geweigerd heeft den Afge-
„ zant van de *Franſche* Republiek te er-
„ kennen, ſchoon met Geloofsbrieven op
„ naam der Republiek voorzien.

„ Dat het getragt heeft te ſtremmen
„ verſcheide Aankoopen van Graanen,
„ Wapenen, en andere Goederen, die in
„ *Engeland* gedaan waren, zo door *Fran-*
„ *ſche* Burgers als door Agenten van de
„ *Franſche* Republiek.

„ Dat het heeft doen aanhouden ver-
„ ſcheide Schepen en Vaartuigen, belaa-
„ den met Graanen voor *Frankryk*; ter-
„ wyl het, tegen het Tractaat van den
„ Jaare MDCCLXXXVI, den Uitvoer na
„ andere Landen zynen gang heeft doen
„ gaan.

„ Dat het al verder, om nog krugtdaa-
„ di-

„ diger den loop der handeldryvende be- LXXIII.
„ langen van de Republiek in *Engeland* BOEK.
„ te ſtremmen, door eene Acte van het ——
„ Parlement, den omloop der Aſſignaten 1793.
„ heeft doen verbieden.

„ Dat het, door dat zelfde Parlement,
„ tot ſchending van het IV. Artykel des
„ Tractaats van den Jaare MDCCLXXXVI,
„ in Louwmaand laatſtleeden, eene Acte
„ heeft doen uitgaan, waar door het alle
„ *Franſche* Burgers, gaande na *Engeland*,
„ of hun verblyf aldaar houdende, heeft
„ onderworpen aan de allerkwellendſte,
„ gevaarlykſte, en gewelddaadigſte maat-
„ regelen voor hunne zekerheid.

„ Dat het, gelyktydig en tegen den in-
„ houd van het I. Artykel des Vredes-
„ Tractaats van den Jaare MDCCLXXXIII,
„ Beſcherming en Onderſtand in geld heeft
„ toegeſtaan aan de Emigranten, en zelfs
„ aan de Hoofden der Rebellen, die
„ reeds tegen *Frankryk* waren opgeſtaan:
„ dat het met dezelve gehouden heeft eene
„ geregelde Correſpondentie, klaarblyke-
„ lyk ingerigt tegen de *Franſche* Omwen-
„ teling, en dat het desgelyks de Hoof-
„ den der Rebellen van de *Franſche* Volk-
„ plantingen in de *West-Indien* ontvangen
„ heeft.

„ Dat het Kabinet van *St. James*, met
„ den zelfden geest, zonder dat 'er nood-
„ zaaklykheid toe was, en terwyl alle
„ Zee-mogenheden met *Engeland* in Vre-
„ de waren, eene aanmerklyke uitrusting

LXIII. BOEK. 1793.

„ ter *Zee*, en eene vermeerdering van
„ deszelfs Landmagt bevolen heeft. —
„ Dat die Uitrusting gelast is, op het
„ oogenblik, dat het *Engelsch* Ministerie
„ met woede vervolgde, allen, die in *En-*
„ *geland*, de grondbeginzelen der *Fran-*
„ *sche* Omwenteling aankleefden, en te-
„ vens van alle mogelyke middelen ge-
„ bruik maakte, zo in het Parlement als
„ daar buiten, om de *Fransche* Republiek
„ met schande te overlaaden, en op de-
„ zelve de verfoeijing van de *Engelsche*
„ Natie, en zelfs van geheel *Europa* te
„ doen vallen. — Dat men het oog-
„ merk van die Uitrusting, als tegen
„ *Frankryk* bestemd, openlyk erkend
„ heeft.

„ Dat, schoon de Provisioneele Uit-
„ voerende Raad van *Frankryk*, middelen
„ heeft gebruikt om den Vrede en Broe-
„ derschap met de *Engelsche* Natie te on-
„ derhouden, en niet geantwoord heeft
„ op de lasteringen en schendingen der
„ Tractaten, dan door wedereischen, ge-
„ grond op de regelen van regtvaardig-
„ heid, en uitgedrukt met de grootmoe-
„ digheid van vrye Menschen, het *En-*
„ *gelsch* Ministerie egter by deszelfs Sy-
„ sthema van kwaadwilligheid en vyand-
„ lykheid gebleven is, de Uitrustingen
„ voortgezet, en een Vlootdeel na de
„ *Schelde* gezonden heeft, om de verrig-
„ tingen van *Frankryk* in het *Belgische* te
„ verontrusten.

„ Dat,

„ Dat, op de tyding der Executie van LODEWYK, de beleediging tegen de *Fransche* Republiek zo verre is gegaan, dat men, aan den Gezant van *Frankryk* order gezonden heeft om het Grondgebied van *Groot-Brittanje*, binnen acht dagen, te ontruimen. LXXIII. BOEK. 1793.

„ Dat de Koning van *Engeland* zyne verknogtheid aan de zaak van dien Verraader, en zyn oogmerk om die te ondersteunen, duidelyk getoond heeft, door verscheide Besluiten, op het oogenblik van diens Dood; zo door het benoemen van Generaals voor zyne Landmagt, als door het vraagen aan het Parlement van *Engeland*, om eene aanmerkelyke vermeerdering van Land- en Zeemagt, gelyk ook door het uitrusten van Kanonneerscheepen.

„ Dat de heimlyke zamenspanning met de Vyanden van *Frankryk*, en voornaamlyk met den *Keizer* en *Pruissen*, bevestigd is geworden, door een Tractaat in Louwmaand laatstleden met den eerstgemelden geslooten.

„ Dat Hy, in die zelfde Zamenspanning, heeft getrokken, den *Stadhouder der Vereenigde Gewesten*; dat deeze laatste, wiens slaafsche verknogtheid aan de Kabinetten van *St. James* en *Berlyn*, maar al te zeer gebleeken is, geduurende den loop der *Fransche* Omwenteling, in weerwil van de Onzydigheid, die hy voorgaf, de *Fransche* Agenten heeft be-

„ han-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ handeld met veragting, de Emigranten
„ ontvangen, de *Franſche* Patriotten ge-
„ kweld, hunne verrigtingen gedwars-
„ boomd, de Maakers van valſche Aſſig-
„ naaten, tegen het gewoon gebruik en
„ tegen den eisch van het *Franſche* Mi-
„ nisterie ontſlaagen; en dat hy, in dee-
„ zen laatſten tyd, om met de vyandlyke
„ oogmerken van het Hof van *Londen* me-
„ de te werken, eene Uitrusting ter Zee
„ bevolen, een Vlootvoogd benoemd, en
„ aan de *Hollandſche* Schepen bevel ge-
„ geeven hadt om zich te voegen by het
„ *Engelsch* Vlootdeel; eene Geldligting,
„ tot goedmaaking der kosten van den
„ Oorlog geopend; den Uitvoer der Graa-
„ nen na *Frankryk* belet, en de voorzie-
„ ning der *Pruiſſiſche* en *Oostenrykſche* Ma-
„ gazynen begunstigd hadt.

„ Overweegende, eindelyk, dat alle de
„ omſtandigheden geene hoop meer aan de
„ *Franſche* Republiek overlaaten, om door
„ den weg van vriendlyke Onderhande-
„ ling, herſtelling dier bezwaaren te ver-
„ krygen, en dat alle bedryven van het
„ *Brüſſche Hof*, en van *Holland* vyandlyk
„ zyn, en gelyk ſtaan aan eene Verklaa-
„ ring van Oorlog, zo beſluit de Natio-
„ naale Vergadering

„ *Voor eerst.* De Nationaale Vergade-
„ ring verklaart, in naam van de *Fran-*
„ *ſche* Natie, dat, ingevolge van de bo-
„ vengemelde vermenigvuldigde Vyandlyk-
„ heden, en Aanrandingen, de Republiek

„ in

„ in Oorlog is met den Koning van *En-* LXXIII.
„ *geland* en den *Stadhouder der Vereenig-* BOEK.
„ *de Provincien.*

„ *Ten tweeden.* De Nationaale Con- 1793.
„ ventie gelast den Provisioneelen Uit-
„ voerenden Raad, van al de magt, die
„ dezelven noodzaaklyk zal oordeelen,
„ gebruik te maaken, ter afkeering van
„ de aanrandingen, en ter handhaaving
„ van de Onafhanglykheid, de Waardig-
„ heid, en de Belangen der *Fransche* Re-
„ publiek.

„ *Ten derden.* De Nationaale Con-
„ ventie magtigt den Provisioneelen Uit-
„ voerenden Raad, te beschikken over de
„ Zeemagt van de Republiek, naar dat
„ het belang van den Staat zulks zal
„ vereischen, en herroept alle byzonde-
„ re schikkingen, welke ten dien opzig-
„ te, by voorige Besluiten, gemaakt
„ zyn. (*)

Indien de Geestdrift, welke thans in *Frankryk* woelde, en de gemoederen aanvuurde, niet uit de daar onlangs voorgevallene Gebeurtenissen kennelyk was; indien wy, in dat Land, geene bedryven gezien hadden, die de verbaasdheid, en eene mengeling van andere, min aangenaame aandoeningen, ten hoogsten toppunte opvoert, zouden wy ons, met reden, hoogst verwonderen, dat dit nieuw Gemeenebest, door zo veele Vyanden omringd, en zo fel, door de magtigste

Hachlyke omstandigheden waar in zich *Frankryk* bevondt by het doen dier Oorlogsverklaaring.

Land-

(*) *N. Vers. by* DE CHALMOT I. D. bl. 43.

XXXIII. BOEK. 1798.

Land-Mogenheden van *Europa* bedreigd, en beſtookt, (*) door dus eene Oorlogverklaaring ook *twee Zeemogenheden*, zich ten openbaaren vyand maakte. De Keizerin van *Rusland* vaardigde, ten deezen tyde, ook een Gebod tegen de *Franſchen* uit, 't welk in ſterkte en listigheid naauwlyks wedergade vindt (†). En meer als men daar by overweegt, dat dit Gemeenebest, wel magtig in zaaken van Inwooneren; doch ſchaars by den Geldt was, ontbloot van veele rykgegoede Ingezetenen, uit dat Land, met veel ſchats geweeken, en wegens de uitputting der Staatsfinantien, onder het wooting Koninglyk Beſtuur, zonder eenig crediet om gelders, door Geldopneeming, die zenuw van den Staat te ſterken, en reeds, zints eenigen tyd de toevlugt tot Papieten Geld, dat uiterſt en weinig houdend plegtanker, hadt moeten neemen).

Hoemen in de Geldbehoefte voorzien

't Was ter gelegenheid van deezen nieuw verklaarden Oorlog, dat men beſloot om nog achthonderd Millioenen aan Aſſignaaten te doen maaken: terwyl 'er reeds twee duizend drie honderd zeven en tachtig Millioenen, viermaal honderd zestig duizend en veertig Livres, van de drie duizend één honderd Millioenen, tot welke beſlooten was, in de wandeling waaren. By den voorſlag daar toe voerde men

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* hier boven bl. 46.

(†) Dit Stuk is te leezen in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* 1798. bl. 566—584.

LXXIII. BOEK. 1793.

mende Oorlogsverklaaring tegen de *Vereenigde Gewesten*, als een redmiddel aan. Immers, onder meer andere gezegdens daar toe betrekkelyk, was de taal: „ De Oorlogsverklaaring, die gy aan *Holland* gedaan hebt, is de doodlykste slag in het Financieele, dien gy onzen Vyanden hebt toegebragt: want het is in *Holland*, dat de Keizer, de Koning van *Pruissen*, en de Keizerin van *Rusland*, hun toevlugt hebben om Geldligtingen te doen om de Kosten van hunne Hoven goed te maaken. *Holland* ondersteunt door Commercieele Handelingen het Credit van *Engeland*. Wel nu, indien uwe overwinnende Legers in *Amsterdam* intrekken, zyn alle hunne Financieele Bronnen vernietigd, en gy zult die Despoten dwingen om de Gelykheid der Regten, en de Soverainiteit des Volks te erkennen. (*)

Brissots taal by de Verklaaring des Oorlogs.

En wil met een staal van de Geestdrift, welke, ten deezen dage, de *Franschen* vervulde, en die op alle mogelyke wyzen in de gemoederen werd aangeblaazen, men hoore de taal van den in de Geleerde en Staatkundige Wereld bekenden Brissot, by gelegenheid van het verklaaren des Oorlogs; een taal, in de Conventie hoogst toegejuichd. —— „ Het „ Hof van *Engeland* wil den Oorlog, „ hier aan valt geen twyfel. Het tafe-

„ reel

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 180.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ reel van deszelfs gedrag heeft u moeten voorbereiden tot die Gebeurtenis. „ Het trouwloos momaangezigt der Onzydigheid is eindelyk afgevallen. Het „ *Britſche* Kabinet hadt het flegts zo lang „ aangenomen, als kon dienen om 's Volks „ denkwyze te misleiden, en het Parlement om te koopen. Dat Hof verklaart u daadlyk den Oorlog door uwen „ Gezant te gebieden uit *Engeland* te „ vertrekken. —— Indien het den Oorlog niet ſtellig terſtond verklaard heeft, „ dit geſchiedde, om dat zyne Magt niet „ gereed was; dit geſchiedde om dat het „ door een verfynd *Machiavellismus*, den „ ſchyn van eenen aanval wil vermyden. „ Het heeft alle die voorbereidzels flegts „ genomen om den Oorlog, welke het „ u wil aandoen, het Volk behaagelyk „ te maaken, de Natie 'er in te doen „ deelen, en ongelukkig is het *Engelſche* „ Volk in den ſtrik gevallen, 't zelve „ door het Miniſterie geſpannen. —— „ Doch 'er valt niet aan te twyfelen, of „ de dwaaling zal welhaast opklaaren. „ Binnen kort zal het *Engelſche* Volk „ deezen Oorlog niet dan met afgryzen beſchouwen, als dan zal, zonder twyfel, het bloed, 't geen vergooten zal „ zyn, nederkomen op den kop van de „ Ministers, die den Oorlog gewild hebben: zonder twyfel zullen zy hunne „ dagen niet in gerustheid eindigen; zonder twyfel zullen zy op het Schavot „ klimmen, alwaar minder ſchuldige Landſchuimers omkomen. „Wy

„ Wy moeten egter de gevaaren van LXXIII.
„ onzen toeſtand niet ontveinzen. Wy BOEK.
„ hebben alle de Dwinglanden van *Europa* ——
„ te bevegten; alle de Volken zyn onze 1793.
„ natuurlyke Bondgenooten; maar, in
„ ſlaaverny zynde, vermoogen zy niets.
„ Het is noodig dat geheel *Frankryk* op-
„ ſtaa, om zich tegen den vyand te ſtel-
„ len. Het is noodig dat de Rykgegoe-
„ de zyne fondſen opſchiet, om het Cre-
„ dit der Aſſignaten ſtaande te houden.
„ Het is noodig dat de Landbouwer, de
„ Grondbezitter, het oog afwende van de
„ berekeningen der Winzugt, en het is
„ noodig, dat ieder *Franſch* Burger ge-
„ reed zy, om, als een *Romeinſch* Krygs-
„ man, uit te trekken. Het is noodig,
„ dat alle *Franſchen* maar één groot Le-
„ ger uitmaaken, en dat geheel *Frankryk*
„ maar éene Legerplaats zy. Het is noo-
„ dig, zich tot tegenſpoeden te berei-
„ den, en zich tot ontbeeringen te ge-
„ wennen. Het oogenblik nadert, wan-
„ neer het een misdaad voor den Burger
„ zal zyn twee Rokken te hebben: zo
„ er een enkelde van onze Broeders
„ Soldaaten naakt is.
„ O, Gy! die, voor het toekomende,
„ aan het nekanen gaat, laat uwe onge-
„ rustheid vaaren, overwonnen wordende
„ hebt gy niets meer noodig; Overwin-
„ naars zynde, verkrygt gy alles, wat gy
„ zult kunnen begeeren. — Gy zult
„ overwinnen, ja; ik durf het u voor-

LXIII. BOEK. 1793.

„ ſpellen. Gy zult overwinnen! —— *Frankryk!* de Natuur heeft u alles ge-
—— „ geéven wat noodig is om te zegenvie-
„ ren.

„ Wat ons betreft, Medeburgers! die
„ door het Volk gelast zyn, met de zorg
„ om ons woon zyne belangens te waaken,
„ laat ons allen haat, alle byzondere drift
„ uitblusſen; het is noodig alle de gees-
„ ten rondom een gemeen middenpunt te
„ verzamelen, en dit middenpunt is de
„ *Nationaale* Conſtitutie; laat dat denk-
„ beeld ons nimmer in onze handelingen
„ begeeven.

„ Den Oorlog aan *Engeland* te ver-
„ klaaren, is dien te verklaaren aan den
„ Stadhouder der *Vereénigde Nederlanden*,
„ aan den Onderdaan eerder dan aan den
„ Bondgenoot van Koning GEORGE DEN
„ III. Hy heeft de *Franſche* Patriotten
„ verdrukt. Hy heeft geene gelegenheid
„ laaten voorbygaan, om zyne kwaad-
„ willigheid tegen de *Franſche* Republiek
„ te doen blyken.

Aanſpraak der *Bataafſche* Afgevaardigden te *Parys*.

Met welk een oog de *Bataafſche* Afgevaardigden te *Parys* deezen ſtap der Nationaale Conventie om den Oorlog aan den Stadhouder te verklaaren, aanzagen; welk een heil zy zich daar uit ſpelden, kunnen wy best ſchetzen, door hier plaats te geeven aan een ſtuk, 't welk zy, weinig dagen naa die Oorlogsverklaaring, ter *Nationaale Conventie* inleeverden. 't Zelve is op hen eigenſten toon, als wy te

meermaalen die Uitgeweekenen hoorden slaan, gestemd. Zy lieten zich voor die Vergadering, op deezen trant, hooren. — LXXIII. BOEK 1793.

„ Wetgeevers! de *Bataafsche* Patriotten „ mogen eindelyk hoopen, de zedert zo „ lang verdrukte Vryheid in hun Vader- „ land te zien herleeven. Het Besluit „ in de gedenkwaardige Zittinge van den „ eersten van Sprokkelmaand genoomen, „ zal voor altoos gaan beslissen over het „ lot van *Europa*. Het is de doodsteek „ voor alle Despoten. Uw naam zal door „ het zelve in den eersten rang van de „ Weldoeners des Menschdoms geplaatst „ worden!

„ Wy komen, in den naam onzer „ Broederen, onzen lof, onzen byval, en „ onze medewerking, zo veel in ons is, „ toebrengen, aan den gewigtigen maat- „ regel, welken gy genomen hebt. Neen! „ gy hebt het niet mis, wanneer gy „ de zaak der Volken afzondert van die „ der Tyrannen, welken dezelven verdruk- „ ken.

„ Uw Besluit heeft den Oorlog ver- „ klaart aan den *Stadhouder*, aan hem, „ die zich altoos betoond heeft een we- „ derstreever der belangen van de *Fran-* „ *sche Natie*; die, in den *Americaanschen* „ Oorlog, alle roerzels heeft in werking „ gebragt, om de inzigten van *Frankryk* „ te doen mislukken; die de Alliantie, „ tusschen *America* en onze Republiek „ geslooten, heeft onnut gemaakt, kort- „ om die niets heeft nagelaaten om te-

LXXIII. BOEK. „ gen de *Franſchen*, zedert zy de Vry-
„ heid gewonnen hebben, zynen haat te
„ toonen.

1793. „ Het is te regt, dat uw Beſluit, die
„ onderſcheiding ſtelt tuſſchen WILLEM
„ VAN NASSAU, nevens zyne Aanhange-
„ lingen, en het gezonde deel der *Ba-
„ taafſche Natie*, Vrienden van de Vry-
„ heid en de Gelykheid, onder welken
„ wy ons beroemen ons zelven te reke-
„ nen. Deeze billyke onderſcheiding
„ maakt het eigen weezen van uw Be-
„ ſluit uit: zy is voor ons de waarborg
„ van ons vertrouwen niet alleen; maar
„ ook van onze Nationaale Dankbaar-
„ heid.

„ Wetgeevers! zedert vyf Jaaren zugten
„ wy na dit oogenblik. — Afgeweerd
„ door de Ariſtocratie van allerlei ſlag,
„ is eindelyk de ure gekomen, waar
„ in wy ons mogen betoonen waardig
„ om uwe voetſtappen te volgen; waar
„ in wy mogen hoopen, dat geenerleie
„ intrigues van onze Vyanden zullen be-
„ vendryven. Eenige dagen meer, en de
„ Zon zal over een vry Volk weder op-
„ gaan. Nog eenige weeken, en de
„ monden van den *Rhyn* zullen, gelyk
„ die der *Rhone*, vry weezen!

„ Repreſentanten! hier is het Despo-
„ tismus verſlaagen; in andere Gewes-
„ ten is deszelfs val ophanden; de ver-
„ ontwaardigde Volken ſtaan allerwegen
„ op tegen die Tyrannen, welken onder
„ zich den Aardbodem willen verdeelen.

„ Aan

„ Aan u is het voorbeeld der bevryding LXXIII.
„ van het Menschdom te danken. BOEK.
„ De verlosſing van ons Vaderland zal ——
„ de grootſte voordeelen aanbrengen aan 1793.
„ onze zaak, aan de algemeene zaak der
„ Volken. Onze Vlooten, onze Geld-
„ ſpetien, onze Magazynen, onze Sol-
„ daaten, onze Matroozen, die zyn iets
„ om u een goeden uitſlag te verzeke-
„ keren; die zyn iets om den wanhoop
„ te brengen in den boezem van het
„ *Britſch* Miniſterie, dat u om den tuin
„ leide, dat ons in dienſtbaarheid hieldt;
„ maar dat thans, op het naderen van
„ deszelfs val, moet beeven.

„ Er kunnen niet meer eenige verſchillen,
„ eenige verwyderingen, in onze Grond-
„ beginzelen beſtaan: de Vryheid, de
„ Gelykheid, zie daar de Goden, welke
„ de Rede thans aanneemt; het zyn uwe
„ Godheden, het zyn de onze, het
„ zullen welhaast die van de ganſche
„ Wereld zyn.

„ Indien eenige bedreigingen de Patri-
„ otten van ons Land hebben kunnen
„ verdeeld houden, indien eenige ver-
„ ſcheidenheid van gevoelens onder hun
„ heeft mogen beſpeurd worden, is dat
„ alles verdweenen. Alle die wolken zyn
„ opgeklaard. De maatregel, welken gy
„ beſlooten hebt, het licht, 't welk ze-
„ dert den tienden van Oogstmaand, door
„ *Europa* heeft geſcheenen, hebben voor
„ ons alle Geesten gewonnen. 'Er is
„ maar één eenig voorwerp, één eenig

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gevoel, één eenige roep, en die is „ voor den val van het Despotismus, „ voor de zegeviering van de Vryheid „ en de Gelykheid. —— Wy belyden „ voor u, dat het geluk der Menschen, „ aan deeze Grondbeginzelen hangt. Wy „ spreeken den vloek uit over allen, die „ zich daar van verwyderen, en de her- „ schaapen *Bataaven*, zich beroemende „ af te stammen van de *Geuzen* der zes- „ tiende Eeuwe, zullen zich waardig be- „ toonen om met de *Sans Calottes* van „ *Walmis* en *Genapps* op te trekken, „ onder de Banier van de Regten van den „ Mensch.

„ 'Er zyn aanwyzingen van het groot- „ ste aanbelang, nuttig voor den goeden „ uitslag van den Oorlog, die aanstaande „ is. De voorzigtigheid laat niet toe dat „ wy ze openbaar bekend maaken. Wy „ vraagen dezelve aan het Committé De- „ plomatique te geeven. (*)

Hoe beantwoord.

Geen wonder, dat eene voordragt, zo volmaakt in den toon toen te *Parys* heerschende gestemd een gunstig en den Inleeveraaren vereerend antwoord ontving. De Voorzitter der Nationaale Conventie liet zich in deeze bewoordigingen hooren. —— „ Burgers! de Nationaale Con- „ ventie ziet met genoegen, dat de Grond- „ beginzels van Vryheid en Gelykheid „ opkomen by hunne Nabuuren. Zy zal „ de beloften gestand doen, welke zy ge- „ daan

(*) *N. Verz. by* de CHALMOT I. D. bl. 47.

„ slaan heeft, van de Volken, die de- LXXIII.
„ zelfde Grondbeginzels aanneemen, te BOEK.
„ zullen ondersteunen. Gy waart, als men- ——
„ schen, onze Broeders; Gy zyt onze 1793.
„ Broeders, en onze Vrienden. De Vry-
„ heid heeft U haare taal doen hooren;
„ en Gy hebt geantwoord als menschen,
„ die dezelve te hooren waardig zyn. De
„ Nationaale Conventie zal zorgvuldig
„ de door U haar voorgestelde onderwer-
„ pen onderzoeken.

„ De *Bataviereu* waren het laatste Volk,
„ dat de *Romeinen* wederstand boodt; zy
„ waren de eersten, die het juk van
„ *Oostenryk* afwierpen, van dat hoogmoe-
„ dig *Oostenryk*, welk thans alle Tyran-
„ nen onder haare barsche Adelaars ver-
„ eenigt. Vyanden van *Oostenryk* en van
„ den *Stadhouder*, zyn de waare *Batavie-*
„ *ren* onze Vrienden. Het is in den boe-
„ zem van hun Land dat wy met hun
„ zullen handelen. Hier zien wy met ver-
„ maak, eenigen onzer Broederen, dat
„ zy een waarborg van onze gehinte-
„ nissen ontvangen. De Conventie be-
„ looft hun alles optepofferen tot het
„ voeren van den Oorlog voor de Vry-
„ heid. Voor veele eeuwen zyn 'er *Ko-*
„ *ningen* geweest, het wordt tyd, dat de
„ *Souveraine* Volken erkend worden. In-
„ dien 'er onder U verschillen van gevoe-
„ lens zyn, zullen de grondbeginzels der
„ Vryheid dezelve doen verdwynen (*)".

In

(*) *Nieuw. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 48.

LXXIII. BOEK. 1795.

Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweeke *Nederlandsche Patriotten.*

In de daad, naauwlyks waren de zaaden ontkiemd der groote Omwenteling, welke *Frankryks* eenhoofdige Regeering, in een Gemeenebest hervormde, of de *Nederlandsche* Gemeenebestgezinden verbeelden zich den eersten flaauwen straal des aanbreekenden dageraads van den grooten dag der wraake duidelyk te zien flikkeren. Geen Volk sloeg met een oplettender oog den loop dier Omwenteling gaade, dan zy. Deeze Hoop, die verwagting nam by hun toe, op ieder stap, dien het *Fransche* Volk deedt, tot verkryging of bevestiging zyner Vryheid. Zy hielden het daar voor, dat hunne zaak en die der *Franschen* dezelfde was. Toen deeze het zwaard ter scheede hadt uitgerukt, om de grondslagen, waarop de daargestelde Staatsomwenteling gevestigd was, te verdeedigen, durfden zy, te midden der onderdrukking, en als uit het hol eens Kerkers, de stem openlyk verheffen, om door pen en inkt, door vertoogen, in *Frankryk* en elders, die zelfde grondbeginzels allerwegen bekend te maaken, en stoutmoedig voor te staan. Hier toe werden zy aangevuurd, door den tegenstand hunner Party, die niet ophieldt, alles te werkstellen om de verspreiding dier beginzelen te verdrukken (*).

Gee-

(*) Wie dit alles, met gloeiende kleuren, wenscht afgemaald te zien, die gaa te raade met het *Geschiedkundig Verhaal van het Gedrag de Nederlandsche Gemeenebestgezinden, geduurende den tegen-*

Geene; op de gewoone wyze ingerigte Bekendmaaking van den Oorlog, kwam hier te Lande te voorſchyn. Immers hun Hoog Mogenden, wanneer zy door de berigten der Conſuls van Staat onderrigt werden van het Beſlag op de Schepen, toebehoorende aan de Ingezetenen van de Republiek, in de *Franſche* en *Vlaamſche* Havens gelegd, wisten, niet aan welk eene oorzaak, deeze onvoorziene maatregel moest worden toegeſchreeven; „ dan welhaast," gelyk zy zich uitdrukten, in eenen rondgaanden Brieve aan de Staaten der byzondere Gewesten, den tienden van Sprokkelmaand afgevaardigd, „ maakte deeze onzekerheid plaats voor „ de grootſte verwondering en indignatie, „ toen wy vernamen, dat de *Franſche* „ *Natie*, of liever haare tegenwoordige „ Beſtuurders, een Decreet hadden uitgevaardigd, van zulk een buitenſpoorigen „ inhoud, dat de Historie der Volken „ geen voorbeeld opleevert, van een ſtap „ zo vol van onkunde, en onregtvaardigheid, als die, welke op naam van het „ *Fran-*

LXXIII. BOEK. 1793. Brief der Algemeene Staaten aan de Bondgenooten; eene Oorlogsverklaaring aan *Frankryk* behelzende.

genwoordigen Oorlog, door de Franſche Republiek aan den Stadhouder en zyne Aanhang verklaard, op den 1 Feb. 1793. Dienende om met de daad aan te toonen, dat het Bataafſche Volk, onaangezien den ſtaat van Onderdrukking, waar in hetzelve zich bevondt, de Wapenen der Franſche Republiek, op alle mogelyke wyze, heeft onderſteund, om de bovengemelde Factie te onder te brengen, door BLAUW en VAN IRHOVEN VAN DAM. *Te Leyden by* A. en J. HORKOOP.

LXXIII BOEK. „ *Fransche* Volk, ten opzigte van het on-
„ ze, gedaan werdt."

1793. Naa eene korte opgaave van de redenen tot deeze *zonderlinge Oorlogsverklaaring*; zo als hun Hoog Mogenden dezelve betytelen, vaaren zy voort op deezen trant:
„ Geheel *Europa*. Ed. Mog. Heeren!
„ moet verbaasd staan, zulk eene aaneen-
„ schakeling van Absurditeiten, te zien
„ voortkomen, uit den boezem van eene
„ Vergadering, die zich opdoet, als de
„ Wetgeevers, de Verlichters, de Her-
„ vormers van haare Natie te zyn, en die
„ haare Principes aan andere Natien, als
„ de uitvloeizels van Wysheid, en de source
„ van Menschlyk geluk, aanpryst.

„ Oorlog te verklaaren aan den *Stad-*
„ *houder der Vereenigde Nederlanden*, die
„ geen Souverain is van deezen Staat;
„ maar een Illustre Personadie, aan den
„ Staat geattacheerd, door de Hooge
„ Waardigheden, welke hy in denzelven
„ bekleed, onder de Souverainiteit van
„ de Staaten der Provincien, wier vere-
„ niging de Souverainiteit van het Bond-
„ genootschap representeert, wat is dit
„ anders, dan de diepste onkunde toonen,
„ aangaande de Regeering van een Staat,
„ van welken men oordeelt belediging ont-
„ vangen te hebben?

„ Maar reflecteeren wy op de geallegueerde oorzaaken van deeze Oorlogsverklaaring, dan kunnen wy dezelve niet
„ alleen aan Onkunde toeschryven; maar
„ aan den Geest van Overheersching, Ge-
„ weld

„ weld en algemeene Verwoesting, welke de ſtappen van veele Leden der Nationaale Conventie beſtuurt. Inmers, (U Ed. Mogenden weeten het, en ieder Ingezeten weet het met ons,) inmers is 'er geen enkelde van deeze redenen, die den Stadhouder zou aangaan, ſchoon ze al met de waarheid overeenkomſtig waren; maar zommige van die redenen zyn van allen grond van waarheid ontbloot, en voor zo verre 'er eenige zyn, welke *materieel* waarheid zyn, en alleen valſch in de *applicatie*, zo zyn het zaaken van dien aart, dat eene Independente Mogenheid daar van aan geene vreemde Regeering rekenſchap verſchuldigd is. Of zouden de Leden der Nationaale Conventie zich beledigd agten, dat deeze Republiek Troepen armeerde, en preparatien maakte tot haare verdeediging? Dat deeze of geene Provincie, om daar toe in ſtaat geſteld te worden, eene Geldleening opende? De overige gealleguëerde oorzaaken zyn loutere Onwaarheden, het zyn Verdichtzels, alleen uitgevonden om aan daaden van Geweld een ſchyn van Regt te geeven,

LXXIII. BOEK. 1793.

„ De Republiek heeft, (zo weinig als de Stadhouder,) niet gehandeld met Vyanden van *Frankryk*; zy heeft alle mogelyke omzigtigheid gebruikt omtrent het admitteeren der Emigrés, en het is alleen uit conſideratie van geen pretext tot gaſchil aan de *Franſche* Regeering

„ te

LXXIII. BOEK. 1793.

„ te geeven, dat wy, zo wel als U Edel. „ Mogenden, niet hebben kunnen voldoen „ aan den wensch van onze harten, en „ het gevoel van medelyden, dat het lot „ deezer ongelukkige Menſchen, ons heeft „ geinſpireerd? — Aan den anderen „ kant, waar zyn ergens de *Franſche* Pa„ triotten geopprimeerd? In tegendeel zy „ zyn mogelyk veel te zagt behandelt, „ in evenredigheid van het kwaade zaad, „ dat veelen van hun, onder de Ingeze„ tenen van dit Land, hebben verſpreid. — „ Voorts weeten wy niet, dat ergens in „ deezen Staat Fabriqueurs van valſche „ Aſſignaaten zyn losgelaaten, wanneer „ die misdaad beweezen was; maar in „ tegendeel weeten wy, dat 'er corporee„ le ſtraffen zyn geinſtigeerd, zo dra aan „ den Regter was gebleeken, dat de be„ ſchuldiging realiteit hadt, en dat ze „ niet alleen was opgeworpen door de „ *Franſche* Regeering, als een prætext om „ zich van Perſoonen en Papieren mees„ ter te maaken, die zy, om andere rede„ nen, oordeelde te moeten vervolgen.

„ Herinneren wy ons nu, Edelmogen„ de Heeren! te gelyk met deeze onge„ rymde voorwendzels, hoedanig de Con„ duite van deezen Staat geweest is, ge„ duurende de Troubelen in *Frankryk*, „ en hoedanig die van het *Franſche* Gou„ vernement, ten onzen opzigte. — De „ Republiek heeft de ſtipſte Neutraliteit „ in agt genomen; heeft aan de *Fran„ ſche* Regeering, by alle gelegenheid

„ ver-

„ verzekerd, dat zy zich met de hwen- LXXIII.
„ dige Troubles van dat Land, direct of BOEK.
„ indirect, niet zou bemoeyen; de Beſtuur- ——
„ ders der *Fransche* Natie hebben, van 1793.
„ hunnen kant, en in *Engeland*, en alhier,
„ doen verzekeren, dat zy de Neutrali-
„ teit ook zouden reſpecteeren. Onder-
„ tusſchen is, tegen de trouw der Trac-
„ taaten, en in een tyd, dat de Repu-
„ bliek aldaar geen magt hadt, om het
„ te beletten, haar Territoir op de *Schel-*
„ *de*, door gewapende Schepen gevio-
„ leerd; — ondertusſchen heeft de *Franſche*
„ Conventie toegelaaten, dat injurieuſe
„ petitien tegen deezen Staat en deszelfs
„ Gouvernement, in haare Vergaderingen
„ zyn gedaan, en met goedkeuring be-
„ antwoord; — ondertusſchen permitteert
„ die zelfde Vergadering, dat, onder haa-
„ re beſcherming, zich ophouden eenige
„ *Nederlanders*, die openlyk zeggen een
„ *Committé Revolutionaire der Bataaven* uit
„ te maaken, en, onder dien Titel, de
„ Republiek vervullen met Geſchriften,
„ waar van de ſtoutheid evenredig is aan
„ de ongerymdheid; en eindelyk, terwyl
„ *Europa* zich verwonderde over het ge-
„ duld van deeze Republiek, en over haa-
„ re complaiſances voor *Frankryk*, breekt
„ de *Franſche* Regeering alle banden los,
„ en declareert den Oorlog, in ſchyn te-
„ gen den Perſoon van den *Stadhouder*;
„ maar in realiteit tegen de bezittingen
„ der Ingezetenen van den Staat.

„ Het

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Het smert ons, dat wy alle deeze „ omſtandigheden ten kennis van U Edel „ Mogenden moeten brengen. — Eene „ vreedzaame Republiek, die niemand of„ fenſie zoekt te geeven, die niemands „ eigendom, ter haare vergrooting, begeert, „ die zich met alle omzigtigheid in de „ ſtormen van *Europa* gedraagt, wordt „ eensklaps gedreigd met den verwoes„ tenden ſtroom, die reeds zo veele Lan„ den, in haare natuurſchap, overweldigd „ heeft. — Wat is 'er nu voor ons te „ doen? Dit, Ed. Mogende Heeren! „ om Vertrouwen te ſtellen op den God „ onzer Vaderen, die deeze Republiek „ uit kleine beginſels heeft groot gemaakt, „ en dikwyls miraculeus bewaard, en „ voorts met Kloekmoedigheid, Stand„ vastigheid, en Bedaardheid, de middel„ len ter Verdeediging te gebruiken, die „ de Staat, en de kragt van het Land ons „ in handen zal geeven.

„ Het is maar zeer onlangs geleden, „ dat de Bondgenooten zich op nieuw „ plegtig verbonden hebben, om de „ Waardigheden van Erfſtadhouder, Ca„ pitein- en Admiraal-Generaal te hou„ den voor een Eſſentieel deel der Con„ ſtitutie en Regeeringsvorm van den „ Staat, en aan elkander dezelve te gua„ randeeren, aanmerkende niet te zullen „ gedoogen, dat, in een van de Provin„ cien, van deeze heilzaame, en voor de „ rust en veiligheid van den Staat onont„ bee-

„ beselyke Grondwet ooit of ooit wor- LXXIII.
„ de afgeweeken. BOEK.
„ Het oogenblik, om deeze Guarantie ——
„ in kragt en nadruk te praesteeren, is 1793.
„ nu gekomen. —— De *Fransche Con-*
„ *vensie* verklaart den Oorlog aan zyne
„ Hoogheid den *Stadhouder*, als ware de-
„ zelve de *Constitutioneele Souverain*; de
„ Geschriften, de Redenvoeringen van de
„ Bestuurders dier Natie, zyn vervuld
„ van de ingebeelde noodzaaklykheid van
„ onze Constitutie te hervormen, en geen
„ *Stadhouder*, dien zy voor *Souverain* hou-
„ den, in den Staat te erkennen. Zy
„ zoeken daar door het *Nederlandsch* Volk,
„ 't welk zy weeten afkeerig te zyn van
„ een Eénhoofdig Bestuur, afschuwelyken
„ van den Stadhouder, en het eenwig
„ verderfvend zaad van tweedragt in het
„ Land te strooijen, om hetzelve zo veel
„ te gemaklyker te kunnen overvallen en
„ uit te plunderen.

„ Is dit zo, Ed. Mog. Heeren! gelyk
„ men 'er niet aan te twyfelen heeft,
„ laat ons dan, als één eenig man, ons
„ vereenigen rondsom de Constitutie; dee-
„ ze Constitutie heeft eene *Vrye Staats-*
„ *regering*, en een *Erfstadhouder*, maar
„ geen Opperhoofd. —— Laaten alle In-
„ gezetenen, die eenig belang stellen in
„ de bewaaring der Godsdienstige en Bur-
„ gerlyke Voorregten, die zy in dit Land
„ genieten, hart en handen in één slaan,
„ om zichzelven, en hunne bezittingen, te
„ verdedigen tegen het onregtvaardig Ge-

„ weld.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ weld. —— Laat niemand, hoedanig „ zyne denkwyze ook zy, zich voorſtel- „ len, dat hy, meer dan een ander, de „ algemeene wanorde, beroouing, en ver- „ woesting en mbord, zal ontkomen, die „ de gevolgen zyn van de omkeering der „ Regeering in een Land.

„ Ongetwyfeld zyn 'er Menſchen in „ deeze Republiek, die, door het mis- „ bruik van den ſchoonen naam der *Vry-* „ *heid*, en door een bedrieglyk ſchildery „ van *Gelykheid*, uitgelokt, deeze harſen- „ ſchimmige zamenſtelzels als begeerlyk „ aanzien: maar laaten de zodanigen „ ſlegts het oog vestigen op alle Natien, „ die zich aan die denkbeeldige Vol- „ maaktheid vergaapt hebben, en laat „ hun onderzoeken of die Natien, ze- „ dert dien tyd, wyzer, deugdzaamer, „ beſchaafder zyn geworden, of de Na- „ tionaale Welvaart daar door is toege- „ nomen, of de inwendige rust en vei- „ ligheid daar door is bevestigd? — Dit „ onderzoek zal zekerlyk niet gelukkig „ uitvallen; maar laat hun daar tegen „ conſidereeren, dat deeze Republiek, „ onder de Conſtitutie van haare Regee- „ ring, zo lange jaaren gelukkig en wel- „ vaarend is geweest, en dat dezelve „ mitsdien een onderwerp is gewigtig ge- „ noeg om beſchermd te worden.

„ Wy besluiten deezen, Ed. Mog. „ Heeren! met de exhortatie, by al wat „ eer, pligt, en belang, van een ieder „ *Nederlander* eischt, dat U Ed. Mogen-

„ den alle mogelyke middelen gelieven LXXIII.
„ aan te wenden, tot eene kloekmoedige BOEK.
„ Verdeediging, wanneer de Staat vyan- ——
„ dig wordt aangevallen, en teffens, dat 1793.
„ U Ed. Mogenden ernſtige meſures zul-
„ len neemen, op dat, onder faveur der
„ buitenlandſche Vyandlykheden, de in-
„ wendige Rust niet worde getroubleerd.
„ Zo doende kunnen wy, onder Gods
„ Zegen, hoopen, dat onze middelen van
„ Defenſie, gevoegd met de hulp onzer
„ getrouwe Geallieerden, in ſtaat zullen
„ zyn om eenen onregtvaardigen Aanval
„ af te weeren (*)."

Zo wel het Beſluit, in 't *Franſche* Gemeenebest genomen, 't welk de plaats eener Oorlogsverklaaring bekleedde (†), als deeze Brief van hun Hoog Mogenden aan de Bondgenooten, geeven ſtoffe tot veelvuldige Aanmerkingen, waar in wy zouden kunnen uitweiden, ter aantooninge, dat men van den eenen en den anderen kant, niet weinig in uiterſtens liep. De wyze van Oorlogsbekendmaaking gaf gelegenheid, om op eenen toon te ſpreeken, niet weinig afwykende van dien men, in rechtſtreekſche Oorlogsverklaaringen veel, al aantreft. Schoon het in dezelve gewoon is, dat elk der Partyen zyne zaak op het ſchoonſte, en die des Vyands op het

Aanmerkingen over deeze Oorlogsverklaaringen.

(*) *Nieuwe Verzamel. by* DE CHALMOT T. D. bl. 90. Deeze Brief was den 10 Feb. deezes Jaars gedagtekend.

(†) Zie hier boven bl. 327.

LXXIII. BOEK. 1793.

het ongunſtigſt voordraage, neemt men niet zelden in agt, 't geen in de Hoofſche Taal *Eguards* heet; het verantwoorden daar van, indien het in eenige maate van de eene of andere zyde, plaats mogt grypen, wel ſtreng berispende. Doch, behalven het zydelingſche, 't geen hier plaats greep, bragt de veranderde denkwyze, in het voorheen Hoofſche *Frankryk*, ten aanzien van de Vorſten en Grooten der Aarde, te wege, dat dergelyke inagtneemingen, geheel ſchuil gingen, en men zich veel eer verkloekte om de naakte waarheid, gelyk men die agtte, met de onbewimpeldſte bewoordingen, ten ſterkſte, voor te draagen. Terwyl hun Hoog Mogenden tot de Bondgenooten het woord voerende, niet ontzagen, alles, wat zy tegen de *Franſchen* hadden, op eene wyze voor te ſtellen, ſtrekkende om elk hunner tot het volvaardig en kragtdaadig deel neemen in den aanſtaanden Kryg aan te moedigen, door een Voordragt op een heimat geſchoeid, die zy wisten dat volkomen paste aan den voet der ten Oorloge aangemoedigde Beſtuurderen van de onderſcheidene Gewesten, waar de teugel des Bewinds in handen was van Perſoonen, die de *Franſchen* in even het zelfde daglicht beſchouwden, als zy hun aanzagen, en wilden aangezien hebben. Van hier dat wonderlyk mengzel van ſpotswyze en ſchimpenden voordragt, en van ernſthaftigheid. Ten aanziene van de groote zaak zelve, zyn de Leezers onzer Geſchiedenisſen, door het

het nagaan van het beloop der gebeurtenisſen tot deeze uitkomst aanleidelyk, in ſtaat om hun eigen oordeel te vellen, en om der Onpartydigheid hulde te doen.

Klaagden hun Hoog Mogenden, in den rondgaanden Brieve aan de Gewesten, met onderſcheiding, wegens de Geſchriften, van buiten herwaards ingevoerd, door deezen Lande uitgeweekenen, en wel met naame, die van het *Committé Revolutionair dat Brabant* voortkwamen, omtrent gelyktydig met dit hun ſchryven, verſcheen hier te Lande eene Verklaaring van dat zelfde Committé, waar in het zich op de voorgaande beriep, en nog ſterker ſprak (*). Immers zy laaten zich op deezen trant, het Volk van *Nederland* aanſpreekende en uitnoodigende, hooren — „ DUMOURIER „ nadert, en Gy zult *Vry* worden! Gy „ zult, wy vertrouwen het, zyne grootſche oogmerken ſchaagen, en de bedreigingen van eenen Stadhouder zullen „ uwe edelmoedige fierheid niet doen aarzelen.

„ Door vreeſ en geweld zoeken de „ Dwingelanden de overtreeding van hun „ gezag te wettigen, en dus is de lafhartigheid der Volken alleen hunne ſterkte.

„ Verheft u dan tot de hoogte van „ uwen ouden roem, en leert aan uwe „ Ver-

LXXIII BOEK. 1793. Uitlooging van het *Committé Revolutionair der Brabanders.*

(*) Dit ſtuk was den 18 February deezes jaars gedagtekend en onderſchreeven, door J. GELDERMAN, H SCHILDT, H. W. DAENDELS, J. F. K. VAN HOOFF en J. C. DE KOCK.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Vervolgers de uitgeſtrektheid van uwe „ Magt kennen.

„ Vereenigt u met ons, uwe Broeders! „ die, uit afgryzen voor Slaaverny, zo „ lang als Ballingen, verre van ons Va„ derland, hebben omgezworven; onze „ getrouwe zorg waakte ſteeds voor uwe „ Belangen en Regten. — Onze Ver„ klaaring van den twee en twintigſten „ van Wynmaand laatſtleden (*), en daar „ op gevolgde Waarſchuwing van den „ achttienden van Louwmaand (†), ſtrek„ ken u daar van ten bewyze. In weer„ wil van deezen egter, heeft uw ſchan„ delyke Onderdrukker het oogmerk ge„ ſmeed, en reeds weeten daar van eenen „ aanvang te doen maaken, om uwe Vel„ den te doen overſtroomen, en de bron„ nen van uwen Voorſpoed uit te putten. „ Dappere Vrienden! zoudt Gy zulk „ een beledigend misbruik van Gezag dul„ den? Stelt de kragt van uwe Veront„ waardiging te werk! — Stelt den regt„ vaardigſten en nadruklykſten wederſtand „ tegen zulk een onderneeming! Weet „ ſlegts te willen, en de Dwingeland zal „ ondervinden, dat hy enkel door U be„ ſtondt. — Herinnert U, dat Willem „ de V. ſlegts een Menſch is! — dat al„ len, die hem omringen van geen be„ lang genoeg zyn, om U te kunnen weêr„ houden, en dat de Prins en deszelfs ſlaaf-

(*) Zie hier boven bl. 100.
(†) Zie hier boven bl. 298.

„ ſlaafſche Aanhangers niet langer uw Land LXXIII.
„ zullen onteeren, wanneer wy te zamen BOEK.
„ tegen hem opkomen!

„ Dan dat Eendragt thans uwe ſterkte 1793.
„ uitmaake! Herneemt een nieuw aan-
„ weezen; en zo de wreede NASSAU bar-
„ baarsch genoeg was, om in zulk een
„ gruwelyk misdryf te blyven volhar-
„ den; — indien eenige Magiſtraatsper-
„ ſoonen alle Wetten der Menschlykheid
„ verzaakende, of anderen, door het Goud
„ omgekogt, als werktuigen mogten ver-
„ ſtrekken, dat dan WILLEM DE V, zy-
„ ne verfoeilyke Egtgenoote, en alle bloed-
„ dorſtige Medewerkers vergaan, en door
„ dezelfde plaag verdelgd worden!

„ Ziet daar, Medeburgers! het onver-
„ anderlyk voorneemen dat ons bezielt!
„ Vreest niet voor den Tyran! — DU-
„ MOURIER heeft zyn beſluit aangekun-
„ digd, en gewis hy zal zyn woord ge-
„ ſtand doen! Uwe Vrienden de *Fran-*
„ *ſchen* zyn daar — deezen zullen U ver-
„ deedigen, en met U zich van het kost-
„ lyk bezit der *Vryheid* en *Gelykheid* wee-
„ ten meester te maaken.

„ En Gy, Officieren en Soldaaten, on-
„ ze Vrienden, onze Broeders! Gy, die
„ zo lang gezugt hebt onder eenen yze-
„ ren ſchepter, verbreekt, het is tyd,
„ alle banden, die U tot hier toe weder-
„ houden hebben; doch die nu misdaadig
„ ſtaan te worden. Komt tot Ons; Gy
„ zult in de *Franſche* Armee althans dezelf-
„ de Rangen vinden, welke Gy bekleedt,

LXXIII. BOEK. 1793.

„ daar voor ſtaan wy U plegtig in. En
„ uw hart opgebeurd, door de zekerheid
„ van een allergunſtigſt uitzigt, zal zich
„ eindelyk, zonder de minſte vreeze, kun-
„ nen overgeeven. —— Verlaat dan de
„ Vaanen der Slaaverny. Herinnert U,
„ dat de Natuur U tot *Menſchen* ſchiep,
„ eer zy U tot *Krygslieden* vormde. ——
„ Komt herwaards, en Gy zult, gelyk
„ wy, ſtryden om *vrye Burgers* te worden.
„ En, zo eenige onoverwinnelyke hin-
„ dernisſen U beletten van U met Ons
„ te vereenigen, vergeet dan egter nooit
„ dien duuren pligt, welke heden op U
„ ligt, en die uwer waardig is; de vol-
„ ſtrekte weigering naamlyk van het op-
„ volgen der Bevelen van de Hoofden der
„ Weerſpannelingen, die zich tegen den
„ waaren en éénigen Souverain verzetten.
„ En Gy allen, Officieren en Soldaa-
„ ten, die, door vreemde Mogenheden,
„ by Capitulatie alleen aan ons Land ver-
„ bonden zyt, betoont U getrouw aan de
„ Wetten, die Gy moet verdeedigen; be-
„ denkt, dat het Volk alleen het Geld
„ opbrengt, waar mede uwe Dienſten be-
„ taald worden, en dat Gy, door een
„ ongeoorloofden wederſtand aan onze
„ poogingen, uwe Vaandelen bezoedelen
„ en uw Leeven bevlekken zoudt, door
„ de misdaad van *Volkskwetzing*.
„ Dat dan uwe Legerbenden, vereénd
„ met die der *Bataaven*, voortaan uittrek-
„ ken, vercierd met het *Driekleurig Lint*,
„ dat thans het *Zinnebeeld der Vryheid* ge-
„ wor-

„ worden is; en bereidt door deeze plig- LXXIII.
„ tige Vereeniging aan onze Verlosfers, BOEK.
„ de *Franschen*, het aandoenlyk Schouw- ——
„ spel van een Volk, dat enkel uit Vrien- 1795.
„ den beſtaat, welke door de banden van
„ Vrede en Broederſchap aan elkanderen
„ verknogt zyn!

„ Ziet daar onze Uitnoodiging! —— „ Zuivere Vaderlandsliefde heeft dezelve „ voortgebragt! —— Gy zult voorzeker „ U daar aan overgeeven.

„ Dan, indien het noodlottig vermogen „ der nog leevende, doch reeds kwynen- „ de Overheerſching, U door deszelfs ver- „ keerde indrukzelen mogt wegſleepen — „ weet dan, dat de Dood ons gewis zal „ wreeken van alle Verraadets en Meinee- „ digers."

Even als aan de voorgaande Stukken, door dit *Comitté Revolutionair der Bataaven*, door verſpreiding en aanplakking, zo verre het aan 't zelve mogelyk ware, rugtbaarheid gegeeven was, zo wilden zy dat ook omtrent deeze Uitnoodiging zou geſchieden (*).

Deeze Uitnoodiging, op een zelfden toon geſtemd als de vroegere ſtukken, uit dien zelfden hoek, hier te Lande verſpreid, herinnert ons aan Voorſtellingen, door den Stadhouder gedaan; hoogstwaarſchynlyk oogen zy op de Onderwaterzettingen, waar toe door zyne Hoogheid, met Gecommitteerde Raaden, reeds aanſtal-

Bevelen in *Holland* wegens de Onderwaterzettingen gegeeven.

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 273.

LXXIII. BOEK. 1793.

ſtalte was gemaakt, en waar omtrent Staaten van *Holland*, als welk Gewest eerſt ten doel des Vyandlyken Invals zou ſtrekken, eene zeer ſterke Afkondiging lieten doen, die egter geen plaats greep zonder tegenkantingen te ontmoeten (*). Om dezelve te bevorderen en alle wederſtreevingen te beletten, beloofden zy niet alleen Schaavergoeding uit 's Lands Kas, aan alle Landlieden en verdere Ingezetenen, die door het in werking ſtellen daar van nadeel zouden mogen lyden; maar gelaſten alle Dykgraaven, Heemraaden, mitsgaders Schouten, Geregten en Poldermeesters van alle zodanige Heemraadſchappen, Diſtricten en Polders, als bevonden zouden worden, in het daarſtellen der Inundatien, eenigzins betrokken te weezen, de noodige voorziening te doen, op dat uit de Landen, in die Inundatie begreepen, tot nader last, geen Water, hoe genaamd, op derzelver boezems werd gemaalen: en voorts alle hulpe toe te brengen aan hun, die door Gecommitteerde Raaden gevolmagtigd waren om die Inundatie te bewerken, onder bedreiging van ſtrenge ſtraffe aan allen, die ter bevordering van dit werk nalaatig mogten weezen. —— Zy verbooden, daarenboven, op ſtraffe aan den Lyve, en naar bevind van zaaken, met den Dood, om het maaken der Inundatien door eeni-

(*) Zie A. KLUIT *Iets over den laatſten Engelſchen Oorlog met de Republiek &c.* Te Amſt. by W. BRAVE bl. 147.

eenige Woorden, Geſchriften of Daaden tegen te gaan of te verhinderen; met belofte van aanzienlyke beloonigen aan de zodanigen, die de lieden, aan zulke pogingen, geſchriften of daaden ſchuldig, zouden ontdekken, zelfs met toezegging van volkomene ſtraffoosheid, indien de Aanbrengers medepligtig mogten weezen (*). LXXIII. BOEK. —— 1793.

Hoe volbragt.

Uit kragte deezer Afkondiginge, werd dwars door de *Linge* een zwaaren dam gelegd, zo dat geen Vaartuig, van die zyde, na de Stad *Gornichem* kon komen, en alle Landen, in dien omtrek onder water ſtonden. In den omtrek van *Workum* waren desgelyks de meeste Polders in het Land van *Altena*, en in 't beneden Land van *Heusden*, benoorden de oude *Maas*, met water overdekt, door het doorſteeken der boezemkaden en het openzetten der ſluizen. Om het water hooger op te zetten, werd de hooge *Maasdyk* tusſchen *Woudrichem* en *Ryswyk*, tot die diepte doorgegraaven, dat binnen weinig tyds de werking van die groote Overſtrooming plaats kon hebben, door welke, in 't verloop van ſlegts eenige uuren de hoogte des binnenwaters, gelyk zou weezen met die des waters in de Riviere (*).

Proclamatie van Dumourier.

Die zelfde *Uitnoodiging* gewaagt van den Generaal Dumourier, als die *zyn Beſluit hadt aangekundigd*. Buiten twyfel doe-

(*) *N. Verz. by* de Chalmot I. D. bl. 99.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 313.

LEXIII. doelen de Schryvers daar mede op de
BOEK. *Proclamatie* van dien Generaal aan de *Ba-*
—— *taaven*, waar in hy zich dus liet hooren —
1793. „ *Batavieren!* De Stadhouder, die, inge-
„ volge de Inſtellingen van uwe Repu-
„ bliek, niet anders behoorde te zyn dan
„ uw Capitein Generaal, die de magt met
„ welke gy hem bekleed hebt, ondergе-
„ ſchikt aan den wil en de beſluiten van
„ uwe Republiek, alleen moest uitoefe-
„ nen tot bevordering van uw Geluk,
„ houdt U, in tegendeel onder de Ver-
„ drukking en in Slaaverny.

„ Gy kende volmaaktlyk uwe Regten —
„ Gy hebt, In den Jaare MDCCLXXXVII,
„ getragt dezelve, uit de magt van het
„ heerschzugtige Huis van *Oranje*, U we-
„ der eigen te maaken; en naamt ten dien
„ einde, uwe toevlugt tot de *Franſche Na-*
„ *tie*; maar daar zy zelve zugtte onder het
„ geweld van een trouwloos Hof, zyt gy
„ de Speelbal geweest van de veragtlyke
„ Intriguanten, welke toen het Bewind van
„ *Frankryk* in handen hadden.

„ Een hand vol *Pruiſſchen*, onder het
„ bevel van den zelfden Hertog VAN
„ BRUNSWYK, welken ik zedert uit *Cham-*
„ *pagne* verjaagd heb, was genoeg om U
„ weder onder 't juk te brengen. ——
„ Veelen onder U zyn de Slachtoffers der
„ Wraake van uwen Geweldenaar geweest,
„ terwyl eene andere menigte met de vlugt
„ tot *Frankryk* is overgekomen; en zedert
„ was alle hoop van Vryheid voor U ver-
„ looren, tot dat eene allerverbaazendſte

Her-

„ Hervorming in het Regeeringsbeſtuur, LXXIII.
„ zo als de Geſchiedenisſen van het Heel- BOEK.
„ al 'er geene opleeveren, en die door ——
„ eenen allergelukkigſten uitſlag onder- 1795.
„ ſteund is, aan U, in de *Franſche* Na-
„ tie, heeft doen wederwinden, zodanige
„ magtige, edelmoedige en vrye Bondge-
„ nooten, welke uwe poogingen voor het
„ herſtel der Vryheid, op alle mogelyke
„ wyzen, zullen ondersteunen; of met U
„ zullen omkomen.

„ *Batavieren!* het is geenzins aan U,
„ dat het *Franſche* Gemeenebest den Oor-
„ log heeft verklaard; een Vriend van alle
„ Volken zynde, heeft het ſlegts alle Ge-
„ weldenaars tot Vyanden. De *Engel-*
„ *ſchen*, dat Volk, zo trots op deszelfs
„ Vryheid, hebben zich door het Goud
„ en de beguichelingen van hunnen Ko-
„ ning doen verblinden; doch zy zullen
„ denzelven welhaast niet meer begeeren.
„ Hoe menigvuldiger onze Vyanden wor-
„ den, zo veel te algemeener zullen ook
„ onze beginsels worden voortgeplant. De
„ overreeding en de overwinningen zul-
„ len het onvervreemdbaar Regt van den
„ Mensch ſteeds verdeedigen, en de Vol-
„ ken zullen het moede worden hun Bloed
„ op te offeren en hunne Schatkisten uit
„ te putten, voor een klein getal Perſoo-
„ nen, die zich enkel bezig houden met
„ de Tweedragt alomme te ſterken, en
„ de Volken te misleiden, en tot Slaaven
„ te maaken.

„ Wy troeden *Holland* in als Vrienden
„ van de *Bataaven*, en als onverzoenlyke

„ Vy-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Vyanden van het Huis van *Oranje*; des-
„ zelfs Juk ſchynt U gewis te ondraag-
„ lyk, dan dat gy in uwe keuze zoudt
„ twyfelen. Ziet gy niet, dat die Dwin-
„ geland, welke U overweldigt aan des-
„ zelfs Eigenbelang de hoogſte belangen
„ uw Gemeenebest opoffert. Heeft hy
„ U, in den Jaare MDCCLXXXII, niet ver-
„ pligt om door eene ſchandlyke trouw-
„ loosheid de Alliantie, welke gy met ons
„ hadt aangegaan, te verbreeken; heeft
„ hy zedert niet altyd den Koophandel
„ der *Engelſchen*, ten koste van den uwen,
„ begunſtigt? ja, leevert hy, op dit oo-
„ genblik zelfs uwe voornaamſte Bezittin-
„ gen, de *Kaap de Goede Hoop*, het Ei-
„ land *Ceilon*, en uwen geheelen Koop-
„ handel in de *Indiën* niet aan die Natie
„ over, van welke gy alleen de onophou-
„ delyke mededinging te vreezen hebt?
„ Gelooft gy, dat de *Engelſchen*, die in
„ Magt en Goud onverzadelyk zyn, U
„ die gewigtige Plaatzen zullen weder-
„ geeven, daar dezelve hun de Heer-
„ ſchappy in de *Indien* zo merkelyk verze-
„ keren? Neen, *Batavieren!* Gy zult uwen
„ rang onder de voornaamſte Zeemogen-
„ heden niet wederkrygen, dan wanneer
„ gy zult vry zyn. —— Zendt dan dat
„ trotſche Huis, dat, zedert honderd jaa-
„ ren, U aan deszelfs Hoogmoed heeft
„ opgeofferd, na *Duitſchland* terug. Ver-
„ bant die Zuster van FREDERIK WIL-
„ LEM, aan welke de wreede *Pruiſſchen*
„ ten dienſte ſtaan, zo dikwerf gy uwe
„ ſlaafſche ketenen zoudt willen afwerpen,

„ Dit

„ Dit ingrepen der *Pruisſchen* is, zo dik- LXXIII.
„ werf het gebeurt, een hoon voor de BOEK.
„ Wapenen uwer dappere Legerbenden. ——
„ Het Huis van *Oranje* vreest, en met 1793.
„ reden, dat de geest van Vryheid over
„ deszelfs magt zal zegepraalen. Een Le-
„ ger van een Gemeenebest kan toch niet
„ lange der Dwinglandye ten dienſte bly-
„ ven. Weldra zullen de *Hollandſche* Sol-
„ daaten, weldra zullen de Overwinnaars
„ op *Doggersbank*, hunne Vaanen, en
„ hunne Vlooten met die der *Franſchen*
„ vereenigen. De eerſten, die zich onder de
„ Standaart der Vryheid begeeſten zullen,
„ kunnen zich niet ſlegts verzekerd hou-
„ den van het behoud der Rangen, wel-
„ ke zy in den dienst van de Republiek
„ bekleeden; maar zelfs van alle bevor-
„ dering, waar op zy, ten kosten van de
„ Slaaven van het Huis van *Oranje*, zullen
„ aanſpraak hebben.

„ Ik kom tot U, omringd van edel-
„ moedige Martelaaren der Omwenteling
„ van MDCCLXXXVII. Hunne Standvas-
„ tigheid verdient al uw en myn ver-
„ trouwen. Zy maaken een Committé
„ uit, het welk zich in aantal zal ver-
„ grooten. Dit Committé zal in de eer-
„ ſte oogenblikken van uwe Revolutie van
„ het hoogſte nut zyn; en alle Leden van
„ 't zelve, die geene andere eerzugt kun-
„ nen, dan de Verlosſers huns Vaderlands
„ te zyn, zullen in de onderſcheidene be-
„ trekkingen, die zy in de Orde der Za-
„ menleevinge bekleeden, daadlyk weder-
„ keeren, zo dra uwe *Nationaale Comiſ-*

„ *ſie*

LXXIII. BOEK. 1793

„ tie zal te zamen vergaderd zyn. —
„ Ik kom tot U, aan 't hoofd van zes-
„ tig duizend vrye en zegepraalende *Fran-*
„ *schen*; andere zestig duizend verdedi-
„ gen de *Belgische* Gewesten, en zyn ge-
„ reed om my te volgen, indien ik, op
„ mynen weg, tegenstand ontmoette.

„ Wy zyn geenzins de Aanvallers; de
„ *Oranje* Party deed ons, zedert lang, ee-
„ nen verraadlyken en geheimen Oorlog
„ aan; het is in *'s Gravenhaage* dat men
„ allerlei zamenzweeringen berokkend
„ heeft. Wy trekken na *'s Gravenhaage*
„ om de Bewerkers van alle onze onhei-
„ len op te zoeken; want tegen hun alleen
„ is onze toorn en onze wraak gerigt.

„ Wy zullen uwe ryke Gewesten, als
„ Vrienden en Broeders, doortrekken.
„ Gy zult ondervinden hoe groot het on-
„ derscheid zal zyn der handelwyze tus-
„ schen vrye Mannen, die U de hand toe-
„ reiken, en de Dwingelanden, die uwe
„ Velden overstroomen en verwoesten. Ik
„ beloof aan de vreedzaame Landbouwers,
„ welker Oogst aan den angst van den
„ Geweldenaar zal zyn opgeofferd, dat ik
„ hun schadeloos zal stellen, door den ver-
„ koop der Goederen van die geenen,
„ die tot deeze nutlooze Overstroomin-
„ gen hunne bevelen, zullen gegeeven
„ hebben. Ik beloof ook van in hunne
„ handen, en aan hunne gerechte wraak,
„ te zullen overleeveren zodanige laffe
„ Bestuurders, Magistraatspersoonen, of
„ Militaire Bevelhebbers, die deeze Over-
„ stroomingen zullen bevolen hebben.

„ Dan,

„ Dan, om egter alle ſchaden, welke zy „ zouden veroorzaaken, zo veel mogelyk „ voor te komen, zo noodig ik alle Land- „ lieden, voor zo verre die eenig denk- „ beeld van Vryheid bezitten, ten ſterk- „ ſten uit, om zich daar tegen te ver- „ zetten, hun verzekerende, dat ik deeze „ myne *Proclamatie* ſpoedig genoeg zal „ volgen om de braaven daar in te onder- „ ſteunen, en de lathartigen deswegen te „ ſtraffen.

„ *Batavieren!* hebt een onbepaald ver- „ trouwen in den Man, wiens Naam U „ niet onbekend is, die nooit aan eenige „ belofte gefeild heeft, en die vrye Man- „ nen ten ſtryde voert, voor welke die „ *Pruiſſchen*, die de Wagters van uwe „ Dwingelanden zyn, gevlooden hebben, „ en verder zullen vlieden. — De *Bel-* „ *gen* noemen my hunnen Verloſſer, en „ weldra hoop ik de uwe te zyn!"

LXXIII. BOEK. 1793.

Eene Aankondiging van deezen aart en inhoud was zeer geſchikt om by de Algemeene Staaten, in zamenſtemming met de Oorlogsverklaaring aan den Stadhouder, en de herwaards overgezondene Verklaaringen der Uitgeweekene *Batavaven*, geene geringe onrust te verwekken. Een onrust, welke zy, in een *Manifest* te dier gelegenheid uitgegeeven, wel tragten te verbloemen, door aan te merken, dat dit Geſchrift, in de *Franſche* en *Nederduitſche* taal herwaards gezonden, om den lang bedreigden Aanval van den Generaal Dumouriez aan te kondigen, „ zo opgevuld," gelyk zy ſpreeken, „ met onge- „ rymd-

Hun H. Mog. tragten dit Stuk te doen voorkomen als niet van Dumouriez

LXXIII. BOEK. 1793.

„ rymdheden en onwaarheden," mogelyk nooit, by dergelyk eene gelegenheid, zou zyn in 't licht gegeeven. Zy mogten aanmerken, dat de inhoud twyfel moest baaren, of het toegeſchreeven kon worden aan den Man, wiens Naam het op 't voorhoofd droeg; een Man voor ſchrander, en wel onderrigt gehouden, en die voorgaf aanſpraak te hebben op den roem van *Zedelykheid* en *Deugd* (*). Zy mogten betuigen het Onderzoek der beledigende Drogredenen, en der Daadzaaken in dit Geſchrift vervat, gerustlyk te durven overlaaren aan het gezond oordeel van alle welmeenende Ingezetenen: waarom zy niet ſchroomden tot de openbaarmaaking van dit Stuk mede te werken, door het zelve in hun *Manifest* in te laſchen; het opſtel zelve hadt zo veel gelykaartigs met veele andere Stukken van dit *Franſche* Legerhoofd, dat het geen twyfel overliet of het kwam van diens hand. Misſtellingen waren 'er zeker in; als eene te vroege opgave van het Jaar der geſlootene Verbintenisſe met *Frankryk*, en eene vergrooting of verkeerde beſchryving wegens het overgeeven van de *Kaap* en Bezittingen in 't *Oosten* aan de *Engelſchen*, door hun Hoog Mogenden ook niet onopgemerkt gelaaten, in het Staatsſtuk ter wederlegginge ingerigt; daar zy oordeelden aan zich zelven, aan de ganſche Natie, en aan de Na-

ko-

(*) Dit ſlaat misſchien op eene uitdrukking in dieus Brief aan Mylord AUCKLAND hier boven bl. 322.

komelingſchap verſchuldigd te zyn op het oogenblik, dat onze vreedzaame Republiek met den onregtvaardigſten Aanval bedreigd werd, de valſche gronden daar in aangehaald, niet onbeantwoord te laaten, waar toe die *Proclamatie* hun de bekwaamſte gelegenheid gaf. LXXIII. BOEK. 1793.

Laaten wy hooren wat hun Hoog Mogenden daar op inbrengen. „ De Auteur „ van het meergemelde Geſchrift begint „ met den Heer Erfſtadhouder deezer „ *Vereenigde Nederlanden* af te ſchilderen „ als een Dwingeland en Verdrukker van „ 's Lands goede Ingezetenen, en als met „ geene andere magt bekleed dan die van „ Capitein Generaal. Men kan niet wel „ eene dieper onkunde toonen aangaande onze Regeeringsvorm, volgens welke „ de aanzienlyke Bediening van Capitein „ Generaal, en die van Erfſtadhouder; „ met welke beide de Heer Prins van „ *Oranje* bekleed is, twee gansch verſchillende en afzonderlyke Waardigheden „ zyn. En wat betreft de wyze, op welke de Prins Erfſtadhouder de Magt aan „ hem in die betrekkingen toevertrouwd, „ uitoefent, beroepen wy ons op het getuigenis van alle onze Landgenooten, „ Wie van dezelve zal in gemoede durven beweeren, dat de aart der Erfſtadhouderlyke Waardigheid, het voor den „ geenen, die daar mede bekleed is mogelyk maakt, de Ingezetenen te onderdrukken en in Slaaverny te houden, „ En is 'er, daarenboven eenig Bewoon- „ der Manifeſt door hun hier op uitgegeeven.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ der van deeze Geweiten, indien hy niet
„ door den geest van Partyſchap te eene-
„ maale verblind is, die niet hulde doet
„ aan den goedaartigen en beminnelyken
„ inborst van eenen Vorst, wiens Perſoo-
„ neel Character, zo wel als zyn Beſtuur,
„ ſteeds gekenmerkt geweest is door zagt-
„ heid, gemaatigdheid, en de ſtipſte
„ naauwgezetheid in het waarneemen zy-
„ ner Pligten.

„ Even ongerymd en belachlyk zyn de
„ verdere beſchuldigingen tegen Hem in-
„ gebragt. Hoe heeft de Prins van *Oranje*,
„ in het Jaar MDCCLXXXII, kunnen doen
„ verbreeken eene Alliantie met *Frankryk*,
„ welke toen niet exteerde, en eerst in 't
„ Jaar MDCCLXXXV geſlooten is? — Wie
„ heeft ooit, in goeden ernst beweerd, of
„ geloofd, dat hy den Koophandel der
„ *Engelſchen*, ten kosten van den onzen,
„ zou hebben kunnen begunſtigen, daar
„ zulks geheel buiten den kring van zyn
„ vermogen is, en daar toch de Koop-
„ handel een veld opent ruim genoeg voor
„ beide de verbondene Natien? —— Wie
„ is 'er eindelyk onder ons, die heeft hoo-
„ ren gewaagen van het overleeveren aan
„ *Engeland* van de *Kaap de Goede Hoop*
„ en het Eiland *Cylon*? —— Wie ziet
„ dus niet, dat alle deeze Verwyten lou-
„ tere verdichtzels zyn, en hoe kunnen
„ die als waarheid worden opgegeeven in
„ een Geſchrift, beſtemd om de geheele
„ Wereld rekenſchap te geeven van de
„ beweegredenen, die een zogenaamd Ge-

„ mee-

„ meenebest hebben aangezet om den on- LXXIII.
„ verantwoordelykſten Oorlog aan te doen BOEK.
„ aan een vryen en onafhanglyken Staat? —
„ Het is op eene even zo verkeerde 1793.
„ wyze, dat vervolgens in het Geſchrift,
„ dat wy voor onze oogen hebben, ge-
„ ſprooken wordt van de Omwenteling
„ van het Jaar MDCCLXXXVII. Eene Ge-
„ beurtenis, die door Vreemdelingen, of
„ door Vyanden van onze Conſtitutie, zo
„ zeer ten onregte, wordt afgeſchilderd,
„ als eene daad van Geweld en Overheer-
„ ſching. Het is een ieder bekend, dat
„ het geen op dat tydſtip is geſchied, geen
„ ander oogmerk heeft gehad dan om de
„ oude wettige Conſtitutie van deeze Re-
„ publiek, onder welke zy is opgericht,
„ uit kleine beginzelen groot geworden,
„ en zo lang gelukkig en bloeiend ge-
„ weest, en die door toedoen van eenige
„ weinige heerschzugtige Lieden met eene
„ geheele omkeering bedreigd werd, te
„ herſtellen en aan dezelve eene nieuwe
„ vastigheid te geeven.

„ *Het is niet aan het Volk van Neder-*
„ *land*, (zodanig gaat de Proclamatie voort,)
„ *dat Vraankryk den Oorlog heeft verklaard.*
„ *Een Vriend van alle Volken zynde, heeft*
„ *het ſlegts alle Gewaldenaars tot Vyanden.* —
„ Laaten onze Medeburgers zich, door dee-
„ ze en meer andere bedrieglyke uitdruk-
„ kingen, niet laaten misleiden. Laaten zy
„ niet uit het oog verliezen, dat de woor-
„ den *Vryheid*, *Slaaverny*, *Onderdrukking*,
„ thans by veele Lieden, op eene verre-

BOEK. LXXIII.

1793. „ gaande wyze, misbruikt worden. —— „ Die geenen, die tegenwoordig het Be„ wind in *Frankryk* in handen hebben, en „ die zich bevoegd agten om over het ge„ luk en welzyn van ganſche Natien zo „ willekeurig te beſchikken, hebben maar „ al te veel beweezen, waar in die *Vriend„ ſchap* beſtaat, die zy betuigen aan an„ dere Volken toe te draagen, en wat zy „ door *Dwinglandy* en *Geweld* verſtaan. „ Zy bewyzen hunne *Vriendſchap* voor an„ dere Volken, door het zaaijen van Ver„ deeldheid en onderlinge Twisten, en „ door dezelve van de dierbaarſte en van „ ouds geheiligde Voorregten met geweld „ te berooven; Voorregten waar van zy „ zelfs het geheugen zoeken uit te wis„ ſchen, door het vernielen der Handves„ ten, waar op zy gegrond zyn. —— De „ Geſchenken, die zy, onder den ſchoo„ nen naam van *Broederſchap* en *Vryheid*, „ aan hun aanbieden, zyn geene andere, „ dan diezelve toomlooze Ongebondenheid „ en Godverzaaking, waar op zy open„ lyk roemen, en de daar uit voortſprui„ tende Verwarring, Moord en Plunde„ ring, Armoede en Hongersnood, waar „ onder zy zugten. Met de naamen van „ *Dwinglandy* en *Slaverny* beſtempelen zy „ alle die Burgerlyke en Godsdienſtige In„ ſtellingen, die tot nu toe onder de Men„ ſchen geëerbiedigd zyn, om dat ze voor „ derzelver geluk, en voor het beſtaan „ der Burgerlyke Maatſchappy onontbeer„ lyk zyn.

„ De

„ De Menſchen kunnen zonder eene
„ Regeering, die voor hun welzyn zorgt, BOEK.
„ niet te zamen leeven, en die Grondbe- ——
„ ginzels, welke de *Franſchen* tegenwoor- 1793.
„ dig gewapenderhand zoeken voort te
„ planten, zyn gemaakt om alle Regee-
„ ringen om verre te werpen, en overal,
„ in plaats van Veiligheid, Rust en Goe-
„ de Orde, Regeeringloosheid, en alle
„ die onheilen, welke daar uit voortvloei-
„ jen, te verſpreiden.

„ Onder de menigvuldige voorwerpen
„ van verwondering, die ons het Stuk
„ voor handen, (waar van wy vooral ver-
„ pligt zyn, de dwaasheid aan onze Land-
„ genooten aan te toonen,) opleevert, kun-
„ nen wy niet ſtilzwygende voorbygaan
„ het geen daar in gezegd wordt van die
„ weinige en meestal onbekende, doch
„ daarom niet minder veragtenswaardige
„ Lieden, die zich, onder den naam van
„ *Committé Batave*, een ingebeeld gezag
„ aanmaatigen, en thans aan ons worden
„ aangeweezen als het Beſtuur zullende
„ in handen hebben, tot dat by Ons, op
„ het voorbeeld van het ongelukkig *Frank-*
„ *ryk*, eene zogenaamde *Nationaale Conventie*
„ zal zyn ingericht. —— Hoe heeft men
„ zich kunnen verbeelden, door zulk een
„ vooruitzigt, de gemoederen onzer be-
„ daarde Landgenooten in te neemen?
„ Zullen wy dan, in plaats van de zag-
„ te Regeering, waar onder wy thans lee-
„ ven, onze Eigendommen, en alles, wat
„ ons dierbaar is, ja ons Leeven, zelfs

LXXII. BOEK. 1793.

„ moeten onderwerpen, aan de willekeur
„ van eenige weinige opgeraapte, onbe-
„ kende en onkundige Menſchen, die daar
„ over, naar welgevallen, zullen beſchik-
„ ken, tot dat het Bewind uit hunne handen
„ zal overgaan in die van eene zogenaam-
„ de *Conventie*, geheel en al, zo als wy
„ het tegenwoordige in onze Nabuurſchap
„ zien, aan *Frankryk* overgegeeven, en
„ welker Beſtuur by ons dezelve noodlottige gevolgen onvermydelyk zou hebben, die daar uit in *Frankryk* geſprooten
„ zyn? Hoe heeft men zich kunnen voorſtellen, dat zodanige denkbeelden eenigen ingang zouden vinden by een wys
„ en verſtandig Volk, door deszelfs aart
„ en inborst geheel afkeerig van die nieuwerwetſche en rampzalige uitvindingen,
„ en gewend aan een gemaatigd en welgeregeld Beſtuur?

„ Wy vertrouwen ook, dat wy de goede Ingezetenen niet behoeven te waarſchuwen, geen gehoor te geeven aan
„ de Uitnoodiging en Beloften aan hun
„ gedaan, om hun te overreden, zich onder den Standaard dier gewaande Vryheid te begeeven; noch aan de de onbeduidende dreigementen, die gebruikt
„ worden, om hun af te ſchrikken van
„ het aanwenden dier middelen van verdeediging, welke de Natuur ons aanbiedt.
„ Het is niet mogelyk, dat 'er onder
„ hun Lieden zouden zyn, laſhartig of
„ ontaart genoeg om zich te vervoegen
„ by de Vyanden van hun Vaderland,

„ om,

„ om, met dezelve vereenigd, Verwoes- LXXIII.
„ ting en Elende onder hunne Medebur- BOEK.
„ gers te komen verſpreiden, en dezelve ——
„ deelgenooten te maaken van de geheele 1793.
„ reeks van onherſtelbaare rampen, die
„ een noodzaaklyk gevolg zyn van de on-
„ verzaadlyke Roofzugt, en welke thans
„ zo veele Landen, door de *Franſche* Wa-
„ penen overheerd, ondervinden.

„ Wy verwagten veel eer, dat alle In-
„ gezetenen, met ter zydeſtelling van de
„ Partyſchappen, die hun verdeelen, hun-
„ ne poogingen by de onze, en die van
„ alle waare Beminnaaren van hun Vader-
„ land, zullen voegen, om, onder de God-
„ lyke Beſcherming, het Land, waar in
„ zy gebooren en opgebragt zyn, te ver-
„ deedigen en te bewaaren, en die dier-
„ baare Panden van Godsdienst en waare
„ Vryheid, te onttrekken aan het ondraag-
„ lyk juk van vreemde en woeste Ben-
„ den. Wy verwagten zulks van hunne
„ braafheid en van hunnen moed.

„ Wy houden ons verzekerd, dat zy
„ zich niet zullen laaten afſchrikken door
„ de vergroote Schildery van Magt, die
„ men voorgeeft tegen hun te worden
„ aangevoerd; dat zy niet zullen vergee-
„ ten, noch de onoverwinnelyke dapper-
„ heid, waar mede onze onſterflyke Voor-
„ vaderen het hoofd geboden hebben aan
„ die zelve *Franſchen*, die ons tegenwoor-
„ dig zo onregtvaardig aanvallen, en zulks
„ in een tyd, wanneer de magtigſte Mo-
„ genheden van *Europa* niet gelyk nu *met*

LXXIII. BOEK. 1793.

„ maar *tegen* ons vogten; noch de ligging
„ van ons Land, welke, vooral in dit jaar-
„ getyde, aan den aantogt van eenen vyand
„ onoverkomelyke zwaarigheden in den
„ weg legt; noch de onvermoeide zorg
„ en waakzaamheid van de Regeering, die
„ niets onbeproefd zal laaten om aan de
„ algemeene poogingen den besten uitslag
„ te verzekeren; noch eindelyk de kragt-
„ daadige hulp en bystand, dien wy, bin-
„ nen korte, van onze getrouwe Geallieer-
„ den, te wagten hebben. — En byaldien
„ 'er, naa alle deeze gewigtige overwee-
„ gingen, nog iets noodig was om hun
„ te versterken in het besluit om alles op
„ te zetten voor de Verdeediging van het
„ lieve Vaderland, dan zouden wy hun
„ voor oogen houden het voorbeeld van
„ de Inwoonders der nabuurige *Oosten-*
„ *rykſche Nederlanden*, die deezen zelf-
„ den Generaal, die zich hun *Verlosſer*
„ durft noemen, en die zelfde *Franſchen*,
„ waar over hy het bevel voert, als *Vrien-*
„ *den* hebben ingeroepen en ingehaald,
„ en die tegenwoordig de bitterſte vrugten
„ hunner onbedagtzaamheid plukken. —
„ De goede Voorzienigheid, die dit Ge-
„ meenebest zo menigmaal uit de drin-
„ gendſte gevaaren gered heeft, bewaare
„ het genadiglyk voor zulk eene *Verlos-*
„ *sing*, en voor zulke Vrienden (*)."

Aanmer. Veele en zeer regtmaatige Aanmerkingen vie-

(*) Dit Manifest was gedagtekend 20 Feb. 1793. *N. Verzaml. by* DE CHALMOT I. D. bl. 178.

vielen 'er gewis te maaken op de Aankondiging van DUMOURIER; dan op dit Wederschrift der Algemeene Staaten zouden, naar zommiger oordeel, niet weinig aanmerkingen kunnen worden aangevoerd. Wanneer men te rug denkt aan de bekende gevoelens veeler thans eerste Staatsleden in den Lande, wegens het Character van zyne Hoogheid (*), en die vergelykt met het hier ten dien opzigte verklaarde; wanneer wy ons de Gebeurtenissen van het Omwentelings Jaar MDCCLXXXVII, en het daar op volgende, vertegenwoordigen, zou men insgelyks, ten dien aanziene, gewigtige aanmerkingen kunnen maaken.

LXXIII. BOEK. 1793. king daar op.

Naar gewoonte, by een ontstaanen Oorlog, werd tot versterking der Land- en Zeemagt, onder zekere voorwaarden, en met tydsbepaalingen, Vergiffenis aangeboden aan weggeloopene Soldaaten en Zeelieden (§). — Zeldzaamer was een verschynzel hier te Lande van aanbod en verzoek ter Wapenoefeninge en ten Kryge door den Baljuw der beide *Katwyken* en 't *Zand*, den Ridder BENTINCK, als mede door den Schout en Geregte, die Burgers in den monde gelegd: want dit is de waare meening van den Voorslag, „ dat het Vaderland zich in het uiterste gevaar bevindende, de Burgers en Ingezetenen van opgemelde Plaatzen, zich, naa voorgaande goedkeuring van den Heer dier „ Heer-

Aanbod der *Katwykeren* om zich te wapenen gunstig aangenomen

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 155.
(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 101 en 133.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ Heerlykheden, verbonden hadden om
„ hunne Vrouwen en Kinderen, tegen al-
„ len buitenlandsch geweld, voor zo veel
„ in hun vermogen was, te beveiligen,
„ hart en handen in een te slaan, met ter
„ zydestelling van allen haat en partyschap,
„ zich in den Wapenhandel te oefenen,
„ de gevestigde en bezwooren Constitutie
„ tegen allen en een iegelyk te mainti-
„ neren, en liever goed en bloed op te
„ offeren ter verdeediging, dan hunne be-
„ zittingen ten prooy van eenen woesten
„ Vyand en verderflyke Nieuwigheidzoe-
„ kers over te geeven, en, hoe gering
„ hunne vermogens en kragten ook zyn
„ mogten, evenwel mede te werken, om
„ onder den Godlyken Zegen, met eenen
„ moed, gelyk aan dien, met welke hun-
„ ne braave Voorouders dit Land, in
„ even gelyke en nog erger en gevaarly-
„ ker tyden, gered hadden, af te weeren;
„ als mede alle heillooze maatregelen, die
„ 'er genomen werden om het Land te
„ overmeesteren, en eene ganſche en voor
„ altoos verderflyke Omkeering te berok-
„ kenen." —— Op deezen grond verzogten zy zich in den Wapenhandel te mogen oefenen, om twee honderd Geweeren en Zydgeweeren, en de noodige Onderoffi-cieren om hun in den Wapenhandel te onderwyzen.

Deeze yver der *Kaswykeren* werd goedgekeurd, als loflyk gepreezen, en, by het toeſtaan dier Wapenoefeninge zyne Hoogheid verzogt het noodige daar toe werkſtel-

stellig te maaken (*). —— Dit geschiedde, en de *Katwykers* hadden eerlang het genoegen om hun Wapenhandel te verrigten voor 't oog des Vorstlyken Gezins, en des Graaven VAN BENTINCK (†).

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Aanbod des Krygsraads in 's Hage.

Zeer plaatslyk was dit Yverbetoon, hoe wel blykbaar ingerigt om de Landzaaten ten Plattenlande tot dezelfde maatregelen aan te zetten. Eene strydigheid van handelwyze met die in den gedreigden Keizerlyken Oorlog van den Jaare MDCCLXXXV gehouden, welke der opmerkenden oog niet ontglipte. Dan de Krygsraad der Schuttery in *'s Gravenhaage* betradt, schoon met meer bepaalings, dit zelfde voetspoor. Deeze, de mond der Schutterye in die Hofplaatze, liet zich in een Verzoekschrift, op deeze trant, by Staaten van *Holland* hooren; „Dat zy, met den diepsten eerbied en dankbaarheid bezield „voor de wysheid en omzigtigheid, „waar mede hun Ed. Groot Mogenden „zich steeds onder het woeden der „Staatsorkaanen gedraagen hadden, en „waar door zekerlyk de onheilen van „een Oorlog zouden zyn voorgekomen, „zo niet de Onregtvaardigheid, met den „laster in den mond en met de plunderzugt in het hart, eensklaps was ten „top gesteegen.

„Dan," vaaren zy voort, „Ed. Mogen-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 106.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1433.

LXXIII. BOEK. 1795

„ gende Heeren! de leevende indruk hier
„ van vervult thans gansch *Nederland*,
„ en in 't byzonder deeze Schuttery, met
„ de uitterſte verontwaardiging over de
„ handelingen van de tegenwoordige Be-
„ ſtuurders der *Franſche* Natie, die, niet
„ vergenoegd van in hun eigen Land
„ allen Godsdienst te hebben verwoest,
„ Orde en Wetten te hebben verkragt,
„ den ondergang van alle takken van be-
„ ſtaan te hebben volmaakt, en moord-
„ tooneelen opgericht, ons onder de be-
„ ſcherming van Godsdienst en wyze
„ Wetten gezegend en niemand beledi-
„ gend Vaderland, met eenen Vyandly-
„ ken Inval dreigen, en die door middel
„ van derzelver valſche en verwoestende
„ Leerſtellingen, *Nederland*, even als
„ *Braband* en *Luik*, tot een prooy van
„ hunne roofzugt tragten te maaken.

„ In dit hachlyk tydsgewricht gevoelt
„ de Krygsraad het gewigt van den
„ Schutterlyken Eed, om naamlyk ge-
„ houw en getrouw te zyn aan U Ed.
„ Groot Mogenden, aan zyne Doorlug-
„ tige Hoogheid den Heer Prins Erf-
„ ſtadhouder, aan hunne Magiſtraat, en
„ aan de in deeze Landen vastgeſtelde
„ Conſtitutie. — Dezelve erkent gaar-
„ ne, dat thans de tyd gebooren is om
„ zich als één eenig Man rondsom onze
„ gewenschte Conſtitutie te moeten ver-
„ eenigen en Goed en Bloed veil te heb-
„ ben, tot behoud van 't lieve Vader-
„ land,

„ land, en van de dierbaarste Voorreg „ ten van Godsdienst, Vryheid en Be- „ zittingen. LXXIII. BOEK.

Het was uit deezen hoofde dat zy, om hun Ed. Groot Mogenden te verzekeren van hunne meer byzondere en volkomene bereidvaardigheid, zich aanboden, „om als Schutters alle die diensten „ en officien te presteeren, waar toe zy „ door hun Ed. Gr. Mogenden, tot be- „ houd der goede rust, en afkeering van „ Geweld, het zy door het bezetten der „ Wagten, ingevalle het Guarnisoen mogt „ worden verminderd, als anderzins, „ zouden mogen in staat bevonden wor- „ den." 1793.

Met aangenaamheid en genoegen hoorden hun Ed. Groot Mogenden deeze Verklaaring, betuigende, dat van het gedaane Aanbod, als de omstandigheden het mogten vereischen, gebruik zou worden gemaakt (*).

Voorzorg tegen de *Franschen* in *Holland*.

Het was den Landbestuurderen geenzins onbewust, dat zy zich niet alleen tegen de *Franschen*, die van buiten den Staat dreigden, te wapenen hadden. Zy wisten maar al te wel, dat alle Vlugtelingen, uit *Frankryk* hier te Lande gekoomen, geene *Koningsgezinde* Uitgeweekenen waren; dat 'er zich, onder dien dekmantel, lieden bevonden, en hier en daar onthielden, onvermoeid bezig met, in eenige Volkskringen, hunne Staatkundi-

(*) *N. Verzamel, by* DE CHALMOT I. D. bl. 130.

LXXIII. BOEK. 1793.

dige begrippen ſmaaklyk te maalen en voort te planten. Lieden, te gevaarlyker, in den tegenwoordigen toeſtand, daar het meer dan tot vermoeden opklom, dat zy, door de opgedaane kondſchappen, over te brieven, de Krygsverrigtingen tegen den Lande gewend, begunſtigden, ſtappen aanweezen en voorbereidden, zonder welke een Land, zo geſteld als de *Vereenigde Gewesten*, bezwaarlyk genaakbaar zou weezen voor eene Vyandlyke Legermagt.

Bekendmaking deswegen in *'s Hage.*

In *'s Gravenhaage* toonde men zich eerst bedagt om die zeer mogelyke aanleiding, tot begunſtiging van den Vyand, te weeren. Schout, Burgemeesteren en Regeerders dier Hofplaatze lieten, op den achtienden van Sprokkelmaand, een Bevel aankondigen, waar by alle *Franſche* Vreemdelingen, zich daar bevindende, last kreegen, om zich eerstdaags op de nieuwe Doelen te vervoegen, en aldaar aan Perſoonen, door Burgemeesteren des gemagtigd, hunne Naamen, Beroepsbezigheden *enz.* optegeeven: en den dag daar aan volgende Burgemeesters op nieuw te komen verzoeken de vergunning van inwooning: de voorheen verleende vergunningen werden, by deezen ingetrokken. De Ingezetenen, *Franſche* Vreemdelingen by zich in huis hebbende, waren gehouden hun van deeze Aankondiging te onderrigten, en te waarſchouwen, dat zy, ingevalle van nalaatigheid in deezen, gehouden zouden weezen, binnen den tyd van drie-

driemaal vier en twintig uuren zich buiten het Grondgebied van *Holland* te begeeven, op bedreiging van arbitraire correctie. (*)

LXVIII. BOEK. 1793. Die der Staaten van *Holland*.

Het leedt ſlegts tot den volgenden dag dat een algemeener Bevel deswegen door Staaten van *Holland* werd aangekondigd: die by den aanvang te kennen gaven, hoe te hunner kennisſe gekomen was, dat onder de *Franſche* Vreemdelingen, of zogenaamde *Emigranten*, zich in *Holland* bevindende, veele Perſoonen waren, zeer verdagt van zich op te houden met de Ingezetenen verkeerde denkbeelden in te boezemen: waarom zy vaſtſtelden, dat alle voorſchreeve *Franſche* Vreemdelingen in *Holland* zich, binnen den tyd van drie etmaalen, buiten het Grondgebied van dit Gewest zouden moeten begeeven; ten waare zy, op nieuw, van Burgemeesters en Regeerders der groote en kleine Steden, of Schouten en Geregten ten Plattelande, waar zy zich onthielden, verlof tot Inwooning hadden gekreegen, naa dat de naauwkeurigſte beſcheiden ingewonnen waren by zodanige *Franſchen*, die door de Regeeringen des bevoegdst gekeurd wierden. In Steden en Plaatzen, waar het aan *Franſchen* ontbrak, in ſtaat om, wegens hunne Landgenooten, zich daar onthoudende, getuigenis te draagen, dat op hun gedrag niets te zeggen viel, en dat zy bo-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 111.

LXXIII. BOEK. 1793.

bovenal niet verdagt waren van in zulk eene denkwyze te ſtaan, dat daar door aan de Ingezetenen verkeerde en rustverſtoorende denkbeelden zouden kunnen worden ingeboezemd, hadt men zich te vervoegen by de nabuurige Steden of Plaatzen waar *Franſchen* in ſtaat ter berigtgeevinge gevonden werden, om dan de Inwooning te vergunnen, of te weigeren (*).

Hoe men in *Friesland* daar tegen waakt.

Gewestlyk volgden in dusdanig eene zuivering, voor zo veel wy weeten, *Friesland* alleen *Holland*, ſchoon een geheel anderen maatregel neemende. Gedeputeerde Staaten deeden eene Aanſchryving aan de Geregten van Grietenyen en Steden, van deezen korten inhoud. „ De „ openbaare aanval, welke het tegen„ woordig Beſtuur van *Frankryk* zich „ veroorlooft op het lieve Vaderland te „ doen, heeft ons bedagt doen zyn op „ middelen, welke zullen kunnen verhin„ deren de Zending der zulken, welke „ verradelyke oogmerken zouden mogen „ foveeren; en om hier in te ſlaagen, „ gebieden wy u amptshalven te arres„ teeren alle *Franſche Reizigers*, die zich „ in uwen Bedryve mogen bevinden, of „ in 't vervolg mogen aankomen, en de„ zelve daadlyk, naa gedaan Arrest her„ waards in het Logement het *Wagentje* „ aan ons over te zenden, met informa„ tie

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 112.

„ die van het geen ten hunnen laste mog- LXXIII
„ te zyn, zo doenlyk." (*) BOEK.

In *Zeeland* vernieuwde de Regeering der Stad *Middelburg*, eene voorzorge te dier Stede omtrent de zich daar vervoegende en onthoudende Vreemdelingen, in Wintermaand des Jaars MDCCXC, gegeeven, met byvoeging van eenige nadere bepaalingen. (†) 1793. Hoofd. *Middelburg.*

De Stadsregeering van *Utrecht* kwam de genomene voorzorgen in *Holland* nader, by eene openbaare Afkondiging alle *Fransche* en andere Vreemdelingen gelastende, om zich, op eenen binnen kort beſtemden tyd, ten Stadhuize te vervoegen, tot opgave van hun Naam, voormaalige Woonplaats en Qualiteit, en door het getuigenis van andere Perſoonen, de waarheid hunner opgave, en de geſchiktheid van hun gedrag, te doen blyken; met bedreiging aan de nalaatigen om, binnen den tyd van tweemaal vier en twintig uuren, de Stad en Stads Regtsgebied te mooten verlaaten, of anders, naar bevind van zaaken, te zullen worden geſtraft: wie langer dan den geſtelden tyd, na deeze gedaane Afkondiging, eenige huisvesting aan dusdanige *Fransche* of Vreemdelingen, zonder dat hun van een behoorelyk verlof ten verblyve blyk zou gegeeven zyn, huisvestte, zou daar voor in perſoon aanſpraaklyk weezen. (§) Hoofd. *Utrecht.*

(*) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 79.
(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 62.
(§) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 154.

LXXIII. BOEK.

1793. Bepalingen op de Scheepvaart.

Het plan om *Frankryk* te benauwen, door 't zelve allen toevoer af te snyden, en als 't ware uit te hongeren, voorheen zo men beweerde, door Opkooping der eerste Levensnoodwendigheden, zydeling te werk gesteld (*), meende men thans openlyk te mogen volvoeren. Ingevolge eener Aanschryvinge, van hun Hoog Mogenden, werd, tot nader last, verboden allen vaart uit deeze Landen op de *Fransche*, *Brabandsche* en *Vlaamsche* Havens, als mede allen Uitvoer te Lande na de gedeeltens van *Brabant* en *Vlaanderen*, niet tot deezen Staat behoorende; gelyk ook na alle Landen, Plaatzen en Steden, met *Fransch* Krygsvolk bezet, zonder onderscheid, waar deeze uit te voeren Goederen uit mogten bestaan, het zy in Graanen, Vee, Leevensmiddelen van welk eenen aart ook; met last om allen Uitvoer, strydig daar mede genomen kragtdaadig tegen te gaan, met geweld te keeren, en alle uit te voerene Goederen aan te houden, en op te zenden. — Voorts verboden zy het verleenen van eenige Pasporten of Expeditien ten dien einde, als mede om geene Pasporten tot den Uitvoer van eenigerhande Krygs- of Levensbehoeften of andere Waren, by de Tractaaten voor Contrabanden bekend, noch ook eenigerhande Goederen tot Kleeding of Onderhoud der Legers kunnende strekken, zelfs na andere Landen on-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl. 177.

onder de magt van *Frankrijk* niet behoorende, te verleenen, dan onder borgstelling van de dubbele waarde derzelve, daar voor, dat binnen eenen behoorlyken tyd, naar maate van den afstand der Plaats, na welke de vervoering geschiedde, door den Verzender, met behoorlyke bewyzen, zou worden aangetoond, dat de verzondene Goederen ter Plaatze van de opgegevene bestemming waren aangekomen en opgeslaagen. (*) LXXIII. BOEK. 1795.

Een algemeen beslag op de Scheepvaart.

Een algemeen Beslag werd door hun Hoog Mogenden gelegd op alle Scheepen, zo dat 'er geene mogten uitzeilen, behalven alleen de gereedleggende *Oost-Indische* Schepen, en die van den Raad der Volkplantingen in de *West-Indien*, de *Groenlandsche* en *Straatdavids Vaarders*, de Paketbooten op *Engeland*, de Schuiten van de kleine versche Vischvangst, de Schepen vaarende over de *Wadden*, de *Elve*, de *Weizer*, en van de *Oost-Zee* onder bepaling dat de Vaartuigen over de *Wadden* vaarende, niet grooter zouden mogen zyn dan dertig lasten, en niet sterker bemand dan met drie Mannen en één Jongen, den Schipper onder de Mannen gerekend. (†) Onder dat Verbod was derhalven niet begreepen de Vaart op *Kuilen*, noch de binnenlandsche in het Grondgebied van den Staat, voor zo verre dezelve door geene andere beyelen of uit hoof-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 108.
(†) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 147.

LXXIII BOEK. hoofde van Krygsvoorzieningen belet werd.

1793. Afkondiging in *Holland* wegens het leggen der Vaartuigen.

Van laatstgemelden aart was de bekendmaaking der Admiraliteit op de *Maaze*, dat, by voorraad, de Vaartuigen in het *Spuy* en de *Kille* aangehouden en geſtopt zouden worden. (*) Hier toe behoorde bovenal de Afkondiging door Staaten van *Holland* gedaan; dat, uit hoofde van de zorglyke omſtandigheden, waar in dit Gewest thans verkeerde, met eenen Vyandlyken inval bedreigd, en de noodzaaklykheid om alles aan te wenden wat tot verdeediging en beveiliging van hetzelve; als mede tot verydeling van 's Vyands oogmerken, zou kunnen ſtrekken, en dat daar toe vooral zou kunnen dienen, dat de Vyand de oevers der Rivieren, waar door *Holland* omringd en doorſneeden werd, naderende, geene Vaartuigen zou kunnen bekomen om dezelve over te trekken, daar om bevel gaven, dat een iegelyk, die eenig Vaartuig hadt, hoedanig ook, langs den Zuidoost Oever van *Holland*, ſtrekkende van boven *Heusden* af tot den *Dintel* toe, dezelve op ſtaande voet zou hebben over te brengen aan deeze zyde, zynde de Noordoost kant, onder ſtrafbedreiging, dat alle Vaartuigen, die, tegen deezen last, binnen vier en twintig uuren naa het aankondigen van dit Bevel, aan de andere zyde der Riviere zouden worden gevonden, uitgenomen een enkele Hengst

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 309.

Hengst op de veeren om den overtocht niet te ſtremmen, en de Vaartuigen in 's Lands dienst en werken in gebruik, met een onderſcheidend teken ten dien einde voorzien, terſtond zouden worden verbrand en vernield. — Ten zelfden tyde verboden zy elk Ingezeten den algemeenen Vyand van den Staat met eenig Vaartuig byſtand te bieden, veel min in het overvoeren van eenig Krygsvolk behulpzaam te zyn; de zodanigen zouden als Verraaders, van het Vaderland, en Vyanden van den Staat, zonder eenige oogluiking, met den dood geſtraft, en op de daad betrapt, zonder eenig regtsgeding, op ſtaanden voet, opgehangen worden. — Zy voegden 'er by eene belofte, dat, ingevalle eenig Vaartuig, iemand der Ingezetenen toebehoorende, buiten hun toedoen, of medewerking, 't zy by ongeluk, of geweld, in 's Vyands handen mogt geraaken, en hy dit zyn Vaartuig voor den Vyand onbruikbaar maakte, hy niet alleen uit 's Lands Kaſſe een volkomene Schadeloosſtelling wegens zyn verlies zou trekken; maar daarenboven eene Belooning, geſchikt naar de omſtandigheeden, waar in hy zich zou hebben bevonden, tot het beloop der dubbele waarde van zyn geledene ſchade toe. (*) — Door dusdanig een maatregel zogt men den *Franſchen* alle mogelykheid te beneemen om, over het *Hollandſche Diep*, en het

LXXIII. BOEK. 1793.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 144.

LXXIII. BOEK. het *Bergſche Veld*, in dit Gewest te dringen.

1793. Kaapvaart opengeſteld.

Van den Zeekant was men voor geene Landing der *Franſchen* beducht, niet alleen uit hoofde van het vry algemeen aangenomen ſtelzel der ongenaakbaarheid onzer Stranden, en den ſtaat onzer Zeegaten; maar om dat *Frankryks* Zeemagt thans in geen ſtaat was om vreeze aan te jaagen; of dat deeze anderzins genoegzaam door de *Engelſchen* in den band kon gehouden worden; terwyl het gevaar van de Landzyde groot was. Men verwylde echter niet om de Kaapvaart tegen *Franſche* Schepen van Oorlog en Kaapers, door het uitlooven van aanzienlyke belooningen aan te moedigen, met de opgave van een Kaapreglement (*). Grooten lust of yver tot dit bedryf werd niet beſpeurd. Hoogstwaarſchynlyk hadt men dit daar aan toe te ſchryven, dat veelen nog niet vergeeten was de weldadige Beſcherming, in den Oorlog met *Engeland* den Kaapvaarderen verleend, en de daar uit gereezene nadeelen voor de Onderneemers om den Vyand, langs dien weg, afbreuk te doen. Dit ſtondt, uit anderen hoofde, dan ten dien tyde, waarſchynlyk weder plaats te grypen. Waarom ook anderzins op de *Franſchen* fel gebeten van de Kaapvaart afzagen.

Plakaat tegen de

Tegen de vyandlyke Kaperſchepen beraamden hun Hoog Mogenden een ſtreng Pla-

(*) Dit ſtuk van 22 Feb. 1793 is voorhanden in de *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 136—144.

Plakaat, waar by alle de geenen, die met *Franſche* Schépen ter Kaap uitgerust, binnen de Zeegaten of op de Binnenſtroomen van den Staat, en binnen derzelver Tonnen genomen, of aan de Stranden, of aan den Vastenwal langs Zee gevangen worden, aan den Lyve, of zelfs met den Dood zouden geſtraft worden; ten ware het klaar bleeke, dat zy door Storm of kwaad weer binnengejaagd of aan Strand geworpen waren; en dat zy op de eerſte ontmoeting van Schepen binnen de Tonnen, of Menſchen op de Stranden of aan het Vasteland zich overgegeeven, en de Wapens zouden afgelegd hebben (*). — Dit voorſchrift van menschlykheid in het ſlotgedeelte, werd te *Vliſſingen*, naar 't berigt van ooggetuigen, zo onbarmhartig uitgevoerd, dat men een *Franſchen* Kaaper, met twaalf Zielen bemand, die in eenen ſtorm op de *Zeeuwſche* Stroomen met een witten vlag ten teken van levensgevaar verſcheen, om dus het leeven zyner Manſchappen te redden, wreedaartig in den grond boorde, ſchoon men het in zyne hand had om de Manſchap krygsgevangen te maaken. LXXIII. BOEK. 1793 *Franſche* Kaapers.

Groote kommer ging de belanghebbenden by de Visſchery in de *Noord-Zee* en op *Yſland*, in *Holland* en *Zeeland* woonagtig aan, voor de Schepen ten dien Visch-vangst uitgerust. Zy verzogten daarom, dat hun Hoog Mogenden de noodige Voor- Ge de Visſcheryen tegen vyandlyken overlast te beſchutten.

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1799. bl. 377.

LXXIII. BOEK. 1793.

Voorziening gelieften te doen, dat door 's Lands Oorlogſchepen of andere Gewapende Vaartuigen, geen moeilykheid zou aangedaan, of genomen worden eenige *Franſche* Viſſchersſchepen, Pinken of andere Vaartuigen, zo lange de *Franſche* Oorlogſchepen, Kaapers, of andere, de *Hollandſche* en *Zeeuwſche* Vischhoekers, Gaffelſchepen, of andere Vaartuigen, geduurende den tegenwoordigen Oorlog, ongemoeid zouden laaten. —— Dit verzoek werd toegeſtaan. Hun Hoog Mogenden verklaarden, in vertrouwen dat de weinige reeds genomene Visſchers, aan Ingezetenen van deezen Staat toebehoorende, daadlyk zouden worden wedergegeeven, genegen te zyn, de *Franſche* Visſcheryen, zo lang de *Nederlandſche* genot hadden van dien vrydom, vry te laaten. Zy verzogten zyne Hoogheid alle Bevelhebbers van Schepen van Oorlog en Commisſievaarders te gelasten, geene *Franſche* Visſchers, alleen ter Vischvangst uitgerust, in de open Zee, moeite aan te doen, aan te tasten, of te neemen; maar dezelve, buiten de noodige, doch voegelyke, onderzoekingen, ingeval van eenig vermoeden, onverhinderd te laaten vaaren, zo lang de Visſcheryen van deeze Landen niet werden aangevallen. Terwyl het van zelf ſprak, dat by het ontmoeten van gewapende Vischſchepen, die zich op de Kusten deezer Landen, om dezelve op te neemen, of anderzins zouden mogen ophouden, deeze wel deegelyk, door 's Lands Schepen of Commis-

misſievaarders, zouden genomen en opgebragt worden. De noodige Brieven van deeze Vrywaaring werden gedrukt en aan elk Stuurman gegeeven, om 'er het noodige gebruik van te maaken; met nevens gevoegden last, om, byaldien desniettegenſtaande één of meer van hunne Schuiten of Schepen mogten worden genomen, daar van terſtond aan hun Hoog Mogenden kennis te geeven; ten einde op het intrekken deezer gunſtige ſchikking voor de *Franſche* Viſcheryen orde te kunnen ſtellen (*). LXXIII. BOEK. —— 1793.

Het verkoopen van Schepen en Scheepsbouwſtoffen verboden.

Ten zelfden dage voegden hun Hoog Mogenden by andere reeds uitgegeevene Plakaaten om den Vyand allen toevoer van magtsverſterking af te ſnyden een ſtreng Verbod des Uitvoers van alles wat tot den aanbouw van Schepen noodig was, als mede het overbrengen van volbouwde Schepen, welke de Republiek niet min dan de Scheepsbouwſtoffen noodig hadt, in vreemde handen, en bygevolge het verkoopen en leeveren van Schepen aan anderen dan Inwoonders van deeze Landen, of ook het inkoopen en ontvangen derzelven voor Rekening van Vreemden (†).

Het *Franſche* Leger radert *Holland*.

Alles hadt, zints eenigen tyd, onlochenbaar uitgeweezen, dat het op *Holland* gemunt was. De grootheid des *Franſchen* Legers ſchoot verre te kort by de opgave der door ons geboekte Proclamatie des Ge-

(*) *Reſol. Gen.* 5. April 1793.
(†) *Reſol. Gen.* 5. April 1793.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Generaals DUMOURIER, als beſtaande uit 60000 Man. Het verzameld Krygsvolk tot die vermeestering beſtemd, was volgens diens Veldheers eigen zeggen, niet meer dan 13 700, onder welken men ruim 2000 *Bataaven* en *Belgen* telde. De Artillery, welke dit Leger aanvoerde, beſtondt uit vier twaalfponders, acht achtponders, vier Mortieren, vier Houwitzers, en twintig kleine Mortieren voor Granaaten (*). Met zulk eene geringe magt *Holland* aan te vallen, moest by overrompeling geſchieden. Ten dien einde zondt hy, onder den Generaal BERNERON de Voorhoede na de Grenzen der Generaliteits Landen. Met acht honderd Man Voetvolk en honderd Ruiters trok de Luitenant Colonel DAENDELS na de *Moerdyk* om aldaar de Vaartuigen aan de *Zwaluw* en de *Roovaart* in beſlag te neemen. De verdere Voorhoede moest zich van *Zevenbergen* tot aan de *Oude Bosch* en *Breda* te nederſlaan, om door een brug over de *Merwe* de gemeenſchap met DAENDELS open te houden. Een voorzorg noodig gekeurd om de uitvallen van *Bergen op Zoom*, *Breda* en *Geertruidenberg* te voorkomen. Het denkbeeld van de groote overmagt des *Franſchen* Legers deedt de Bevelhebbers deezer Steden, als mede die van *'s Hertogenbosch* en *Heusden*, voor eigen verdeediging zorgen, zonder eenigen uitval te durven waagen, die genoegzaam geweest

(*) *Mem. van* DUMOURIER II. D. bl. 3.

weest zou hebben om de voorhoede der *Franschen* te doen terug deinzen. LXXIII. BOEK. 1792.

De voorzorge om de Schepen aan de overzyde te brengen (*), maakte in het in beslag neemen der Vaartuigen eene onmogelykheid, en was het plan om *Dordrecht*, langs dien weg, te vermeesteren, op dat pas, verydeld. Daarenboven hadt zyne Hoogheid, zo ras de Oorlogsverklaaring daar was, den zeer kundigen Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN na *'s Gravenhaage* ontboden, om met deezen en andere 's Lands Hooge Officieren, de middelen tot verdeediging te beraamen. Reeds in den aanvange van Sprokkelmaand vertrok KINSBERGEN, vergezeld van den in onze Landsgesteltenisse zo bedreevenen Generaal DU MOULIN, en anderen, na het Eiland van *Dordrecht*, de *Kille*, de *Willemstad*, *Helsevoetsluis* en andere plaatzen in die Oorden, om den toestand van alles te onderzoeken, en de noodige verdeedigmiddelen te beraamen. Hun verslag kwam hier op neder, dat het Eiland van *Dordrecht* in een behoorlyken staat van tegenweer zou gebragt worden; dat men de noodige Onderwaterzettingen, die voornaame verdeediging van ons Land, werkstellig zou maaken. De noodzaaklykste Batteryen aan *Ooltjesplaat* op het Eiland *Overflakke* te bepaalen; ten einde zo wel eenen inval op dat Eiland, welke een inval tot in het hart van *Zuidholland* gemaklyk kon maaken, te verhoeden,

Voorzorgen van deeze zyde gedragen.

(*) Zie hier boven bl. 388.

LXXIII. BOEK. 1793.

den, als ook de doorvaart na *Zeeland* te beletten, indien de *Willemſtad* bukken moest, naardien *Oolzjesplaat* op den hoek des gemelden Eilands gelegen, de geſchiktſte plaats was om dat verder indringen te ſtuiten (*).

Breda belegerd.

Terwyl men met de volvoering van dit Verdeedigingsplan bezig was, en daadlyk Vaartuigen zondt ter Beſcherming van *Dordrecht*, om de overvaart aan de *Moerdyk* kragtdaadig te beletten, en dus dit plan der *Franſchen* op niets te doen uitloopen, zogt DUMOURIER, hoe zeer ook van belegerings Krygsbehoeften ſchaars voorzien, de eene of andere Stad in te neemen, om, waare het mogelyk, dat gebrek vervuld te krygen. *Breda* was het voorwerp, waar op hy het muntte. Zints eenigen tyd hadt men reeds een aanval op deeze Stad gevreesd, aanſtalte tot verdeediging gemaakt, Boomen afgehakt, de Bruggen deels afgebrooken, deels voor den Vyand ten onbruik gemaakt, de Poorten met Schutdeuren voorzien, en de Onderwaterzetting vermeerderd. Het zamentrekken van *Fransch* Krygsvolk, het presſen van Boeren en Voerlieden, tot het aanbrengen van belegerings geſchut uit *Antwerpen*, 't geen door de ſlegte wegen gebrekkig toeging, kundigde dien toeleg aan. Deeze kreeg, te midden van Sprokkelmaand, eene te grooter waarſchynlykheid. De *Franſche* Emigranten, wier getal weinig min-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1792. bl. 1064.

minder dan drie honderd beliep, maakten zich weg. Veele Burgers en Inwoonders namen de vlugt, eer eene digtere insluiting zulks onmogelyk maakte. Onder deezen bevonden zich drie van de zes *Nederduitsche* Predikanten en één der *Walsche* Gemeente, even veel bleeven 'er van beiden in de Stad. Op de naderende *Franschen*, die Batteryen poogden aan te leggen, werd geschooten. LXXIIIe BOEK. 1793.

De Stads Regeering, vreezende, dat *Breda* tegen een Beleg geheel niet voorzien (*), 't zelve niet zou kunnen uithouden, stelde een Ontwerp van Daadiging op. De Schepen LUZAC trok 'er mede na *'s Gravenhaage* op den achttienden dier Maand. Hy kwam den anderen dag 's avonds terug, met het afkeurend antwoord van zyne Hoogheid, inhoudende, dat deeze zaak aan den Krygsbevelhebber Graave VAN BYLAND was overgelaaten; dat Eed en Pligt geen Verdrag zouden kunnen gedoogen, dan wanneer een Practicable Bres in de Capitaale Wal was geschooten. Hier op volgde eene Aankondiging, nog dien zelfden avond door de Stads Regeering gedaan, by welke, op hooge Orde van zyne Hoogheid, aan alle Burgers en Ingezetenen werd bekend gemaakt, dat het diens

Een Ontwerp van Daadiging door den Stadhouder gemaakt.

(*) Het getal der weerbaare Manschap beliep niet meer dan 1600. Een zeer ontoereikend getal, om, in gevalle van een regelmaatig beleg, die Stad te verdeedigen. Hier by kwam gebrek aan Mondbehoeftiens en Magazynen.

LAFFEL BOEK. —— 1793.

diens ernstig oogmerk was de Stad, op de best mogelyke wyze, te verdeedigen; en dat mitsdien niemand, wie hy ook mogt weezen, zou hebben te spreeken van de Vesting over te geeven; dewyl zulks aan de voorzigtigheid van den Commandant was overgelaaten: voor slegte Menschen en Vyanden van den Staat zouden zy gehouden worden, die van overgaave spraaken: ook hadt zyne Hoogheid den Bevelhebber volmagt gegeeven, om dezulken, die des aanzoek mogten doen, in zekere bewaaring te laaten neemen; ten einde hun, naar verdiensten te straffen. — Het Ontwerp van Daadiging van de Magistraat was door dezelve aan den Commandant ter hand gesteld, met verzoek om daar van, in gevalle van overgave, ten voordeele van de Burgery, gebruik te maaken. Zy ontving deswegen toezegging; doch het schynt van geen gebruik geweest te hebben (*).

Breda opgeëischt, beschooten en overgegeeven.

Breda, waar eene herhaalde toeschikking van Brieven voor de Koop- en Krygslieden, door den Burger Generaal der *Fransche* Blokkade, het denkbeeld eener reeds gedaane Opeisching hadt doen gebooren worden, was, uit naam van den Generaal DUMOURIER, den drie en twintigsten van Sprokkelmaand, daadlyk opgeëischt. Dan de *Fransche* Officier met een Trompetter [illegible] tot

(*) Men zie dit Stuk in de *Bylagen* op de *Voornaamste Byzonderheden van het Beleg van Breda*, Litt. A bl. 135.

tot die opeisching afgezonden en binnen gelaaten, kwamen met een weigerend antwoord te rug. Waar op de vyandlykheden onverwyld begonnen, door het in de Stad werpen van Bomben en Houwitzers. Dit werd van de zyde der Stad beantwoord, tot de avondstond en nagt eenige verademing gaf. In den vrogen morgen hervatten de *Franschen* het Bombardement, en hielden 'er mede aan tot zeven uuren in den morgen; meer dan zestig huizen werden ten deele verpletterd, ten deele grootlyks beschadigd (*), dan de brand daar door veroorzaakt hadt, ten gelukke der Stad, geen voortgang, en werd 'er slegts één Burger door een bom gedood, één Vrouw en één Grenadier gekwetst. —— De ten dien dage op den middag herhaalde Opeisching, gepaard met de zwaare bedreigingen van de Stad plat te zullen schieten, in de Krygsbezetting over den kling te doen springen, hadt die uitwerking, dat, na gehouden Krygsraad by den Graave VAN BYLANDT, tegen den avond een Majoor met een Tamboer na den *Franschen* Generaal vertrok, daar den geheelen nagt bleef, en 's morgens terug kwam, met de voor de Burgeren aangenaame vergekering, dat tot de overgaave der Stad besloten was.

LXXIII. BOEK. 1793.

Men legt den Graave VAN BYLAND deeze reden by het houden des Krygsraads over

Raad des Graaven

(*) Men zie de Lyst in de meergemelde *Voornaamste Byzonderheden* bl. 154.

LXXIII. BOEK. 1793. VAN BRAND tot overgave.

over de Daadiging, in den monde. „ Dat „ hy begreep, dat het de pligt van een „ Krygsman was, de hem toevertrouwde „ post niet te verlaaten, noch over te „ geeven, wanneer zyne Verdeediging „ van eenige vrugt ſcheen te zullen zyn, „ en zo lang 'er hoop was op Ontzet, „ of wanneer zyne kragten inwendig zo „ geſchaapen waren, dat hy den Vyand „ eenen geruimen tyd wederſtaan, en hem „ daar door van het doen van andere on- „ dernemingen konde te rug houden; „ dan, daar noch het een, noch het an- „ der, hier het geval was; daar 'er geen „ hoop op een zo ſpoedig Ontzet, als de „ omſtandigheden vorderden, voorhanden „ en de Stad, zo wel van Volk als van „ Voorraad onvoorzien was, zou het, zyns „ oordeels, veel eer een ſtuk van roek- „ loosheid dan van dapperheid weezen, „ de gelegenheid, die zich aanbood, om „ eerlyke voorwaarden te bedingen, van „ de hand te wyzen, en de Veſting tot „ op het uiterſte te willen verdeedigen. „ Dit uiterſte zou binnen weinig dagen „ daar zyn, wanneer men genoodzaakt „ zou weezen, willens of onwillens, zich „ aan den Vyand over te geeven, en zich „ de wet van hem te laaten voorſchry- „ ven, en dat veelligt als dan op de puin- „ hoopen eener verwoeste Stad, en op „ de lyken van de Burgery en het beſte „ gedeelte der Bezetting, die de Slacht- „ offers van een kwalyk begreepen en te „ ver gedreeven *point d'honneur* zouden zyn; „ daar

„ daar men, in tegendeel, door eene ty- LXXIII.
„ dige en eerlyke Overgaave, de laatſten, BOEK.
„ ten dienſte van het Vaderland ſpaa- ——
„ ren en elders met meer vrugts zou kun- 1793.
„ nen gebruiken. —— Indien men intus-
„ ſchen, naa dit alles wel overwoogen te
„ hebben, liever verkoos, naa eene Ver-
„ dedediging van drie of vier dagen langer,
„ de Stad en Burgery aan een onvermy-
„ delyk bederf en ondergang, en de Krygs-
„ lieden van den Staat aan het gevaar van
„ zich Krygsgevangen te moeten geeven,
„ of wel, (indien de Vyand, 't geen niet
„ onmogelyk was, daar de Buitenwerken
„ geheel onbezet moesten gelaaten wor-
„ den, een Storm mogt waagen,) van
„ allen, te gelyk met de Burgery, aan
„ deszelfs woede opgeofferd te worden,
„ bloot te ſtellen, —— dan met de voor-
„ zigtigheid te raade gaande, de Stad voor
„ haaren geheelen ondergang te bewaaren,
„ en het Garniſoen voor eene betere ge-
„ legenheid, om zyne dapperheid en moed
„ te betoonen, te ſpaaren —— konde men
„ verzekerd zyn, dat hy, als Commandant,
„ in het waarneemen van zyn post niet
„ in gebreke zou blyven; maar de eerſte na
„ de Wallen gaande, en die de laatſte ver-
„ laatende, hun toonen zou, dat niet laffe
„ vrees; maar de Rede en Menschlieven-
„ heid, hem bewoogen hadden, om tot
„ een zo ſpoedige Overgave te raaden." —
Wat van deeze opgegeeven Redenvoe-
ring zy, zeker ſtemde VAN BYLAND
voor de Overgave, en kreeg hy in den

BOEK. XXIII. Krygsraad de meerderheid boven hun, die als nog in geene Onderhandeling wilden getreeden hebben (*)."

1793. Den Bevelhebber gaat te zyner eere naa, dat hy, geduurende het Bombardement, geſtadig op de Wallen was, en alles wat in zyn vermogen ſtondt deedt, om de Krygsbezetting aan te moedigen; doch zich van veel te weinig Volks en Voorraads voorzien vondt, om eene Stad, welker Buitenwerken van die uitgeſtrektheid zyn, met vrugt te verdeedigen.. De Vyand, wiens magt tot een geregeld beleg, niet reikte, liet ook de Werken onangeroerd, en bepaalde zich tot het werpen van bommen in de Stad, om dus de Burgers en de Krygsbezetting tot eene ſpoedige Overgave te dwingen. — Wat BYLAND en de Leden des Krygsraads die tot deeze Overgave geſtemd hadden, wedervoer, zullen wy vervolgens melden.

Op welke Voorwaarden overgegeeven.

De Voorwaarde van 't geſlootene Verdrag, 't welk allen blyk droeg van de geſteldheid der *Franſchen*, om die Stad, als de Sleutel van *Holland* aangemerkt, in hunne magt te krygen, kwamen hier op neder, dat de Krygsbezetting, met ſlaanden Trom, vliegend Vaandel, en ieder Bataljon met twee

(*) Zie *De Voornaamſte Byzonderheden, voorgevallen geduurende de Belegering, Inneeming en Herneeming der Stad Breda, in den Jaare 1793, benevens eenige noodige Bylagen, in welke verſcheidè belangryke Stukken voorkomen.* Te *Bergen op Zoom* by VAN RIEMSDYK en VAN BRONKHORST bl. 19.

twee Veldſtukken, zo na *'s Hertogenbosch*, *Thiel*, *Bommel*, als na *Utrecht*, met volkomen vryheid om in den dienst van den Staat te blyven, en tegen alle Vyanden, wie zy ook zyn mogten, gebruikt te kunnen worden, zou uittrekken. LXXIII. BOEK. 1793.

Der uitgetrokkenen plaats werd onverwyld door intrekkende *Franſchen* vervuld. Alles ging, door de gemaakte ſchikking der Magiſtraat vry geregeld toe, uitgezonderd, dat eenige Husſaaren en *Hollandſche* Overloopers, die in menigte aankwamen, en *Bataaven*, in de Groote Kerk, die zy tot een Hospitaal wilden maaken, de Wapens van de Stad en van den Prins, van het Orgel braken, het Orgel mishandelden, en eenige der daar nog liggende Kerkboeken, welker banden met Stads en 's Prinſen Wapen prykten, vernielden. De ſchoone Graftombe van ENGELBERT VAN NASSAU leedt ook beſchadiging van de hand des moedwils. Doch deeze baldaadigheden werden welhaast geſtuit door Schildwagten voor dit Kerkgebouw te plaatzen. Twee Wapens van den Stadhouder haalde men uit de Kerk, die, op de Markt aan ſtukken geſlaagen, of benevens andere verbrand werden. Men yverde ook om eenige Wapens en Beelden, uit de gevels van openbaare en andere Gebouwen weg te neemen, weg te hakken en te ſchenden. Een aanzienlyk Uitgeweeken *Hollander* wordt gezegd, in eigen perſoon aan deeze laatſte bedryven een groot deel Hoe het zich daar toedroeg.

LXXIII. BOEK. 1793.

genomen te hebben (*). — Onmiddelyk naa deeze verwisseling werd op de Markt een Vryheidsboom geplant, en om denzelven, onder het aanheffen van het bekende *Ca ira* gedanst, by het wapperen der driekleurige Cocarde. — Het *Committé Revolutionair der Bataven* deedt den volgenden dag een aanzienlyker Vryheidsboom planten, by welken de Burger BLOK, dien wy ten tyde der Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII in *Noordholland*, zo dikmaals aantroffen, en nu meer als vyf Jaaren als Balling hadt omgezworven, deeze zeer heftige Aanspraak hieldt.

Aanspraak aan de *Bredasche* Burgers.

„ Burgers van *Breda!* Gy zyt vry! Gy „ zyt ontslaagen van de knellende ketenen van den Dwingeland, uwen zogenaamden BARON, waar onder gy, zo „ lang, — helaas! maar al te lang — „ gezugt hebt? De vrye *Franschen*, „ onder de aanvoering van den grooten „ DUMOURIER, zyn gekomen om uwe „ kluisters te verbreeken, en U de Vryheid te bezorgen. Hunne onderneeming „ is gelukt; de Boom der Vryheid is in „ uw midden geplant! Wy wenschen U „ daar mede geluk! Toont, Burgers van „ *Breda!* dat gy uw geluk kent, en weet „ te waardeeren. En daar gy de eerste „ Stad in uw Vaderland zyt, welke dit „ geluk is te beurt gevallen, geeft door „ uw gedrag, door uwen yver voor de „ Vryheid, een voorbeeld aan andere Ste-

„ den,

(*) Zie het bovengemelde Werkje bl. 51. 52.

„ den, die de Poorten eerlang voor ons LXXIII.
„ zullen openen! —— Doet plegtig af- BOEK.
„ ſtand van alles, wat U nog aan den ——
„ Dwingland mogt gebonden houden; 1793.
„ zweert hem, de Zynen, zweert allen,
„ die den Dwingland voorſtaan, en de
„ Slaaverny boven de Vryheid ſtellen,
„ eenen eeuwigen haat! —— En zo 'er
„ nog onder U gevonden worden, die
„ zich zyner aanneemen; die nog ten zy-
„ nen voordeele durven ſpreeken, drukt
„ hun den dolk in 't hart, eer zy het U
„ doen! Ieder woord ter verdeediging
„ van den Tyran, is eene lastering voor
„ de Vryheid en Gelykheid! —— Nu
„ dan, Burgers van *Breda!* indien gy het
„ met ons eens zyt, zo betoont het door
„ uwe huizen te illumineeren, ter eere
„ van deeze uwe Redders, (dit zeggende
„ wees hy op DUMOURIER en die by hem
„ ſtonden.) Dit zyt gy hun verſchul-
„ digd, en zal door hun als een blyk van
„ uwen yver voor de goede zaak worden
„ aangemerkt! (*)". Hier op volgde een ſterk Vreugdegeroep, vervangen door het aanheffen van den Marsch der *Marſelliaanen*, en gevolgd van een Dans om den Vryheidsboom, waar toe DUMOURIER de naast hem ſtaanden opleidde. — 's Avonds werden alle de Huizen, ten teken van vreugde, verlicht, onder het luiden en ſpeelen der klokken, van de groote Kerk-

toe-

(*) *De Voornaamſte Byzonderheden van de Belegering &c. van Breda* bl. 47.

LXXII. BOEK. 1793.

tooren woey de Nationale Vlag. — Men bespeurde by deeze verlichting zo weinig gewoels op straat, dat die stilte by het meergemelde Committé zeer in 't oogeliep. Zy hielden de Burgers voor *Prinsgezind*; de *Franschen* hun voor *Aristocraaten*. De laatstgemelden waren stiller dan doorgaans by zulk eene gelegenheid, dit laatste schreef men toe aan de zorge van den aangestelden Commandant den Collonel CUSTERE.

De strengste tugt beteugelde en weerde eerlang de eerst ontstaane ongeregeldheden. Aan een galg op de Groote Markt geplaatst, zou, naar het bevel van DUMOURIER, ieder schurk, flous genoeg om den *Fransschen* naam, door geweldplegingen of misdaaden tegen de vreedzaame Ingezetenen te onteeren, met den schandlykſten dood onverwyld gestraft worden. — Hy maande in eene Afkondiging alle Matroozen, Schippers en Soldaaten aan, om zich in dienst van het *Fransche* en *Bataafsche* Leger te begeeven, met toezegging, dat ieder in dien rang, waar in hy voormaals hadt gedient, zou worden geplaatst. — Door eene andere Afkondiging beval hy, dat een ieder, die eenige Goederen, den uitgetrokkenen *Fransche* Emigranten toekomende, onder zich mogt hebben, daar van, binnen vier en twintig uuren, opgave zou hebben te doen

Afkondiging van het *Com.*

Het grootste gedeelte van het *Legioen Etrangere*, meest uit uitgeweeken *Hollanders* bestaande, trok binnen deeze ver-

heer-

heerde Veste (*). Het *Committé Revolutionair der Bataaven*, thans in die Stad, en de geweezene *Baronie van Breda*, zich onthoudende, liet, naa het aanplakken van een Berigt, wegens den loop des *Franſchen* Gelds, den Ingezetenen aankondigen. „ Daar wy in deeze Stad zyn aangekomen, onder het geleide van den Held „ der Vryheid, den Generaal en Chef „ DUMOURIER, en door de overwinnende „ Wapenen der *Franſche* Republiek, om „ U, ingevolge der Verklaaringe van den „ genoemden Generaal, die met ons in „ dezelfde Principes van Vryheid en Gelykheid ſtaat, te verloſſen van het Geweld en de Onderdrukking van *Oranje* „ en *Pruiſſen*, derzelver Vaſallen en Suppoosten; om U te herſtellen in de volle „ uitoefening uwer inpræscriptible Regten, de Vryheid en Gelykheid. — „ Zo noodigen wy alle Burgers en Ingezetenen deezer Stad, den vollen „ ouderdom van twintig jaaren bereikt „ hebbende, om, op aanſtaanden Zondag „ den derden Maart, des naamiddags ten „ drie uuren, een ieder in zyne Wyk, „ ter bekwaame plaatze, te vergaderen, „ om als dan te verkiezen, zodanige Mannen, als om hunne Eerlykheid, Bekwaamheid en Volkslievenden yver voor „ de

LXXIII. BOEK. 1793. *mitté Revolutionair der Bataven.*

(*) 't Zelve beſtondt, volgens eene egte Lyſt met de Naamen der meerdere en mindere Bevelhebberen, uit 2450 Man. Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 526 enz.

LXXIII. BOEK. 1793. „ de Vryheid en Gelykheid van Maatſchappylyke Regten, uw vertrouwen „ het waardigſte worden geagt; op dat „ zy, volgens de als nog ſubſiſteerende „ Wetten, en de Politieke en de Juſticieele „ Magt blyven uitoefenen en handhaaven, „ tot tyd en wylen Gy, met het ganſche „ Volk van *Nederland*, bevryd van alle „ Despotieke en Ariſtocratiſche Kluisters, „ in eene algemeene Volksvergadering, „ omtrent de eenpaarige Regeeringsvorm, „ zult hebben voorzien. —— En naardien „ alle Magt en Gezag, Beſtuuring of Commiſſien, uit overheerſching oorſprongelyk, op het aanlichten der Vryheid moeten worden gehouden voor vervallen, „ en niemand tot gehoorzaamheid aan dezelve verpligt kan zyn; zo verklaaren „ wy alle dezelve, die tot heden toe geſubſiſteerd hebben, voor nul en van „ onwaarde, allen en een iegelyk, die „ aan dezelve door Eeden of anderzins zig „ daar aan verbonden houden, het zy dezelve gedaan zyn aan de pretenſe Staaten Generaal, Raad van *Brabant*, den geweezen Baron, Stads Regenten, of wie „ het ook zou mogen weezen, daar van „ ontſlaande."

Regeeringsverandering.

In overeenkomst hier mede, geſchiedde de verkiezing der Volksvertegenwoordigeren. De Ingezetenen moesten deeze Verklaaring van Burgertrouw afleggen; „ Ik „ verbind my, ten plegtigſten, en op myn „ heilig woord van Eer, om het Vaderland getrouw te zyn, om de Vryheid en

„ Ge-

„ Gelykheid van Maatſchappylyke Reg- LXXIII.
„ ten, tot mynen dood toe, met al myn BOEK.
„ vermogens te zullen handhaaven. —— ——
„ Wanneer de Voorzitter iemand deeze 1793.
„ Trouwverbintenis afnam," was zyn woord, „ indien gy dit nevens my op-
„ regt bekragtigt, zo zegt, *Dusdanig ver-*
„ *bind ik my!*" Doch wanneer zulks omtrent een Amptenaar geſchiedde, moest deeze 'er nog byvoegen, „ *en ben bereid,*
„ *des noods, op myn post te ſterven!*"

Op de beſchikking van het *Comitié Revolutionair der Bataaven*, werden de Voorzitters tot de Grondvergaderingen en de Secretarisſen tot het opneemen der ſtemmen benoemd. Zy volvoerden dien last, en brágten een twintigtal uit van Volksvertegenwoordigers, die meerendeels de opgedraagen post aanvaardden, terwyl de om gewigtige redenen verſchoonden, zich vervangen zagen door die naast hun de meeste ſtemmen hadden. De Burger HAVERMANS, die van allen de meeste ſtemmen hadt, lag de belofte van Burgertrouwe af in handen van den Voorzitter der Grondvergaderingen, MICHEL PIERRE LANGLOIS (*), waar op hy die belofte zy-

(*) Deeze was voorheen Leeraar der *Walſche* Gereformeerde Gemeente te *Breda* geweest, doch hadt eene *Roomſchgezinde* ter Vrouwe neemende, zyn Leeraarampt, volgens Kerken-orde, moeten nederleggen. — Tegen de aantygingen, dat hy, uit hoofde van zyn gedrag omtrent de Staatszaaken in den Jaare 1787, genoodzaakt zou geweest hebben zyn Leeraarampt te laaten vaaren,

LXXXII. BOEK. 1793.

zynen Medevertegenwoordigeren afnam, — Men merkte op, dat meest alle de Leden der voorige Regeering, die zich ten deezen tyde in *Breda* bevonden, tot Leden der Municipaliteit gekoozen waren; zonder agt te geeven op hunne denkwyze en verknogtheid aan deeze of geene Party; gelyk dit mede geen plaats gehad heeft met betrekking tot het ſtuk van Godsdienſt. Waar uit bleek dat de Burgery dier Stad, tot dit ongewoone werk opgeroepen, by het verkiezen haarer Stadsbeſtuurderen, noch het ſtyven, noch het onderdrukken, van deeze of geene Party; maar alleen de bevordering van het algemeene welzyn op het oog gehad heeft (*).

Lot van eenige Regenten.

Groot was de verandering door deeze Volkskeuze in de Stadsregeering te wege gebragt; dan allergrootst de lotwisſeling, welke, om deezen tyd, den voorzittenden Burgemeester Mr. GERARD JOHAN TARRÉ, den Schepen Mr. ANDRIES REIGERSMA en LAURENS PELS, Rentmeester der Goes-

te-

dat hy vervolgens met een *Roomschgezinde* Juffrouw weg gegaan was, zich na *Frankryk* begeeven en daar zich opgehouden hadt, tot dat hy met de *Franſchen* en het *Committé Revolutionair* verder binnen *Breda* gekomen was, waar hy op zyn eigen Gezag een Collegie van Regenten, onder den naam van Municipaliteit, zou aangeſteld hebben, wordt hy verdeedigd door den Schryver van de *Byzonderheden des Belegs van Breda* bl. 69 en 70.

(*) Die Lyst, met de daar in voorgevallene Veranderingen, is voorhanden in de *Byzonderheden des Belegs van Breda* bl. 192.

telyke Goederen van zyne Hoogheid trof, die, na het ondergaan van verſcheide hun hoogst onaangenaame ontmoetingen ten tyde des vreugdebedryfs, op last van den Generaal DUMOURIER, gevat werden, met aanzegging, dat zy zich gereed moesten maken, om binnen weinig uuren, na het Kasteel van *Antwerpen* gevoerd te worden. Geen aanbiedingen om zich in huislyke gevangenis te begeven, vonden gehoor. Voor den Generaal DUMOURIER gebragt, vonden zy by dezen eenige Leden van het *Committé Revolutionair der Barrieren*, onder deezen BLOK, bovengemeld, en DE NYS, geweezen Major van het Vrycorps te *Wyk by Duurſtede*, die hun betuigden, dat dit vatten niet om hunne Perſoonen als Perſoonen geſchiedde, maar om dat de Stadhouder, op aanzetten van den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL, op eene zo ongehoorde wyze, vier braave Patrioten, Mannen van groote verdienſten, MICQUEL, VALATTES, NORR en REEPMAAKER, hadt doen vastzetten en gevangen hieldt, dat al het leed, 't geen deezen zou worden aangedaan, hun desgelyks zou wedervaaren, en dat zy geen ontſlag te hoopen hadden, eer die vier Heeren in vryheid waren geſteld. — Hun verzoek om niet buiten de Stad gevoerd te worden, vondt geen ingang, en zy werden na gemelde plaats gebragt (*).

LXXIII. BOEK. 1793.

On-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 38—40.

LXXIII. BOEK. —— 1793.

Onder de ten dien tyde gevatte bevondt zich ook de Schepen KNIEBE; doch hy werd, op voorspraak, weder ontslagen. De Generaal DUMOURIER schynt zich de zaak van den Gevangen Collonel MICOUD voornaamlyk aangetrokken te hebben. Reeds vroeg in Sprokkelmaand hadt hy den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL zyn voorneemen bekend gemaakt, om in ieder Stad, welke hy zou bemagtigen, Gyzelaars te zullen neemen, en wel de zulken, die het meest in aanzien waren onder de Aanhangers van het Huis van *Oranje*, en hun op dezelfde wyze te behandelen als hy zou verneemen dat MICOUD behandeld wierd. De drie gemelde Heeren te *Breda* gevat zynde gaf hy den Raadpensionaris berigt, dat hy reeds begonnen hadt dit zyn voorneemen werkstellig te maaken. (*)

Buit daar gevonden.

DUMOURIER bereikte, met het vermeesteren van *Breda*, een zyner hoofdbedoelingen, om voorraad van Krygsbehoeften te bekomen. Uit verscheide opgaven van het daar gevondene mag men opmaaken, dat hy hier in 't bezit geraakte van 250 Stukken Geschut, 5000 Geweeren, en 300 000 Ponden Buskruid.

Wat 'er met het

Daadlyk naa het aanstellen der Municipaliteit begon men, op het aandryven van

(*) *Byzonderheden wegens het Beleg van Breda.* bl. 55. De Brieven van DUMOURIER, benevens de Antwoorden van den Raadpensionaris, kan men leezen in de Bylagen op dit Werkje bl. 169—193. en bl. 181—185.

van eenige *Franſchen* en *Bataaven*, in eene Herberg Byeenkomſten te houden, met den toen gebruiklyken naam van *Clubs* beſtempeld. Meest onaanzienlyke Burgers namen deel in deeze Vergadering. Dit verdroot DE BEERE, en andere Uitgeweekene *Hollanders*. Zy vervoegden zich by de Municipaliteit, verderden, op een gezagvoerenden toon, dat dezelve hun eene Plaats, tot het oprichten eener *Club* zou aanwyzen, en de Burgers oproepen om daar van Leden te worden. Dit geſchiedde. Een getal van niet meer dan honderd en vyftig Burgers verſcheen ter beſtemde plaatze, ter oprigting van dit Gezelſchap, welks Nuttigheid en Noodzaaklykheid een der Uitgeweeken *Hollanderen*, aan de vergaderde menigte voorhieldt. „Als moetende de *Club*, naar zyn voor„dragt, vooral dienen, zo wel om ver„ongelykten en ongelukkigen tot een „toevlugt te ſtrekken, als om een waak„zaam oog op de verrigtingen der „Volksvertegenwoordigeren te houden; „ten einde alle *Ariſtocratiſche* beginzels „en bedryven te keer te gaan, en te wee„ren, en de Burgervryheid te ondersteu„nen en te handhaaven."

LXXIII. BOEK. 1793. oprigten van een *Club* geheurt.

Onder de Oprigters greep verſchil en verwarring plaats. Dit gevonden en geſtild zynde, werd de Intekening geopend. Geduurende die aanſtootlyke verdeeldheden by de oprigting, was het getal der aanweezenden zeer gedund; meest alle Burgers van eenig aanzien waren vertrok-

LXXIII. BOEK. 1793.

trokken. De gebleevenen meerendeels getekend hebbende, benoemde men Perſoonen, die 's volgenden daags eenen aanvang maakten om, van huis tot huis, rondgaande, den Burgeren de Inteekeningslyst aan te bieden. De weinige geneigdheid, welke de Burgery in het algemeen betoonde om deel in dit Gezelſchap te neemen, deedt dit rondgaan weldra ſtaaken. En verviel de geheele *Club*, naa weinig keeren vergaderd geweest te hebben. (*)

De *Klundert* gaat aan de *Franſche* over.

De bemagtiging van *Breda* werd welhaast gevolgd door die der kleine *Zuidhollandſche* Stad, *Klundert*, ook *Nieuwaart* genaamd. Door de *Franſchen* opgeëischt ſloeg de Bevelhebber, de Baron J. M. VON KROFF, zulks moedig af, en verdeedigde, voor een korten tyd, die Veste; doch geen kans ziende tot eene langer Verdeediging, vernagelde hy het Geſchut, en zogt met zyne Manſchappe de *Willemſtad* te bereiken. Met de meesten werdt hy afgeſneeden, door eenige *Bataaven* onder bevel van den Luitenant Collonel L. HARTMAN; deezen wordt hy gezegd, naade overgave van zyn Perſoon, door den kop geſchooten te hebben: waar op hy daadlyk het zelfde lot onderging. (†)

Den

(*) *Byzonderheden wegens het Beleg &c. van Breda* bl. 71—73.

(†) ZILLESEN *Geſchiedenis der Nederlanden.* I. D. bl. 236. De uitgang van deezen Bevelhebber wordt zeer verſchillend vermeld. Deezen doen hem in een Uitval ſneuvelen; anderen by de Vlug

Den Krygsvoorraad deezer Veste bekeerden de *Franſchen* tot het voorzetten hunner Vermeesteringen.

De tyding van het bemagtigen der Stad *Breda* vloog, met ſnellen ſpoed, na *Parys*. Met glosiende kleuren maalde de Heer CAMUS, een der Commisſarisſen in de *Nederlanden*, die vermeestering, en de voordeelen daar uit te wagten af, vol vreugde over het inneemen eener Stad, die eene zo maauwe betrekking hadt op het Huis van *Oranje*, welks Goederen aldaar verbeurd verklaard werden. (*) De Nationaale Conventie zag, haars bedunkens, zich den weg om *Holland* te ver-

1793. Last aan de *Franſche* Generaals gegeeven, wegens de wyzeboe zy in *Holland* moesten handelen.

Vlugt na de *Willemſtad:* doch het boven vermeldde zal misſchien der waarheid het naaste komen. 's Mans lyk werd niet lang daar naa, in een mishandelden ſtaat, gevonden, na de *Willemſtad* gevoerd, en met alle Krygseere begraaven. Van den *Roomsch Catholyken* Godsdienst geweest zynde werd, eenigen tyd naa zyne begraafenisſe, te *Rotterdam* in de *Roomſche* Kerk in *Leeuwenſtraat*, een allerplegtigſte Lykdienst gehouden over deezen Man, door zommigen als een Martelaar voor het Huis van *Oranje* gehouden, en door anderen aangemerkt als een, die, uit hoofde van trouwloosheid, zulk eene behandeling verdiend hadt. In de *N. Nederl. Jaarb.* 1793. bl. 734., vinden wy van dien Lykdienst berigt. Een Vers, aan den Dichter BILDERDYK toegeſchreeven, te zyner Gedagtenisſe zag her licht in *'s Hage*, by J. T. JACOBUS D' AGÉ.

(*) Men vindt dien Brief, welke van de geringe magt, en de groote moed der *Franſchen*, als mede van de Vreugd der *Bredaenaaren* in 't breede ſpreekt, in de *Nieuw. Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 145.

LXXIII. BOEK. 1793.

vermeesteren gebaand. Behalven de meer algemeene Voorſchriften aan de *Franſche* Generaals, omtrent de handelwyze, in de overmeesterde Landen te houden, gaven zy nu een meer byzonderen last, hoe zy, by hunne komst in *Holland*, moesten te werk gaan, in niet minder dan XXVIII Artykelen begreepen. Het voornaamſte van dien breeden last komt hier op neder. —— De *Franſche* Generaals zouden, by hunne komst in *Holland*, uit naam der *Franſche* Natie, het Oppergezag des Volks openlyk doen afkondigen. Zy zouden allen Inwoonderen bekend maaken, dat zy van allen Eed ontſlaagen, en van hunne tegenwoordige Conſtitutie bevryd waren; inzonderheid van dien Eed, die hun, in den Jaare MDCCLXXXVIII, van de Regeering aan den Stadhouder verſlaafd, werd afgevorderd. — Zy zouden aankondigen, dat de geenen, die voorwenden zouden daar aan nog gebonden te zyn, daar door zouden verklaaren Aanhangers van het Despotismus en by gevolge Vyanden van het *Franſche* Volk te wezen, en behandeld zouden worden, volgens alle ſtrengheid van het Regt des Oorlogs. —— Het geheele Omwentelings vermogen in *Holland* werd aan de *Franſche* Generaals opgedraagen, tot zo lang de *Hollanders* in Grondvergaderingen vereenigd, de Zeebeſtuuringen en Regtbanken in werking zouden gebragt hebben. —— Zy zouden zich verzetten tegen de uitoefening van eenige Omwen-

te-

telingsmagt, 't zy wetgeevend, 't zy uitvoerend, van een enkel Mensch, of vereeniging van enkele Menschen, onder welke benaaming zulks zou mogen zyn, indien zulks niet van het Volk ware voortgekomen. Ingevolge hier van zouden alle Beraadslaagingen, Aankondigingen, Gewysden en andere Bedryven, van enkele Personen, die hunne Magt van het *Hollandsch* Volk niet ontvangen hadden, voor van geene waarde gehouden worden. LXXIII. BOEK. 1795.

Het zou de zaak der *Fransche* Generaals weezen eene menigte thans plaats hebbende Inrigtingen, hier in 't breede opgeteld, af te schaffen, en door andere te doen vervangen; in 't byzonder straalde in de Artykelen hier toe behoorende door, de wegneeming van allen Dwang regeering, en het aan zich trekken van alles wat den Stadhouder op eenigerlei wyze toebehoorde.

De *Fransche* Generaals zouden het *Hollands* Volk bekend maaken, dat zy hetzelve Vrede, Bystand, Broederschap, Vryheid en Gelykheid, aanbragten; algemeene Vergaderingen zamenroepen, om een Provisioneel Bestuur en Regtbanken op te richten, en in werking te brengen; voor de Veiligheid van Personen en Goederen zorg draagen.

Het Provisioneel Bestuur, door het Volk benoemd, zou belast zyn met de zorg en het bewind der voorwerpen, die onder de beveiliging en bescherming der *Fransche* Republiek staan; het zou waaken

LXXIII. BOEK. 1793.

ken voor de veiligheid der Perſoonen en Eigendommen — waaken voor de beſtuuring der in ſtand gebleeven Ampten, der openbaare kaſſen; der inzameling van alle gebleevene Schattingen; belast weezen met het bepaalen en doen betaalen van alle openbaare uitgaven; en alle openbaare Amptenaars zo Burgerlyke als Militaire kunnen afzetten en verplaatzen. Veele byzonderheden dit Proviſioneel Beſtuur betreffende werden in verſcheide Artykelen omſchreeven en bepaald.

De Uitvoerende Raad zou Nationaale Commiſſariſſen benoemen, die zich na *Holland* zouden begeeven, om, in overeenſtemming met de Generaals en den Proviſioneelen Raad, door het Volk benoemd, te raadpleegen over de middelen, die ter gemeene verdediging moesten gebruikt worden, als mede ter uitvoering van het tegenwoordig Beſluit.

De Magt van den Uitvoerenden Raad, door het Volk benoemd en der Nationaale Commiſſariſſen, zou terſtond vernietigd zyn, zo dra het *Hollandſch* Volk, naa dat het zyn Souveräniteit, zyne Onafhangelykheid, de Grondbeginzels van *Vryheid* en *Gelykheid* zou verklaard, en de gedaante van een vry Volksbeſtuur in werking gebragt hebben.

'Er zou een ſtaat van Onkosten opgemaakt worden, die de *Franſche* Republiek voor de Grondlegging van de Vryheid der *Hollanderen* gedaan hadt, zo wel als de ſommen van dezelve ontvangen, of de onkos

kosten der *Hollanders* voor het *Fransche* Gemeenebest betaald. —— De *Fransche* Natie verbondt zich om met het Gouvernement, dat door het *Hollandsche* Volk verkoozen zou worden, alle welvoegelyke schikkingen te beraamen, ter betaalinge der sommen, die dezelve zou mogen schuldig zyn, en de verschotten, die zy der *Hollanderen* mogten schuldig weezen, getrouwlyk te betaalen. LXXIII. BOEK. —— 1798.

Indien het belang der *Hollanderen* mogt vereischen, dat het Krygsvolk van het *Fransch* Gemeenebest, na de Grondvesting van hun Bestuur, op hun Grondgebied moest blyven, beloofde en verbondt zich de *Fransche* Natie, alle mogelyke maatregels te zullen neemen te hunner ondersteuning en bescherming.

Eindelyk vernieuwde de *Fransche* Natie aan de *Hollanders* de plegtige verklaaring, reeds gedaan, „om als Vyanden des Volks te behandelen, de zodanigen, die de invoering van Vryheid en Gelykheid weigerden of verwierpen, en de Tyrannen, die hun beheerscht hadden, wilden behouden, terug roepen, of met hun, of hunne medeschuldigen handelen." —— Zy vernieuwde ook de plegtige belofte van de Wapenen niet neder te leggen, vóór dat de Souvereiniteit en Onafhangelykheid van het Volk, op welks Grondgebied het Krygsvolk van het *Fransch* Gemeenebest zou getreeden zyn, en welke de Grondbeginzels van Gelykheid zou aangenomen, en eene vrye Volksregee-

LXXIII. BOEK.

1793. Uitnoodigen der Nationaale Conventie aan de *Hollanders.*

ring verkoozen hebben, zou gevestigd zyn. (*)

Dit zo veel beſtemmings behelzend ſtuk ging vergezeld van een ander, getyteld *de Nationaale Conventie der Franſchen aan de Hollanders*; een ſtuk, 't welk alle voorgaande van ſoortgelyken aart in ſcherpheid van taal overtreft, en, als 't ware, tot toelichting diende van het laatst door ons kortlyk aangetoogen Voorſchrift. Wy moeten het geheel afſchryven.

„ Uwe Republiek," dus luidde de taal den *Hollanderen* te gemoete gevoerd, „ hadt „ zyne Regten verlooren, de *Franſchen* „ hebben dezelve te *Breda* gevonden, en „ komen u dezelve wedergeeven.

„ De *Franſche* Slaaf liet U door de na „ Goud en Bloed dorſtende *Pruiſchen* „ verdrukken; de vrye *Franschman* bevryd „ U van uwe Onderdrukkers door zyne „ Armeën, die na Glorie en Vryheid „ dorſten, en de Republiek moet de Wapens van het Despotismus vernielen. — „ De Geſchiedenis bevestigt de ſtandvastige pooginge, die Gylieden hebt aangewend om vry te zyn, en de onvoorzigtige dankbaarheid, die uwe boeijen „ vaster kluisterd. Het is niet genoeg „ uwe vaste Eigendommen aan de woede „ der Zee, en uwe groote voordeelen aan „ den

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 149-157. Dit geheele Stuk is te merkwaardiger: dewyl, by de laatere daadlyke Omwenteling in ons Land, 'er zo veel van behouden en gevolgd is.

„ den *Engelſchen* hoogmoed onttrokken te hebben; men moet U daarenboven vry maaken van uwe huislyke Tyrannen. —— Uwe Voorvaders hebben tachtig Jaaren geworſteld tegen alle vereenigde Magten des Bygeloofs, en van het willekeurig Gezag. De Vryheid vraagt alleen eenige dagen om uwe Onafhanglykheid en Regten te herſtellen. LXXIII. BOEK. 1793.

„ Onder U zyn 'er veelen, die nimmer aan hun Vaderland hebben gewanhoopt, en geen oogenblik hebben opgehouden om alle middelen in 't werk te ſtellen, om de Onafhangelykheid onder U volkomen weder te verkrygen. Die Menſchen trekken reeds de party der Vryheid; het kan niet misſen of zy moet over haare Vyanden zegepraalen.

„ Zedert verſcheide Jaaren door vreemde handen geregeerd zynde, moet Gy moede zyn om, als een veragtlyke Kudde, beurtlings van het Huis van *Henegouwen* tot dat van *Beyeren* over te gaan, om vervolgens aan dat van *Oostenryk* en *Naſſau* overgevoerd te worden. —— Een Capitein-Generaal, een loontrekkend Dienaar, is uw Meester, uw Tyran, geworden; dus hebt Gy, daar Gy U op een Mensch vertrouwde, alles verlooren. Uwe Voorouders beſchouwden hunnen Stadhouder als den eerſten Onderdaan van den Staat, den Bewaarder van deszelfs Vryheid; maar zelfs in deezen ſchoonen tyd, was uw Prins een Despoot, en de Volksregeering eeniger Steden was ſlegts een zwak

LXXIII. BOEK. 1793.

„ verzagtend middel tegen de Aristocra-
„ tie der Edelen en Regenten. Zeer
„ ſpoedig lieten de Staaten allen gezag aan
„ eenen Stadhouder uit het Huis van
„ *Oranje*, en de Vryheid ging verloo-
„ ren. Een Erflyk Hoofd eener Repu-
„ bliek was altoos een gevaarlyk Vyand.
„ Dus zal het eerſte werk, dat de *Fran-*
„ *ſche* Republiek voor U doen zal, be-
„ ſtaan in het vernietigen van het oude
„ Regeeringsbeſtuur. Men moet alle wor-
„ tels van het Stadhouderſchap te gelyk
„ uitrooijen, of het zal met te meer ge-
„ welds weder ontſtaan. — In uwe Jaar-
„ boeken ſtaat een plegtige Afkondiging
„ van de Afzweering en Onafhangelykheid,
„ die aan de Tyranny van PHILIPS DEN II.
„ paalen ſtelde. *De Volken*, zegt Gylieden,
„ *zyn niet om den Prins, maar de Prins is*
„ *om het Volk gemaakt.* Zy hebben regt
„ om hem weg te jaagen, indien hy, door
„ zyne onderdrukkingen, hun Vyand ge-
„ worden is, in plaats van hun te ver-
„ dedigen: en zodanig moet thans de
„ Tyranny van WILLEM DEN V, en van
„ allen Gezag aan hem afgeſtaan, gety-
„ teld worden.

„ Dat dan het Volk zyne Regten we-
„ der herneeme! dat het zich zelve mag-
„ tige! dat 's Volks wil alleen van kragt
„ zy, en uitgevoerd worde! De Verklaa-
„ ring van de *Regten van den Mensch* open-
„ lyk aan te kondigen; het Stadhouder-
„ ſchap te vernietigen; de onnoemelyke
„ ſommen Gelds, die de ſlaafſche aanbid-
„ ding uwer Magiſtraaten, onder duizen-

„ der-

„ derlei gedaantens aan het Huis van *Nas-* LXXIII.
„ *sau* verkwiste, weder in uw Nationaale BOEK.
„ Schatkist te doen vloeijen; de oude ——
„ Ariſtocratien te vernietigen; de verkoo- 1793.
„ ping der Menſchen, die op naam van
„ der *Oost-Indiſche* Compagnie, onder U
„ geſchied; eene verkooping haatlyker
„ dan de preſſing der *Engelſchen*, te ver-
„ bieden; eene eenvoudige huishoudelyke
„ Regeering onder U in werking te bren-
„ gen; de Impoſten der eerſte benoodigd-
„ heden te verminderen, of af te ſchaf-
„ fen; uw uitgebreid Credit, met welke
„ gansch *Europa* verbonden is, te onder-
„ ſteunen, en het openbaar Credit en
„ Koophandelyke Overeenkomſten te be-
„ waaren —— dit zyn de voorwaarden
„ van Vrede en Bondgenootſchap, welke
„ U de *Franſche* Republiek aanbiedt. ——
„ Dit zyn de weldaaden der *Vryheid* en
„ *Gelykheid*. Dus maaken wy Verbonden
„ voor het Menschlyk Geſlacht, door des-
„ zelfs Magt openlyk aan te kondigen, en
„ zyne Regten te verzekeren!

„ Wat is ow *Staadhouder?* —— Een *Ca-*
„ *pitein-Generaal*, die *Monarch* geworden
„ is; een *Onderdaan*, die zich *Meester* ge-
„ maakt heeft; een *Volksvoorſtander*, die
„ een *Tyran* geworden is; een *Pupil* en
„ *Bondgenoot* van die *Brunswyken*, van wel-
„ ken de een uw Koophandel in de *In-*
„ *dien* verwoestte, terwyl de ander uw
„ Gemeenebest dienstbaar gemaakt en ons
„ Grondgebied bezoedeld heeft.... Wat
„ is uw *Stadhouder?* — Een laage Vleijer

LXXIII. BOEK. 1793.

„ der *Engelſchen*, die aan Hem de Wet
„ voorſchryven, zo wel als aan U! Een
„ Vaſal van *Pruiſen*, die zyne Bajonet-
„ ten en valſche ſtreeken gehoorzaamt. —
„ En wilt Gy U aan zodanig een Gezag
„ blyven onderwerpen? . . . Herleest uwe
„ voortreffelyke Geſchiedenisſen, en ziet
„ of uw hoogſte trap van luister en voor-
„ ſpoed niet was in een tyd van eene
„ Republikeinſche Regeering! Ziet of
„ het niet dit vryſte Beſtuur was, dat
„ den nayver der Vreemdelingen gaande
„ maakte, den haat van het Huis van
„ *Oranje* verbitterde, en den Oorlog der
„ Koningen ontſtak? — Dit tydperk
„ vernieuwt zich weder voor U. De Vry-
„ heid, de Moed en de Deugd zullen U
„ beter verdedigen dan de Stadhouder.
„ Deeze, de Vryheid, Moed, en Deugd
„ naamlyk, moeten de eenige Hoofden
„ der Republiek zyn, en deeze zullen de-
„ zelve nimmer gevaarlyk noch rampzalig
„ weezen.

„ Maar het is niet genoeg alle voet-
„ ſpooren van het Erflyk Gezag, door de
„ dankbaarheid voortgebragt, en door de
„ Tyranny bereikt, te vernietigen. De
„ Vryheid duldt niet, dat in uw midden
„ die haatlyke ſpooren van Leenroerigheid
„ en Ariſtocratie, 't zy Adelyke of Heer-
„ lyke, overblyven. De Vryheid der Per-
„ ſoonen is niets zonder de Vryheid der
„ Landen. Men moet dezelve vry maa-
„ ken. Overal zyn de Landbewooners de
„ yverigſte Verdeedigers der Republyken.

„ De

„ De oogenbliklyke oefening van het LXXIII.
„ Omwentelingsvermogen moet de *Hol-* BOEK.
„ *landers* niet bevreesd maaken. Hoe! —. ——
„ zouden de geenen, die geene vrees had- 1793.
„ den, om het willekeurig gezag des Stad-
„ houders te vereeuwigen, zich geen
„ oogenblik aan eene groote en vrye Na-
„ tie toevertrouwen, die komt om de eer-
„ ſte beweegingen der Vryheid te ſchik-
„ ken, de partyen, die dezelve onder-
„ drukken konden, te beteugelen, en de
„ Regeeringloosheid te voorkomen?

„ Luistert niet na de lasteringen uwer
„ Vyanden; zy weeten wel, dat *Frankryk*
„ geen Volk wil beheerſchen, of dienſt-
„ baar maaken; maar de Souverainiteit
„ weder ter handſtellen. —— De Om-
„ wentelingen moeten in werking gebragt
„ worden om weldaadig te zyn: wy mo-
„ gen daar van door de ondervinding de
„ vrugten ſmaaken. In alle Omwentelin-
„ gen moet eene *Proviſioneele* Magt zyn,
„ die de uitſpoorigheden van den yver,
„ en van het perſoneel belang maatigt;
„ die de beweegingen, welke de oude orde
„ der dingen buiten werking ſtellen, bin-
„ nen paalen houdt. —— 'Er wordt een
„ oogenbliklyk Vermogen vereischt, dat
„ het oude Beſtuur geregeld doet vernie-
„ tigen; het uitgediend Gezag oogenblik-
„ lyk verplaatst, en de verwoestingen der
„ Regeeringloosheid ſtil houdt.

„ De jalouſie des Koophandels is een
„ der geeſels, die den Aardbodem teis-
„ teren, wy zullen die verwoesten. Luis-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ tert na uwe Voorvaders, gy dappere
„ Landgenooten van DE RUITER! Buigt
„ niet langer onder het juk eener vreem-
„ de Beheerſching, of onder het juk ee-
„ ner huislyke Onderdrukking. De Zuur-
„ deeg der Slaaverny moet in 't hart van
„ elk *Hollander* gisten.

„ Maar laat het U niet genoeg zyn,
„ eenige voordeelen der Burgerlyke Vry-
„ heid te genieten, zy is niet bevestigt
„ zonder de Staatkundige. Maakt gebruik
„ van dit Tydvak, waar in een groot Volk
„ de *Regten van den Mensch* onder de Na-
„ tien openlyk aankondigt; en laat U met
„ uwe Broeders vereenigen, om uwe Reg-
„ ten weder te krygen. De Dienstbaar-
„ heid duurt Eeuwen, de Vryheid heeft
„ ſlegts oogenblikken, die men moet aan-
„ vatten. —— Verbreekt eindelyk de on-
„ regtvaardige Verbonden met de Familien
„ van den Tyran gemaakt. Het geroep
„ der Vryheid heeft hunne harten doen
„ verſtyven.

„ Te wapen, te wapen, edelmoedige *Ba-*
„ *taaven!* deeze moeten hun bloed vergie-
„ ten, en hunne ſchatten ten voordeele van
„ het Vaderland uitdeelen, deeze zyn het,
„ die onder U de waare voortbrengers van
„ deszelfs Onafhangelykheid zyn zullen. —
„ Vereenigt U met de *Franſchen*, om het
„ willekeurig Gezag te beſtryden. De
„ Republiek zal uwe Vryheid, als zyne
„ eigene verdeedigen, en de Wapens niet
„ nederleggen voor dat dezelve zal beves-
„ tigd zyn. 'Er is eene heilige Verbin-

„ te-

„ tenis, tuſſchen de Volken, die de Vry- LXXIII.
„ heid waardig zyn, tot zo lange, dat BOEK.
„ alle ſoorten van Koninglyk Gezag, door ——
„ de eendragtige toeſtemming van het 1793.
„ Menschdom, zullen vernietigd wee-
„ zen! (*).

Veroorzaakten die bemagtigingen zo veel vreugds by de *Franſchen*, en by de uitgeweekene *Bataaven*, diep treffend was het gevoel, kommerlyk het vooruitzigt, daar door in de Vereenigde Gewesten, en boven al in het zo naby bedreigd *Holland*, te wege gebragt. Inzonderheid ging den Stadhouder groote vreeze aan over de toeſtand van het Vaderland (†), waar van een Voorſtel van deezen inhoud, ter Hooge Staatsvergadering de tekens draagt. —— Voorſtel van zyne Hoogheid by hun H. Mogenden.

„ Hoog Mogende Heeren! Het gewig-
„ tig aandeel in de Publieke Admini-
„ ſtratie, het welk my, in myne onder-
„ ſcheidene Politieke en Militaire Be-
„ trekkingen, door U Hoog Mog. en de
„ Heeren Staaten der reſpective Provin-
„ cien, is toevertrouwd, verbiedt my het
„ ſtilzwygen te bewaaren in de omſtandig-
„ heden, waar in de gemeene zaak des
„ Vaderlands zich bevindt.

„ U Hoog Mogenden hebben zeker
„ regt gedaan aan myne gevoelens, wan-
„ neer

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT II. D bl. 157.

(†) Of dezelve zo verre gegaan hebbe voor zynen perſoon, als zommige voorgeeven, dat hy aanſtalte tot zyn vertrek zou gemaakt hebben, is ons uit geene voldoende beſcheiden gebleeken.

LXXIII. BOEK. 1793.

„ neer zy, zo in den Brieve aan de Staten der Provincien, als in de Declaratie op het Manifest van den Generaal DUMOURIER, my tegen den Laster en Leugentaal der Vyanden hebben gevindiceerd (*). Maar ik ben ſchuldig aan U Hoog Mogenden, aan de Staaten der Provincien, en aan de *Nederlandſche* Natie, voor welke myne Voorouders hun bloed geſtort hebben; ik ben ſchuldig aan de getrouwe Geallieerden van den Staat, die in dit critique oogenblik tot hulp zyn toegeſchooten, om met ons voor de Republiek te ſtryden; ik ben ſchuldig aan geheel *Europa*, welke het oog op deezen onregtvaardigen Aanval geſlaagen heeft; en ik ben het niet minder ſchuldig aan my zelven, om niet alleen open te leggen myne bedoelingen; maar ook de gronden van myn vertrouwen.

„ De Staat is geattaqueerd op de onregtvaardigſte wyze; de Generaliteits Landen zyn geinvadeerd; op het onverwagtst hebben de Wapenen van den Vyand eenen voortgang gehad, dien zy tot binnen de ſtemmende Provincien zouden kunnen uitſtrekken, en waar van de gevolgen onberekenbaar zouden zyn.

„ Deeze zyn, Hoog Mog. Heeren! de gevaaren die ons reeds drukken, of nog boven 't hoofd hangen. Ik wil dezelve

„ geen-

(*) Zie hier boven bl. 345 en 368.

„ geenzins ontveinzen. Ik wil my zelfs LXXIII.
„ niet vleijen, dat de reeds geledene ver- BOEK.
„ liezen de laatſte zullen zyn. Het is ——
„ niet ongewoon, dat deeze Republiek, 1793.
„ in het begin van eenen Oorlog, zwaare
„ ſchokken ondergaat; maar onder deeze
„ rampen beurt zy het hoofd op, even
„ als of de verliezen haaren yver opwek-
„ ken, haaren moed ondersteunen, en
„ haare kragt verdubbelen moesten.

„ Zo weinig als men het gevaar mag
„ ontveinzen, zo weinig moeten ook de
„ voordeelen en hulpmiddelen van den
„ Staat miskend worden. De geheele ge-
„ ſteldheid van het Land, doorſneeden met
„ Rivieren, Kanaalen en Meiren, leevert
„ avantages, die eenen Vyand het Ter-
„ rein kunnen betwisten, zelfs al waren
„ zyne Succesſen nog grooter. De Trouw
„ en Vaderlandsliefde der Ingezetenen is
„ geen minder ſterkte van eenen Burger-
„ ſtaat. De Troupen van de Republiek
„ zyn vol moed, en branden om hunne
„ kragten, ter verdeediging van Haard,
„ ſteden en Altaaren, te beproeven. De
„ Zeelieden zyn nog van denzelfden geest
„ bezield, die de *Nederlanders* altoos met
„ zo veel eer hebben doen uitmunten op
„ de Zee, hun eigen element, daar zy
„ zo dikwyls den overmoed van eenen
„ Vyand hebben gefnuikt. —— Eindelyk
„ mag ik vertrouwen, dat niet alleen de
„ Geallieerden van den Staat; maar alle
„ magtige Mogenheden, die met de Re-
„ publiek een gemeen belang en eenen

„ ge-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ gemeenen Vyand hebben, hunne krag-
„ ten met ons vereenigen zullen, om het
„ geweld en onregt van de Grenzen van
„ deeze Republiek te weeren; maar aller-
„ meest, Hoog Mog. Heeren! ſtelle ik
„ myn vertrouwen op den Almagtigen Be-
„ ſtuurder der Wereld, die *Nederland* uit
„ kleine beginzelen heeft groot gemaakt,
„ als door geduurige Wonderwerken be-
„ waard, en den arm van myne Doorlug-
„ tige Voorvaderen geſterkt heeft; die
„ GOD is de eeuwigleevende, zyne Al-
„ magt, zyne Wysheid, zyne Goedheid,
„ is dezelfde, en Hy wil nog zyn de
„ hulp der geenen die op hem vertrouwen.
„ Op deeze gronden ſteunende, ver-
„ klaar ik, voor het oog der ganſche
„ Wereld, dat ik, wel verre van den moed
„ te laaten zinken, tot myn laatſte oogen-
„ blik, voor de defenſie van den Staat zal
„ blyven waaken; dat, gelyk reeds een
„ gedeelte van myn Goed en Domeinen,
„ door den Vyand geoccupeerd is (*), ik
„ het overige nog veil hebbe voor den
„ dienst van den Staat, zo wel als myn
„ Bloed en Leeven. In deeze gevoelens
„ ben ik opgevoed; zy waren de kenmer-
„ ken van myne Voorouders, en derzel-
„ ver doorlugtige Voorbeelden hebben de
„ Prinſes, myn waardige Gemalin, en ik
„ aan onze Kinderen ingeſcherpt, en zy
„ blaa-

(*) Dit ſlaat byzonder op het bemagtigd *Breda* en de *Klundert*.

„ blaaken reeds van denzelfden yver, om dat loffyk voetſpoor te betreeden.

„ Laat de Natie zich opmaaken; laat dezelve zich, nevens my vereenigen tegen eenen Vyand, die haare Vryheid, Onafhanglykheid en Bezittingen belaagt. Zy zal my altoos, hoop ik, aantreffen in de loopbaan van Eer en Liefde voor het Vaderland; en daar ik geene andere Grootheid ken of zoek, dan die van myn Vaderland, zal ik my gelukkig agten, indien de Hemel myn poogingen daar toe dienstbaar belieft te maaken, en te zegenen."

LXXIII. BOEK. 1793.

Dit Voorſtel by monde gedaan en vervolgens in geſchrifte overgereikt zynde, betuigde de Hooge Vergadering, waar de Voorzitter VAN GITTERS het woord voerde, derzelver ongemeene aandoening, over de cordaate en edelmoedige Gevoelens, in dit Voorſtel, op eene zo treffende wyze, aan den dag gelegd; met byvoeging, dat de Leden van dezelve niet minder bereid waren om zich, in dit hachlyk tydſtip, met die van zyne Hoogheid te vereenigen, tot behoud en redding van het Vaderland; dat zy, in overweeging nemende de gronden van vertrouwen, in die Voordragt zo kragtig te nedergeſteld, zich durfden vleijen, dat de aangewende middelen van Verdeediging, onder den Godlyken Zegen, met een gewenſchten uitſlag, zouden bekroond worden (*).

In

(*) *Reſol. Gen.* 28. Feb. 1793.

LXXIIIe BOEK. 1794.

De Stadhouder gewaagde in zyn Vertoog van de hulpe voor den Staat te wagten van de daar mede verbondene Mogenheden. Het was ook in dit Tydsgewricht dat die van *Engeland* opdaagde. Den zeven en twintigſten van Sprokkelmaand zagmen van de Reede te *Helvoetſluis*, een *Engelsch* Oorlogs Fregat *The Sidon*, gevoerd door Capitein BERKELEY, met de Koninglyke Standaart van de groote maſt naderen. Dit teken duidde de komst aan van den verwagten Krygsbevelhebber, zyne Koninglyke Hoogheid den Hertog van YORCK. Een *Hollandsch* Fregat, daar ter Reede liggende, verwelkomde het *Engelſche* met één en twintig ſchooten, van de andere zyde even zo beantwoord. Onmiddelyk bragt een Sloep den Hertog aan wal. De Generaal Graaf VAN BENTINCK, en de Baron VAN HEIDEN, ontvingen den Hertog op het Admiraliteits Huis, met eene welkomstgroete, die herhaald werd door den Colonel WESTERLO, en de verdere Officiëren der Krygsbezettinge. Naa een uur vertoevens trok de Hertog, met zyne Adjudanten vergezeld, te paard na den *Brielle*, en vervolgens na *'s Gravenhaage*.

De *Engelſche* Hulp daagt op.

Hoogst welkom was deeze Zoon des Konings van *Groot-Brittanje*, aangenaam de tyding, dat de *Engelſche* Hulpbenden, binnen kort, uit dat Ryk zouden vertrekken, en beſtaan uit drie Bataillons, ieder van acht honderd Man; waar van één voor *Dordrecht*, één voor den *Briel*, en één beſtemd was om in *Helvoetſluis* Krygsbezetting

Bemoedigende ſchikkingen van de *Engelſche* zyde.

ting te houden. Bemoedigend daarenboven een Brief van den *Engelſchen* Afgezant AUCKLAND aan den Griffier FAGEL, niet alleen inhoudende de kennisgeeving van de kundſchap by hem ontvangen uit Brieven van Mylord GRENVILLE, wegens de noodige bevelen des Konings ter daadlyke inſcheping van dit Krygsvolk gegeeven; maar ook, dat 'er ten deezen ſtonde, in *Engeland* verſcheide gewapende Schepen werden toegerust, die binnen weinig dagen in *Holland* zouden kunnen zyn, om zich by de te *Rotterdam* en elders gereed gemaakte Vaartuigen te voegen. Met genoegen hadt die Afgezant vernomen, dat deeze Vaartuigen volmaakt beantwoordden aan het oogmerk, en dat deeze geheele vereenigde Vloot, de verdeediging zou verzekeren van de *Maas*, van de andere Rivieren en Zeearmen, die van nu af aan needs aan de vorderingen der *Franſchen* ten onoverkomelyken voormuur ſtrekten. — Om dit oogmerk des te kragtdaadiger te bereiken, hadt de Hertog VAN YORCK nevens Hem, het op zich genomen om 't Fregat, waar mede 's Konings Zoon den overtocht herwaards gedaan hadt, en verſcheide andere Vaartuigen, die tot overvoering des Krygsvolks gedient hadden, te *Helvoetſluis* te laaten blyven. LXXIII. BOEK. — 1793.

By het verzoek diens Afgezants, aan den Griffier om deeze byzonderheid onder het oog van hun Hoog Mogenden te brengen, voegde hy deeze opbeurende bedenking: „dat de middelen van Verdeediging

LXXIII. DOEK. 1793.

„ der Republiek, welke zich langs hoe
„ meer ontwikkelden, naar gelange men
„ ze wist te baat te neemen, gevoegd
„ by de hulpe haarer Bondgenooten, en
„ by de algemeene Werkzaamheden van
„ den geopenden Veldtocht, welkeert
„ een einde zouden maaken aan de te-
„ genwoordige crisis, en de Republiek
„ in staat stellen, van zich met meer
„ uitwerkings en voordeels te bedienen,
„ van haare eigene kragten, om den Vy-
„ and te verdryven, en vervolgens mede
„ te werken tot herstel der algemeene
„ rust. — Ik ben sterk in die hoop be-
„ moedigd, door de wakkerheid en moed,
„ welke het Krygsvolk van den Staat,
„ op zo loflyk eene wyze aan den dag
„ legt, in de verschillende thans bele-
„ gerde plaatzen. Hoedanig ook het lot
„ van verscheiden dier Steden zy, en de
„ verliezen, welke men, min of meer,
„ aangezien den aart der Grensplaatzen
„ te wagten heeft, zo zullen de Krygs-
„ lieden altoos de gegrondste regten op
„ de erkentenis van den Staat hebben;
„ doordien hunne poogingen ons reeds de
„ tydruimte hebben verzekerd ter voor-
„ bereiding, zamenstelling en beveiliging
„ van ons Stelzel van Verdeediging, zo
„ dat 'er byna geene ongerustheid meer
„ overblyve." (*)

Geertruidenberg

Welk eenen grond de *Groot-Brittannische* Gezant hadt om met zo veel vertrouwen

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT L. D. bl. 132.

wel te spreeken, zo gunstige uitzigten, in dien anders veegen stand, te openen, zal ons blyken by de ontvouwing der Gebeurtenissen, en Werkzaamheden, ten tyde deezes voordragts. — Hy verzweeg de nadeelen niet, noch ook de geledene verliezen. Onder deeze moet geteld worden, de overgave van *Geertruidenberg*. Te dier Stede hadt men reeds, op den vyf en twintigsten van Sprokkelmaand, berigt ontvangen, dat de *Franschen* zich te *Kappel* en *Waspik*, twee nabyliggende Dorpen, vertoonden. De Gouverneur BENAULX, Oud Generaal Major, een tachtigjaarige *Zwitzer*, deedt eenige Dragonders der Bezetninge uitrukken, welken het gelukte de *Franschen* uit *Waspik* te verdryven. Dan, 's anderen daags vertoonden zy zich met een Veldstukje, nader by het *Raamsdonksche* Veer. Hier op volgde een niets beduidend wederzyds schieten, 't welk men 's anderen daags hervatte. De *Franschen* naderden intusschen ook van eenen anderen kant, en wierpen, ondanks het schieten uit de Stad, eene Battery op by *Sleedhoven*. De Gouverneur, voor een Bombardement beducht, beval de straaten met mest te bedekken. De *Fransche* Collonel DE VAUX eischte de Stad op. BENAULX weigerde de overgave, gelastte 't Krygsvolk den Dam en het Spui te verlaaten, zich in de Stad te begeeven, en de Burgers de straat voor hun huis op te neemen. De verlaate

LEXMOND. 1793. belegerd en overgegeeven

XXXIII. BOEK. —— 1793.

Dam werd welhaast door de *Franſchen* in bezit genomen, waar zy, ondanks het ſterk ſchieten uit de Stad, eene Battery opwierpen, van welke zy *Geertruidenberg* vervolgens beſchooten, en er Bomben in wierpen. Nader en nader werd de Stad door Batteryen ingeſlooten, en voor de tweede keer opgeëischt. Naa eene korte onderhandeling werd tot de overgave beſloten. De daadiging, waar op de Burgers aandrongen, geſchiedde op gelyke voorwaarde als men te *Breda* hadt toegeſtaan. De Bezetting zou, met volle Krygseer, zes Veldſtukjes medeneemende, uittrekken. Eén Huis was tot den grond afgebrand, eenige andere min of meer zwaar beſchadigd geworden.

Voorraad daar gevonden.

Het vrugtloos, eenige weinige dagen verdeedigd *Geertruidenberg*, ſchonk den *Franſchen*, honderd en vyftig Stukken Kanon, vier honderd nieuwe Geweeren, een grooten voorraad Kruid en Kogels. Behalven eene aanmerkelyke menigte van Leevensbehoeftens, in die Stad voorhanden, mogten de *Franſchen* hunne benoodigdheden ook voorzien uit de daarliggende Vaartuigen, met Mondbehoeftens gelaaden.

Twee Schepens als Gyzelaars na *Antwerpen* opgezonden.

Gelyk uit *Breda*, door het *Committé Revolutionair* der *Bataaven*, Regeerings Perſoonen na het Kasteel van *Antwerpen* waren opgezonden, zo werden ook twee Schepens van *Geertruidenberg*, Mr. ARNOLDUS GYSBERTUS VAN DOORN en DRK RUYS-

RUYSSENAERS derwaards gevoerd. (*) Van groot belang was deeze vermeesteringe, om daar door over de ingedykte Polders van den *Biesbosch*, na *Dordrecht* te komen. LXXIII. BOEK. —— 1793.

Dan de *Franſche* Veldheer wilde de *Willemſtad* bemagtigen. Middelerwyl was de *Engelſche* hulp opgedaagd, met veel betoons van blydſchap ontvangen, te *Dordrecht* op het Eiland, en in den *Hoekſchen Waard* geplaatst; voorts in den *Brielle*, *Helvoetſluis*, en daaromſtreeks verdeeld. Dit gaf aan het beleid der Verdeediging eene andere gedaante, waar van wy iets moeten melden, eer wy ter beſchryvinge van het beleg der *Willemſtad* overgaan. De ſchikking op 's Lands verdeediging in den bedreigden oord (†), onderging, naa de Overgaave van *Breda* en de *Klundert*, en de komst der *Engelſche* Hulpbenden, geene geringe verandering. Verandering in het Verdeedigingsplan des Lands.

Het bevel over alle 's Lands Schepen en Vaartuigen, liggende op de Rivier de *Maaze* en verdere Stroomen, binnen *Holland* en *Weſtfriesland*, als mede over die op de *Schelde* en *Zeeuwſche* Stroomen zich bevonden, droeg zyne Hoogheid, den derden van Lentemaand op, aan de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN; met uitdruklyken last om, van dezelve zodanig een gebruik te maaken, als hy, ten meesten dienſte van den Lande, en den grootſten af- Wydſtrekkende Magt door zyne Hoogheid aan den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN geſchonken

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 43. *enz.*
(†) Zie hier boven bl. 395.

LXXIII. BOEK. 1793

afbreuk aan den Vyand, dienstig zou oordeelen. —— By het voorschrift, om gemeenschap te houden met den Erfprins WILLEM FREDRIK, het bevel voerende over 's Lands Krygsmagt in het *Nymweegsche* Kwartier, in de Graafschappen *Buuren*, *Cuilenburg* en *Leerdam*, en in het gedeelte van *Zuid-Holland*, bezuiden de *Lek* en *Maaze* gelegen, als mede met den Generaal Majoor DE BRAUW in *Zeeland*, over de Landmagt gebiedende, mogt KINSBERGEN, van de Admiraliteits Collegien ingevolge van deezen Lastbrief des Opperadmiraals, alles vraagen, wat hy, ten dienste der Schepen en Vaartuigen en derzelver Manschappen, mogt noodig hebben; met bygevoegden last, om met alle de Zeeraaden, byzonder met die van de *Maaze* en *Zeeland*, als mede met Gecommitteerde Raaden in *Hollrud* en *Zeeland*, steeds gemeenschaplyk te werk te gaan —— Aan zyne Hoogheid moest hy van de voorvallen met en op deeze hem toevertrouwde Schepen en Vaartuigen onverwyld, als het belang der zaake zulks vorderde, kennis geeven, als mede in zaaken van aanbelang, aan hun Hoog Mogenden. —— Goede tugt moest hy doen onderhouden, en zorge draagen dat deeze Binnenlandsche Vloot den doortocht gemaklyk maakte en behulpzaam ware, voor alle zodanige Vaartuigen, als ten dienste van den Staat, 't zy met Krygsvolk, 't zy met Leevensmiddelen, als anderzins, werden afgezonden. —— Eindelyk

lyk werd aan VAN KINSBERGEN overgelaaten, op een dier Schepen of Vaartuigen over te gaan, of wel aan Land te blyven, en van daar zyne bevelen te geeven: desgelyks ſtondt het aan hem, om zyn Vlag op eene dier Vaartuigen te hyſſen, of niet.

KINSBERGEN, de Erfprins en YORCK vertrekken na hunne Standplaatzen.

De Vice-Admiraal, met dien uitgeſtrekten last bekleed, gaf de noodige bevelen omtrent de Seinen, als anderzins. Hy vertrok twee dagen daar naa, vergezeld door den Hertog van YORCK, en den Erfprins, (de eerstgemelde zou het *Engelſch*, en de tweede het *Hollandſch* Krygsvolk gebieden,) benevens de Generaal DUMOULIN na *Gorinchem*, om de noodige Batteryen te bezorgen langs de *Merwe*, het Eiland van *Dordrecht*, en de overige Plaatzen, waar de *Franſchen* eene Landing zouden kunnen beproeven: en het Krygsvolk zo te verdeelen, en te ſchikken, als best ter afweeringe kon dienen.

Waar zy hun Hoofdkwartier namen.

In den mond der *Kille* lagen de weinige gereed zynde Kanoneerbooten, waar de Schoutbynagt MELVILL aan boord van een Jacht bevel voerde. De Erfprins van ORANJE en de Hertog VAN YORCK hadden hun Hoofdkwartier in 's Lands Jachten te *Dordrecht*, en de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN, met zynen Adjudant den Zee-Captein A. H. C. STARINGH, en den Secretaris van 's Lands Vloot J. D. HŒUFT, hieldt zyn verblyf in een Jacht op de *Maas*, in den mond der

LXXIII. BOEK.

Dordrechtſche Kille, naast den Schoutbynagt MELVILL.

1793. Schikking der Vaartuigen tot Verdediging van *Zuid-Holland*.

Volgens het plan van den Vice-Admiraal begon de eerſte Linie der Verdediging van *Zuidholland* van den *Steenbergſchen Vliet*, en eindigde op de *Merwe* by *Hardinxveld*. De Regtervleugel ſtrekte zich van de *Willemſtad* tot den *Steenbergſchen Vliet*, onder bevel van den Collonel en Captein ter Zee A. J. VAN HALM, hebbende onder zich den Zee-Captein DITMERS. —— Het Middelpunt, van de *Dordrechtſche Kille* af tot aan de *Willemſtad* en *Hellevoet*, was den Schoutbynagt MELVILL, en onder hem den Collonel en Zee-Captein OORTHUIS VAN DE CAPELLE, de Kanonneerbooten in de *Kille* gebiedende, aanbetrouwd. —— De Collonel en Captein ter Zee A. A. BOLS, voerde bevel over den ſlinker Vleugel ſtrekkende van *Hardinxveld* tot aan de *Kille*; en werden de *Amſterdamſche* Kanonneerbooten en gewapende Pinken, onder den Heer Graave VAN RHOON, Raad ter Admiraliteit te *Amſterdam*, de Zee-Capteinen ABERSON, BOSCH, HARTSINK, en den Luitenant LEMMERS, onder de bevelen van BOLS geſteld. (*) —— De *En-*

(*) Ridder BENTINCK maatigde zich, op de plaatzing eeniger Kanonneerbooten, eene eigendunkelyke ſchikking aan; waar over VAN KINSBERGEN hem aanſchreef, dat hy 'er geen verandering in zou te maaken hebben, zonder overleg en voorkennisſe van den Zeecapitein BOLS. Dit bragt

Engelſche Kanonneerſloepen, onder den *Engelſchen* Capitein BERKELEY, die den Hertog van YORK herwaards hadt overgevoerd, lagen langs het *Hollands Diep*, van

LXXIII. BOEK. 1793.

geene verandering te weege, waarom de Vice-Admiraal hem liet weeten, de bezetting dier Posten ten vollen voor zyne rekening te laaten. BENTINCK voer voort met willekeurige beſtellingen en wel in die maate, dat VAN KINSBERGEN in het denkbeeld kwam, althans hem in dier voege ſchreef, of die Ridder van hun Hoog Mogenden, of wel van den Admiraal Generaal, eene Commiſſie bekomen hadt, uit te veel haast door gem vergeeren aan hem het Opperbevel voerende over alle 's Lands Vaartuigen, zo hier als elders op de Stroomen, mede te deelen. Doch bevindende dat zulks gene plaats hadt, kon hy niet nalaaten ten uiterſten verwonderd te zyn, dat zyn Hoog Wel Gebooren het ondernam eenige bevelen aan 's Lands Vaartuigen te geeven, zonder hem in het geringſte te kennen, en dus verwarringen te doen voortkomen, welke tot nadeel van den Lande, en van den dienst, moesten ſtrekken; gelyk plaats hadt op twee Vaartuigen, waar het Volk, eenigen tyd gebrek aan warm voedzel geleeden hadt. Om door wanorde, uit ongehoorzaamheid voortſpruitende, het arme Volk niet meer te doen lyden, zondt de Vice-Admiraal die twee Schepen aan den Capitein BOLS. Opmerklyk is het ſlot van deezen Brief —— „Vriendſchap, Heer VAN RHOON! „doen my particuliere Conſideratien voor U Hoog „Gebooren hebben; maar deeze houdt by my op „zo dra het Algemeene Welzyn, of de goede or„de in den dienst, daar door zouden lyden; der„halven verzoek ik nogmaals, dat U Hoog Ge„booren zich houdt aan myne gegeevene Verzoek„orders, en zich in geenerlei manieren, bemoeyt „met Orders of Directien te geeven: dan in zo „verre de innerlyke huishouding der Pinken be„treft. Het critique moment waar in zich het Va„derland bevonden heeft, voorby zynde, zal my

LXXIII. BOEK. van *Stryensas*, *Nassaudam*, na het Land van *Esen*, het *Haventje van Schouring* tot aan de *Buitensluis*.

1793. Gevaar van het Eiland *Dordrecht*.

Schoon de Vaartuigen van de overzyde der Rivier herwaards overgebragt, en de monden der Vaarwateren, door het laaten zinken van allerlei hindernissen, zo veel mogelyk, gestopt waren, bragt het overgaan van *Geertruidenberg*, het Eiland *Dordrecht*, in het dringendste gevaar. Nogthans waren tusschen het *Nieuwe Veer* en den *Kop van 't Land*, tot dekking, drie gewapende Gaffelaars geplaatst, en verder voor de *Kille* en *Stryensas*, de Kielligter de *Hoop*, Luitenant KOCK, en de Brik de *Postillon*, Luitenant VALK; eene voorzorg te noodiger gekeurd: dewyl men een aantal Vyandlyke Vaartuigen den mond van de *Roovaart* zag naderen.

Zonderlinge schikking.

By alle deeze schikkingen diende de *Kille* ook afgesloten, verzekerd en het Vaartuig, aan de Lantaarnpaal by den mond liggende, beveiligd te worden. Om dit

„ niets aangenaamer zyn dan van het Commando „ ontslagen te worden, en als U Hoog Gebooren „ daar eene Commissie toe bekomt, hetzelve overte„ dragen." —— Het opschrift des Briefs moet, hoe zeer volkomen naar waarheid, zo min als de inhoud dien Ridder gesmaakt hebben. „ *Hoog Gebooren Heer* den Heer, GRAAVE VAN BENTINCK, HEER VAN RHOON, *Commandeerende de Pinken onder de Orders van den Collonel en Capittin ter Zee*, A. A. DOLS, *voor Hardinxveld*." Men vindt deeze drie Brieven in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1793. bl. 725—729.

De Kanoneer-Chaloupen en andere Vaartuigen in de DORDRECHTSCHE KILLE op den 29 Maart 1793.

dit te bewerken vonden VAN KINSBERGEN en MELVILL goed een anker en touw van den gemelden Kielligter over het Oosterhoofd van de *Kille* te leggen, en door een Kaapstander agter de Lantaarenpaal te stellen, styf te winden, en dit Kabeltouw met een ketting te bewoelen; welke Kettingboom, naar vereisch, kon gevierd worden. LXXIII. BOEK. 1793.

Dusdanig eene Vlootschikking, op die veelbevaarde Stroomen, kon niet anders dan de Vaart zeer belemmeren. Hier by kwam het voorstel hunner Hoog Mogenden aan de Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, en Gecommitteerden uit den Raad van Staaten gedaan, of het, in de tegenwoordige omstandigheden, niet dienstig zou weezen, het in- en uitvaaren der Beurt- en andere Schepen, dienende tot de binnenvaart langs de *Zuid-Hollandsche* en *Zeeuwsche* Stroomen, te verbieden. Hun Hoog Mogenden schreeven, eer zy op dit Voorstel beslooten, aan den Zeeraad op de *Maaze*, om op te geeven hoe dit zou kunnen worden daar gesteld, zodanig dat de Vyand, uit die Vaart geen voordeel kon trekken, en dat tevens, uit het stremmen van dezelve, het minst mogelyk nadeel of hinder, voor het Gemeeneland, of de Ingezetenen zou gebooren worden. Beraadslaagingen wegens het openhouden van de Vaart.

Men ging, in dit geval, met de Zeebevelhebbers VAN KINSBERGEN en MELVILL te raade. Zy stemden met het hier ter beoordeeling toegezonde Staatsbesluit in. Oordeel van KINSBERGEN en MELVILL.

LXXIII. BOEK. 1793. VII. deswegen.

in. —— Het ſchryven dier Heeren aan den *Zeeraad* op de *Maaze*, den zevenden van Lentemaand, liep op deezen zin, dat, vermids de Vyand, behalven de *Willemſtad*, thans in het bezit was van den ganſchen Oever of Zuid-zyde van het *Hollandsch Diep*, en dezelve op veele plaatzen met Kanon hadt bezet, waar door het Vaarwater, langs dien Oever, geheel onder diens magt ſtondt; en het reeds gebleeken was, dat dezelve aan den *Noordſchans* van twee *Zeeuwſche* Schepen, één gaande en één komende, zich hadt meester gemaakt, en het niet mogelyk was die Vaartuigen, van en na *Zeeland* gaande, te geleiden, en het niet zonder gevaar was om voorby den *Dintel* en de *Steenbergſche Vliet* heen te zeilen, die Vaart over het *Hollandsch Diep* diende opgeſchort te blyven. —— Dat egter alle Vaartuigen, op het Eiland *Flakke* vaarende, hunne vaart onbeſchroomd langs het *Spuy* kunnende neemen, het hun voorgekomen was, ten einde de vaart op *Zeeland*, voor zo verre dezelve hoognoodzaaklyk diende te worden voortgezet, met alle waarſchynlykheid van veiligheid aan te houden, dat alle de van daar komende en derwaards gaande Goederen, in ſtede van dezelve in gewoone Beurtſchepen te laaden, over te voeren met Koffen en Smakken, en dergelyke Vaartuigen, de *Maas* uit, buiten om op het *Brouwershavenſche Gat*, *Veerſche Gat*, of den *Deurlo*. Hier door zou wel de Vaart langwyliger en met grootere kosten gedreeven;

ven; maar niet geſtaakt behoeven te wor- LXXIII.
den; hier door zou de Vyand uit die Vaart BOEK.
geen voordeel kunnen trekken, en de ——
Landzaat, door het ſtremmen van die 1793.
hoogstnoodige Overvoeringen, het minst
mogelyk nadeel lyden. —— Dit werd met
goed gevolg voortgezet; en de Vaart door
het *Spuy* genomen.

Stipt werd dit in agt genomen tot dat Nadere
hun Hoog Mogenden, op den twintigſten ſchik-
van Lentemaand, beſlooten, dat men van king hier
de ſtrenge bevelen, ten aanziene van de op.
Vaart op *Zeeland* wel zou mogen afgaan;
mits zulks met overleg der bevelvoerende
Officieren van 's Lands Vloot geſchiedde.
Gelegenheid daar toe gaf, dat de Regee-
ring van *Tholen* een Perſoon na *Rotterdam*
zondt, om, met allen aandrang, den door-
tocht te vraagen voor een Schip met Lee-
vensbehoeftens, welke de Ingezetenen dier
Stad, die van het Land, en het Krygs-
volk, hoogst noodig hadden, terwyl de
Schipper betuigd hadt met zyn Vaartuig
geen Zee te kunnen bouwen, en zulks
uit vreeze voor de *Franſche* Kaapers ook
niet veilig ſcheen.

De Secretaris van den Zeeraad op de *Maaze* VAN DER HEIM, des den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN kennis gee-vende, kreeg hier op ten antwoord, dat, in zulk eene dringende noodzaaklykheid, zyns oordeels, en naar dat des Schoutby-nagts MELVILL, de Schepen met Lee-vensbehoeftens geladen, en met een be-hoorelyk bewys van derzelver beſtemming voor-

DEZEIN. BOEK. 1793.

voorzien, het *Spui* konden uitloopen, en zich vervoegen by de Officieren der Lands Vaartuigen, geplaatst onder *Oeltjes-plaat*, ten einde te verneemen, of de verdere Vaart na *Tholen* langs den *Dintel* en de *Steenbergsche Vliet*, met gerustheid kon worden voortgezet? — zo ja, als dan te loopen van het eene Vaartuig op het andere, en dezelve alzo aan de buitenzyde voorby zeilende, de *Ooster-Schelde* op te vaaren, na het *Tholensche Gat*. Doch waren zy van gevoelen, dat van dit middel, met alle spaarzaamheid gebruik moest gemaakt worden. — Onmiddelyk gaf de Vice-Admiraal van deeze schikking kennis aan den Zeeraad te *Amsterdam*: ten einde zy zich van dit middel zouden kunnen bedienen om de benoodigdheden aan hunne Schepen op de *Zeeuwsche* Stroomen toe te schikken.

Beduchtheid van KINSBERGEN over den staat der zaaken.

Onder alle de Berigtgeevingen des Vice-Admirals aan den Admiraal Generaal, is er geen kommerlyker, dan een Brief der zevenden van Lentemaand gedagtekend. Hy vermeldt daar in, dat de *Franschen* ten oogmerk scheenen te hebben om zich meester van *Dordrecht* te maaken, om langs dien weg, verder in *Holland* in te dringen; dat het verlies van *Breda*, *Klundert* en *Geertruidenberg*, hun Kanon, Krygsvoorraad en Vaartuigen gegeeven hadt. De *Dintel* was, op bevel van zyne Hoogheid, gestopt, de *Rotmaart*, door het doen zinken van twee Vaartuigen, desgelyks; doch de sterke Oostewind hadt het water daar zeer doen vallen, en den *Franschen* gelegen-

genheid gegeeven, om die Vaartuigen we- LXXIII.
der te losſen, en de *Roomart* voor hun BOEK.
bruikbaar te maaken. De beraamde Bat- ——
teryen waren nog niet geheel afgemaakt, 1793.
en van dezelve weinig onderſtands, tot
het verhinderen eener Landing, te wagten.
De Linie van Verdediging voor de Flo-
tille, tuſſchen de acht en tien mylen lang,
was verre van voltooid, en ontbrak dezel-
ve nog veel. „ Wanhalven," dus vervolgt
VAN KINSBERGEN woordlyk, „ ons niets
„ anders overblyft, dan om den Vyand
„ op 't lyf te zitten, zo dra hy eenige be-
„ weeging maake om zyn oogmerk uit te
„ voeren; dat ik, onder Gods Zegen,
„ hoop in het werk te ſtellen, als de ge-
„ legenheid toelaat, om met de Flotille te
„ kunnen ageren. Verondersſtellende dat
„ wy geſlagen worden, ſo hoop ik even-
„ wel, dat wy gelukkig genoeg zullen zyn
„ om de Vyandlyke Vaartuigen, voor
„ eenigen tyd, buiten ſtaat te brengen,
„ om iets te kunnen ondernemen, en
„ daar door tyd te winnen, om alles op
„ het Eiland in behoorelyken ſtaat te ſtel-
„ len, om den Vyand het landen te ver-
„ hinderen, en het Vaderland te redden. —
„ Zo alles ons tegen loopt, willen wy
„ evenwel tragten onzen pligt, als Soldaat
„ en Burger, te doen. —— Ik ga den
„ Generaal en Chef der Troupen alhier
„ kennis van myne voorneemens geeven,
„ en met zyne Doorlugtige Hoogheid
„ overleggen, wat, in alle toevallen, best
„ voor het Vaderland in 't werk kan ge-
„ ſteld

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ſteld worden. Dit gedaan zynde, ver-
„ trek ik na de Plotille. Het ware wen-
„ ſchelyk voor het Vaderland geweest,
„ Doorlugtig Vorst! dat men een oud
„ Zeeman, drie jaaren geleeden, hadt ge-
„ lieven te gelooven, wanneer hy eerbie-
„ digst aan zyne Heeren en Meesters zei-
„ de van, als Soldaat, Matroos en Burger,
„ zich verpligt te vinden om te moeten
„ zeggen, dat, als men geen meer zorge
„ voor de *Marine* droeg, men dan, by
„ het opkomen van eenen Oorlog, zich
„ nog slegter zou bevinden, dan in den
„ laatſten *Engelſchen* Oorlog (*).

De Landing geſchiedt niet.

Het Hoofdkwartier der *Franſchen* was aan de *Moerdyk*, en van daar poogden zy, met gewapende Vaartuigen, den aanval op *Dordrecht* te onderneemen. Moet dan twintig Schepen, ter Landinge beſtemd, met Volk en Krygsvoorraad, lagen den negenden van Leitemaand aan de *Roovaart*. De Battery aan de *Moerdyk*, die de Landing zou moeten dekken, opgerigt, werd verſterkt, en maakte, door het toenemend ſchieten op den mond der *Kille*, de naauwſte wagthouding en onzigtigſte ſchikkingen hoogſtnoodzaaklyk. De vermeerdering der Vaartuigen van de *Flotille* deedt groote dienst, als mede de veroveringe van dertien *'s Gravenmoerſche* Aaken en één Poonſchuit, den *Franſchen* ontweldigd.

Dan

(*) Wy hebben in dit Verslag voornaamlyk gevolgd de breede opgave in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1793. bl. 1055—1088.

Dan de bedreigde Landing hadt geen gevolg. Een geweldige Storm, uit het Noord-oosten opſteekende, was den *Franſchen* zeer tegen. Deeze deedt het water ſterk afloopen, dreigde de Schepen aan den grond te klemmen, en aan het vuur der Kanonneerbooten bloot te ſtellen. Een Bootje, met een Officier en vier man, uitgezonden om de overzyde te beſpieden, en van de geſteldheid kennis te neemen, in het zeil door de gewapende Vaartuigen getroffen, geraakte op het drooge vast, en de manſchap gevangen. Vergeefsch verwagtte DUMOURIER de wederkomst, en ſtelde de hachlyke onderneeming uit. Liever ſchryven wy dit daar aan toe, dan met zommigen aan het Verraad, waar mede die Aanvoerder, huns oordeels, toen reeds zwanger zou gegaan, en welke dit verwylen zou veroorzaakt hebben. LXXIII. BOEK. 1793.

Wat hier van zyn moge, naar veeler oordeel, hielden de *Franſchen* zich te lang op met het beleg der *Willemſtad*, daar het inneemen dier Vesting hun wel voordeelig kon zyn, indien zy na den kant van *Zee land*, of *Bergen op den Zoom*, iets op het oog hadden; maar het overſteeken van het *Hollands Diep* niet bevorderen kon. Wel meenden zy die Stad, op welke de Stadhouder eene zo naauwe betrekking hadt, even als *Breda*, *Klundert* en *Geertruidenberg*, by de eerſte verſchyning, of naa een zeer kortſtondig beleg, te vermeesteren. In hunne berigtgeevingen, ſcheen het derwaards heen te trekken, en het De *Franſchen* houden zich voor de *Willemſtad* op.

LXXIII. BOEK. 1793.

bemagtigen, even 't zelfde (*). —— Intusſchen was het getal der Kanonneerbooten toegenomen, en derzelver ſchikking zodanig, dat ze de verdeediging van de *Willemſtad* ondersteunde, de gemeenſchap tusſchen de *Kille* en de *Maas* openhieldt.

Men maakt'er zich te verdeediging gereed.

De *Willemſtad* werd reeds vroeg in Sprokkelmaand met een aanval bedreigd, en zogt men de naderingen tot die Stad door verhakkingen en doorſnydingen in den weg, moeilyk te maaken. De Onderwaterzettingen ving men aan.

Dreigend ſchryven van DARNDELS.

De Generaal H. W. DARNDELS ſchreef, den twee en twintigſten dier maand, aan den bevelvoerenden Officier in de *Willemſtad*; „ Zo „ gy goed kunt vinden met de Inundatie, „ die gy heden morgen begonnen hebt „ te formeeren, voort te gaan, zweer ik „ U, in den naam van DUMOURIER en „ de *Franſche* Natie! dat gy, met uw „ Garniſoen tot den laatſten man, zult ge„ masſacreerd worden (†)." Eene bedreiging, die geene uitwerking baarde. Men voer voort met de Onderwaterzettingen, als de voornaamſte ſterkte der bedreigde Veste, die toen geene andere bezetting hadt dan het eerſte Bataillon van SAXEN-GOTHA, en twintig Artilleristen.

Aanvang der Vyandlykheden.

Het eerſte vyandlyk bedryf beſtondt in het bemagtigen van de *Ruigenhilſche* Sluis, een half uur van de Stad gelegen, en het

(*) Zie den Brief van den Heer CAMUS in de *Nieuwe Verzamel. by* DE CHALMOT II. D. bl. 145.

(†) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 185.

het afkappen van het ingelatene water. De Luitenant BELLAMY, met eenige manſchap uitgezonden, om de Werklieden ondedig aan de verhakkingen in den Straatweg te dekken, genaakte met vier Soldaaten gevangen. Onder deeze ongunſtige beginzelen kreegen de Vrouwen en Kinderen vryheid om de Stad te ontruimen; doch weerbaare Mannen last om te blyven; een last gebrekkig volvoerd. Dan de Bezetting werd verſterkt door twee Grenadier Compagnien van BOSCH DE LA CHALMETTE. Tot meerder bemoediging verſcheen de Gouverneur der Stad, de Baron VAN BOETZELAAR, beſchreeven in de Ridderſchap van *Holland*. Een Grysaart, hoedanigen wy ook in de bemagtigde *Klundert* en te *Geertruidenberg*, als Stadsbevelhebbers, aantroffen. LXXIII. BOEK. —— 1793.

De eerſte opeiſching geſchiedde op den zeven en twintigſten van Sprokkelmaand by monde van een Trompetter, dien de Gouverneur, met een verontwaardigend *Neen*, afwees. Dan 's volgenden daags ontving hy een Opeiſchingsbrief van den *Franſchen Marſchalk de Camp* BERNERON, van deezen dreigenden inhoud. „ Ik heb „ last om de Plaats, in welke gy bevel „ voert, aan te tasten; de middelen, wel„ ke ik heb om dezelve meester te wor„ den, zyn dubbel het geen noodig is om „ U te bedwingen, en indien deeze mid„ delen wierden uitgeput, zouden zy wel„ dra vervangen worden door andere, die „ ik onder myn bereik agtergelaaten heb. BERNERON eischt de *Willemſtad* op.

LXXIII. BOEK. 1798.

„ Door deeze afſchildering, welke ik niet
„ vergroot, moet gy kunnen bevroeden,
„ dat alle tegenſtand van uwe zyde te ver-
„ geefsch zou zyn. —— Beſpaar U het
„ naberouw, 't welk eene kwalyk begree-
„ pene ſtyfzinnigheid zou verwekken.
„ Vestig het oog op de Menſchen, en op
„ de Eigendommen, welker behoud U is
„ toevertrouwd, en laat U meer gelegen
„ leggen om U, een behoeder, en mensch-
„ lyk, dan vrugtloos ſtoutmoedig te be-
„ toonen.

„ Ik beklaag zeer den ongelukkigen toe-
„ ſtand in welken ik de Inwoonders van
„ de *Klundert* gevonden heb. Zy zullen
„ eeuwig de nagedagtenis vervloeken van
„ den onzinnigen Bevelhebber, die, door
„ zyne hoofdigheid, hun blootſtelde aan
„ de onheilen, van welken zy langen
„ tyd den naſleep zullen ondervinden.
„ Hoed U, myn Heer! voor het zelfde
„ verwyt van den kant der geenen wier
„ Vader Gy behoort te zyn. —— De
„ *Franſchen* voeren den Oorlog enkel te-
„ gen de Tyranny. Zy zyn Broeders en
„ Vrienden van alle Menſchen, en begee-
„ ren niets anders dan het welzyn en het
„ geluk van allen. Dit is het doelwit van
„ alle hunne werken; en wee hun, die
„ de hoop zullen voeden van zodanige
„ loſſyke ontwerpen te dwarsboomen!

„ Tot hier toe, myn Heer! heb ik U
„ de taal der Rede voorgehouden, om
„ dat ik veronderſtel dat Gy iemand zyt,
„ die verſtand en menschlievenheid bezit;

„ doch

„ doch indien Gy, tegens myne verwag- LXXIII.
„ ting, my noodzaakt de magt en de uiter- BOEK.
„ ſte middelen, welke ik in handen heb, ——
„ aan te wenden, zult Gy, midden onder 1792.
„ de puinhoopen en vlammen, met uw
„ hoofd betaalen voor de rampen van wel-
„ ken Gy de eenigſte Stichter zult ge-
„ weest zyn.

„ Toen ik van de *Klundert* ben meester geworden, heb ik vernomen, dat de „ Commandant de Trom tot Overgave „ hadt laaten roeren; doch de Wind en „ het geraas myner Batteryen, hebben „ my belet zulks te hooren; dit onvoorziene toeval is oorzaak geweest van de „ toeneeming van het kwaad. Om dezelfde dwaaling tuſſchen U en my te „ te voorkomen, laat ons afſpreeken, dat, „ indien wy, tegen den wensch van myn „ hart, het Gevegt aangaan, en het uwe „ verkiezing mogt zyn 'er een einde aan „ te maaken, Gy uwe begeerte zult doen „ weeten, door het uitſteeken van een „ Witten Vlag by dag, en by nagt door „ het branden van drie vuuren horizontaal geplaatst."

Eene Opeiſching door den Gouverneur VAN BOETZELAAR moedig beantwoord met wederſchryven, „ dat hy de Plaats, aan „ hem toevertrouwd, als een Man van „ Eer, zou verdeedigen, zonder agt te „ ſlaan op eenige andere overweeging." Hoe beantwoord.

Het beleg ving aan. Van eene Battery de *Hel* genaamd, aan de Zuidwestzyde der Stad vloog, op den eerſten van Lente- Benardheid des Bevelhebbers.

LXIII. BOEK. —— 1793.

maand, de eerste Vyandlyke Kogel in de Stad, en werd dien dag door vyf honderd, waar onder eenigen van vier en twintig Ponden, gevolgd. De Gouverneur waardigde op den derden dag, na het aanvangen der beschieting, een berigt af aan den Stadhouder, meldende, dat de Vyand de Stad ontzaglyk tysterde, zo met Hauwitzer Granaaten als met gloeiende Kogels. Op drie plaatzen ontstondt 'er brand, en de wind was zo heevig, dat de brand de geheele Stad dreigde in koolen te zullegen. Men werd dezelve meester. Intusschen vertoonde zich de Vyand voor de Landpoort, om de verhakkingen weg te ruimen. Schoon zy deezen deeden wyken, begon de toestand der Belegerden, zeer hachlyk te worden. De Gouverneur Krygsraad belegd hebbende, besloot deeze zyne Hoogheid te verwittigen, hoe de Vyand hun geen oogenblik rust liet, 't welk de Bezetting afmatte, en alles geschaapen scheen, dat de Vyand, met magt van Volk aanrukkende, de Stad ter overgaave zou dwingen. Eene Daadiging geloofde hy niet dat 'er meer te wagten zou weezen. Nogthans zouden zy zien, om, als het 'er op aan kwam, iets te bedingen; of, zo het mogelyk was, met Schepen de benarde Veste te ontwyken. De Gouverneur verlangde des aangaande de bevelen van den Stadhouder te verneemen: want hy kon het niet van zich verkrygen, om de Bezetting, welke zich zo wel gedroeg, over de kling te laaten springen.

gen. Hy verzogt twee Schepen, om in- LXXIII.
gevalle van de onmogelykheid eener lan- BOEK.
gere verdeediging, het Volk te behouden. ——
Ten slot 'er woordlyk byvoegende; „ voor 1793.
„ my, wat lot ik te wagten heb, kan uwe
„ Doorlugtigste Hoogheid zien uit den
„ nevensgaanden Brief (*); doch dat sa-
„ crifieer ik gaarne voor uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, en myn Vaderland; maar zo
„ veele braave Lieden, daar kan het Land
„ nog meer vrugt van hebben, dan de-
„ zelve allen zonder vrugt te sacrificee-
„ ren; en de Stad afgebrand zynde, (dat
„ haar lot weezen zal,) manqueeren wy
„ van alles; geen plaats voor de Gekwet-
„ sten, geen Subsistentie, en met den vlie-
„ genden Storm, die zedert gisteren tot
„ nu toe aanhoudt, is 'er geene moge-
„ lykheid van gemeenschap met de *Bui-*
„ *tensluis* (†)."

Onverwyld en bemoedigend was het ant- Bemoe-
woord door den Capitein Generaal 's vol- digend
genden daags gegeeven. By toezegging schryven
van de verzogte benoodigdheden, gaf zyne van zyne
Hoogheid verslag van het opgedragene be- Hoog-
vel over het Krygsvolk aan zyn Oudsten heid.
Zoon, en den last deezen gegeeven om,
zo mogelyk, na de *Willemstad* eene verster-
king van Artilleristen te bezorgen. Het
antwoord op de opeisching gegeeven, droeg
's Prinsen volle goedkeuring weg; in de
ver-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 183—188.
(†) Dit was de Opeisching van DAENDELS, hier boven bl. 450.

LXXIII. BOEK. 1793.

verzekering, dat de Gouverneur, de Vesting hem toevertrouwd, zo lang doenlyk, zou houden, hadt hy zeven Schepen doen presſen, die in het *Spuy* zouden weezen, onder bevel van den Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN. Een deezer Schepen zou, zo ſpoedig mogelyk, komen om de Zieken en Gekwetſten af te haalen; terwyl de andere zouden dienen, om, des noods, den Gouverneur en de Bezetting in te neemen, om niet in 's Vyands handen te vallen. Doch zyne Hoogheid verwagtte, dat zulks niet zou geſchieden, dan wanneer 'er geen middel van verdeediging meer overſchoot: dewyl aan het behoud van de *Willemſtad* veel hing. —— Het bemoedigende in deezen Brief begreepen, beſtondt in het berigt van de nadeelen de *Franſchen* by *Aldenhoven* door den Generaal CLAIRFAIT toegebragt, en dat de Hertog VAN BRUNSWYK-OELZ de *Franſchen* by *Ruremonde* ſtondt aan te taſten. „ Ik vleye „ my," dus ſluit zyne Hoogheid dit ſchryven, „ dat zo 'er Succesſen van dien kant „ beginnen te komen, zulks den yver der „ *Franſchen* aan deeze zyde wat verminderen zal; en misſchien zal voor U Hoog „ Welgeb. de eer zyn gereſerveerd om „ het eerſte het hoofd aan de *Franſchen* „ geboden te hebben, en hunne progreſſen met zyn Garniſoen te hebben geſtuit (*)."

Aan-

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 168.

Aangenaam was het vooruitzigt, in het ſlot van deezen Brieve, geopend; doch de toeſtand der Belegerden bleef zo benard, dat de Gouverneur, betuigde het niet te zullen kunnen houden, zo 'er geen afwending gemaakt, of de Vyand tot wyken genoodzaakt wierd. Voor de zeer afgematte Bezetting moesten 'er, tot lyfsberging, byzondere ſchikkingen gemaakt worden. De Artillery der Belegeraaren werd, naar zyn getuigenis, maar al te wel bediend. LXXIII. BOEK. —— 1793. Aanhoudende benaauwingdier Veste.

Onder het ſchryven van dien Berigtsbrieve, met verzoeken om noodwendighe den gepaard, en dankzegging voor een Schip met Proviant en Mondbehoeften, ontving VAN BOETZELAAR deeze tweede ſchriftelyke Opeiſching van BERNERON — Tweede Opeiſching.

„ Myn Heer! het zyn nu zes dagen, dat „ gy het uitgehouden hebt tegen de on„ volkomene middelen, welke ik gebruikt „ heb, om U te bedwingen; maar die „ genoegzaam moeten zyn tot uwe Glorie „ om U te doen beſluiten om eene hono„ rabele Capitulatie voor te ſtellen. Tot „ heden toe ben ik meester geweest van „ het Beleg op de lange baan te ſchuiven; en Gy hebt moeten bemerken, „ dat zo myn aanval, by wylen, hevig „ is geweest, ik denzelven heb weeten te „ maatigen, wanneer ik heb meenen te „ zien, dat het onheil op het hoogst was. „ Deeze heeft dus verre myne handelwyze „ uitgemaakt; maar ik heb de eer U te „ waarſchuwen, dat ik niet langer mees-

LXXIII. BOEK. 1793.

„ ter ben van de inrigting myner bewee-
„ gingen.

„ De Generaal DUMOURIER beveelt my
„ gebruik te maaken van de uiterſte mid-
„ delen welke hy te te myner beſchikkinge
„ gelaaten heeft. Alvoorens dezelve aan
„ te wenden, zend ik U den Collonel
„ DEVAUX, op dat Gy met hem de mid-
„ delen beraamt om uw Garniſoen, en de
„ ongelukkige Inwoonders, wier toeſtand
„ verſchriklyk moet zyn, te redden. In-
„ dien de Eer het U tot eenen pligt ge-
„ ſteld heeft tot nu toe tegenſtand te bie-
„ den gebiedt U thans diezelfde Eer de
„ menſchlykheid te betragten. Laat dee-
„ ze bemerking U niet ontgaan, en neem
„ met den Collonel DEVAUX de maatre-
„ gelen, welke de omſtandigheden, in
„ welke Gy U bevindt, vereiſchen.

„ Ik geef hem, tot dat einde de uitge-
„ ſtrektſte volmagt. Ik magtig hem des-
„ gelyks, om U alle de middelen bekend
„ te maaken, welke ik aangelegd heb om
„ U allen aftocht ter Zee te beneemen. —
„ Ik verklaar U dus, dat dit tydſtip voor
„ by zynde, geene Onderhandeling met
„ U my langer zal vryſtaan. — Ik heb
„ door deeze boodſchap my willen zuive-
„ ren van allen verwyt in het oog des
„ Verſtandigen, en in 't oog des Krygs-
„ mans."

Antwoord des Bevelhebbers. De

BOETZELAARS antwoord, op deeze zo zeer dreigende Opeiſching, beſtondt, met korte woorden, hier in, „ dat hy niets „ hadt by te voegen aan het Antwoord op

„ de

„ de eerſte Opeiſching gegeeven (*)." — Meer dan dreigen bleek de laatſte Opeiſching te behelzen. Hoe geweldig ook de Stad was aangetast geweest, thans ving het beſchieten van alle zyden aan, met een tot nog onbeproefd geweld. Zes Batteryen, in den ommekring aangelegd, braakten geſtadig Vuur, Kogels en Bomben: dit gevoegd by het vuur door de Belegerden gemaakt, deedt de grond wyd en zyd daaveren, en jaagde ſchrik in 't hart der omliggende plaatzen. De meesten oordeelden dat het lot dier Veste, en met dezelve, het lot van *Zuidholland*, veeg ſtondt. — Herhaalde keeren poogden de *Franſchen*, begunſtigd door de verwarring, ontſtaan uit den verwekten brand, door te dringen; maar vonden zich telkens te leur geſteld. Geen geringen byſtand vonden de Belegerden van de zyde der Gewapende Vaartuigen, in het *Hollandſch Diep*, die van daar de vyandlyke Batteryen beſchooten. *Hollandſche* zo wel als *Engelſche* Gewapende Vaartuigen, deeden hier poogingen, en dienst; ſchoon by wylen in de onmogelykheid om het laatſte te verrigten. De tooren van het Stadhuis geraakte in brand; deeze dreigde het ganſche Gebouw te vernielen; doch werd de voortſlaande vlam gelukkig geſtuit.

LXXIII. BOEK. 1793. Stad op nieuw beſchooten.

De *Franſchen* naderden onder dit fel beſchieten, de Stad meer en meer, en dreigden dezelve in te ſluiten. De Gouverneur oor-

Uitval der Belegerden.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 190—192.

LXXIII. BOEK. 1793.

oordeelde, ter verydeling hier van, eenen Uitval noodzaaklyk. Tot deeze veel gewaagde onderneeming betoonde zich de Bezetting genegen en gewillig. Ruim vyftig man, zo Bevelhebbers als Gemeenen, begaven zich, op den morgen van den vyftienden van Lentemaand, ſcheep, onder de Luitenants BOSC DE LA CALMETTE, KOLTHOFF en ROSS. Buiten de Waterpoort gevaaren, en daar aan land gezet, trokken zy na den *Weſtdyk*, tot aan eene vyandelyke loopgraave, waar in zich omtrent veertig *Franſchen* bevonden. Deezen overvallen ſneuvelden voor de helft, de overige gevangen genomen, werden met eenige buit, naa het vernaagelen van drie ſtukken, zegepraalende binnen gebragt. Dan dit kon, tot de groote zaak, weinig baaten. Het werpen van zwaare Bomben dreigde de Stad te verpletten.

Bemoedigende Brief van den Stadhouder.

Inmiddels hadt zich VAN BOETZELAAR opgebeurd, en bemoedigd gevonden, door het ſchryven des Stadhouders, op den achtſten van Lentemaand, ten antwoord op het toegezondene berigt der laatſte Opeiſching. In denzelven vermeld hy, nevens de hoopgeeving van de afgematte Bezetting te doen aflosſen, en belofte der bezorging van de noodige Schepen, om, in geval van nood, uit de *Willemſtad* te kunnen vertrekken. „ Ik vley my, dat U „ Hoog Wel Geb. niet lange meer met „ den Vyand zult te worſtelen hebben. „ In het Land van *Cuyk* is geen *Franſch*„ *man* meer te zien. Zy zyn denkelyk ge-

„ geſlagen door de Voorhoede der *Oos-* LXXIII.
„ *tenrykeren.* Het Fort *St. Michiel* hebben BOEK.
„ zy geruimd, en dus, hoop ik, dat zy, ——
„ binnen kort, van voor de *Willemſtad* 1793.
„ zullen moeten wyken. Ik hoop dat het
„ GODE behaagen zal de goede zaak te
„ doen triumpheeren, en dat de *Willem-*
„ *ſtad*, zo als *Maaſtricht*, de eer zal heb-
„ ben om den Vyand van voor haare
„ Wallen te zien vlugten. Ik kan niet
„ genoegzaam betuigen hoe zeer ik van
„ U Hoog Ed. Wel Geb. goede directie,
„ en het beleid, met welke U Hoog Ed.
„ Wel Geb. alles, geduurende dit Beleg,
„ verrigt heeft, voldaan ben: en ik ver-
„ zoek U Hoog Ed. Wel Geb. aan des-
„ zelfs onderhebbend Garniſoen myn uiter-
„ ſte genoegen te betuigen, en te verze-
„ keren, dat ik alles in 't werk zal ſtel-
„ len om aan hun ſchadevergoeding te
„ doen toekomen (*)."

Het ſchieten der *Franſchen* hieldt tot den zestienden in den voormiddag aan; wanneer een *Fransch* Overlooper zich voor de Landpoort vertoonde, en verzogt binnen gelaaten te worden. Uit diens mond vernam men het aftrekken der *Franſchen*. Dit berigt van het opbreeken des belegs werd bevestigd door ter Stede komende Landlieden. De Gouverneur eenige manſchap na buiten gezonden hebbende, kwam dezelve terug met de volle verzekering; ten blyke eenigen voorraad van agtergelaa- Het Beleg opgebrooken.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 193.

LXXIII BOEK. 1793

laaten Krygsgereedſchappe, ter verloste Stede invoerende. BOETZELAAR zondt onverwyld dit bly berigt aan den Stadhouder en hun Hoog Mogenden; met betuiging van zyn genoegen over het gedrag der Krygsbezetting, en der Burgerye, geduurende dit beleg van zestien bange dagen en nagten (*). De Luitenant ESAU, Brenger deezes Briefs, ontving van hun Hoog Mogenden eene vereering van honderd Dukaaten (†).

Nadeelen der Stad toegebragt.

De Bezetting beſtondt uit ruim vyf honderd man, het getal der Belegenaaren wordt op acht duizend begroot. Tuſſchen de negen en tien duizend Bomben, Houwitzers en Granaaten waren 'er op de Veſting gefchooten en gevallen. Slegts één eenig Huis was van dit groot aantal Kogels en Bomben bevryd gebleeven. De ſchade binnen de Stad was zo groot, dat ze met geen 80,000 Guldens zou te boeten weezen. Het noodig herſtel der Kerke berekende men dat alleen op 8000 Guldens zou te ſtaan komen. Vreemd dat, ondanks zulk een dooddreigend nederſtorten, van de Bezetting en de Burgery ſlegts zestien ſneuvelden, terwyl het getal der Gekwetſten niet meer dan dertien beliep. Onder de Geſneuvelden telde men vier Burgers. —— Het lot van eenen der Burgeren was allerdroevigst. Deeze zyne hoogzwangere Vrouwe, drie Kinderen en eene

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 194.
(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 199.

eene ſtokoude Moeder in de Kelder van het Stadhuis in veiligheid willende brengen, droeg het jongſte, drie jaaren oud, op den arm; de bedoelde Wykplaats bykans bereikt hebbende, trof hem een Kogel van achttien ponden in den rug, hy viel, de Ingewanden uitſtortende, ter aarde. Het kleine Kind door dien zelfden Kogel van één Arm beroofd, overleedt kort daar op, in armen van eene wanhoopig bedroefde Moeder (*).

Dankzegging in de Stad gehouden.

De Kerkleeraar ter Stad uitgeweeken zynde, liet BOETZELAAR, op den Zondag naa het aftrekken des Vyands, door den *Lutherſchen* Veldprediker des Regiments van *Saxen-Gotha*, LUX, een plegtige Dankzegging, wegens de verkreegene Verlosſing, verrigten, door hem en de geheele Krygsbezetting bygewoond. Waar op drie maalen het Geſchut van de Stads Wallen gelost werd, onder het waaijen der Staaten Vlagge van de Kerktooren. Van deeze bedryven gaf de Gouverneur den Algemeene Staaten berigt, met toezending van eene lyst der door de *Franſchen* agtergelaatene, en door de Bezetting binnengebragte Krygsbehoeftens (†).

Geen

(*) In deeze opgave hebben wy gevolgd, die, welke wy aantroffen, in de *Belegering en Verdeediging van de Willemſtad, in Maart 1793, beſchreeven door* PIETER VAN OLDENBURG, *Secretaris en Penningmeester der Stede en Lande van Willemſtad, Met Afbeeldingen.* Te *Dordreeht* by A. BLUSSÉ *en Zoon* en te *Amſterdam* by J. ALLART.

(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 199. 202.

LXXIII. VAN BOEK —— 1793.

Geen wonder dat de Gouverneur VAN BOETZELAAR grooten dank behaalde, wegens deeze verdeediging, en hun H. Mog. op voorſtel van zyne Hoogheid, dien Generaal Major onverwyld tot Luitenant Generaal van het Voetvolk verhieven (*). — Dan terwyl men by de Algemeene Staaten bedagt was en raadpleegde op het invoeren van een onderſcheidend Eereteken, of eene buitengemeene Belooning voor de Opper- en Onder-Officieren en Soldaaten, die zich, in deezen Oorlog, op eene onderſcheidende wyze, hadden doen kennen, verſcheenen de Afgevaardigden van *Amſterdam* ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden. Zy betuigden hun genoegen, wegens de bevordering in Krygseere den Ridder VAN BOETZELAAR opgedraagen; doch gaven tevens te verſtaan, „ dat zy, het oog gevestigd „ hebbende op den toeſtand, waar in *Holland* zich, geduurende eenige weeken, „ hadt bevonden, gerust durfden erkennen, dat het, naast de allergunſtigſte bewaaring en onlochenbaare medewerking „ der Godlyke Voorzienigheid, aan de „ onverſchrokken Heldhaftigheid van den „ *Hollandſchen* Ridder en Gouverneur van „ de *Willemſtad*, die alle gevaaren en dreigementen veragt hadt, te danken ware, „ dat die Stad niet in handen der Vyanden geraakt was, als wanneer het gevaar „ deezer Provincie ten allerhoogſten top „ zou geſteegen geweest zyn."

VAN BOETZELAAR tot Luiten. Generaal van 't Voetvolk aangeſteld.

Aan

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT I. D. bl. 197.

Aan deezen Ridder oordeelden zy het gepast een byzonder blyk van erkentenis, en een duurzaam gedenkteken te ſchenken. Met genoegen werd dit voorſtel aangehoord, en onverwyld eenpaarig beſloten dien Luitenant Generaal te vereeren een fraayen Gouden Degen, met gepaste zinnebeelden. —— By dit ſchitterend Eergeſchenk lieten hun Ed. Gr. Mog. het niet berusten; maar, om de blyken van erkentenis, zelfs naa 's Mans dood, by diens Familie te doen overblyven, ſtelden hun Ed. Groot Mog. vast, om aan ieder zyner twee Dogteren eene Lyfrente te ſchenken van duizend Guldens 's jaars; ingaande op den dag wanneer het Bombardement op de *Willemſtad* begon (*). LXXIII. BOEK. 1793. Met een Gouden Degen beſchonken, en een Jaargift aan diens twee Dogteren.

Diep getroffen door dit Eerbewys en Gunstbetoon, erkende hy zyne pen te zwak om zyn leevendig gevoel van erkentenis en dankzegging deswegen te betoonen. Hy verzogt alleen te mogen aanmerken, „niet anders dan zyn Pligt, als Militair en Gouverneur, in het verdedigen der hem aanbetrouwde Vesting, betragt te hebben. Ridder van *Holland* „ zynde, gevoelde hy te wel zyne dubbele verpligting om zyne Provincie voor „ het lieve Vaderland te ſauveeren (†)." Dankzegging daar over.

Hadt het lot van de *Willemſtad* geheel het Gemeenebest eene wyl opgetoogen gehouden, ſtelden de Voorſtanders van de thans Gift der *Drenthenaaren* aan het

(*) *Reſol. van Holl.* 20 Maart 1793.
(†) *Nieuwe Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 204.

LXXIII. BOEK. 1793. Krygsvolk in de *Willemstad* en de *Klundert*.

thans heerschende Partye, zo veel in het behoud dier Veste, de verdeediging van dezelve, gevolgd van het ontruimen, baarde groote vreugde, en zogt men de erkentenisse aan den Gouverneur op eene dus spreekende en buitengewoone wyze aan den dag te leggen, zo van wege de Algemeene Staaten, als van Staaten van *Holland* in 't byzonder, in het Landschap *Drenthe*, verst van dit tooneel des Oorlogs verwyderd, bleef men niet agterlyk, om, wegens het genoegen deezes Ontzets, een blyk te geeven. Een Brief aan den Ridder VAN BORTZELAAR van daar gezonden hieldt in, hoe eenigen, ter gelegenheid van de gewoone Landsvergadering te *Assen*, wel bedagt geweest waren om dien Verdediger een blyk van hunne erkentenisse aan te bieden; dan de overweeging, dat Mannen van zynen stempel alleen door den Souverain konden beloond worden, hadt hun daar van te rugge gehouden, en bepaald om hunne gevoelige dankbaarheid, op eene andere wyze, te doen blyken. Tot dat einde strekte eene Uitnoodiging den *Drenthenaaren* gedaan, ter Intekening op eene vrywillige Gave, om uitgedeeld te worden onder de Krygslieden die de *Willemstad* en de *Klundert* zo manmoedig verdeedigd hadden, en dezelve toe te schikken aan het Opperhoofd, om ze, naar zynen raade, onder hun uit te deelen; „ in ver„ trouwen," gelyk zy spraaken, „ dat „ die Helden, dit geringe blyk van Na„ tionaale erkentenis wel zouden willen

„ aan-

„ aanneemen, en dat het hun ten ſpoor- LXXIII.
„ ſlag mogt zyn, om de roemryke loop- BOEK.
„ baan, met zo veel eers begonnen, met ——
„ ſtandvastigen moed, ten einde te bren- 1795.
„ gen; op dat zy, by aanhoudenheid,
„ mogten toonen, hoe echt *Batavſch*
„ bloed voor Godsdienst en Vryheid door
„ hunne aderen ſtroomende, zich nimmer
„ ontaart, noch af laat leiden, door den
„ waanvollen ophef van een winderigen
„ *Franschman*, of de dreigementen van
„ een klein getal verbasterde en uitgewee-
„ ken Landgenooten, die ter plaatze waar
„ zy zich bevinden, de overtuigendſte
„ blyken gaven van den afgryslyken Vrede
„ en ſnoode Vriendſchap, die men der
„ Natie aankondigde."

Eenige Leden der *Drenthſche* Landsvergaderinge, en andere *Drenthenaars*, ſchreeven, op deezen voordragt, de ſom in van 1810 Guldens, welke zy aan den Gouverneur, ten gemelden einde, overmaakten. „ Eene ſom," gelyk zy zich lieten hooren, „ wel niet groot; doch geëvenredigd „ aan het getal der Bydrageren, en het „ Land 't geen zy bewoonden." —— 'Er byvoegende, „ De hartlykheid waar mede „ deeze Gift geſchiedt, moet diens waarde vermeerderen, en wees verzekérd, „ myn Heer! dat, hoe eenvoudig onze „ zeden zyn, uw kloek beleid, en de braafheid van uw Garniſoen, nevens dat van „ de *Klunder*, alhier op den rechten prys „ geſteld worden. Wy zyn niet ryk genoeg, en het is alleen in dit geval, dat

LXXIII. BOEK. 1795.

„ wy daar over eenigen ſpyt gevoelen, „ om eene Burgerye, die boven onze lof „ verheeven is, wegens het geen zy, met „ zo veel bereidwilligheids, voor de ge„ meene zaak heeft opgeofferd, ſchade„ loos te ſtellen, dit anders zou onze poo„ging en waarlyk eene zeer edele taak „ zyn. 's Lands Vaderen, zo wy vuurig „ wenſchen, zullen hier in voorzien, en „ wy zullen ieder, naar maate hy gezegend is, tot dat oogmerk, derzelver han„ den ſterken (*)." — Met erkentenisſe werd deeze Gifte aanvaard en uitgedeeld. Men voer ook voort met aan de Krygsbezettingen, van veele plaatzen, allerlei Ververſchingen, en ook Geld, toe te ſchikken.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 205—208.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Amſtelveen, zwaare brand aldaar, 221.

Amſterdam, het bevel tot het draagen van Oranjeverciersels ingetrokken, 206. Twee Boekjes, de Omwenteling betreffende, aldaar verboden, 207. Burgemeester Rendorp overlydt, 208.

Antwerpen in *Franſche* handen, 88. Vreugde aldaar wegens het openen der *Schelde*, 132.

Averhoult (d') diens uitende, 74.

Auckland geeft hun Hoog Mogenden te verſtaan, wat ten zynen Hove beſlooten was ten opzigte van de zodanigen, die zich tegen den Koning van *Frankryk* vergrepen, mogten hebben, 107. Verzekert de Staaten van *Engelands* trouwe, 111. Diens voordragt by hun Hoog Mogenden, wegens de Staatsgeſtelteniſſe, 316. Deelt in onderhandelingen met Dumourier, 323.

B.

Bataaven (Voorſtel om een Legioen) in *Frankryk* op te richten, 95. Het denkbeeld daar van was, met aan Dumourier verſchuldigd, 96. Verſchillende gevoelens daar over, *Aldel* Oprigting van het *Legioen Etrangere*, 97. Uitgewerken *Bataaven* doen een Aanſpraak by de *Franſche* Commisſarisſen te *Duinkerken*, 98. Antwoord daar op, 99. Verklaaring van het *Revolutionair Committé der Bataaven*, 100. Hoe verſchillend dit ſtuk hier te Lande beoordeeld, 104. Dit Legioen digt by onze Grenzen gelegerd, 136. Aanſpraak der *Bataafſche* Afgevaardigden te *Parys* by de Oorlogsverklaaring, 338. Hoe beantwoord, 344. Schets van de denken handelwyze der *Nederlandſche* Patrioten by de *Franſche* Omwenteling, 344.

Bedaulx verdeedigt *Geertruidenberg* en geeft het over, 435.

Bentinck (Heer van *Rhoon*) diens post by de Gewapende Schepen, 440. Misgaat zich in het geeven van bevelen, en des door Kinsbergen aangeſchreeven, 441.

Belgie (Plan van Dumourier om) te vermeesteren, 79. Vangt zyn plan, om dit te volvoeren, aan, 82. Krygsver-

verrigtingen daar toe ſtrekkende, 83.
Berckel (C. F. van) wegens diens ſchryven tegen Rendorp, 210.
Bernerom ſlecht de *Willemſtad* op, 451. Tweede Opeiſching, 457.
Bergen in Henegouwen vermeesterd, 84.
Blok (Aanſpraak van) aan de *Bredaſche* Burgers, 404. Wat by den gevatten *Bredaſche* Regenten te gemoet voert, 411.
Boetzelaar, Gedrag diens Ridders in de Verdediging van de *Willemſtad*, 451. Zie verder *Willemſtad*. Tot Luitenant Generaal van het Voetvolk aangeſteld, 464. Met een Gouden Degen beſchonken, en een Jaargeld aan zyne twee Dogteren, 465. Dankzegging deswegen, *Ald.*
Bondt (N.) overlydt, 512. Characterſchets van dien Regtsgeleerden, 513.
Bourbonnaye (la) vermeesterd *Vlaanderen*, 87. Trekt in *Antwerpen* binnen, 88.
Brabant (Geſtaltenis van) ten tyde der vermeesteringe door Dumourier, 85. De tegenzin der *Brabanders* openbaart zich, 89.
Brancadoro bedient het Vormzel in *Holland* en *Utrecht*, 145. Aanmerkingen daar op, 146.
Breda belegerd, 396. Een Ontwerp van Daadiging door den Stadhouder gewraakt, 397. Opgeſlagt, beſchooten en overgegeeven, 398. Raad des Graaven van Byland tot de overgaave, 399. Op welke voorwaarden overgegeeven, 402. Hoe het zich daar toedroeg, 403. Bloks aanſpraak aan de Burgers, 404. Aankondiging van het *Committé Revolutionair der Bataaven*, 407. Regeeringsverandering, 408. Lot van eenige Regenten, 410. Buit daar gevonden, 412. Wat er met het oprigten van een *Club* gebeurde, 413.
Briefwisſeling (Geſtremde) uit *Frankryk* herſteld, 105.
Brissot's taal by de verklaaring des Oorlogs, 335.
Brunswyk (De Hertog van) diens Verklaaring by den aanvang des Krygs tegen *Frankryk*, 47. Nadere Verklaaring wegens het wegvoeren des Konings, 48. Wat er ter Nationaale Vergadering voorviel by het verſlag op het Manifest des Hertogs, 56.
Brusſel (Vlugt uit) by de nadering van Dumourier, 85. Komst van dien Veldheer in die Stad, 87.
Byland, diens raad tot de overgave van *Breda*, 399.

C.

Catharina de II. zie *Rusland*
China (Maare der *Franſche* Omwenteling in) bekend, veroorzaakt voorzorgen, 36.
Committé Revolutionair te Ant-

wer-

werpen zendt eene Waarſchuwing herwaards over, 298. Hoe dit ſtuk wordt aangezien, 303. Uitnoodiging aan de *Nederlanders*, 355.

Custine, Krygsbedryven van dien Veldheer, 80.

D.

Darmdels (H. W.) diens dreigend ſchryven aan den bevélvoerenden Officier van de *Willemſtad*, 450.

Dank- en Bededag (Uitzigten in de Uitſchryving van den) des Jaars 1792, 7.

——— die van den Jaare 1793, 292.

Doorn (A. G. van) uit *Geertruidenberg* als Gyzelaar na *Antwerpen* gezonden, 436.

Dordrecht (Gevaar van het Eiland) 442. Schikkingen ter beſcherminge, *Ald.*

Drenthenaars (Gift der) aan het Krygsvolk van de *Willemſtad* en *Klundert*, 466.

Duinkerken (Aanſpraak eeniger uitgeweekene *Bataaven* aan de *Franſche* Commisſarisſen te) 98. Antwoord daar op, 99.

Dumourier volgt la Fayette in het Legerbewind op 75. Verſlag 't geen hy doet van zyne Krygsverrigtingen, 77. Diens voorſlag om de *Duitſche* Legerbenden uit *Belgien* te verdryven, 79. Vangt zyn plan om *Belgie* te vermeesteren aan, 82. Krygsverrigtingen daar toe ſtrekkende, 83. Vermeestert *Bergen in Henegouwen*, 84. Wint den ſlag by *Gemappe*, 85. Vermeestert *Luik*, 88. Zyn Voorſtel wegens het beheer der overwonnen Volken, 93. Wordt verdagt gehouden, 93. Wat hy gedaan hebbe omtrent de oprigting van het *Legioen Bataave*, vervolgens het *Legioen Etrangere*, 95 en 97. Geeft last om de *Schelde* op te vaaren, 118 en 121. Zyn oogmerk om *Maaſtricht* en *Venlo* in beſit te neemen, gaat niet door, 135. Deelt met van de Spiegel, Auckland en de Maulde in handelingen om den Oorlog te voorkomen, 322 Proclamatie van hem herwaards gezonden, 361. Hun Hoog Mogenden tragten dit ſtuk te doen voorkomen als niet van Dumourier, 367. Zyn aanſlag op *Holland* misſukt 449.

E.

Engelands gedrag in den aanvang der *Franſche* Onluſten, 37. Voorſtel des *Franſchen* Gezants aan den Koning van *Groot-Brittanje*, wegens den toeſtand der zaaken, 38. Antwoord des Konings, 39. Reden van het lang verwyl diens Antwoords, 40. De *Engelſche* Afgezant te *Parys* neemt zyn affcheid by de buiten bewindſtelling des Konings 65. Men geeft te kennen wat daar beſlooten was ten opzigte der zodanigen, die zich aan den Koning van *Frank-*

Frankryk mogten vergreepen hebben, 107. Verzekert de Staaten van zyne Trouwe, 111. Hoe door de Staaten beantwoord, 113. Hoe *Engeland* den eisch der *Franſchen* om de *Schelde* op te vaaren, opnam, 123. Betuiging deswegen van de *Franſche* zyde gedaan, 124. Voorbereidzels van den Oorlog in *Engeland*, 131. Hulp van daar aan onzen Staat beloofd, 133. Afgebrooke Onderhandelingen, *Ald.* Geſteldheid in *Engeland* ten aanziene van de Volksgeneigdheid tot eene Omwenteling en goedkeuring der *Franſche*, 137. Vrees aldaar voor Zamenzweeringen, 141. Drukke Staatsonderhandelingen met onzen Staat, *Ald.* Welk antwoord men te *Londen* aan den *Franſchen* Gezant gaf, 310. Weigeringen hem gedaan, 311. Hoe men 'er de Doodſtraffe des Konings van *Frankryk* opneemt, en den *Franſchen* Gezant wegzendt, 313. Nog eene vrugtlooze pooging van *Frankryk* tot den Vrede, 314. Lord AUCKLANDS voordragt by hun Hoog Mogenden, 316. Diens Afgezants aandeel in eene Onderhandeling tot Vrede, 322. Oorlogsverklaaring van *Frankryk* aan den Koning van *Engeland* en den *Stadhouder*, 327. De Hulp uit *Engeland* daagt op, 432. Bemoedigende Schikkingen van de *Engelſche* zyde, 432.

Eſſequebo en *Demerary* onder een Gouverneur Generaal geſteld, 274.

Euſtatius (*St*) geweldige Storm aldaar, 275.

F.

FAGEL (Schikkingen met den Griffier) gemaakt by het regelen der Quotas, 171.

FAYETTE (LA) verdagt, 51. Met meerderheid van ſtemmen van de beſchuldigingen vrygeſprooken, 62. Diens Aanſpraak aan het Leger en Vlugt, 73.

FRANCISCUS DE II. treedt ten opzigte van *Frankryk* in de Maatregelen van LEOPOLD, 10. Diens Oorlogsverklaaring aan *Frankryk*, 18. Aanmerking op deeze en die der *Franſchen*, 25. Zamenkomst van den Keizer met den Koning van *Pruiſſen* te *Mentz*, 29. Plan daar tegen *Frankryk* gevormd, 30. Schept, na de vermeestering van *Belgien*, hoop uit het misnoegen der Inwoonderen tegen de *Franſchen*, 94.

Frankryk, hoe de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer zich toedroeg, 9. Beſluit tot den Oorlog, 11. Gronden waar op die Oorlogsverklaaring gebouwd was, 12. ROBESPIERRE en eenige anderen worden gezegd 'er niet in geſtemd te hebben, *Ald.* Verklaaring der

der Nationaale Vergadering aan de Volken van *Europa*, 14. Hoe welkom deeze Oorlogsverklaaring het *Franſche* Volk was, 17. Verbaasdheid der buitenlandſche Gezanten over deeze Oorlogsverklaaring, 18. Beraamd Plan des Keizers en des Konings van *Pruiſſen* om *Frankryk* aan te vallen, te *Mentz* gevormd, 30. Een nieuw Afgezant van daar by deezen Staat erkend, 44. Bezwaar door deezen ingebragt over het vervoeren van Geweeren, *Ald.* Magt tegen *Frankryk* op de been, 46. Verklaaring des Hertogs VAN BRUNSWYK by den aanvang des Krygs, 47. Nadere Verklaaring dens Hertogs wegens het wegvoeren des Konings, 48. Manifest tegen de *Franſche* Omwenteling op naam gaande van den Keizer en den Koning van *Pruiſſen*, 49. Verklaaring van 's Konings Broederen en der Prinſen van den Bloede, *Ald.* Op welk een grond van vertrouwen die Verklaaringen ſteunden, 50. Verdenkingen tegen den Koning en anderen, *Ald.* Voorſlag om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen, 53. Een Dictatorſchap van drie Mannen voorgeſlaagen, *Ald.* Hetzelve verworpen, als mede den voorſlag om den Koning, geduurende den Oorlog het geheele Bewind in handen te geeven, 54. Het misnoegen groeit aan, 55. Wat 'er in de Nationaale Vergadering voorviel, by het Verſlag op het Manifest des Hertogs VAN BRUNSWYK, 56. JANARRS Vertoog tegen den Koning, *Ald.* De Wyken der Stad *Parys* eiſchen de Onthrooning des Konings, 59. Dien Voorſlag door de Nationaale Vergadering afgekeurd, 61. Zorglyke toeſtand des Konings, 62. Schrikbaarende gerugten in *Parys*, *Ald.* Het voorgevallene in de *Tuilleries*, 63. Bloedig gevegt in dezelve, 64. De Koning buiten Bewind geſteld, 66. Commisſarisſen na 't Leger gezonden, 67. De *Engelſche* en der Staaten Afgezanten vertrekken, 68. Verklaaring der Nationaale Vergadering, wegens het Regeeringsbeſtuur der onderworpen Volken, 90. Welk een opzien 't zelve baarde, 92. Voordragt deswegen by de Nationaale Vergadering, *Ald.* Oprigting van het *Legioen Etzangere*, 95—97. Geſtremde Briefwiſſeling op *Frankryk* herſteld, 105. Wat 'er wegens het openen der *Schelde* voorvalt. Zie *Schelde*. De *Franſche* Gezant te *Londen* met Credentiaalen van de Nationaale Convent tie voorzien, 304. Opheldering van den Uitvoerenden Raad, wegens deszelfs

delfs bedoelingen, *Ald.* Wat dezelve ten aanziene der *Scheldte* zegt, 306. Antwoord aan den *Franschen* Gezant te *Londen* gegeven, 310. Weigeringen aan denselven aldaar, 311. Doodvonnis over Lodewyk uitgesproken en volvoerd, *Ald.* Hoe die Doodstraffe in *Engeland* opgenomen en de *Fransche* Gezant weggezonden wordt, 313. Nog eene vrugtlooze pooging van *Frankryk* tot den Vrede, 314. Verslag van het Committé tot de algemeene Verdediging, wegens den Oorlog, *Ald.* Oorlogsverklaaring aan de Koning van *Engeland* en den Stadhouder, 327. Hachlyke omstandigheden waar in zich *Frankryk* bevondt by het doen dier Oorlogsverklaaring, 333. Hoe men in de Geldbehoeften door het vermenigvuldigen der Assignaaten voorziet, 334. Beantwoording der Nationaale Vergadering op de voordragt der Uitgeweekenen, 342. De Algemeene Staaten verklaaren *Frankryk* de Oorlog, 345.

Friesland, waar van ontheeven, by de nieuwe regeling der Quotas, 164. Tot welke betaalingen verbonden, *Ald.* Geschil in dat Gewest, wegens de Stemming, en des Stadhouders magt in deezen, 252. Hoe men daar tegen de inkomst en het verblyf van *Franschen* waakt, 384.

G.

Geertruidenberg belegert en overgegeeven, 435. Voorraad daar gevonden, 437.

Gelderlands verzoek om twee Gecommitteerdens in den Raad van Staaten te hebben, toegestaan, 157.

Generaliteit, (Veetheid der doortrekkende Vreemdelingen door de) 111.

Generaliteits Kas, welk een aandeel dezelve in de Quotas op zich neemt, 153.

's Gravenhaage, Voorzorg omtrent de menigte van Vreemdelingen, 202. Aanbod des Krygsraads ter stapeninge, 379. Bekendmaking wegens de Vreemdelingen aldaar gedaan, 382.

Grebbe (Versterking der Linie aan de), *Holland* en *Utrecht* komen des overeen, 297. Groote Versterking daar van, *Ald.*

GROVESTRINS. (W. A. S. THOE) tot Gouverneur Generaal van *Esequebo* en *Demerary* aangesteld, 274.

H.

Haarlem, het bevel tot het draagen van Oranjeverciering daar ingetrokken, 205.

Hessen-Kassel (De Landgraaf van) tekent een Verdrag om Krygsvolk tegen *Frankryk* te leeveren, en in eigen persoon aan te voeren, 31.

Holland (Hoog Zeewater en Stormen beschadigen de Zee-

Zeekusten van) 281. Het *Fransche* Leger nadert dit Gewest, 393. Voorzorgen gedraagen om *Holland* te verdeedigen, 395. Last aan *Fransche* Generaals gegeeven, hoe zy, in *Holland* komende, te handelen hadden, 415. Uitnoodiging der Nationaale Conventie aan de *Hollanders*, 420.

Holland (Staaten van) neemen een besluit ten opzigte van de Vreemdelingen, 109. Op welk een voet zy stemden in de Betaaling der *Brunswykſche* Troepen, 166. Byzonderheden wegens het by de nieuwe Inrigting der Quotas bezwaarde *Holland*, 168. Wat zy by hunne toestemming verklaarden, 169. Hoe noodig voor *Holland* naar het oordeel van de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, 172. Dreigende uitzigten voor dit Gewest in 't byzonder, 191. VAN DE SPIEGEL aanvaart het Raadpennonarisschap op nieuw, 192. Zie verder VAN DE SPIEGEL. Aflosſing van Obligatien, by wyze van Loterye, 202. Geldligting in *Holland*, 298. Bevelen wegens de Onderwaterzettingen gegeeven, 359. Hoe volbragt, 361. Bekendmaking wegens de Vreemdelingen, 383. Afkondiging wegens het leggen der Vaartuigen, 388. Nieuwe schikkingen tot Verdeediging, 437. Hoe men de Vloot schikte, 440.

J.

JENKINSON na *Coblenz* met een geheimen last door het *Engelſche* Hof afgevaardigd 40.

ISNARDS Vertoog tegen den Koning van *Frankryk*, 56.

K.

Kaapvaart opengesteld, 390. Hadt weinig opgangs, *Ald.* Plakaat tegen de *Franſche* Kaapers, *Ald.*

Katwykers, dier aanbod om zich te wapenen, gunstig aangenomen, 377.

KINGSBERGEN (VAN) beraamt met zyne Hoogheid en anderen het plan tot verdeediging van *Holland*, 395. Wydstrekkende Magt door den Prins hem geschonken, 437. Trekt met YORCK en den Erfprins na hunne bestemde plaatzen, 439. Waar zy hun Hoofdkwartier namen, *Ald.* Schryft op een straffen toon aan BENTINCK, wegens dien handelwyze, 341. Hoe hy het gedreigde Eiland van *Dordrecht* beschermt, 442. Zyn raadslag wegens het openhouden van de Vaart tusschen *Holland* en *Zeeland*, 443. Zyne beduchtheid over den staat der zaaken, 446.

Klundert gaat aan de *Franſchen* over, 414.

KROFF (J. M. VON) Bevelhebber van de *Klundert*, verschillende opgave van dien uiteinde, 414. Lykreden hem aangedaan, 415.

L.

LANGLOIS (M. P.) byzonderheden hem betreffende, 309.

Leeraaren der Heerſchende Kerke in *Holland* doen eenige Voorſlagen, 147. Voordeelen aan dezelve geſchonken, 149.

Legioen Bataaven, Voorſtel tot de oprigting daar van, 95. Verſchillende gevoelens deswegen, 96. Oprigting van het *Legioen Etrangere*, 97. Sterkte van 't zelve by de Inrukking in *Holland*, 407.

LELYVELD (Schikkingen met den Commis) gemaakt by het veranderen der *Quotas*, 172.

LESEVENON VAN BERKENRODE, der Staaten Afgezant by 't *Franſche* Hof, neemt zyn afſcheid van daar, 71.

Leuven valt de *Franſchen* in handen, 87.

LODEWYK DE XVI. Geſteldheid diens Konings, en diens oogmerken by de Verklaaring des Oorlogs aan den Keizer, 8. Verdagt van het met de Uitgeweekenen en de verbondene Mogenheden te houden, 51. Die verdenkingen klimmen langs hoe hooger, 52. Voorſtel om den Koning vervallen te verklaaren, en in verzekering te neemen, 53. Voorſlag om hem, geduurende den Oorlog het geheele Bewind in handen te geeven, 54. Wat men van dien Verſlag op het Manifeſt des Hertogs VAN BRUNSWYK oordeelt, 56. ISNARTS Vertoog tegen den Koning, *Ald.* De Wyken der Stad *Parys* eiſchen zyne Ontthrooning, 59. Die Voorſlag ter Nationaale Vergadering afgekeurd, 61. Zorglyke toeſtand des Konings, 62. Hy gaat met zyn Gezin na de Nationaale Vergadering, 64. 's Konings toeſtand in de Nationaale Vergadering, 65. Wordt buiten Bewind geſteld, en daar by gemaakte ſchikkingen, 66. Vervallen verklaard, 72. Diens Voorſtel om een *Legioen Bataaven* op te richten, 95. Doodvonis over den Koning uitgeſprooken en volvoerd, 311.

Luik door de *Franſchen* vermeesterd, 88.

M.

Maaſtricht (Een doortocht van Krygsvolk door) van wegen de *Franſchen* verzogt, geſchiedt niet, 134.

Maatſchappy (*Oost-Indiſche*) Geſchil wegens de Verkooping van de Goederen, 261. Verzoekſchrift der Koopluiden deswegen, *Ald.* Raadſlagen hier over, 265. Geldbehoefte, op welk eenen voet eenigen die wilden te gemoet komen, *Ald.* Mislukking hier van en nieuwe Geldheffing, 266. Welk een luister en gezag de Maatſchappy ten toon ſpreidt by de inhuldi-

diging eens Sultans op Java's Noord-oost-kust, 267.
Martin (*St.*) geweldige ſtorm op dit Eiland, 276.
MAULDE (DU) de *Franſche* Minister deelt met AUCKLAND, VAN DE SPIEGEL en DUMOURIER in eene Onderhandeling ter voorkoming van den Oorlog, 822.
MAUREGNAULT (D. P. DE) geeft een Bankbriefje af, en heeft dit Geld niet te goed, 234. Vermoeden dat hy 's Lands Geld hadt gebruikt, 235. Opontbod diens Rentmeesters, *Ald.* Hy verſchynt niet; maar verzoekt uitſtel, 236. Onderzoek zyner zaake en wat daar by bleek, 237. Een ander, voor een tyd, in zyne plaats geſteld, 238. Verzoekſchrift door hem ingediend, *Ald.* De Executie tot verkoop zyner Goederen aangevangen; doch opgehouden, daar hy die ſomme betaalt, 239. Zyn Verzoekſchrift naa de betaaling van die ſom aan den Lande, 240. Raadſlag van *Veere* hier op, 241. Advys van *Vliſſingen*, *Ald.* 's Mans Verdeedigſchrift, 244. Hoe de Gelastigden in dit geval oordeelden, 247. *Veere* ſpreekt hier mede overeenkomſtig, 249. Onderſcheide ſtemmen der Staatsleden, *Ald.* Beſluit te zyner Herſtellinge, 250. Aantekening van *Vliſſingen* hier tegen, 251.
Mechelen door de *Franſchen* bemagtigd, 87.
MEERSCH (A. A. VAN DER) Verſlag van dien overleden Hoogleeraar onder de *Remonſtranten*, 217.
MELVILL, Schout-by-nagt, diens aandeel in de Verdeediging der Stroomen, 439.
Mentz (Zamenkomst des Konings van *Pruiſſen* en den Keizer te) 29. De uitgeweeken *Franſche* Prinſen by die Onderhandelingen niet toegelaaten, *Ald.* Wat men deswegen giſte, *Ald.* Plan daar beraamd om *Frankryk* aan te vallen, 30. De *Franſche* Afgezant DE VILLARS *Meniz* ontzegd, 31. De Keurvorst neigt tot de zyde van *Oostenryk*, 33.
Middelburg, hoe men daar tegen de *Franſchen*, als Vreemdelingen, zorg droeg 387.

N.

Namen door de *Franſchen* vermeesterd, 88.
Napels (De Koning van) geeft geen onduidelyke blyken van deel te zullen neemen in het Verbond tegen *Frankryk*, 36.
NOAILLES (DE) gelast van *Weenen* te rug te keeren, 10.

O.

OCKERSE (W. A.) Verſlag van zyne Redenvoering tegen het begraaven in de Kerken, 225.
ORANJE (Den Erfprins van) wordt een Zoon gebooren, 144. Doopplegtigheid, Peters uit de Algemeene Staa-

Staaten, 143. Pillegiften 144.
Oranje (Prins Fredrik van) Krygsposten hem opgedragen, 144.
Oranjeversierzels, het niet langer draagen derzelven te *Haarlem*, *Amsterdam* en elders toegestaan, 207. *Stad en Lande* geeft eene Gewestlyke Afkondiging daar toe strekkende, *Ald.*
Oorlog (Groote schynbaarheden, dat onze Staat in den) zou worden ingewikkeld, 322. Poogingen ter voorkoming des Oorlogs, tusschen van de Spiegel, Auckland, de Maulde en Dumourier, 322. Verklaaring van denzelven door *Frankryk* aan *Engeland* en den *Stadhouder*, 327. Oogmerken daar by, 335. Brissots betuiging te dier gelegenheid, *Ald.* Oorlogsverklaaring van hun Hoog Mogenden, 345. Aanmerkingen over de Oorlogsverklaaring der *Fransche* en van onzen Staat, 353.
Overysſel, wat het in den Jaare 1792 van het hoog Zeewater te lyden hadt, 282.

P.

Patrioten (Schets van de denk- en handelwyze der uitgeweekene *Nederlandsche*) 344.
Paus (De) wordt in de zaak des Krygs tegen *Frankryk* betrokken, 93.
Pels (L.) uit *Breda* na *Antwerpen* gevoerd, 410.
Pruisſen (Verbintenis des Konings van) met den Keizer, 25. Diens Oorlogsverklaaring aan *Frankryk*, 27. Zamenkomst des Konings van *Pruisſen* met de Keizer te *Mentz*, 29. Zoekt onzen Staat in de maatregelen van het *Weener* Hof te doen treeden, 41.

Q.

Quotas (Het trek der) krygt zyn beslag, 151. Besluit daar op genomen, 152. Hoe veel elk Gewest en de Kas der Generaliteit zou draagen, 153. Hoe veel de Gewesten in buitengewoone Kosten, 155. Hoe te handelen met Gewesten, die zich onvermogend verklaarden, 156. Hoe met de al of niet toestemmende in de Petitien, 158. Wat van *Zeeland* en *Friesland* niet zou gevorderd worden, en in welke lasten die Provincien zouden moeten draagen, 164. Algemeene Vaststellingen, 167. Wat by het regelen der Quotas bepaald wordt ten opzigte van den Griffier Fagel en den Commis Lelyveld, 171. Van de Spiegels oordeel over het beleid en den afloop deezer zaake, 172. Wat de Raad van Staaten, wegens deeze ingevoerde verandering aanmerkt, 181. Wat dezelve in 't bysonder zegt, wegens het aandeel der Generaliteits Kasse, 183.

BLADWYZER.

R.

Reigersman (A.) Schepen van *Breda*, na *Antwerpen* gevoerd, 410.

Rendorp overlydt; Berigt deezen Heer betreffende, 208.

Robespierre en anderen ſtemmen niet in de Oorlogsverklaaring tegen den Keizer, 11.

Rotterdam, Bepaalingen aldaar ten opzigte van de Vreemdelingen gemaakt, 203.

Rusland (De Keizerin van) trekt de zyde der Oorlogende Mogenheden tegen *Frankryk*, 34. Haar gedrag tegen de Begunſtigers der *Franſche* Omwentelinge, en de Emigranten, 35.

Ruyssenaars (D.) als Gyzelaar uit *Geertruidenberg* na *Antwerpen* gevoerd, 436.

S.

Sardinie (De Koning van) treedt in de maatregelen der Mogenheden tegen *Frankryk*, 36.

Scheepvaart (Bepaalingen op de) hier te Lande, 386. Algemeen beſlag op dezelve, 387.

Scheepen (Het verkoopen van) en Scheepsbouwſtoffen verbooden, 393.

Schelde (Aanleidelyk bevel in *Frankryk* tot het openen der) 117. Voorſtel der *Franſchen* om de *Schelde* op te vaaren, 118. Bedryf der Staaten van *Zeeland* in dit geval, 119. Beſluit van hun Hoog Mogenden, *Ald.* Het voorgevallene deswegen, 121. Boodſchap des Keizerlyken Afgezants deswegen en Beantwoording, 122. Hoe men in *Engeland* dit opnam, 123. Betuiging aldaar van de *Franſche* zyde gedaan, 124. Gronden op welke *Frankryk* de opening der *Schelde* verdeedigt, 126. Hoe door Grenville beantwoordt, 128. Wat de *Franſchen*, ten aanziene van de opening der *Schelde* zeggen, 306.

Spanje houdt zich in de zaak van *Frankryk* onzydig, 37. Welk eene verandering de Schortzing des Koninglyken Bewinds in *Frankryk* ten *Spaanſchen* Hove baarde, 58.

Spiegel (Van de) diens oordeel over de nieuwe ſchikking op de Quotas, 172. Legt zyn Raadpenſionariſchap neder, 192. Betuigd genoegen der Staatsvergadering, 193. Op welk een voet hem dat Ampt weder wordt opgedraagen, 194. Hoe door hem aanvaard, 195. Deelt in Onderhandelingen met de *Franſchen* ter voorkoming van den Oorlog, 322.

Staaten (*Algemeene*) door *Pruiſſen* aangezogt om in de maatregelen van het *Weener* Hof te treeden, 41. Oogenbliklyk vondt zulks ingang, 43. Erkennen de nieuwe *Franſchen* Afgezant de Maulde de Hosdan, 44. Diens bezwaar over het aanhouden van Geweeren, *Ald.* Toedragt deezer.

zer zaake, 46. Hun Afgezant te *Parys* neemt afscheid by de buiten bewind ſtelling des Konings, 71. Verzoek van den *Oostenrykſchen* Gezant by de Staaten om geene Schuilplaats te verleenen aan die zich tegen den Koning van *Frankryk* vergreepen, 106. De *Engelſche* Afgezant geeft te verſtaan, wat ten zynen Hove beſlooten was, 107. Beſluit van hun Hoog Mogenden, *Ald.* *Engeland* verzekert hun van zyne trouwe, 111. Hoe door de Staaten beantwoord, 113. Voorſtel tot vermeerdering der Landmagt, en om dezelve na de Grenzen te doen trekken, 116. Waar aan toegeſchreeven, 117. Beſluit wegens het voorſtel der *Franſchen* om de *Schelde* op te vaaren, 119. Antwoord aan 's Keizers Afgezant op dit Stuk, 122. Verbieden de werving van Krygs- en Scheepsvolk aan vreemde Mogenheden, 297. Als mede den uitvoer van Paarden, *Ald.* Lord AUCKLANDS Voordragt by hun Hoog Mogenden, 316. Brief aan de Bondgenooten, eene Oorlogsverklaaring aan *Frankryk* behelzende, 345. Tragten de Proclamatie van DUMOURIER als niet van hem te doen voorkomen, 368. Manifest daar tegen, 369. Voorſtel van zyne Hoogheid by hun Hoog Mogenden, 427. Hoe beantwoord, 431.

Staat van Oorlog door zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, ten deezen Jaare ingeleverd 170. Voornaamſte inhoud van het Verroog te dier gelegenheid, 174.

Stad en Lande, ſchikkingen by het regelen der Quotas gemaakt wegens Gelden ten Kantoore Generaal genegotieerd, 167. Geeft eene Afkondiging by welk het niet langer draagen van Oranjevercierzelen wordt vrygeſteld, 207.

STAHREMBERG de *Oostenrykſche* Gezant doet by onzen Staat een verzoek om geen Schuilplaats te verleenen aan die zich tegen den Koning van *Frankryk* mogten vergreepen hebben, 106. Beſluit daar op, *Ald.* Zyn Boodſchap wegens het openen der *Schelde* en hoe beantwoord, 122.

Suriname, nadeelen in die Volkplanting, 278.

T.

TARRÉ (G. J.) Burgemeester van *Breda*, na *Antwerpen* gevoerd, 410.

U.

Utrecht (Staaten van) neemen een Beſluit ten opzigte van de Vreemdelingen, 111. Lynwaadredery aldaar ten behoeve der Armen aangelegd, 230.

—— (Hoe men in de Stad) voorzorge tegen de *Franſchen* droeg, 385.

V.

Vaart (Beraadſlaagingen wegens het openhouden van de) tuſſchen *Holland* en *Zee-*

Zeeland, 443. Oordeel van KINSBERGEN en MELVILL deswegen, *Ald.* Nadere ſchikking hier op, 445.
VALENCE (De Veldheer) noodzaakt de *Oostenrykers* vele plaatzen in het *Luxemburgſche* te ontruimen, 83. Vermeestert *Namen*, 88.
VILLARS (DE) *Franſche* Afgezant *Mentz* ontzegd, 31.
VIS (J.) ſchikkingen op de Gelden ten zynen Landskantoore geplunderd, 252.
VISSER (C.) ſchikkingen in *Zeeland* gemaakt op de by hun geplunderde Landsgelden, 252.
Viſcheryen (Schikkingen om de) tegen vyandlyken overlast te beſchutten, 391.
Vlaanderen door de *Franſchen* vermeestert, 87. Schikt zich meer dan *Brabant* naar de *Franſche* Grondbeginzelen, 98.
Vlag (Misbruik der *Hollandſche*) te keer gegaan, 260.
Vliſſingen (Een *Franſche* Kaaper in nood, by) in den grond geboord, 391.
Volkplantingen (*West Indiſche*) beſchikking op derzelver beheer, 272. Geldligting ten dienst van dezelve, 273. Krygsvolk derwaards beſtemd, 274. Verandering der Amptenaaren in dezelve, 274.
Vreemdelingen (Afkondiging der Staaten van *Holland* en *Zeeland* ten opzigte van de) 109. Veelheid der geenen die door de Generaliteit trekken, 112. Hoe groot een getal door *Maaſtricht* alleen in Slachtmaand, *Ald.* Voorzorg in *'s Haage* deswegen, 202. Bepalingen te *Rotterdam* gemaakt, 203. Hoe men bepaald tegen de *Franſche* Vreemdelingen waakzaam is in *'s Gravenhaage*, 382. In *Holland*, 382. In *Friesland*, 384. In *Middelburg* 385. In *Utrecht*, *Ald.*

W.

Weſtmaas (Zwaare Brandte) 223.
WILLEM DE V. (Geſchil in *Friesland* wegens de ſtemming en de magt van) in deezen, 252. De *Franſche* Natie verklaart hem den Oorlog, 381. Voorſtel by hun Hoog Mogenden, ter gelegenheid van het inrukken der *Franſchen*, 427. Geeft een wydſtrekkende last aan KINSBERGEN, 437. Schryft eenen bemoedigenden Brief aan VAN BOETZELAAR in de *Willemſtad*, 455. Tweede bemoedigende Brief derwaards, 460.
Willemſtad, voor dezelve houden zich de *Franſchen* op, 449. Men maakt zich ter verdeedinging gereed, 450. Dreigend ſchryven van DAENDELS, *Ald.* Aanvang der Vyandlykheden, *Ald.* Opeiſching, 451. Hoe door VAN BOETZELAAR beantwoord, 453. Benardheid dient Bevelhebbers, *Ald.* Bemoedigend ſchryven van zyne Hoogheid, 455. Aanhoudende benaauwing dier Veste, 457. Tweede Op-